05 TARİHİN KAYNAKLARI 05

Hazırlayan, Çeviren ve Notlandıran:
Abdurrahman Onur Çalışır

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ'NİN ANONİM KAYNAKLARI

DEVASTATIO CONSTANTINOPOLITANA KRONİĞİ
SOISSONS NAKİL ANLATISI
GESTA EPISCOPORUM HALBERSTADENSIUM'DAN SEÇMELER

SELENGE

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ'NİN ANONİM KAYNAKLARI

ABDURRAHMAN ONUR ÇALIŞIR

1994 yılında Adana'da doğdu. 2017 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun olduktan sonra Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Çağ Tarihi programında yüksek lisans eğitimine başladı. Aynı zamanda üç dönem Dokuz Eylül Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Recai Tekoğlu'nun Latince derslerini takip etti. 2020 yılında "Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi" başlıklı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih programında doktora eğitimine başladı. Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya'dan iki dönem boyunca aldığı Latince derslerini başarıyla tamamladı. Doktora eğitimine devam etmektedir.

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ'NİN ANONİM KAYNAKLARI

Devastatio Constantinopolitana Kroniği
Soissons Nakil Anlatısı
Gesta Episcoporum Halberstadensium'dan Seçmeler

Hazırlayan, Çeviren ve Notlandıran
Abdurrahman Onur Çalışır

İstanbul, 2022

SELENGE YAYINLARI

No: **220** | Selenge Tarihin Kaynakları: **5** | **Haziran 2022, 1. Baskı**

ÖZGÜN ADI
Devastatio Constantinopolitana, De Terra Iherosolimitana et quomodo ab urbe Constantinopolitana ad hanc ecclesiam allate sunt reliquie, Excerptae Partes ex Gestis Episcoporum Halberstadensium.

HAZIRLAYAN, ÇEVİREN VE NOTLANDIRAN
Abdurrahman Onur Çalışır

EDİTÖR
Murat Çaylı

SON OKUMA
Mehmet Teksöz

KAPAK GÖRSELİ
Croniques abregies commençans au temps de Herode Antipas, persecuteur de la chrestienté, et finissant l'an de grace mil IIc et LXXVI, ou "livre traittant en brief des empereurs", par David Aubert. Tome II, f. 205r.

KAPAK TASARIMI
Şevket Dönmezoğlu

SAYFA DÜZENİ
Hilal Yazlık

BASKI-CİLT
Repar Dijital Matbaası

ISBN
978-625-7459-68-6

SERTİFİKA NO.
40675

Selenge Yayınları, Repar Tasarım Matbaa ve Reklamcılık Ticaret Limited Şirketi'nin tescilli markasıdır.

Mimar Sinan Mah., Selami Ali Efendi Cad., No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 522 48 45
www.selenge.com.tr
e-posta: selenge@selenge.com.tr

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar dışında metin ya da görseller yayınevinin izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Dördüncü Haçlı Seferi, kaynağını 12. yüzyılda Yakın Doğu'dan Batı Avrupa'ya kadar uzanan büyük bir coğrafyada cereyan eden olaylardan almıştır. 400 yıl sonra (!) Kudüs'ü ve Hristiyanları Müslüman hâkimiyetinden kurtarmak hedefiyle başlayan Birinci Haçlı Seferi neticesinde, Yakın Doğu'da dört adet Haçlı devleti kuruldu: Urfa Kontluğu (1098), Antakya Prinkepsliği (1098), Kudüs Krallığı (1099) ve Trablus Kontluğu (1109). Kurulan ilk devlet Urfa Kontluğu, aynı zamanda ilk yıkılanıydı. Selçukluların Musul Atabeyi İmâdeddin Zengî, 26 Aralık 1144'te Urfa'yı ele geçirdi. Urfa'nın kaybı İkinci Haçlı Seferi'nin düzenlenmesine neden olduysa da Fransa, Almanya ve Kudüs krallarının komutası altındaki Haçlı orduları Dımaşk surlarını aşamadılar. İkinci Haçlı Seferi ne Urfa'nın kaybını telafi edebildi ne de Haçlılara yeni bir toprak kazandırabildi.

Haçlıların Yakın Doğu'daki sonraki kırk yılı daha zorlu geçti. İmâdeddin Zengî'nin oğlu Nûreddin Mahmud Zengî ve önceleri onun emirlerinden olan Sultan Selâhaddîn Eyyûbî, Haçlılara büyük sıkıntılar yaşattılar. Selâhaddîn Eyyûbî, 4 Temmuz 1187 tarihinde Hittîn Muharebesi'nde Kudüs Krallığı'nı ağır bir yenilgiye uğrattı. Sultan Selâhaddîn bu savaşta Kudüs Kralı Gui'in yanı sıra Hristiyanlar tarafından Hz. İsa'nın çarmıha gerildiğine inanılan Kutsal Haç'ı da ele geçirdi. Savaşın üzerinden bir yıl geçtikten sonra Kudüs Krallığı'nın elinde büyük şehirlerden yalnızca Sûr şehri kalmıştı. 88 yılda ele geçirilen toprakların neredeyse tamamı, kutsal kent Kudüs de dâhil yitirilmişti. Papalık, bu sarsıcı gelişmelere yeni bir Haçlı Seferi ilan ederek tepki verdi. Fakat Fransa Kralı II. Philippe, İngiltere Kralı I. Richard ve Kutsal Roma Germen İmparatoru I. Friedrich'in katılımıyla başlayan Üçüncü Haçlı Seferi umulanı getirmedi. İmparator Friedrich Filistin'e ulaşamadan öldü. Fransa Kralı Philippe'in ve yolda Kıbrıs'ı Bizans'tan alan İngiltere Kralı Richard'ın çabalarıyla 12

Temmuz 1191'de Akkâ tekrar Haçlı hâkimiyetine kazandırıldı. Akkâ alındıktan kısa süre sonra Philippe ülkesine geri döndü. Richard, bir yıllık mücadelenin ardından Selâhaddîn Eyyûbî'yi ancak Akkâ'dan Yafa'ya kadar uzanan toprakların Haçlıların elinde kalmasına ikna edebildi.

Üçüncü Haçlı Seferi, Kıbrıs Krallığı'nın kurulmasını sağlamıştı ve dar bir sahil şeridini Haçlılara geri kazandırmıştı fakat hedefe ulaşılamamıştı. Kudüs, hâlâ Müslümanların elindeydi ve Papalık gündeminin üst sıralarındaki yerini korumaktaydı. Üçüncü Haçlı Seferi'nin ardından İngiltere ile Fransa krallıkları kendi aralarında savaşa tutuştular. Dolayısıyla bu devletlerden Haçlı Seferi'ne kayda değer bir katılım gelmesi mümkün değildi. Nitekim Papa III. Celestine'in Kutsal Roma Germen İmparatoru VI. Heinrich üzerinde kurduğu baskı sonuç verdi ve imparator Haçlı Seferi'ne çıkmayı kabul etti. Yakın zamanda Sicilya'yı topraklarına katmıştı ve "Roma İmparatoru" sıfatıyla Kilikya Ermeni Kralı II. Leon ile Kıbrıs Kralı I. Aimery'ye temsilcileri aracılığıyla taç giydirmişti. Çıkacağı Haçlı Seferi, Doğu'ya yayılma emelleri için iyi bir fırsattı. Fakat VI. Heinrich, 28 Eylül 1197'de Sicilya'da öldü. Önden yola koyularak Akkâ'ya gelen az sayıdaki Alman Haçlı, Beyrut'un alınmasını sağlayabildi fakat hükümdarlarının öldüğü haberini alınca memleketlerine geri döndüler. VI. Heinrich'in ölümünün ardından Almanya'da iç savaş patlak verdi. Taht için iki aday vardı; Heinrich'in kardeşi Hohenstaufen hanedanından Swabya Dükü Philipp ve Welf hanedanından Brunswickli Otto. Müslümanlar Kudüs'ü fethedeli yaklaşık 10 yıl olmuştu ve Avrupa'nın büyük hükümdarlıkları siyasi sorunlarla boğuşmaktaydı. Böyle bir ortamda yaşlı Papa III. Celestine öldü ve onun yerine Kardinal Lotario papa seçildi. 22 Şubat 1198'de takdis edildikten sonra Innocentius adını alan genç ve enerjik papa, derhâl yeni bir Haçlı Seferi düzenlenmesi için çalışmaya başladı. 15 Ağustos 1198'de, Avrupa'nın dört bir yanına gönderdiği mektuplarla Kudüs'ün kurtarılması için Haçlı Seferi düzenlenmesini emretti. Tarihçilerin daha sonra verdiği adla Dördüncü Haçlı Seferi, resmen ilan edilmişti.

1199 yılı sonunda bir grup Fransız baron, Papa III. Innocentius'un çağrısına olumlu yanıt verdi. Fransız Haçlılar, kendilerini Doğu'ya taşımaları için Venediklilerle sözleşme yaptılar. Fakat kararlaştırılan tarih 1202 yazı geldiğinde, Venedik'te tahmin edi-

len sayıda Haçlının bulunmadığı anlaşıldı. Bu nedenle Fransız Haçlılar yükümlü oldukları miktarı tam olarak ödeyemediler. Venedik Doçu Enrico Dandolo, Venedik'in Kuzey Adriyatik'teki hâkimiyetini güçlendirmesine yardımcı olmaları karşılığında, Fransız Haçlılara borçlarını ertelemeyi teklif etti. Doçun teklifi kabul edildi ve önce Trieste Körfezi'ndeki şehirler Venedik hâkimiyetine alındı. Sonrasında Haçlılar Macaristan Krallığı'na bağlı Zara'ya geldiler ve Papa Innocentius'un aforoz tehdidine rağmen şehri ele geçirdiler. Papa, Haçlıları aforoz etti lakin Fransız Haçlıların özür dilemeleri üzerine yaptıklarını telafi etmeleri karşılığında sadece onların aforozunu kaldırdı. Ordu 1202-1203 kışını Zara'da geçirirken hem erzak sıkıntısıyla cebelleşmekteydi hem de Fransız Haçlılar hâlâ borçlulardı. O sıralarda Swabya Dükü Philipp'in ve onun kayınbiraderi Bizans Prensi Aleksios Angelos'un elçileri Zara'daki Haçlı ordusuna geldi. Elçiler, Prens Aleksios Angelos'u ve İstanbul'da hapiste tutulan babası II. Isaakios'u tahta çıkarırlarsa, onların Haçlılara bol miktarda erzak ile para vereceklerini ve Bizans Kilisesi'ni Roma Kilisesi'ne tâbi kılacaklarını iletti. Haçlılar, tartışmaların ardından teklifi kabul ettiler ve 1203 yazında İstanbul'a gelerek Genç Aleksios ile babası II. Isaakios'u Bizans tahtına çıkardılar. Ancak 1204 Martı'nda yollarına devam etmeyi düşünürken 1203-1204 kışında kendilerine vaat edilenlerin yerine getirilmeyeceği anlaşıldı. Dahası Aleksios Bizanslılar tarafından devrildikten sonra öldürülürken, Isaakios da hastalıktan öldü. Haçlılar tahta çıkan yeni imparator V. Aleksios ile anlaşamadılar ve İstanbul'u ele geçirmeye karar verdiler. 12 Nisan 1204 günü İstanbul'a girerek sonraki 3 gün boyunca yağma ve katliamla meşgul oldular. Ertesi ay da Flandre Kontu Baudouin'yı imparator olarak Ayasofya'da taçlandırdılar. Kudüs'ü kurtarmak amacıyla yola çıkan Haçlı ordusu, önce Zara'da, sonrasında İstanbul'da Hristiyanların kanını dökmüş, Haçlı Seferi trajik bir şekilde nihayete ermişti.

Şüphesiz ki Dördüncü Haçlı Seferi'nin en sarsıcı etkileri Bizans İmparatorluğu üzerine oldu. İstanbul'un kaybı ilk olarak Bizans'ın parçalanmasına yol açtı; birisi İznik'te, diğeri Epir'de olmak üzere Bizans'ın mirasçısı iki devlet ortaya çıktı. Aynı sıralarda Trabzon'da (ama Dördüncü Haçlı Seferi'nden bağımsız olarak) üçüncü mirasçı bir devlet daha kuruldu. İmparatorluğun siyasi yönden parçalanmasını ekonomik parçalanma ta-

kip etti. Küçülen topraklar daha az üretime ve daha az talebe yol açtı, uluslararası ticaret artık kesin olarak İtalyan tacirlerin kontrolüne geçti. Bizans altın parası, yüzyıllarca Doğu Akdeniz ticaretinde geçer akçeydi. 1204'ten, İznik Devleti'nin İstanbul'u Haçlılardan geri aldığı 1261'e kadar Bizans topraklarında kurulan devletlerin hiçbiri altın para basacak kadar iyi durumda olamadı ve Bizans altın parası da eski ihtişamlı günlerin bir hatırası olarak kaldı. Dördüncü Haçlı Seferi, Bizans'a her alanda o kadar büyük bir darbe indirmiştir ki Bizans tarihi hakkında yapılan akademik çalışmalara dahi baktığınızda sık sık "1204'e Kadar…" başlığıyla karşılaşırız.

Seferin bir diğer önemli sonucu Katolik ve Ortodoks Kiliseleri arasındaki ayrılığı onarılmayacak seviyeye taşımasıydı. 1054 yılında tarafların birbirlerini aforoz etmesi zaten hafızalardaydı. İmparatorlar ile papalar arasında kilise birliğine yönelik temaslar ve bu fikre muhalefetler Bizans'ın içerisinde hep mevcuttu. Hatta taraflar bu husustaki temasları 1204'ten hemen sonra dahi sürdürdüler. Ancak Bizans halkının ve ruhban sınıfının önemli bir kısmı, birleşmeye 1204'ten sonra daha bir şiddetle karşı çıktı. Muhalifler bu tavrı Bizans tarih sahnesinden çekilene kadar da sürdürdüler. Kaynaklarda geçen "Şehirde Latin serpuşu görmektense, Türk sarığını yeğlerim" sözü, kimin söylediği bir kenara, tam olarak bu tavrın ürünüydü.

Ortodokslar, Haçlıların İstanbul'da yaptıkları yağmayı ve katliamı hiçbir zaman unutmadılar. O kadar ki Dördüncü Haçlı Seferi'nin sebep olduğu travmanın etkileri günümüzde bile sürmekte, her nisan ayında Ortodoks kiliseleri matemle o günü anmaktadır. Bunun farkında olan Papa II. John Paul, İstanbul Ekümenik Patriği Bartholomeos'un 29 Haziran 2004 tarihindeki ziyareti esnasında ona şu sözleri söyledi:

> Tarihin Tanrısı'na, zihinlerimizi her türlü ön yargı ile kırgınlıktan arındırması ve birlik yolunda özgürce ilerlememize imkân vermesi için dua ediyoruz. Özellikle Nisan 1204'te olanları unutamayız. Sekiz asır uzaktaki o öfkeyi ve acıyı nasıl paylaşmayalım?[1]

1 http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3850789.stm (Erişim Tarihi: 17.05.2022).

Aradan geçen yüzyıllara rağmen, seferin acı hatıraları Hristiyanlığın iki kadim kilisesi arasındaki ilişkilerin üzerinde hâlâ bir gölge gibi kendisini hissettirmekteydi. Patrik Bartholomeos bu görüşmede, İstanbul'un Haçlılarca yağmalanmasından sonra Roma'ya götürülen iki azizin kemiklerini, İstanbul patrikleri Ioannes Hrisostomos'un ve Nazianzuslu Gregorios'un röliklerinin iadesini istedi. İstek kabul gördü ve azizlerin kemikleri 30 Kasım 2004'te tekrar İstanbul'a getirildi[2].

Öte yandan Dördüncü Haçlı Seferi'ni gerçekleştirenler, İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kurulmasını Kudüs'ün kurtarılmasına giden yoldaki büyük bir adım olarak gördüler. Lakin gerçekte tam tersi oldu; birçok şövalye Filistin yerine Ege çevresindeki Haçlı topraklarına yöneldi. Böylece Doğu'daki diğer Haçlı devletleri için son derece önemli olan insan kaynağında kayda değer bir azalma meydana geldi. Hem Kudüs'ün geri alınması hem de 1187 öncesi toprakların geri kazanılması hayalleri ağır bir darbe aldı.

Dördüncü Haçlı Seferi'nin bir kazananı varsa şüphesiz ki Venedik Cumhuriyeti'ydi. Çünkü Venedikliler, Fransız Haçlılarla yaptıkları anlaşmayla Ege çevresindeki ve Yunanistan'daki önemli liman şehirlerine hâkim oldular. Bu kazanımlar da onları, ticari ve siyasi açıdan en az iki yüzyıl boyunca Doğu Akdeniz'in en etkili güçlerinden birisi hâline getirdi.

Diğer yandan Dördüncü Haçlı Seferi, Türk tarihini etkileyen kimi ticari ve siyasi hadiselere de yol açmıştır. Bizans İmparatorluğu'nun ardılı devletler Dördüncü Haçlı Seferi'nin ilk anda yol açtığı problemlerle meşgulken, Türkiye Selçuklu Devleti önce Antalya'yı ardından Sinop'u ele geçirdi. Böylece Türkler, Akdeniz ve Karadeniz üzerinden akan dünya ticaretiyle bağlarını daha da sıkılaştırdılar. Anadolu'nun iç kesimindeki ticari ürünler dünya pazarına doğrudan bağlandı. Dördüncü Haçlı Seferi sebebiyle merkezi, Anadolu'da bulunan yeni bir siyasi gücün doğuşu, yani İznik Devleti'nin kurulmasıysa madalyonun diğer yüzüydü. Bu durum Batı Anadolu'daki Türk ilerleyişini olumsuz etkiledi. Nitekim bu dönemde ilk kez bir Selçuklu sultanı Bizanslılarla yapılan bir savaşta hayatını kaybetti.

* * *

2 The Ecumenical Patriarchate, "The Return of the Holy Relics of Sts. Gregory the Theolog…", *YouTube* (2010), 00:25-19:19.

Dördüncü Haçlı Seferi'nin başlangıç nedenini ve seyrini belirleyen olaylar silsilesini sonuçlarıyla birlikte bu şekilde özetlemek mümkündür. Peki, nasıl oldu da bir Haçlı ordusu Hristiyanlığın o sıralardaki en büyük şehrini zapt etti? Haçlılar buna ne zaman karar verdiler? Giriş bölümünün ilk kısmı, sefer hakkındaki bu ve benzer sorulara cevap verme amacı taşıyor. Böyle bir giriş aynı zamanda okuyucuyu kaynaklarla baş başa bırakmadan önce, karşılaşacağı dünyaya hazırlamayı hedefliyor. Bölüm, kaynakların tanıtılmasının akabinde, çeviri üzerine kısaca bilgi verilmesiyle noktalanıyor.

Dördüncü Haçlı Seferi'ne dair günümüze ulaşmış pek çok farklı dilde ve türde kaynak bulunmaktadır. Bilhassa olayların şahitleri tarafından kaleme alınan kaynaklar ziyadesiyle ilgiye mazhar olmuşlardır. Bu minvalde seferin mimarlarından Geoffroi de Villehardouin'nın ve Picardieli fakir şövalye Robert de Clari'nin kronikleri hem ülkemizde hem de dünyada en fazla ilgi gösterilen kaynaklardır. Lakin tarihî kaynaklar söz konusu olduğunda, kaynak yazarlarının statüleri ve çıkarları doğrultusunda, bilerek ya da bilmeyerek eksik veya yanlış aktardıkları yahut susarak geçiştirdikleri bilgiler vardır. Villehardouin ile Clari'nin kaleme aldığı kaynaklar da bu durumlardan vareste değildir. Kaynakların hepsi eleştirel bir tutumla karşılaştırılarak analiz edilmediği takdirde, en mahir tarihçiler bile olayların seyrini anlamakta ve olguları değerlendirmekte hataya düşebilmektedir. Literatürümüzdeki Dördüncü Haçlı Seferi kaynaklarına dair eksikliği bir nebze de olsa kapatma hedefiyle, seferin şahitleri tarafından yazılan/yazdırılan ve kimi olayları yahut olguları anlamamızda kritik rol oynayan üç anonim kaynağın Türkçe çevirileri, Latince orijinal metinleriyle birlikte bu çalışmada bir araya getirilmiştir.

Üç farklı yazım geleneğine ait bu kaynakların ilki *Devastatio Constantinopolitana Kroniği*'dir. Dördüncü Haçlı Seferi'ndeki olayların tarihlendirilmesi konusunda son derece önemli bir kaynaktır. Kroniğin yazarı, Haçlıların eylemlerine karşı hiçbir övgü veya meşrulaştırma çabası göstermez. Ayrıca Haçlı ordusunun Trieste Körfezi'ndeki faaliyetleri hususunda bilgi veren tek birincil kaynaktır. Seferin liderlerinden Soissons Piskoposu Nivelon'un şahitliğine dayanarak yazılan *Soissons Nakil Anlatısı* ise üç kaynak arasından en kısa olanıdır. Dördüncü Haçlı Sefe-

ri'yle İstanbul'dan nakledilen rölikleri meşrulaştırıcı bir tavır takınması açısından önemlidir. Anlatının sonuna, Piskopos Nivelon'un marifetiyle Soissons'taki çeşitli kiliselere ve manastırlara götürülen röliklerin listeleri eklenmiştir. Son kaynak aslında seferin müstakil bir anlatısı değildir; Halberstadt piskoposlarının faaliyetlerine odaklanan *Gesta Episcoporum Halberstadensium*'un Dördüncü Haçlı Seferi hakkındaki kısımlarıdır. Kroniğin sefere dair anlatısı Halberstadt Piskoposu Konrad'ın şahitliğine dayanmaktadır ve yaptığı tarihlendirmeler önemlidir. Ayrıca anlatı içerisinde Piskopos Konrad'ın Dördüncü Haçlı Seferi'nden dönüşte İstanbul'dan ve Filistin'den Halberstadt Katedrali'ne getirdiği röliklerin listesi de verilmektedir.

Elinizdeki çalışma benim emeğimin yanı sıra doğrudan ya da dolaylı olarak çeşitli kişilerin destekleriyle vücut buldu. Öncelikle bana sundukları imkânlar ve gösterdikleri desteklerden ötürü aileme minnettarım. Onların katkıları hayatımın her alanında bana daima güç veriyor, vermeye de devam edecek. Her birine sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu çalışmanın temelleri yüksek lisans tezime dayanıyor. Bu nedenle sayın hocam ve danışmanım Prof. Dr. Yusuf Ayönü'ye teşekkürü borç bilirim. Doğrusu kendisinin değerli yönlendirmesi olmasaydı belki de Dördüncü Haçlı Seferi üzerine eğilmeyecektim. Getirdikleri kıymetli eleştirilerle Dördüncü Haçlı Seferi'ne bakış açımın genişlemesinde katkıda bulunan hocalarım Prof. Dr. Cüneyt Kanat'a ve Prof. Dr. Mustafa Daş'a teşekkürlerimi sunarım. Latince eğitimimdeki katkılarından dolayı hocalarım Prof. Dr. Ş. Recai Tekoğlu'na ve Prof. Dr. Mehmet Ali Kaya'ya teşekkür ederim.

Hocaların hocası rahmetli Prof. Dr. Fikret Işıltan, 1995 yılında çevirisini yayımladığı bir Orta Çağ kaynağının başında "Bu çeviriyi bir Türk üniversitesinde Ortaçağ klasik dilleri öğreten bir bilim dalı açacak Türk bilginine adıyorum" demişti. Muhterem hocamızın ithafı hâlâ sahibini beklemektedir ve tarihçiler hâlâ şahsi çabalarıyla Orta Çağ kaynak dillerini öğrenmektedirler. Ben de bu çalışmayı ülkemizde Orta Çağ kaynakları literatürünün gelişmesi için mesai harcamış/harcayan Türk bilginlerine adıyorum. Bu uğurda emek sarf eden değerli isimlerden birisi de Prof. Dr. Altay Tayfun Özcan'dır. Kendisinin Orta Çağ kaynakla-

rı hakkındaki çalışmalarından özellikle birisinden, *Moğollar Avrupa'da* adlı eserinden çalışmamı şekillendiririrken faydalandım. Bu nedenle kıymetli hocamıza burada teşekkürlerimi sunarım.

Öte yandan fikir aşamasından itibaren çalışmama büyük ilgi gösteren, bilgisinden ve tecrübesinden sıklıkla istifade ettiğim sayın Ahmet Deniz Altunbaş'a desteği ve yardımlarından ötürü teşekkür ederim. Sayın Arş. Gör. Dr. Muhittin Çeken'e ve kıymetli arkadaşım Emin Kağan Heybet'e de çalışmama gösterdikleri ilgi ve destekten dolayı teşekkür ederim. Emin Kağan ayrıca yayımlanmadan önce metnin bir kısmını okuyarak eleştirileriyle ve önerileriyle katkıda bulundu. Kendisine katkılarından ötürü ayrıca teşekkür ederim. Çalışmada kullandığım kaynakların bazılarına erişimimi sağladığı için arkadaşım Umut Başat'a teşekkür ederim. Son olarak projeme gösterdikleri ilgi, özen ve emek için Selenge Yayınları'nın değerli editörleri Doğan Mert Demir ile Murat Çaylı'ya ve yayınevi çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Abdurrahman Onur Çalışır
Çukurova, 2021

KISALTMALAR LİSTESİ

Listede belirtilmeyen kısaltmalar, *Türk Dil Kurumu*'nun yayımladığı kısaltmalar dizinine göre verilmiştir.

BnF	: Bibliothèque nationale de France
CCCM	: Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis
Chronica Albrici	: "Chronica Albrici Monachi Trium Fontium", yay. Paulus Scheffer-Boichorst, *MGH SS. XXIII* içinde, ed. Georg Heinrich Pertz, (Hannover: 1874), 631-950.
dn.	: dipnot
DBİA	Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
Die Register Innocenz' III. 7	: Othmar Hageneder (vd.), *Die Register Innocenz' III.*, Cilt: 7, (Viyana: Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1997).
Gesta Innocentii III	"Gesta Innocentii III", ed. J. P. Migne vd., *PL 214*, (Paris: 1855), XVII-CCXXVIII.
Gunther, *HC*	"Guntheri Parisiensis Historia Constantinopolitana", Ed. Paul Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I*, (Cenevre: 1877), 57-126.
Historia Ducum Venetorum	"Historia Ducum Venetorum", yay. H. Simonsfeld, *MGH SS. XIV* içinde, (Hannover: 1883), 72-97.

hük.	: hükümdarlığı
MGH SS.	: Monumenta Germaniae Historica, Scriptores (in folio)
MGH SS. Rer. Germ. N.S.	: Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum, Nova series
n.	: not
NCMH	: The New Cambridge Medieval History
Khoniates, *Historia*	: *O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniatēs*, İng. çev. Harry J. Magoulias, (Detroit: Wayne State University Press, 1984).
ODB	: The Oxford Dictionary of Byzantium
ODCC	: The Oxford Dictionary of the Christian Church
ODS	: The Oxford Dictionary of Saints
Pierre, *Historia Albigensium*	: "Petri, Vallium Sarnaii monachi, Historia Albigensium et sacri belli in eos suscepti", *RHGF XIX*, ed. M. J. J. Brial, (Paris: Victor Palmé, 1880), 1-133.
PL	: *Patrologia Latina*, ed. J. P. Migne vd., 221 Cilt, (Paris: 1841-1864).
RHGF	: *Recueil des Historiens des Gaules et de la France*, ed. Martin Bauquet vd., 24 Cilt, (Paris: 1738-1904).
süt.	: sütun(lar)
TIB	: Tabula Imperii Byzantini
TİD	: Tarih İncelemeleri Dergisi
Villehardouin, *Conquête*	: Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, Tr. çev. Ali Berktay, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008).
TTK	: Türk Tarih Kurumu

NOTLAR

❖ Metin boyunca "Fransız Haçlılar" ifadesiyle kastedilen grup, Venedikli olmayan Haçlılardır. Çünkü ordu içerisinde Almanlar ve 1203 Ağustosu'ndan sonra İstanbul'dan kaçıp Haçlı ordusuna katılan Latinler de bulunuyordu.

❖ *Devastatio Constantinopolitana Kroniği*'nın, *Soissons Nakil Anlatısı*'nın ve *Gesta Episcoporum Halberstadensium*'um kısımlarına yapılan atıflar bu çalışma içerisinde verilen metinlere yapılmıştır.

GİRİŞ

A. DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ

Dördüncü Haçlı Seferi'nin liderlerinden Champagne Kontluğu'nun mareşali Geoffroi de Villehardouin, *La Conquête de Constantinople* isimli kroniğinin girişinde seferin başlangıcını ve liderlerini şöyle takdim ediyor:

> "Efendimiz İsa'nın doğuşundan bin yüz doksan yedi yıl sonra (...) Fransa'da Foulques de Neuilly adında bir aziz çıktı. (...) Bu Foulques tüm Île-de-France'ı ve civar ülkeleri dolaşarak Tanrı'yı anlatmaya başladı. (...) Bu azizin ünü öylesine yayıldı ki Roma'ya, Papa Innocentius'a kadar ulaştı ve papa Fransa'ya haber gönderip, onu kendi adına Haçlı Seferi çağrısı yapmakla görevlendirdi. Daha sonra kendi kardinallerinden birini, Haç kuşanan Perron di Capua'yı Fransa'ya gönderdi ve onunla şimdi size söyleyeceğim şu affı bildirdi: Haç kuşanan ve bir yıl boyunca orduda Tanrı'ya hizmet eden herkes günah çıkartabilecek ve bu günahların hepsi affedilecekti. Bu çok büyük bir af olduğu için insanlar çok heyecanlandı ve pek çoğu da bu geniş kapsamlı aftan ötürü Haçlı oldu. Aziz Foulques'un Tanrı hakkındaki bu vaazlarının ertesi yılı, Champagne'da Ecry adında bir şatoda turnuva düzenlenmişti; Tanrı'nın inayetiyle Champagne ve Brie Kontu Thibaut Haçlı oldu; Blois ve Chartres Kontu Louis de onu izledi. Bu olay 28 Kasım 1199'da Avents'ın girişinde gerçekleşti. (...) Bu iki kontla birlikte Fransa'nın çok yüksek iki baronu, Simon de Montfort ve Renaud de Montmirail da Haçlı oldu. (...) 23 Şubat 1200 günü, Flandre ve Hainaut Kontu Baudouin ile karısı Kontes Marie (Champagne Kontu Thibaut'nun kız kardeşi) Bruges'de Haçlı oldular. (...) Daha sonra, Kont Hugues de Saint-Paul Haçlı oldu. (...) Bunun hemen ardından Kont Geoffroi du Perche (...) Haçlı oldu."[3]

3 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 1-3, 4, 8, 9.

Bir Haçlı Seferi'nin başlangıcını insanları harekete geçiren bir vaaza bağlamak, Haçlı kaynaklarında sıklıkla kullanılan kalıplardan birisidir. Villehardouin de anlatısında aynı kalıbı kullanarak, Dördüncü Haçlı Seferi'nin nasıl bir dinî coşkuyla başladığını vurgulamak istiyor. Ancak dikkatli bir okuyucu, soyluların harekete geçmesinin 1,5 yıl gibi uzun bir süre aldığını fark edecektir. O hâlde bu soylular ya Haçlı Seferi'ne çıkmayı uzun uzadıya düşünecek kadar ihtiyatlı insanlardı ya da o sıralarda dinî hislerine kulak kabartamayacak kadar başka işlerle meşgullerdi. Her ne kadar Villehardouin anlatmayı tercih etmese de Fransız soyluların birçoğu yakın zamanda sıkıntılı bir süreçten geçmişlerdi ve bu sürecin sonrasında içerisinde bulundukları durum, Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmalarında dinî hissiyatlarından daha çok rol oynamıştı.

Gelişmelerin doğru bir seyrini verebilmek için biraz geriye gitmemiz gerekiyor. Fransa Kralı II. Philippe, Üçüncü Haçlı Seferi'ndeyken Fransa'ya geri dönme kararı verdiğinde, İngiltere Kralı I. Richard'ın ülkesine dönmesinin üzerinden 40 gün geçmeden önce onun topraklarına saldırmayacağına dair yemin etmişti[4]. 1192 yılında Kral Richard ülkesine dönüş yolundayken, Aquileia yakınlarında gemisi kaza yaptı ve Richard arasının iyi olmadığı Kutsal Roma Germen İmparatorluğu topraklarından kara yoluyla gizlice geçme kararı aldı. Richard 1192 Aralığı'nda Viyana yakınlarında Avusturya Dükü V. Leopold tarafından yakalandı ve Kudüs Kralı Conrad de Montferrat suikastının azmettiricisi olduğu gerekçesiyle hapse atıldı. İngiltere'de naip bıraktığı kardeşi John, Richard'ın hapisten kurtarılması için çaba sarf etmedi. Aksine, İngiltere'de iktidarını güçlendirmesine yardım etmesi karşılığında Fransa Kralı II. Philippe'e Normandiya'daki Vexin bölgesini vaat etti. Richard'a verdiği sözün geçerliliğini yitirdiğine karar veren Philippe de John'un teklifine olumlu yanıt verdi. 1193 yılı sonunda Kral Philippe, Rouen şehri hariç Vexin bölgesinin geri kalanını ve Normandiya'nın doğusunu ele geçirmişti. Fakat İngiltere Kralı Richard'ın Almanya'daki esareti, annesi Eleanor'un gayretleriyle toplanan

4 Jim Bradbury, *Philip Augustus: King of France 1180-1223*, (Londra ve New York: Routledge, 2013), 96.

yüklü bir fidye karşılığında 1194 Martı'nda sona erdi[5]. Esaret dönüşünde İngiltere'ye geçen Richard, ülkedeki işleri yoluna koyduktan sonra, Philippe ile savaşa başladı.

Fransa Kralı II. Philippe aynı dönemde vasalları üzerinde kraliyet nüfuzunu arttırmaya yönelik bir iç politika izliyordu. 1195 yılı sonunda Flandre Kontu VIII. Baudouin ölüp oğlu IX. Baudouin babasının yerini aldığında, Fransa Kralı Philippe ondan Artois'yı teslim almış ve Boulogne ile Guines üzerindeki derebeyliğini de kabul ettirmişti. Kont Baudouin kısa bir zaman İngiltere Kralı Richard'ın ittifak çağrılarına kulak vererek Philippe'in karşısında savaşa dâhil oldu. Baudouin'nın bu kararı almasında, Richard'ın Flandre'ın kumaş üretimi için hayati öneme sahip olan İngiliz yün ticaretini kesme tehdidi de etkili olmuştu. İngiltere ve Fransa kralları arasındaki mücadelede Kral Richard'ın yanında yer alan diğer Fransız kontlar arasında (konumuzla alakaları açısından) Blois Kontu I. Louis ve Saint Pol Kontu IV. Hugue da bulunuyordu[6]. Champagne Kontu III. Thibaut'nun İngiltere Kralı Richard'a mı yoksa kendi kralı Philippe mi destek verdiği belirsizdir. Fakat II. Philippe'in saray tarihçisi Guillaume le Breton'a göre Fransa Krallığı'nın neredeyse tüm baronları açıktan veya gizliden krallarını yalnız bırakmışlardı[7]. Bu nedenle en azından Thibaut'nun Kral Philippe'e kayda değer bir destek vermediğini kabul edebiliriz.

---

5 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi III*, Tr. çev. Fikret Işıltan, (Ankara: TTK Yayınları, 2008), 33-35, 66; John Gillingham, *The Angevin Empire*, (Londra: Arnold Publishers, 2001), 44. İngiltere Kralı Richard'ın Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'yla arası pek çok nedenden dolayı iyi değildi. Richard'ın kız kardeşi Matilda, Kutsal Roma Germen İmparatoru VI. Heinrich'in ülke içerisindeki en önemli rakibi Welf hanedanından Bavyera ve Saksonya Dükü Heinrich'le evliydi. Richard Üçüncü Haçlı Seferi esnasında Filistin'e giderken Sicilya'da, VI. Heinrich'in Sicilya'daki rakibi Lecce Kontu Tancred'le onu Sicilya Kralı olarak tanıdığına dair bir anlaşma yapmıştı. Avusturya Dükü V. Leopold Akkâ alınınca Alman kuvvetlerinin başı olarak kendi sancağını da surlara diktirtmiş ancak Richard'ın müdahalesiyle Leopold'un sancağı surlardan aşağı atılmıştı. Ayrıca düşmanları Richard'ın Kudüs Kralı Conrad de Montferrat'a suikast düzenlemeleri için Haşşâşîlerle anlaştığına inanıyordu. Conrad aynı zamanda Montferrat Markisi olduğu için Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun vasalıydı.

6 John W. Baldwin, *The Government of Philip Augustus: Foundations of French Royal Power in the Middle Ages*, (Berkeley, Los Angeles ve Oxford: University of California Press, 1991), 91-92; Gillingham, *The Angevin Empire*, 49.

7 Gillingham, *The Angevin Empire*, 49.

Fransa ve İngiltere arasındaki savaşa Papalık müdahale etti. Papa III. Innocentius, böyle bir ortamın planladığı Haçlı Seferi'ne katılımı azaltacağının farkındaydı. Dördüncü Haçlı Seferi'ni ilan ettiği mektubunda, seferi idare etmeleri amacıyla tayin ettiği iki *legatus*undan[8] birisini, Santa Maria Manastırı Diyakozu Kardinal Pietro Capuano'yu iki krallık arasındaki savaşa son vermesi amacıyla Fransa'ya gönderdiğini söylüyordu[9]. Kardinal Pietro bu görevinde başarılı oldu ve taraflar arasında ateşkes yapıldı[10]. Sonuç olarak İngiltere Kralı Richard, Fransız soyluların da katkısıyla Normandiya'daki kayıplarının büyük bir kısmını telafi edebilmişti[11]. Fakat Richard daha öteye gidemedi; kendisine isyan eden Limoges Viskontluğu'na ait Chalus-Chabrol Kalesi'ni kuşatırken, surlardaki bir arbaletlinin fırlattığı okla ağır bir biçimde yaralandı ve 6 Nisan 1199'da öldü[12]. Richard'ın ölümü Fransız baronları Kral Philippe'e karşı güçlü bir müttefikten yoksun bırakmıştı. Bu şartlar altında Kral Philippe'e karşı dayanmaları pek mümkün değildi ve Philippe'in gazabından kaçmanın bir yolunu bulmalılardı.

Baronların bulduğu çözüm Haçlı Seferi'ne katılmak oldu. Çünkü Haçlı Seferi'ne çıkan kişinin mülkleri Katolik Kilisesi'nin koruması altına giriyordu. Böylelikle Fransa Kralı Philippe'in muhtemel saldırılarından topraklarını koruyabilirlerdi[13]. Çağdaş bir kaynakta da Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan asiller, iki defa İngiltere Kralı Richard'la yaptığı savaşta Fransa Kralı Philippe'i "yüzüstü bırakmış" soylular olarak anılmaktadır[14]. Gerçekten de

---

8 *Legatus.* Papa tarafından belirli bir görev için genellikle kardinaller arasından seçilen yüksek rütbeli din adamlarıdır ve tayin edildikleri görevle ilgili papaya danışmadan karar verme yetkisine sahiptirler. Ayrıntılı bilgi için bk. F. L. Cross, *ODCC*, (New York: Oxford University Press, 1997), 964-963.

9 *PL 214*, süt. 310-311; Alfred J. Andrea, *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, (Leiden ve Boston: Brill, 2008), 15-16. Kardinal Pietro'nun diğer görevi de insanların Haçlı Seferi'ne katılımını sağlamaktı.

10 Papa Innocentius'un ateşkesi onayladığına dair 1 Nisan 1199 tarihli mektubu için bk. *PL 214*, süt. 552-553.

11 Fransa Kralı II. Philippe ile İngiltere Kralı I. Richard arasında 1194 İlkbaharı'ndan 1198 yılı sonuna kadar süren mücadelenin ayrıntıları için bk. Bradbury, *Philip Augustus*, 115-127.

12 Gillingham, *The Angevin Empire*, 49.

13 *Ernoul Kroniği*, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, (İstanbul: Kronik Kitap, 2019), 248.

14 Trois-Fontaines Sisteryen Manastırı'nda bir keşiş olan Aubry'nin 1232-1251 arasında kaleme aldığı kroniğinde geçen bu ifade için bk. *Chronica Albrici*, 877, 880; Andrea, *Contemporary Sources*, 293, 294.

Fransız baronların Haçlı Seferi'ne katılmadaki öncelikli amaçları mülklerini güvence altına almaktı ki Villehardouin soyluların bu pragmatik amacını ele verecek herhangi bir durumu okuyucusuna anlatmamayı ve onların dinî hislerle Haçlı olduklarını vurgulamayı tercih etmişti. Öte yandan Flandre Kontu Baudouin Fransa Kralı Philippe'e en fazla zorluk çıkaran soyluydu. Baudouin, Kral Philippe'le 1200 yılının Ocak ayında barış anlaşması yapmasına[15] rağmen, bu tarz anlaşmaların kolayca çiğnenebileceğinin bilinciyle ertesi ay Haçlı Seferi'ne çıkacağını ilan etmişti.

Elbette Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan soyluların sadece siyasi çıkarlarını düşünerek Haçlı olduklarını söylemek abartılı bir sav olur. En nihayetinde bu isimler Fransa Krallığı'nın önde gelen, nüfuzlu ve zengin ailelerine mensuplardı[16]. Bunun bir yansıması olarak dönemin kraliyet aileleriyle hem kendilerinden önce hem de kendileri zamanında kurulmuş kan bağları vardı (bk. Soyağacı 1). Ayrıca bu soyluların geçmişleri Haçlı Seferlerinin hatıralarıyla doluydu. Champagne Kontu III. Thibaut'nun babası Henri henüz kont değilken İkinci Haçlı Seferi'ne katılmıştı. Kont olduğundaysa 1179'da Kudüs Krallığı'na gitmek üzere Anadolu'dan geçerken Türkiye Selçukluları tarafından esir alınmıştı. Kont Henri kendisini İkinci Haçlı Seferi'nden tanıyan Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos'un fidyesini ödemesi sayesinde esaretten kurtulabilmişti[17]. III. Thibaut'nun ağabeyi II. Henri de Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılmış ve seferden sonra Kudüs Krallığı'nın varisesi Isabelle ile evlenerek 1192-97 yılları arasında artık merkezi Akkâ olan krallığı yönetmişti[18]. Flandre Kontu IX. Bau-

---

15 Baldwin, *The Government of Philip Augustus*, 95-96.

16 Champagne Kontu Thibaut ve Flandre Kontu Baudouin zenginlik açısından Fransa Krallığı'nda önde gelen iki isimdi. Thibaut zenginliğinin kayda değer bir kısmını yıl boyunca süren Champagne Fuarlarına borçluyken, Baudouin Flandre'nın ticaret ve sanayisine borçluydu. Bk. Janet Abu-Lughod, *Avrupa Hegemonyasından Önce: 1250-1350 Yılları Arasında Dünya Sistemi*, Tr. çev. Cansen Mavituna, (İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2020), 93-94, 130-134.

17 Theodore Evergates, "Louis VII and the Counts of Champagne", *The Second Crusade and the Cistercians*, ed. Michael Gervers, (New York: Palgrave Macmillian, 1992), 112-114.

18 Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi III*, 24, 58-59, 72-82; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi II*, Tr. çev. Fikret Işıltan, (Ankara: TTK Yayınları, 2008), 347-348; John D. Hosler, *The Siege of Acre, 1189-1191*, (New Haven ve Londra: Yale University Press, 2018), 10.

douin'nın dayısı Flandre Kontu I. Philippe, 1170'lerin sonunda Kudüs Krallığı'na gelip krallığın politik meselelerinde aktif rol oynamış ve daha sonra da Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılmıştı. Blois Kontu I. Louis'nin babası V. Thibaut, Saint Pol Kontu IV. Hugue'ün kendisi, Montfort Kontu Simon'un dayısı Leicester Kontu IV. Robert ve Perche Kontu III. Geoffroi'nın babası IV. Rotrou Üçüncü Haçlı Seferi'ne katılmıştı[19]. Dolayısıyla Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan kontlar için Haçlı Seferi'ne çıkmak, Haçlı davasıyla ilgilenmek bir tür kalıtsal sorumluluktu. Tabii en nihayetinde dinî hissiyatlarının da Haçlı olmalarında bir parça etkisi olmuştu.

Fransız kontlar 1200 yılı boyunca Compiégne'de Haçlı Seferi'ni görüşmek ve katılımı değerlendirmek için aralıklarla toplantı yaptılar. Toplantıların ayrıntısını bilmiyoruz ama en sonunda Haçlı olanların sayısını yeterli bulunca, Champagne Kontu III. Thibaut, Flandre Kontu IX. Baudouin ve Blois Kontu I. Louis 6 kişilik bir elçilik heyeti oluşturdular. Her birini temsilen heyette iki kişi bulunuyordu. Bu elçilerin görevi, İtalyan şehir devletlerinden birisiyle Haçlıları Akdeniz'den geçirecek uygun bir anlaşma yapmaktı. Kendisi de heyette yer alan Geoffroi de Villehardouin'nın verdiği bilgiye göre, elçiler aralarında konuşarak "Venedik'te başka hiçbir limanda bulunamayacak kadar çok gemi olacağını" düşündükleri için Venedik'e gitmeye karar verdiler[20]. Diğer potansiyel adaylar Cenova ile Pisa'ydı. Lakin bu iki denizci millet, Batı Akdeniz ticareti için son derece önemli duraklar olan Korsika ve Sardinya Adalarındaki hâkimiyet mücadelesi nedeniyle o sıralarda birbirleriyle savaş hâlindeydi[21]. El-

19 Hosler, *The Siege of Acre*, 89, 108, 121.

20 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 11-14. Villehardouin'nın verdiği bilgiye göre, Champagne Kontu III. Thibaut'nun elçileri kendisi ile Milon le Brébant; Flandre Kontu IX. Baudouin'nın elçileri Canon de Béthune ile Alard Maquereau; Blois Kontu I. Louis'nin elçileri Jean de Friaize ile Gautier de Gaudonville'di.

21 Korsika'da üstün taraf Cenevizlilerken, Sardinya'da üstün olan Pisalılardı. Ancak Cenevizliler 1195'te Korsika'nın güney ucundaki Bonifacio Kalesi'ni alarak iki ada arasındaki deniz yolunun kontrolünü ele geçirmişlerdi. Bk. Marco Tangheroni, "Sardinia and Corsica from the Mid-Twelfth to the Early Fourteenth Century", *NCMH*, Cilt: V, ed. David Abulafia, (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 448-449, 451. Papa Innocentius, Cenevizlilerle Pisalıların Haçlı seferine katılmalarını istiyordu ve bu amaçla onların arasında barış sağlamaları için iki kardinal görev-

çiler muhtemelen bu savaştan haberdar oldukları için Cenova ile Pisa'yı es geçerek doğrudan Venedik'e yol aldılar.

Venedikliler o vakte kadar Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmaya istekli değillerdi. Papa Innocentius'un doğrudan iki girişimine rağmen herhangi bir adım atmamışlardı. Papa 1198 Sonbaharı başında Dördüncü Haçlı Seferi için tayin ettiği iki legatusundan Santa Prassede Kardinali Pietro Soffredo'yu Venediklileri Haçlı Seferi'ne katılmaya ikna etmesi için göndermişti[22]. Bu teşebbüs olumlu neticelenmeyince, Innocentius bu sefer doğrudan Venedik Doçu Enrico Dandolo'ya ve Venediklilere bir mektup yazmıştı. Papa mektubunda muhataplarına Müslümanlarla ticaret yasağı hususunda kendilerine tanınan ayrıcalığı hatırlatarak Haçlı Seferi'ne katılmaya daha istekli olmalarını beklediğini ifade etmişti[23]. Ancak Venedikliler papanın aba altından sopa göstermesinden pek etkilenmemişlerdi.

Haçlı elçileri 1201 Şubatı'nın ortasında Venedik'e geldiler ve amaçlarını önce Venedik Doçu Enrico Dandolo'ya, sonrasında Venedik meclisine açıkladılar[24]. Yapılan görüşmeler neticesinde bir anlaşmaya varıldı. Taraflar arasında yapılan Nisan 1201 tarihli Venedik Anlaşması'na göre Venedikliler 4500 şövalyeyi, 4500 atı, 9000 seyisi, 20.000 piyadeyi taşıyacak nakliye gemilerini sağlayacaklar ve onları 1 yıl boyunca besleyeceklerdi. Fransız Haçlılar da bu hizmetlerine karşılık olarak Venediklilere, at başına 4 ve adam başına 2 *Köln markı*[25] olmak üzere toplamda 85.000 Köln markı ödeyeceklerdi. Ödeme 6 taksitte yapılacaktı; 15.000 marklık ilk taksit 1 Ağustos 1201'de, 10.000 marklık ikinci taksit 1 Kasım 1201'de, 10.000 marklık üçüncü taksit 2 Şubat 1202'de

---

lendirmişti. Ancak kaynağın deyişiyle Cenevizliler ve Pisalılar "barışın çocukları olmadıkları için" (*quia filii pacis non erant*) kardinaller başarılı olamadılar. Bk. *Gesta Innocentii III*, kısım XLVI; *The Deeds of Pope Innocent III*, İng. çev. James M. Powell, (Washington: The Catholic University of America Press, 2004), kısım XLVI.

22 *PL 214*, süt. 311; Andrea, *Contemporary Sources*, 16.

23 Mektubun tam metni için bk. *PL 214*, süt. 493; Andrea, *Contemporary Sources*, 23-24.

24 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 14-19.

25 Latince *magna marca* (Tr. Büyük Mark) da denilen bu gümüş sikke, Köln'de ilk olarak 1170 civarında kestirilmişti ve 233,8123 gram ağırlığında gümüş içermekteydi. Bk. Walter Hävernick, *Der Kölner Pfennig im 12. Und 13. Jahrhundert: Periode der territorialen Pfennigmünze*, (Stuttgart: Verlag von W. Kohlhammer, 1930), 49.

ve 50.000 marklık son taksit ise 1202 Nisanı'nda Venediklilere ödenecekti. Venedikliler, masrafları kendilerine ait olmak üzere donanmaya 50 silahlı kadırga sağlayacaklardı. Seferde ele geçirilecek ganimetler taraflar arasında yarı yarıya paylaşılacaktı. Donanma 29 Haziran 1202'de Venedik'ten yola çıkacak ve en geç 29 Haziran 1203'e kadar orduyla birlikte kalacaktı. Fransız Haçlılar adına anlaşmanın tarafları Champagne Kontu III. Thibaut, Flandre Kontu IX. Baudouin ve Blois Kontu I. Louis iken Venedikliler adına Doç Dandolo'ydu[26]. Daha evvel Papalığın Haçlı seferine çağrılarına kayıtsız kalan Venedik uygun şartlar altında Dördüncü Haçlı Seferi'nin katılımcısı hâline gelmişti. Doğrusu, bu bir iş ortaklığıydı. Nitekim hem anlaşma metninde hem de çağdaş bir kaynakta, Fransız Haçlılar ile Venedikliler arasındaki sözleşme, ticari anlaşmaların yaygın bir türü olan *societas*, yani ortaklık olarak anılır[27].

Peki, Dördüncü Haçlı Seferi'nin hedefi neresiydi? Venedik Anlaşması'nın metninde belirli bir hedeften söz edilmiyor. Kudüs'ün ve Kutsal Toprakların kurtarılması gibi genel bir amaçtan bahsediliyor. Ancak Haçlı Seferi'nin yazılı olmayan ve halka açıklanmayan hedefi Mısır'ın alınmasıydı. Kontlar, Eyyûbîlerin merkezini alarak nihai amaçlarına daha kolay ulaşabileceklerini düşünüyorlardı[28]. Sultan Selâhaddîn Eyyûbî'nin 1193 yılındaki ölümünün ardından hanedan içerisinde yaşanan çatışmalar Eyyûbî Sultanlığı'nın bütünlüğünü zedelemişti[29]. Bu nedenle işleri daha kolay olacaktı. Eğer plan işlerse, yakın zamanlardaki Haçlı Seferlerinde Haçlılar arasında yaşanan ve seferleri olumsuz etki-

---

26 Nisan 1201 Venedik Anlaşması'nın tam metni için bk. G. L. Fr. Tafel ve G. M. Thomas, *Urkunden zur älteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig*, Cilt: I, Belge No: XCII, (Viyana: Kaiserlich-Königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1856), 362-368. Anlaşma metninde Fransız elçilerin isimleri de geçmektedir.

27 Tafel ve Thomas, *Urkunden*, 367; *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXIII.

28 Villehardouin, *Conquête*, kısım 30; Robert de Clari, *İstanbul'un Zaptı (1204)*, Tr. çev. Beynun Akyavaş, (Ankara: TTK Yayınları, 1994), kısım V; Gunther, *HC*, kısım VI; Alfred J. Andrea, *The Capture of Constantinople: The Hystoria Constantinopolitana of Gunther of Pairis*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997), kısım 6; *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXIII; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXIII.

29 Ramazan Şeşen, *Eyyûbîler (1169-1260)*, (İstanbul: İSAM Yayınları, Nisan 2012), 78-85.

leyen çıkar çatışmalarına da bulaşmamış olacaklardı[30]. Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan soylulardan bazıları şahsi tecrübeleri vasıtasıyla bazıları da yakınlarının tecrübeleriyle anlaşmazlıkların sonuçlarından haberdarlardı. Ayrıca Filistin'in aksine Mısır daha önceden hiç Haçlı kontrolüne girmemişti; bu da Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan soylulara ele geçirilecek topraklar üzerinde doğrudan hâkimiyet kurma fırsatı verecekti. Mısır, iktisadi açıdan Filistin'den daha verimliydi. Venedikliler için de uygun bir hedefti; ele geçirildiği takdirde Venedikliler de ticari imtiyazlarını fazlasıyla artırabilirlerdi. Son yıllarda Haçlı Seferlerinin amacı, Hz. İsa'nın ayak bastığı toprakların ele geçirilmesinden, Katolik Kilisesi adına savaşmaya doğru evrilmişti[31]. Bu nedenle Mısır'a gitmek için çok sayıda makul sebep vardı. Öte yandan Mısır hedefinin gizli kalmasını Haçlı kontları istemiş olmalıdır. Çünkü aşağıda görüleceği üzere Suriye-Filistin dışındaki herhangi bir yere gitme fikri, çoğu Haçlı için problem teşkil edecekti. Nitekim anlaşmada Mısır'a gidileceği yer alsaydı, bu durum Filistin'e gitmek isteyen Haçlıların başka limanlara yönelmesine ve dolayısıyla Venedik Anlaşması'nı yapan üç kontun borçlu kalmasına yol açabilirdi.

Anlaşmanın yapılmasının ardından Fransız ve Venedikli elçiler anlaşmayı Papa Innocentius'un onayına sunmak üzere Roma'ya doğru yola koyuldular. Fransız elçilerden ikisi, Geoffroi de Villehardouin ile Alard Maquereau Piacenza'da, Fransa'ya gitmek ve anlaşma haberini önden vermek üzere kafileden ayrıldılar. Roma'ya giden kafile Innocentius'a anlaşmayı sundu ve papa

---

30 Robert de Clari'ye göre Fransız baronlar Suriye'de bir şey yapamayacaklarını düşünüyorlardı. Bk. Robert de Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım V. Hıttîn Savaşı sonrasında Kudüs Kralı Gui ile Montferrat Markisi Conrad arasında ve Üçüncü Haçlı Seferi'nde İngiltere Kralı Richard ile Avusturya Dükü V. Leopold arasında, İngiltere Kralı Richard ile Kudüs Kralı Conrad arasında ve 1197 Haçlı Seferi'yle Filistin'e gelen Alman Haçlılar ile Kudüs Krallığı'ndaki yerli Haçlılar arasında yaşanan çıkar çatışmaları askerî harekâtı olumsuz etkilemişti. Bk. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1997), 145, 147, 157, 160, 164; Cüneyt Kanat ve Devrim Burçak, *Sorularla Haçlı Seferleri*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi 2018), 136-137, 142, 146-147; Aydın Usta, "İkinci Krallık (Akka) Döneminin Asıl Mimarı Konrad de Montferrat (ö. 1192)", *The Legends Journal of European History Studies* 2, 2021:11-17.

31 Donald E. Queller ve Thomas F. Madden, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997), 15-16.

da Venedik Anlaşması'nı onayladı. Ancak Venedikli elçilerin gündemlerinde başka bir konu daha vardı. Venedikliler, bir süre önce Venedik hâkimiyetlerinden çıkan ve Macaristan Krallığı'na bağlanan Zara şehrine saldırmak için papadan izin istediler lakin papa bunu kabul etmedi. Bunun üzerine elçiler memleketlerine dönmek üzere Roma'dan ayrıldılar. Dört Fransız elçi, Haçlı Seferi'ne katılımlarını sağlamak için Pisa ile Cenova'ya da uğradılar ancak onlardan yana bir şey elde edemeyerek Fransa'ya döndüler[32]. Dördüncü Haçlı Seferi'nin hedefi belirlenmiş, Haçlı ordusunun lojistik sorunu halledilmişti. Her şey yolunda gidiyordu.

Ancak kısa süre içerisinde aksilikler başladı. Seferin liderlerinden, Venedik Anlaşması'nı imzalayan soylulardan Champagne Kontu III. Thibaut 24 Mayıs 1201'de öldü[33]. Ölmeden önce

---

32 Villehardouin, papanın anlaşmayı onaylamasını Fransız elçilerin Venedik'ten ayrılmasından önce gerçekleşmiş gibi ve dört Fransız elçi Roma'ya uğramadan Piacenza'dan doğrudan Pisa ile Cenova'ya gitmiş gibi anlatıyor. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 31-32. Ancak Papa Innocentius 25 Şubat 1204 tarihinde Venedik Doçu Dandolo'ya yazdığı mektubunda, daha önce Fransız elçilerle birlikte huzuruna çıkan Venedik elçilerine, Macaristan Kralı Emerik'e saldırmalarının hiçbir yolu olmadığını kesin olarak belirttiğini ifade ediyor. Bk. *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 18, 37; Andrea, *Contemporary Sources*, 96. Bu ifadeden Fransız elçilerin Venedikli elçilerle birlikte Roma'ya gittiklerini ve Venediklilerin Zara'ya saldırmak için izin istediklerini anlıyoruz. Nitekim Papa Innocentius'un 1201 Nisanı'nda yazdığı başka bir mektupta, Piacenza'da Villehardouin ile Maquereau'dan ayrılan dört Fransız elçiden üçünü tanıdığını görüyoruz ki bu durum da dört elçinin Piacenza'dan Roma'ya gittiklerini göstermektedir. Bk. *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXIV; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXIV. Diğer taraftan benim 1201 Nisanı'na tarihlediğim ve *Gesta Innocentii*'de tarihsiz olarak verilen bu mektup, August Potthast tarafından 1200 Nisanı'na tarihlenmiştir. Bk. Augustus Potthast, *Regesta Pontificum Romanorum*, Cilt: I, No: 1045, (Berlin: Rudolph de Decker, 1874), 97. Ancak Innocentius'un elçilerin adlarını bilmesi nedeniyle, mektup papa elçilerle görüştükten sonra yani 1201 Nisanı'nda yazılmış olmalıdır.

33 Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 23. Robert de Clari, Kont Thibaut'nun diğer soylular tarafından Dördüncü Haçlı Seferi'nin lideri seçildiğini belirtiyor. Bk. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım II. Fakat bu bilgi son derece şüphelidir. Şayet böyle bir durum söz konusu olsaydı Geoffroi de Villehardouin kendi senyörünün bu ayrıcalığını mutlaka belirtirdi. Diğer yandan 1201 Venedik Anlaşması'nda Kont Thibaut'nun Haçlıların lideri sayıldığına dair herhangi bir ibare de bulunmamaktadır. Robert de Clari alt düzey bir şövalyeydi ve Villehardouin'in aksine Haçlı liderleri arasındaki görüşmelerde bulunmamıştı. Marki Boniface'tan aynı zamanda Kont Thibaut'nun yerini alması istendiği için Clari Thibaut'yu ordu komutanı sanmış olmalıdır.

adamlarından Venedik'e gidip Haçlı Seferi'ne katılacaklarına dair yemin almış ve seferde kullanılmak üzere 50.000 *livre* para bırakmıştı[34]. Haçlılar zaman kaybetmeden Kont Thibaut'nun yerini alacak bir isim arayışına girdiler. İlk olarak Thibaut'nun kuzeni Burgonya Dükü III. Eudes'e, Thibaut'nun adamlarını ve parasını devralmasını teklif ettiler. Ancak Eudes kabul etmedi. Sonrasında aynı teklifi Thibaut'nun diğer kuzeni, Bar Kontu I. Thibaut'ya yaptılar ancak o da aynı cevabı verdi. Bunun üzerine tüm Haçlı liderleri ne yapacaklarını konuşmak üzere 1 Temmuz 1201'de Soissons'da bir araya geldiler. Bu toplantıda söz alan Mareşal Geoffroi de Villehardouin, Montferrat Markisi Boniface'a ordu komutanlığını verirlerse Kont Thibaut'nun yerini alacağını söyledi. Villehardouin'nın önerisi uzun uzadıya görüşüldükten sonra Marki Boniface'a teklif götürülmesine karar verildi ve ulaklar gönderildi[35]. Önerinin Villehardouin'dan gelmesi, onun Venedik'ten dönüşte topraklarından geçerken Montferrat Markisi Boniface'la görüşmüş olabileceğini akla getirmektedir. Diğer yandan Fransız kontların, başka bir soyluyu lider yapmayı kabul etmelerindeki en önemli nedenlerden birisi Haçlı Seferi'ne katılımı artırmaktı[36]. Bu sayede hem ordunun askerî gücü artacaktı hem de Venediklilere ödemekle yükümlü oldukları meblağı daha kolay ödeyebileceklerdi.

Gerçekten de Monferrat Markisi Boniface uygun bir tercihti. Kendisi dönemin ünlü soylularından olmasının yanında zengin ve güçlü bir aile mirasına sahipti. Baba tarafından Fransız Kraliyet Hanedanı Capetlerle, anne tarafındansa Alman İmparatorluk Hanedanı Hohenstaufenlerle akrabaydı. Kardeşlerinden ikisi Kudüs kraliyet ailesinden kadınlarla, diğeri de Bizans imparatorluk ailesinden bir kadınla evlenmişti (bk. Soyağacı 2). Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan diğer soylulara nazaran, Boniface'ın ailesinin Kudüs Krallığı'yla çok daha sıkı bağları vardı. Babası İkinci Haçlı Seferi'ne katılmış, ağabeyi Guillaume'ın çocuğu V. Baudouin Kudüs kralı olarak 1185-1186 yıllarında hüküm sürmüştü. Babası 1183'te Kudüs Krallığı'na gelmiş, Hıttin Savaşı'nda Sultan Selâhaddîn Eyyûbî'ye esir düşmüş ve 1188'de serbest kaldıktan kısa süre sonra ölmüştü. Kardeşi Conrad, bir

34 Villehardouin, *Conquête*, kısım 36; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım II.
35 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 38-42.
36 Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 21-22, 25.

süre İstanbul'da Bizans İmparatorluğu'nun hizmetinde bulunduktan sonra, 1187'de Filistin'e gelip Sûr şehrini Sultan Selâhaddîn Eyyûbî'ye karşı başarıyla savunarak Üçüncü Haçlı Seferi'ne kadar Haçlılara nefes aldırmıştı. Conrad, 1190 yılında Kudüs Kraliçesi I. Isabelle'le evliliği sayesinde 1192'de suikasta uğrayana kadar Kudüs Krallığı'nı yönetmişti. Conrad ile Isabelle'in evliliğinden doğan Marie, Dördüncü Haçlı Seferi sırasında hayattaydı ve annesinden sonra krallığın varisesiydi[37]. Marki Boniface, uygun şartlar sunulduğunda Haçlı Seferi'ne katılması en muhtemel soylulardan birisiydi.

Villehardouin tahmininde yanılmadı. Marki Boniface elçilerle görüştükten sonra Soissons'ta Haçlı kontlarıyla görüşmek üzere derhâl yola koyuldu. Yolda kuzeni Fransa Kralı II. Philippe'le görüştü ve muhtemelen onun da onayını aldıktan sonra Soissons'a geldi. Notre-Dame Manastırı'nın bahçesindeki toplantıda, kontlar bir kez daha tekliflerini Montferrat Markisi Boniface'a ilettiler; Haçlı olmasını, ordunun komutasını kabul etmesini ve Champagne Kontu Thibaut'nun adamlarıyla parasını devralmasını istiyorlardı. Marki isteklerini kabul etti ve resmen Haçlı olması için manastırın içerisindeki Notre-Dame Kilisesi'ne götürüldü. Burada Soissons Piskoposu Nivelon, rahip Foulque ve Sisteryen Tarikatı'ndan iki keşiş Boniface'ın omuzuna haç işareti diktiler. Boniface'a Kont Thibaut'nun bıraktığı paranın yarısı da teslim edildi. Ertesi gün tüm soylular, sonraki yaz Venedik'te buluşmak üzere Soissons'tan ayrıldı[38]. Haçlılar, Champagne Kontu Thibaut'nun ölümüyle ortaya çıkan kaybı telafi etmişlerdi. Ancak Boniface, Thibaut değildi. Onun başka bağlantıları vardı ve bu bağlantılar Dördüncü Haçlı Seferi'nin seyrini etkileyecekti.

Marki Boniface, topraklarına doğru giderken Sisteryen Tarikatı'nın Cîteaux'da düzenlenen genel meclisine katıldı. Sisteryen Tarikatı ile Papa Innocentius arasında 1199 sonundan beri Haçlı Seferi'ne maddi yardım sağlama hususunda bir anlaşmazlık yaşanmıştı. Bu anlaşmazlık Innocentius 1201 Nisanı'nda tarikatın imtiyazlarını genişlettiği zaman sona ermiş ve tarikat da Haçlı

37 Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 129, 141-142, 145-148, 152-153, 160; Kanat ve Burçak, *Sorularla Haçlı Seferleri*, 136, 142; Usta, "Konrad de Montferrat", 3-17.

38 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 42-44; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar III-IV; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım II; *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXIII; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXIII.

Seferi'ne 200 mark yardım yapmaya karar vermişti[39]. Şimdiyse 14 Eylül 1201'de düzenlenen bu genel mecliste, tarikattan 6 başkeşişe Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılma izni çıktı: Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui, Loos Manastırı Başkeşişi Simon, Perseigne Manastırı Başkeşişi Adam, Lucedio Manastırı Başkeşişi Pierre, Pairis[40] Manastırı Başkeşişi Martin ve son olarak adı muhtemelen Hugue olan Cercanceaux Manastırı Başkeşişi[41]. Rahip Foulque de Boniface'la birlikteydi ve onun vaazlarıyla Burgonya'dan pek çok kişi de orada Haçlı Seferi'ne katılma kararı aldı[42].

Montferrat Markisi Boniface yola koyulmak için hazırlıklarını sürdürürken diğer yandan başka meselelerle ilgileniyordu. Montferrat Markiliği Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'na bağlıydı. Boniface da İmparator VI. Heinrich'in ölümünün ardından imparatorluk tahtı için mücadele eden adaylardan Swabya Dükü Philipp'in destekçisiydi. Boniface bu nedenle âdet olduğu üzere 1201 Noeli'ni geçirmek için Philipp'in Haguenau'daki sarayına gitti. Philipp'in yanında eski Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos'un oğlu, kayın biraderi Genç Aleksios Angelos da vardı. Genç Aleksios, babasının 1195'te amcası tarafından devrilmesinin ardından İstanbul'dan kaçmış ve kısa süre önce Philipp'in yanına gelmişti[43]. Philipp orada Boniface ile Genç

39 Elizabeth A. R. Brown, "The Cistercians in the Latin Empire of Constantinople and Greece, 1204-1276", *Traditio* 14, 1958: 70-72.

40 Pairis, günümüzde Fransa'nın Alsas bölgesindeki Orbey komünü sınırları içerisindedir.

41 *Radulphi de Coggeshall Chronicon Anglicanum*, yay. Joseph Stevenson, (Londra: Longman vd., 1875), 129-130; Andrea, *Contemporary Sources*, 280-281; Gunther, *HC*, kısımlar II, IV; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısımlar II, IV. Gunther efendisi Başkeşiş Martin'in doğrudan Papa Innocentius'tan Haçlı Seferi'ne katılma emri aldığını ve Başkeşiş Martin'in kardeşlerinin hayır duasını almak amacıyla tarikatın genel meclisine gittiğini söylemektedir. Ancak Andrea, Gunther'in Martin'e yakıştırdığı bu "ayrıcalıklı" durumun, Gunther'in efendisini öne çıkarma çabasının bir parçası olduğunu düşünmektedir ve Başkeşiş Martin'in böyle bir emir aldığından şüphe duymaktadır. Bk. Andrea, *The Capture of Constantinople*, 21-28. Cercanceaux Manastırı Başkeşişi'nin adı hakkında bk. G. E. M. Lippiatt, "The Zaran Company in the Holy Land: An Unknown Fourth Crusade Charter from Acre", *Historical Resarch*, 2021:3, 6. https://doi.org/10.1093/hisres/htab030

42 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 45.

43 Dönemin Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos, kardeşi II. Isaakios'u devirdikten sonra gözlerini kör ettirdi, onun oğlu Genç Aleksios'u hapse attırdı. Fakat bir süre sonra yeğenini hapisten çıkarttı ve serbestçe hareket etmesine izin verdi. Sonrasında Genç Aleksios, Pisalı bir denizci ile

Aleksios'u tanıştırdı ve üçü, Genç Aleksios'u Dördüncü Haçlı Seferi ordusuyla birlikte İstanbul'a götürerek Bizans tahtına geçirme hususunda görüş birliğine vardılar[44]. Şüphesiz kendi akrabasının Bizans imparatoru olması, Philipp'e Almanya tahtı için mücadelesinde destek getirecekti. Marki Boniface, Philipp'in politikalarının destekleyicisiydi ama bu işin gerçekleşme ihtimaline ne kadar inandığı bir soru işaretidir. Kardeşlerinin yolunun düştüğü İstanbul'a imparatoru belirleyecek bir ordunun komutanı olarak gitmek ve bundan güç ile nüfuz devşirmek istemiş olabilir. Fakat bu uğurda Haçlı ordusunun kullanılması için diğer soyluların, askerlerin ve papanın ikna edilmesi lazımdı ki şüphesiz o da bunun farkındaydı.

Bazı Fransız kontların topraklarını korumak için, Venediklilerin ise Zara'yı ele geçirmek için kullanmak istediği Dördüncü Haçlı Seferi'ni, şimdi Genç Aleksios Bizans tahtına çıkmak amacıyla kullanmak istiyordu. Aleksios büyük bir ihtimalle Boniface'ın tavsiyesi üzerine bu meseleyi Papa Innocentius'la görüşmek için 1202 Aralık ayında Roma'ya gitti. Papaya amcası III. Aleksios'u şikâyet ederek kendisine yardım etmesini istedi. Fakat Innocentius genç prense olumsuz yanıt verdi[45]. Muhtemelen ertesi ay, Marki Boniface Innocentius'la görüşmek üzere Papalık sarayına geldi. İkili arasındaki görüşme çok önceden planlanmıştı; Boniface Haçlı kontlarıyla görüşmek üzere Soissons'a giderken Fransa Kralı Philippe'le görüştüğünde kralın elçisi olarak Innocentius'la görüşmeyi kabul etmişti. Yani görüşmenin tek gündemi Genç Aleksios değildi. Ancak Innocentius ile Boniface,

---

anlaşarak Büyükçekmece'de gemiye binip kaçtı. Bk. Khoniates, *Historia*, kısımlar 536-537. Charles M. Brand, Bizans kaynaklarını değerlendirerek Genç Aleksios'un 1201 Eylül sonu veya Ekimi'nde kaçtığını belirtiyor. Bk. Charles M. Brand, *Byzantium Confronts the West*, (Cambridge: Harvard University Press, 1968), 276-277.

44 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XVII; *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXIII; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXIII.

45 Genç Aleksios'la Papa Innocentius arasındaki bu görüşmenin detaylarını, papanın 16 Kasım 1202 tarihinde Bizans İmparatoru III. Aleksios'a yazdığı cevabi bir mektuptan öğreniyoruz. Buna göre Genç Aleksios, amcası III. Aleksios'un babasına yaptıklarını şikâyet ederek adaleti sağlaması için papadan yardım istemiştir. Ancak Innocentius kendisine 'uygun gördüğü cevabı verdiği zaman' Genç Aleksios Roma'dan ayrılarak eniştesi Philipp'in yanına geri dönmüştür. Bk. *PL 214*, süt. 1124; Andrea, *Contemporary Sources*, 36.

Haçlı Seferi'ne dair meselelerin yanında elbette Genç Aleksios meselesini de konuştular. Papa Marki Boniface'a Genç Aleksios'u İstanbul'a götürmek gibi bir maceraya atılmamalarını, doğrudan Filistin'e gitmelerini emretti. Görüşmeden sonra Innocentius'un Marki Boniface'ı Pisa ile Cenova arasında devam eden düşmanlığı bitirmesi için arabulucu olarak göndermesine bakılırsa iki taraf İstanbul macerası konusunda hemfikir olmuştu[46]. Görünüşte İstanbul planı kapanmıştı; tabii şimdilik.

1202 Baharı Haçlılar için Venedik'e gitmek üzere yola koyulma zamanıydı fakat kötü haberler ardı ardına gelmeye başladı. Haçlılar seferin iki önemli siması Perche Kontu III. Geoffroi'nın ve Rahip Foulque'un ölümüyle sarsıldılar. Kont Geoffroi 5 Nisan 1202 civarında, Rahip Foulque ise ondan bir ay sonra hayatını kaybetmişti[47]. Yolculuk ve Venedik'teki ortam da sıkıntılıydı. Lombardiyalılar, Haçlıların şehirlerde bir geceden daha uzun süre konaklamalarını ve onlara yiyecek satılmasını yasakladılar[48]. Haçlıların alelacele kendi topraklarından çıkmaları için uğraşıyorlardı. Aceleyle Venedik'e gelenleriyse başka sorunlar bekliyordu. Haçlıların şehir içerisinde kalmalarına müsaade edilmiyordu. Yiyecekler Lido Adası'na yerleştirilen Haçlılara fahiş fiyattan satılmaktaydı. Venedikliler adayı sıkı bir şekilde kontrol altında tutuyordu. Bu kötü şartlar altında ezilen alt düzey Haçlılar arasında hastalıklar çıkmaya başlamıştı. Ölenler dahi vardı[49].

Venedik'e gelen Haçlı liderleri için de haberler iyi değildi; başka limanlara giden çok sayıda Haçlı vardı. Flandre'dan yola çıkan ve Haçlı ordusuna katılması planlanan bir filo doğrudan Suriye'ye yönelmişti. Autun Piskoposu II. Gautier ve Forez Kontu III. Guigues liderliğindeki başka bir grup da Marsilya'dan yelken açmıştı. Diğer bazı Haçlılarsa Apulia'daki limanlara gitmeyi

46 *Gesta Innocentii III,* kısım LXXXIII; *The Deeds of Pope Innocent III,* kısım LXXXIII; Queller ve Madden, *The Fourth Crusade,* 38-39.

47 Villehardouin, *Conquête,* kısımlar 46, 73; Clari, *İstanbul'un Zaptı,* kısım II; *Devastatio Constantinopolitana,* kısım II; *Gesta Episcoporum Halberstadensium,* kısım IV. Kont Geoffroi'nın ölüm tarihi için bk. Andrea, *Contemporary Sources,* 213 dn. 26. Kont Geoffroi'nın yerini kardeşi Etienne aldı.

48 *Devastatio Constantinopolitana,* kısım III.

49 Haçlıların Venedik'teki kötü durumları için bk. *Devastatio Constantinopolitana,* kısım III; *Soissons Nakil Anlatısı,* kısım VI; *Gesta Episcoporum Halberstadensium,* kısım V; *Chronica Albrici,* 880; Andrea, *Contemporary Sources,* 294-295.

tercih etmişti[50]. Durum o kadar endişe vericiydi ki Venedik'te bulunan Haçlılar, Saint Pol Kontu Hugue ile Geoffroi de Villehardouin'yı karşılaştıkları Haçlıları Venedik'e gitmeye ikna etmek üzere Lombardiya'ya göndermek zorunda kaldılar. İkili pek çok kişiyi Venedik'e gelmeye ikna ettikten sonra yolda karşıladıkları Blois Kontu Louis'yle birlikte geri döndüler[51]. 22 Temmuz 1202'de Papalık Legatusu Kardinal Pietro Capuano da Venedik'e geldi. Kardinal, vaazlarıyla alt düzey Haçlıların morallerini yükseltti ve sefere devam edemeyecek durumdakileri Haçlı yeminlerinden azade ederek memleketlerine geri dönmelerine izin verdi[52]. Planlanan tarihten 1,5 ay sonra, ağustos ayında bile Haçlılar Venedik'e gelmeye devam ediyordu. İlk olarak Pairis Başkeşişi Martin liderliğinde bir grup Venedik'e ulaştı[53]. Sonrasında 13 Ağustos'ta Katzenellenbogen Kontu II. Berthold ve Halberstadt Piskoposu Konrad liderliğinde Alman Haçlılardan oluşan bir kafile, onlardan 2 gün sonraysa nihayet ordu komutanı Montferrat Markisi Boniface geldi[54]. Tüm bunlara rağmen Venedik'e gelmesi beklenen 33.500 kişiden yalnızca 10.000 kişi Venedik'teydi[55]. Haçlılar tüm güçleriyle çabalasalar da doğal olarak 1201 Venedik Anlaşması uyarınca ödemeleri gereken miktarı ödeyemediler ve 34.000 mark borçlu kaldılar[56]. Haçlı Seferi çıkmaza girmişti.

Çıkmazı çözecek hamle Venedik Doçu Enrico Dandolo'dan geldi. Venedikliler donanmayı hazırlamak için bir hayli masraf yapmışlardı ve Dandolo da bu tüccar devletin lideri olarak bir şey almadan bir şey vermeye alışkın değildi. Doç Haçlı kontlarına, Zara'yı Venedik hâkimiyetine almalarına yardım etmeleri karşılığında borçlarını ertelemeyi teklif etti[57]. Zara şehri 12. yüzyılda Venedik hâkimiyetine girmiş ancak zaman zaman Macaristan'ın desteğiyle Venedik'e isyan etmişti. Kısa süren çeşitli

---

50 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 48-50, 54; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım III. Venedik'e gelmeyip Akkâ'ya giden bu Haçlıların oradaki faaliyetleri için bk. *Ernoul Kroniği*, 250-252, 257-258.

51 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 51-53.

52 *Devastatio Constantinopolitana*, kısım IV.

53 Gunther, *HC*, kısım VI; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 6.

54 *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım II; Villehardouin, *Conquête*, kısım 74; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım IV.

55 Villehardouin, *Conquête*, kısım 56; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XI.

56 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 58-61.

57 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 62-63.

dönemlerden sonra nihayet 1180'den beri kendi istekleriyle Venedik hâkimiyetinden çıkarak Macaristan Krallığı'na bağlanmışlardı. O tarihten beri Venedik'e Adriyatik Denizi'nde zor anlar yaşatmışlardı. Buna karşın Venedik'in Zara'yı kontrol altına alma teşebbüsleri başarısız olmuştu. Şehir Adriyatik'teki deniz trafiği açısından kilit bir konumdaydı ve Dalmaçya'daki kaliteli meşe odununa erişim için önemliydi[58]. Venedikliler, yukarıda bahsedildiği üzere Haçlı ordusuyla Zara'ya saldırmak için 1201'de Papa Innocentius'a bir başvuruda bulunmuşlar ancak istediklerini elde edememişlerdi. Şimdiyse ellerine bir fırsat geçmişti.

Haçlı baronları Dandolo'nun teklifini görüştüler ve aksini düşünenler olmasına rağmen seferin iptal olmasındansa teklifin kabul edilmesine karar verdiler[59]. Fakat bir Hristiyan şehrine saldırılması, özellikle alt düzey Haçlılar arasında soruna yol açabilirdi. Bu nedenle şimdilik Zara'ya saldırılacağı onlardan saklandı[60]. Kontlar bu tedbiri almakla kendi açılarından akıllılık etmişlerdi zira Haçlı ordusundaki din adamları arasında bile bu hususta tereddütler vardı. Halberstadt Piskoposu Konrad ve Pairis Başkeşişi Martin meseleyi Kardinal Pietro Capuano'yla görüştüler. Martin memleketine geri dönmek bile istedi. Ancak kardinal onlara orduda kalmalarını emretti ve Papa Innocentius'un ordunun dağılmasındansa bu kötülüğün işlenmesine göz yumacağını söyledi[61]. Teklifin kabulünden sonra Venedikliler de 8 Eylül 1202'de Aziz Markos Kilisesi'ndeki resmî bir törenle Haçlı oldular[62]. Fransız Haçlılar, Venedik Anlaşması uyarınca oluşturulan ortaklığın gerekliliğini yerine getirememişlerdi. Venedikliler de Dördüncü Haçlı Seferi'nin diğer ortağı olarak iş birliğinin sürmesi için bir ön koşul sunmuşlardı. Ortaklar arasında uzlaşma tekrar sağlanmıştı.

---

58 Thomas F. Madden, *Enrico Dandolo: The Rise of Venice*, (Baltimore ve Londra: The Johns Hopkins University Press, 2007), 111-113; Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 56-57; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi III*, 101; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 171.

59 Villehardouin, *Conquête*, kısım 63; Gunther, *HC*, kısım VI; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 6.

60 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XIII.

61 *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VI; Gunther, *HC*, kısım VI; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 6.

62 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 64-69. Venediklilerin Haçlı olduğu tarihle alakalı değerlendirme için bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 238 n. 22.

Kardinal Pietro Capuano'nun Fransız Haçlılar nazarında otoritesi vardı. Ancak Venedikliler, kardinali planlarını bozabilecek potansiyel bir tehlike olarak görüyorlardı. Pietro durumu kötü olan Haçlıların memleketlerine dönmelerine izin vermişti ve eğer Papa Innocentius Venediklilerin Zara planını tekrar bozmak isterse, bunu Kardinal Pietro vasıtasıyla gerçekleştirebilirdi. Bu nedenle ona Haçlı ordusuyla bir din adamı olarak gelebileceğini ancak legatus olmasının getirdiği diğer sorumlulukları yerine getirmesine, yani Haçlı ordusunu yönetmesine müsaade etmeyeceklerini söylediler[63]. Çünkü Venedikliler için Zara vazgeçilmez hedefti.

1202 Eylülü başında Genç Aleksios'un elçileri de Venedik'e geldi. Elçiler Fransız Haçlı kontlarıyla görüşerek eğer Bizans tahtını ele geçirmesine yardımcı olurlarsa Aleksios'un onlara yardımda bulunacağını ilettiler. Kontlar, Aleksios'un teklifini sözlü olarak kabul ettiler ve kendi elçilerini Aleksios'un elçileriyle birlikte yolladılar. Tüm bu süreçte Montferrat Markisi Boniface, Genç Aleksios'un durumundan ilk kez haberdarmış gibi davranmıştı[64]. Borcunu ödeyemeyen Haçlı liderleri, önce borçlarına vade tanınmasına karşılık Zara'ya saldırmayı, şimdi de bir Bizans prensini tahta çıkarmayı kabul etmişti. Ancak her iki durumdan da alt düzey Haçlılar haberdar değildi. Diğer yandan Dördüncü Haçlı Seferi'nin sorunlar yumağına dönüştüğünü gören ve Venedikliler tarafından otoritesi kabul görmeyen Kardinal Pietro Capuano, Venedik'ten ayrılmaya karar verdi. 1202 Eylül'ü içerisinde Venedik'ten ayrılarak Roma'ya gitti ve Venedik'te olanları Papa Innocentius'a bizzat iletti[65].

Papanın hem Zara hem de İstanbul planını onaylamayacağı neredeyse kesindi. Venedikliler için papanın görüşlerinin bir ehemmiyeti yoktu ama Fransız Haçlılar açısından Innocentius önemliydi. Diğer taraftan Venedik'ten demir alınması planlanan tarihin üzerinden 3 ay geçmişti. Bu yüzden Haçlılar daha fazla

---

63 *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXV; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXV.

64 Villehardouin, *Conquête*, kısım 72. Villehardouin aynı yerde Haçlı baronlarının, elçilerden Genç Aleksios'un hikâyesini öğrenince hayrete düştüklerini belirtiyor. Bu da Boniface'ın gelişmelerden haberdar olduğunu diğer Haçlı liderlerine göstermediğinin bir işaretidir.

65 *PL 214*, süt. 1124; Andrea, *Contemporary Sources*, 36-37.

vakit kaybetmeden filonun yola çıkmasına karar verdiler. Ancak papayı tamamen görmezden de gelemezlerdi. Bu nedenle Haçlı ordusu Venedik'ten ayrılmadan hemen önce, ordunun komutanı Marki Boniface yanında Lucedio Manastırı Başkeşişi Pierre'le birlikte Roma'ya gitti[66]. Donanma da 1 Ekim 1202'de Venedik'ten yelken açmaya başladı[67].

Papa Innocentius, Montferrat Markisi Boniface'la yaptığı görüşmede Zara'ya saldırmalarını kesinlikle yasakladı ve şayet aksini yaparlarsa aforoz edileceklerini belirtti. Papa, emirlerini mektuplar aracılığıyla Haçlı ordusuna da iletti[68]. Oysa o sıralarda Haçlı donanması çoktan papanın arzusunun dışında hareket etmeye başlamıştı. Haçlılar Zara'dan önce Trieste Körfezi'ne yöneldiler. Haçlı donanmasından gözleri korkan Trieste ve Muggia şehirleri, Venedik'e haraç vermeyi kabul ettiler. Venedikliler tarafından sadakatlerinin nişanesi olarak Trieste'ye yıllık 50 *urna*[69], Muggia'ya ise 25 urna şarap bedel biçildi[70]. Haçlılar sonrasında Pula'da bir süre dinlenip erzak takviyesi yaptıktan sonra Zara'ya doğru yollarına devam ettiler[71]. Donanma 10 Kasım 1202 akşamı (Venedik'ten ayrıldıktan 40 gün sonra) Zara'ya geldi ve sabahleyin limana zorla girdi[72].

---

66 *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXV; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXV. Geoffroi de Villehardouin de *'bir işi nedeniyle geride kalan'* Marki Boniface'ın Haçlı filosunda olmadığını belirtir. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 79. Diğer yandan Marki Boniface, Cenevizlilerle olan yakın ilişkileri nedeniyle Venedik'in Kuzey Adriyatik'te elini güçlendirmesi muhtemel bir olayda dahlinin olmamasını istemiş olabilir. Bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 65.

67 *Devastatio Constantinopolitana*, kısım V; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VII; Villehardouin, *Conquête*, kısım 76. Diğer iki kaynağın aksine Villehardouin 2-8 Ekim aralığını verir. Queller ve Madden filonun iki parça hâlinde Venedik'ten ayrılmış olabileceğini belirtirler. Bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 68.

68 *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXV; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXV.

69 1 urna yaklaşık 13 litredir. Bk. P. G. W. Glare, *Oxford Latin Dictionary*, (Oxford: Oxford University Press, 2012), 2323.

70 *Historia Ducum Venetorum*, kısım 13; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım V.

71 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XIII.

72 Villehardouin, *Conquête*, kısım 77; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XIV; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım V; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VII. Steven Runciman, Haçlıların 8 Kasım'da Venedik'ten yola çıkıp iki gün sonra Zara'ya ulaştığını söylüyor ancak kendi kaynağı Villehardouin'yla çelişen bu tarihlendirmesi için herhangi bir neden sunmuyor.

Zaralılar surların üzerinden gemilerin gelişini görünce şehrin kapılarını kapatmışlardı. Bunun üzerine Haçlı ordusu şehrin önlerinde kamp kurdu. Artık Zara'ya asıl geliş nedeninin herkese açıklanması gerekiyordu. Venedik Doçu Enrico Dandolo, Zaralıların kendilerine çok zarar verdiklerini belirterek şehri almak için Fransız Haçlılardan açıkça yardım istedi. 12 Kasım'da ise Zaralılar Haçlı ordugâhına elçilerini gönderdiler. Elçiler elleri boş gelmemişlerdi; beraberlerinde Papa Innocentius'un eğer Zara'ya saldıracak olurlarsa aforoz olacaklarını belirttiği mektubunu da getirmişlerdi[73]. Elçiler tüm Haçlı liderlerinin bulunduğu görüşmede papanın mektubunu takdim ettiler. Bu gelişme Haçlı liderleri arasında büyük bir krize yol açtı. Doç Dandolo ne olursa olsun vazgeçmeyeceğini söyledi ve Fransız baronlardan da Venedik'te verdikleri sözü yerine getirmelerini istedi. Buna karşın Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui, herkesin önünde mektubu yüksek sesle okuyarak Zara'ya kesinlikle saldırılmaması gerektiğini söyledi. Cercanceaux Manastırı Başkeşişi Hugue de Başkeşiş Gui ile aynı fikirdeydi. Venedikliler başkeşişin bu tavrına o kadar çok sinirlendiler ki Gui'in üzerine yürüdüler. Fakat Montfort Kontu Simon araya girerek Gui'in zarar görmesine engel oldu. Kont Simon da papanın emrini dinleyeceğini ifade etti ve herkesin huzurunda Zaralı elçilere diğerleri ne karar verirse versin kendisinin şehre saldırmayacağını söyledi. Zara'ya saldırmak istemeyen bu grup, toplantı mahallini terk etti ve sonrasında Haçlı ordusundan ayrılarak biraz ötede ayrı bir kamp kurdu. Ancak geri kalan Fransız Haçlılar, Venediklilere yardım edeceklerini ifade ettiler. Bunun üzerine Zaralı elçiler şehirlerine geri döndüler[74]. Dördüncü Haçlı Seferi'ndeki ilk sapma, Haçlı ordusu içerisindeki ilk ayrılığı da beraberinde getirmişti.

Bk. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi III*, 102. Runciman bu hususta Villehardouin'nın ve Clari'nin kroniklerine dayandığı için Haçlı donanmasının öncesinde Trieste ile Muggia'ya uğradığından haberdar değildir. Villehardouin'nın kroniğinde verdiği 8 Ekim-10 Kasım aralığının muhtemelen o mesafe için çok olduğunu düşünerek 8 Ekim'i 8 Kasım yapmıştır. Işın Demirkent de bu hususta Runciman'la aynı hataya düşer. Bk. Demirkent, *Haçlı Seferleri*, 172.

73 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XIV; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VII; Pierre, *Historia Albigensium*, kısım XIX.

74 Pierre, *Historia Albigensium*, kısım XIX; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 83-84; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XIV; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VIII; *Ernoul Kroniği*, 257.

Haçlılar 13 Kasım 1202 sabahı 150'den fazla kuşatma aletiyle hem karadan hem de denizden Zara'ya saldırdılar. Diğer taraftan da surları çökertmek için lağım kazıyorlardı. Zaralılar ilk başta Haçlıların saldırılarına direndiler ancak lağımların surlara ulaştığını görünce direnmenin faydasız olacağına kanaat getirdiler. Venedik Doçu Dandolo ile iletişime geçerek canlarının bağışlanması koşuluyla teslim olacaklarını ilettiler ve 24 Kasım günü şehri teslim ettiler. Şehir yağmalandı ve Fransızlar ile Venedikliler arasında ikiye bölündü[75]. Dandolo, kent sakinlerini sürdü ve daha evvel Zara'nın Venedik hâkimiyetinden çıkmasında parmağı olduğunu düşündüğü kişileri de astırdı[76]. Venedik Cumhuriyeti, Zaralılara kolay kolay unutamayacakları bir ders vermişti.

Doç Dandolo, Fransız Haçlılara kış kapıda olduğu için havanın denizde seyahat etmeye pek uygun olmayacağını söyledi ve Zara'da kışlamayı önerdi. Tecrübeli doçun önerisi kabul edildi. Venedikli Haçlılar şehrin limanının yer aldığı doğu kısmına, Fransızlar da batı kısmına yerleşmişlerdi. Ancak alt rütbeli Fransız Haçlılar yağmadan paylarına düşenlerden memnun kalmamışlardı ve huzursuzlardı. Bu huzursuzluk Zara'daki 3. günlerinde, güneşin batışına yakın bir vakitte Venediklilerle silahlı çatışmaya dönüştü. Gece geç saatlere kadar süren çatışmalarda Fransız Haçlılar üstünlük sağladılar. Ancak iki tarafın önde gelenleri duruma müdahale etti ve onların bir hafta boyunca süren gayretleri sonucunda birlik yeniden sağlandı. Bu çatışmada toplamda 100 kişi ölmüştü[77]. Diğer taraftan Haçlılar Zara'da yaptıklarından ötürü aforoz edildiklerinin bilincindeydiler fakat bu durumdan rahatsızlık duyanlar yalnızca Fransızlardı. Bu nedenle Roma'ya bir elçilik heyeti göndermeye karar verdiler. Aralık ayının başlarında Soissons Piskoposu Nivelon liderliğindeki Fransız Haçlı heyeti Roma'ya gitmek üzere yola koyuldu[78].

---

75 *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VII; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 85-86; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım V; Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 77. Devastatio Constantinopolitana'nın yazarı aynı yerde Zara'nın teslim tarihini 25 Kasım olarak verir.

76 *Historia Ducum Venetorum*, kısım 13.

77 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 86-90; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VI; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XV.

78 Villehardouin, *Conquête*, kısım 105; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XV; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım IX; *Gesta Innocentii III*, kısım LXXXVII; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım LXXXVII.

Onların ayrılışından kısa süre sonra da Papa Innocentius'un huzurundan dönen Montferrat Markisi Boniface Zara'ya gelerek tekrar Haçlı ordusuna katıldı[79].

Bu arada kara haber Roma'da tez duyulmuştu. Papa Innocentius önce Fransız Haçlılara bir mektup kaleme aldı. 1202 Aralığı'nın ikinci yarısına tarihlenen bu mektupta Innocentius, Kutsal Kitap'tan yaptığı alıntılarla Haçlıları azarladı ve aforoza çarptırıldıklarını ifade etti[80]. Ancak bu mektubu göndermesinden önce Fransız Haçlı elçileri Roma'ya ulaştılar[81]. Elçiler papaya borçlu kaldıkları için Venedikliler yüzünden Zara'ya saldırmak zorunda kaldıklarını ve eğer bunu yapmamış olsalardı Haçlı ordusunun dağılmış olacağını ifade ettiler. Bu nedenle papadan kendilerini affetmesini dilediler[82]. Elçilerin sunduğu bahaneler papanın nezdinde karşılık buldu ve papa ikinci bir mektup yazdı. Innocentius bu mektubunun girişinde yine Haçlıları Zara'da yaptıklarından dolayı azarlıyor ve aforoz edildiklerini belirtiyordu. Ancak sonrasında hatalarını anladıkları ve af diledikleri için memnun olduğunu belirterek bağışlanmaları için bazı şartları sıralıyordu; Zara'da ele geçirdikleri her şeyi iade edeceklerdi, Macaristan Kralı'ndan af dileyeceklerdi ve Kardinal Pietro Capuano'ya veya onun temsilcisine tekrar Haçlı yemini edeceklerdi. Ayrıca bu şartları yerine getirdiklerine dair bir belgeyi de kardinalin kendisine ya da temsilcisine teslim edeceklerdi[83]. Papa bu mektubu orduya ulaştırmaları için elçilere teslim etti. Innocentius, gerçekten de Kardinal Pietro'nun Venedik'teyken din adamlarına söylediği gibi, seferin yarım kalmasındansa Haçlıların işlediği cinayeti affetmeyi yeğlemişti.

Roma'da bunlar olurken Zara'da Dördüncü Haçlı Seferi'nin seyrini değiştirecek başka gelişmeler yaşanmaktaydı. Alt düzey Fransız Haçlılar yaşananlardan hiç memnun değillerdi. Zaten Hristiyan din kardeşlerinin kanına girerek büyük bir günah iş-

79 Villehardouin, *Conquête*, kısım 91.
80 Mektubun metni için bk. *PL 214*, süt. 1178-1179; Andrea, *Contemporary Sources*, 41-45.
81 Andrea, *Contemporary Sources*, 40.
82 Villehardouin, *Conquête*, kısım 106; *Soissons Nakil Anlatısı*, kısım VI; Gunther, *HC*, kısım VI, VII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısımlar 6, 7; *Chronica Albrici*, 880; Andrea, *Contemporary Sources*, 295; Ernoul Kroniği, 256.
83 Papanın bu mektubu için bk. *PL 214*, süt. 1179-1182; Andrea, *Contemporary Sources*, 46-48.

lemişlerdi. Şimdi de orduda ciddi bir erzak ve para sıkıntısı baş göstermişti[84]. Haçlılar böylesi bir yoksulluk içerisindeyken, 1 Ocak 1203'te Swabya Dükü Philipp ile Genç Aleksios'un elçileri Zara'ya geldiler[85]. Venedik'te Haçlı kontlarının sözlü olarak kabul ettikleri anlaşmanın yazılı hâle dökülmesinin zamanı gelmişti. Elçiler ve Haçlı ordusunun liderleri, Doç Enrico Dandolo'nun Zara'da kaldığı konutta görüştüler. Elçilerin sunduğu teklif şöyleydi; eğer Genç Aleksios'u İstanbul'a götürüp tahta çıkartırlarsa Aleksios Haçlılara 200.000 mark gümüş ve bir yıllık erzak verecekti. Ayrıca Aleksios onlarla birlikte Haçlı Seferi'ne çıkacak, hayatı boyunca masrafları kendisine ait olmak üzere Kutsal Topraklarda 50 şövalye bulunduracak ve Bizans Kilisesi'ni Roma Kilisesi'ne itaat ettirecekti. Elçiler teklifi daha cazip hâle getirmek için İstanbul'da Genç Aleksios'u destekleyen bir hizibin bulunduğunu da ifade ettiler [86]. Fransız Haçlı liderleri bu teklifi aralarında görüşeceklerini söylediler ve tıpkı Zara gibi İstanbul teklifi de Haçlılar arasında tartışmaya yol açtı. Zara'ya saldırılmasına karşı çıkan Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui, Cercanceaux Manastırı Başkeşişi Hugue ve Montfort Kontu Simon'un başını çektiği grup İstanbul'a gidilmesine de karşı çıktı. Çünkü onlara göre bu anlaşmanın kabulü demek tekrar Hristiyanların kanına girmek demekti. Loos Manastırı Başkeşişi Simon, Montferrat Markisi Boniface, Flandre Kontu Baudouin, Blois Kontu Louis ve diğer kontlar ise teklifin kabulünden yanaydılar. Bu şekilde Haçlı Seferi'ne devam edebileceklerini düşünüyorlardı. Bu nedenle yeniden Doç Dandolo ile elçilerin yanına döndüler ve teklifi kabul ettiklerini söylediler. Böylece 1203 Zara Anlaşması yazıya dökülüp mühürlendi ve Genç Aleksios'un Paskalya civarında orduya katılmasına karar verildi[87].

84 *PL 215*, süt. 238; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım XC; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XVI; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VI.

85 *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VII.

86 Zara Anlaşması'nın metni maalesef elimizde bulunmuyor. Ancak Haçlıların 1203 Ağustosu'nda Papa Innocentius'a gönderdikleri mektuptan anlaşmanın ve görüşmenin içeriği net olarak anlaşılıyor. Bk. *PL 215*, süt. 239-240; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım XC; Andrea, *Contemporary Sources*, 81, 83-84. O sıralarda İstanbul'da bulunan Niketas Khoniates, gerçekten de şehirde tekrar Genç Aleksios'un babası II. Isaakios'un tahta çıkmasını isteyen bir grubun bulunduğunu ifade ediyor. Bk. Khoniates, *Historia*, kısım 550.

87 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 95-99.

Bu noktada Haçlıların bu teklifi neden kabul ettiklerine dair kısaca değerlendirme yapmak yerinde olacaktır. Çünkü Dördüncü Haçlı Seferi ordusunun İstanbul'a gitmesi, kimileri tarafından şahsi nefreti nedeniyle imparatorluğu yok etmenin fırsatını kollayan bazı komplocuların düzenbazlığına bağlanmıştır. Onların bakış açısına göre Aleksios'un tahta geçirilmesi misyonu, bu kişilerin İstanbul'u ele geçirmek için kullandıkları bir fırsattır. Tarihçiler bu alt yapının üzerine bir de Bizanslılar ile Batılılar arasında süre gelen ve karşılıklı hissedilen nefreti ekleyerek çok boyutlu tarihî bir olguya basit açıklamalar getirmişlerdir.

İlk olarak meseleye Fransız Haçlıların nazarından yaklaşalım. Fransız Haçlı liderlerinin çoğunluğu neden İstanbul'a gidilmesini kabul etmişlerdi? Onların bu husustaki temel motivasyonlarını ordunun o an içerisinde bulunduğu şartlar oluşturuyordu. Hâlâ Venediklilere borçluydular, erzak sıkıntısı çekiyorlardı ve daha da önemlisi Ocak 1203 itibariyle Venedik Anlaşması'nın sona ermesine 5 ay kalmıştı. Zara'dan Nisan ayında yola koyulmayı planladıkları hatırlanırsa; bu durum donanmayı en fazla 2 ay kullanabilecekleri anlamına geliyordu. Genç Aleksios ise onlara hem para hem erzak hem de askerî yardım teklifiyle gelmişti. Başarılı olurlarsa güçlenmiş bir şekilde Haçlı Seferi'ne devam edeceklerdi. Doğrusu bu şartlar altında Fransız Haçlıların teklifi kabul etmeleri son derece mantıklıydı. Öte yandan Robert de Clari, Montferrat Markisi Boniface'ın İstanbul'a gitmek için çabaladığını belirtir. Ona göre Boniface, kardeşi Conrad'ın maruz kaldığı "Bizans oyunları"nın intikamını almak için İstanbul'a gitmek istemektedir[88]. Fakat Clari sıradan bir şövalyedir; dolayısıyla Haçlı liderlerinin düşüncelerini ancak kulaktan duyma biliyordu. Onun bu pozisyonu, Boniface'ın İstanbul'a gitme isteğini temellendirdiği anlatısına da yansımıştır. Anlatısı ayrıntılı incelendiğinde Clari'nin gerçeklere aykırı hatalar yaptığı ve okuyucusuna Conrad'ı şövalyevarî bir yiğitlik abidesi olarak sunarken Bizans imparatorunu korkak ve kaypak bir karakter olarak tasvir ettiği görülür ki bu tasvir, Batı kaynaklarında sıklıkla kullanılan bir temadır. İfadeleri edebî açıdan canlı ama tarihî açıdan faydasızdır. O nedenle bu hususta söyledikleri güveni-

---

88 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XXXIII.

lir değildir[89]. Evet, Marki Boniface Genç Aleksios'un Haçlılarla bağlantıya geçmesini sağlayan kişiydi. Ancak Marki Boniface'ın Haçlı ordusunun lideri olması Aleksios'la tanışmasından sonra gerçekleşmişti. Fransız Haçlıların lideriydi ama alınan kararlarda nihai söz sahibi değildi; bunun için diğer kontların ve Venediklilerin de onayı gerekiyordu. Marki Boniface, Flandre Kontu Baudouin, Blois Kontu Louis ve Saint Pol Kontu Hugue birlikte hareket ediyorlardı çünkü Boniface, Baudouin ve Louis Venedik Anlaşması'nı yapan kişilerdi. Başka siyasi meselelerde fikir ayrılıkları olabilirdi[90] ama Dördüncü Haçlı Seferi'nde çıkarları da zararları da ortaktı. Bu nedenle ne zaman önemli bir karar alınacak olsa meclis düzenliyorlardı. Aleksios'u da tahta çıkartarak maddi açıdan rahatlamayı düşünüyorlardı. Elde edecekleri parayla Venediklilere borçlarını ödeyebilir, yeni bir anlaşma yapabilir ve yola devam edebilirlerdi[91]. Üstelik kontların Fransız Haçlılar üzerindeki otoriteleri de mutlak değildi; aşağıda görüleceği üzere İstanbul'a gitme kararları kısa süre içerisinde orduda parçalanmaya hatta isyana yol açacaktı.

Kimi modern tarihçiler ise Venedik Doçu Enrico Dandolo'yu İstanbul'a gitmeye teşne olarak gösterirler. Onlara göre

---

89 Robert de Clari'nin Conrad de Montferrat ile ilgili anlatısı için bk. Robert of Clari, *The Conquest of Constantinople*, İng. çev. Edgar Holmes McNeal, (Toronto: University of Toronto Press, 1999), 59-62. Clari ilk olarak Conrad'ın İmparator III. Aleksios'a hizmet ettiğini zanneder. Ancak Conrad, Genç Aleksios'un babası II. Isaakios'a hizmet etmişti. Clari, Conrad'ın İmparator Isaakios'la birlikte isyancı Aleksios Branas'la yaptıkları savaşta imparatorun artçı olduğunu belirtir ancak gerçekte Isaakios sağ kanada komuta etmekteydi. Clari, imparatorun komplo kurması üzerine Conrad'ın İstanbul'dan ayrıldığını söyler. Oysa Conrad imparatordan gördüğü karşılıktan memnun olmadığı için Filistin'e gitmişti. Ayrıntılı bilgi için bk. Khoniates, *Historia*, kısımlar 382-388, 391-392, 395; Charles M. Brand, "Conrad of Montferrat", *ODB*, Cilt: 1, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 495.

90 Flandre Kontu Baudouin aynı zamanda Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'na bağlı olarak Hainaut Kontu'ydu. Montferrat Markisi Boniface Alman imparatorluk tahtı için Swabya Dükü Philipp'i desteklerken, Baudouin Brunswickli Otto'yu destekliyordu. Bk. Robert Lee Wolff, "Baldwin of Flanders and Hainaut, First Latin Emperor of Constantinople: His Life, Death, and Resurrection, 1172-1225", *Speculum* XXVII/3, 1952:283.

91 Nitekim Haçlılar, Genç Aleksios'u imparator yapmalarının ardından 1203 Ağustosu'nda yazdıkları mektupta, kışı İstanbul'da geçirdikten sonra Filistin'e gideceklerini ifade edeceklerdi. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 84. O anda bile İstanbul'u ele geçirme gibi bir tasarıları yoktu.

Doç Dandolo Mısır'daki ticari çıkarları nedeniyle oraya gitmek istememektedir ve Haçlı Seferi'ni hedefinden saptırmak için Eyyûbîlerle gizli bir anlaşma yapmıştır. Ayrıca 1171'de Bizans topraklarındaki tüm Venediklilerin tutuklanması ve mallarına el koyulması nedeniyle imparatorluğun azılı düşmanı hâline gelmiştir ve intikam almak için fırsat kollamaktadır[92]. Tarihçilerin "gizli" Venedik-Eyyûbî anlaşması için kullandıkları kaynak Ernoul Kroniği'dir. Kronikte yazılanlara göre Eyyûbî Sultanı I. El-Melikü'l-Âdil 1201 Venedik Anlaşması'nı duyunca Venedik'e bir elçi göndermiş ve Dördüncü Haçlı Seferi'nin Mısır üzerine yapılmasına engel olurlarsa Venediklilere yeni imtiyazlar ve para teklif etmiştir[93]. İlk olarak belirtilmesi gereken, Ernoul Kroniği'nin Dördüncü Haçlı Seferi hakkında verdiği bilgilerin diğer kaynaklarla desteklenmeden kullanılacak kadar güvenilir olmadığıdır[94]. Nitekim Ernoul Kroniği'nde yer alan bu iddiayı destekleyecek başka hiçbir kayıt da bulunmamaktadır[95]. Dolayısıyla Ernoul Kroniği tek başına bu gizli anlaşmayı kanıtlayacak sağlam bir dayanak noktası olmaktan uzaktır. Venedik Doçu Enrico Dandolo'ya biçilen intikam güden ve ihti-

92 Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi III*, 102; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Tr. çev. Fikret Işıltan, (Ankara: TTK Yayınları, 2015), 383, 385.

93 *Ernoul Kroniği*, 252-254, 264.

94 Kronikteki temel hatalara birkaç örnek vermek gerekirse: Yazar 1201 Venedik Anlaşması'nın geçerlilik süresini 2 yıl, yapıldığı yeriyse Corbie olarak verir; Champagne Kontu III. Thibaut'nun Haçlı Seferindeyken öldüğünü kaydeder; Fransız Haçlıların 1201 Venedik Anlaşması uyarınca Venediklilere ödemesi gereken paranın yarısını ödediklerini söyler; Genç Aleksios'un Zara'ya bizzat gelerek Haçlılarla anlaşma yaptığını ve onlara 450.000 mark (!) vadettiğini söyler. Bk. *Ernoul Kroniği*, 250, 255, 263-264. Alfred J. Andrea da Ernoul Kroniği'nin Dördüncü Haçlı Seferi liderlerinin planları hakkında ciddiye alınmaması gerektiğini, bu kroniğin Filistin'e giden Haçlıların faaliyetleri hakkında önemli bilgiler verdiğinin altını çiziyor. Bk. Alfred J. Andrea, "Essay on Primary Sources", Queller ve Madden, *The Fourth Crusade* içinde, 312. Ernoul Kroniği'nde yer alan Gizli Venedik-Eyyûbî anlaşmasına Natalis de Wailly tarafından getirilen analiz ve eleştiri için ayrıca bk. Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, 228-241.

95 Ne dönemin Venedik ne Eyyûbî ne de diğer kronikleri böyle bir görüşmeden söz etmezler. Üstelik Venediklilerle Eyyûbîler arasında Üçüncü Haçlı Seferi'nden sonra yapılan ticari anlaşmaların hepsi de Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonraya aittir. Bk. Seyit Özkutlu, "Orta Çağ'da Papalık Yasakları ve Müslüman Doğu: Latin Noter Kayıtları Işığında Doğu-Batı Ticareti (1162-1350)", *Belleten* LXXXIII/297, 2019:493.

raslı portre ise bir başka zayıf dayanaktır. En nihayetinde bir tacir olan Doç Dandolo için zararları oldukça önemliydi elbette lakin 1203 yılı itibariyle Bizanslılarca tutuklanan Venedikliler çoktan serbest bırakılmış, Venedik kayıplarının yaklaşık %85'i telafi edilmişti. Üstelik Bizans İmparatorluğu'yla bu hususta yürütülen görüşmelerin bazılarında Enrico Dandolo bizzat bulunmuştu[96]. Dandolo'nun da gayretleriyle, Venedik Cumhuriyeti 1171 öncesinde imparatorluk içerisinde sahip olduğu ticari imtiyazları geri kazanmak bir yana daha da artırmıştı[97]. Şüphesiz Doç Dandolo asıl mesleği gereği zararını göz önünde bulundurduğu kadar kârını da bulundururdu ki Bizans İmparatorluğu'yla mevcut olan ticaretin faydasının pekâlâ farkındaydı. Genç Aleksios'un tahta geçirilmesi konusunda ise prensin vaatlerinin cazipliğinin yanı sıra, uygun şartlar altında yeni bir imparatoru tahta çıkarmak iyi bir yatırımdı; böylece Venedikliler imtiyazlarını kolayca genişletebilirlerdi[98]. Şayet iddia edildiği gibi Doç Dandolo bir orduyu Bizans'ın üstüne sevk etme ve Bizans'ı yok etme hırsıyla yanıp tutuşuyor olsaydı ne Bizans-Venedik ilişkilerinin ilerlemesi için bu kadar gayret gösterirdi ne de Papa Innocentius'un Venedik'in Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılması için 1198'de yaptığı iki doğrudan girişime kayıtsız kalırdı. Oysa Venedikliler, Fransız Haçlılar kendileriyle temas kurana kadar Dördüncü Haçlı Seferi'ne karşı herhangi bir meyil göstermediler. Üstelik Genç Aleksios'un Haçlılarla bağlantısı da ne Venedik ne de Doç Dandolo üzerinden gerçekleşmişti. Son tahlilde Fransız kontları ve Venediklileri Genç Aleksios'u imparator yapmak üzere İstanbul'a gitmeye iten dürtü çıkarlarıydı, Bizans'a hissettikleri varsayılan duyguları değil.

Ancak Haçlı ordusunun İstanbul'a gitmesi herkes tarafından memnuniyetle karşılanmadı. Fransız Haçlıların Zara meselesi nedeniyle Papa Innocentius'a gönderdikleri elçiler daha Roma'dan ayrılmamışken, Haçlıların Genç Aleksios'la anlaştıkları haberi Papalık sarayında duyuldu[99]. Innocentius daha önceki

96 Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 51.
97 Donald M. Nicol, *Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine Bir Araştırma*, Tr. çev. Gül Çağalı Güven, (İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi, 2000), 99-117.
98 W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Tr. çev. Enver Ziya Karal, (Ankara: TTK Yayınları, 2000), 290-291; Nicol, *Bizans ve Venedik*, 127.
99 Gunther, *HC*, kısım VIII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 8.

tavrını sürdürdü; elçilik heyetinin lideri Soissons Piskoposu Nivelon'a İstanbul'a gitmemeleri konusunda sözlü bir emir verdi ve onları orduya geri gönderdi[100]. Bu arada Haçlı ordusunun gidişatından memnun olmayan sadece papa değildi. Ordu içerisinde de her kademeden rahatsız olanlar vardı. İlk olarak 2000'den fazla alt düzey Fransız Haçlı ordudan ayrıldı. Onların ardından 1203 İlkbaharı başı civarında Montfort Kontu Simon, Boves Kontu Enguerrand, Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui ve Cercanceaux Manastırı Başkeşişi Hugue de Haçlı ordusundan ayrıldılar[101]. Aynı sıralarda elçiler de Roma'dan döndüler. Beraberlerinde papanın aforozdan kurtulmalarının şartlarını barındıran mektubunu ve İstanbul'a gidilmemesini içeren sözlü emrini de getirmişlerdi. Fransız Haçlılar sadece papanın mektubunda sıraladığı şartları yerine getirirken, Venedikliler her ikisini birden görmezden geldiler. Üstüne üstlük Haçlı liderleri alt düzey Haçlılara Venediklilerin de papa tarafından affedildiklerini söylediler ve papanın İstanbul'a gidilmemesi emrinin bahsini dahi açmadılar[102]. Artık orduda herhangi bir huzursuzluğa yol açacak durumla karşı karşıya kalmak istemiyorlardı. Zaten orduda kararlarına karşı çıkabilecek üst düzey bir isim kalmamıştı, papa ise uzaktaydı. Şimdilik her şey kontrol altında gözüküyordu.

Paskalya yaklaşıyordu ve Genç Aleksios'un kısa süre içerisinde Zara'ya gelmesi bekleniyordu. Haçlılar donanmanın Paskalya'dan sonra daha fazla vakit kaybetmeden parçalar hâlinde demir almasına ve Korfu Adası'nda tekrar birleşmesine karar verdiler. Gemiler birer birer Zara'dan ayrılırken Venedikliler diğer yandan şehrin yıkımıyla meşgul oldular. Kiliseler dışında-

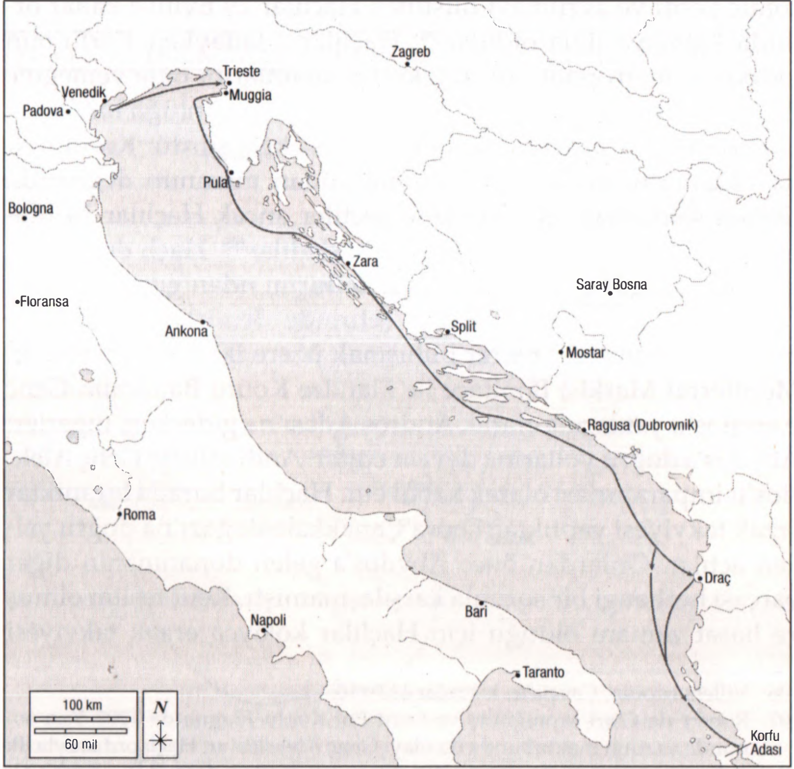
---

100 Andrea, *Contemporary Sources*, 48.

101 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 101, 109; Pierre, *Historia Albigensium*, kısım XIX; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VII; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım VIII.

102 Aforoz edilen Fransız Haçlı kontları Nisan 1203'te Papa Innocentius'a gönderdikleri mektupta tüm şartlarını yerine getirdiklerini ifade ediyorlar. Bk. *PL 215*, süt. 103-104; Andrea, *Contemporary Sources*, 55-56. Montferrat Markisi Boniface ise diğer kontlardan ayrı bir şekilde papaya gönderdiği mektupta, Venediklilerin aforozlu kalmaları orduyu bölebileceği için bu durumun herkese açıklanmadığını belirterek bunun gizli kalmasını papadan rica ediyor. Bk. *PL 215*, süt. 105; Andrea, *Contemporary Sources*, 58-59.

ki tüm binaları yerle bir ettiler[103]. Genç Aleksios da 25 Nisan'da Zara'ya gelerek Haçlı ordusuna katıldı[104]. Aleksios'un içerisinde yer aldığı Haçlı donanması, Korfu'ya doğru yol alırken Draç şehrine uğradı; şehir sakinleri genç prensi imparatorları olarak kabul ettiler. Haçlılar sonrasında yollarına devam ettiler ve Mayıs sonunda Haçlı ordusu Korfu'da tekrar tek parça hâline geldi[105].

Harita 1: Dördüncü Haçlı Seferi ordusunun
Venedik ile Korfu Adası arasında izlediği güzergâh.

103 Villehardouin, *Conquête*, kısım 108, 110; *Historia Ducum Venetorum*, kısım 13; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VI; Gunther, *HC*, kısım VII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 7.

104 *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım XI.

105 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 111-112; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VII; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım XI; Khoniates, *Historia*, kısım 541.

Fakat ordu zihnen tek parça değildi. Fransız Haçlıların çoğu hâlâ İstanbul'a gidilmesinden rahatsızlardı. Bu nedenle toplanarak Korfu'dan Brindisi'ye geçmeye karar verdiler. Fransız Haçlı baronları onların planlarını duyunca, yanlarına Genç Aleksios ile orduda bulunan tüm din adamlarını da alarak toplantı yapılan yere gittiler. Ordudan ayrılmamaları için onlara yalvardılar[106]. Genç Aleksios da onları ikna etmek için bir kez daha herkesin önünde vaatlerini sıraladı[107]. Baronların yalvarışları sonuç verdi ve ayrılmayı düşünen Haçlılar 29 Eylül'e kadar orduda kalmaya ikna oldular[108]. Haçlılar adadayken Korfu'nun Ortodoks metropoliti, ordudaki din adamlarını öğle yemeğine davet etti. Ancak Roma Katolik Kilisesi'nin üstünlüğü hakkında aralarında bir tartışma yaşanınca davet kısa sürdü. Korfulular da Haçlıların adalarında bulunmasından memnun değillerdi. Onlara saldırmak için harekete geçtiler ancak Haçlılar 24 Mayıs'tan itibaren adadan ayrılmaya başladılar[109]. Haçlı donanması Mora'nın güney ucundaki Malea Burnu'ndan geçtikten sonra Eğriboz Adası'ndaki Halkis şehrinde demirledi. Donanma burada Abydos'ta[110] tekrar buluşmak üzere iki parçaya ayrıldı; Montferrat Markisi Boniface ile Flandre Kontu Baudouin Genç Aleksios'u yanlarına alarak Andros Adası'na giderken, diğerleri Abydos'a doğru yollarına devam ettiler. Androslular Genç Aleksios'u imparatorları olarak kabul etti. Haçlılar burada bir miktar erzak takviyesi yaptıktan sonra Çanakkale Boğazı'na doğru yelken açtılar. Onlardan önce Abydos'a gelen donanmanın diğer parçası herhangi bir sorunla karşılaşmamıştı. Kent teslim olmuş ve hasat zamanı olduğu için Haçlılar kolayca erzak takviyesi

---

106 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 113-116.

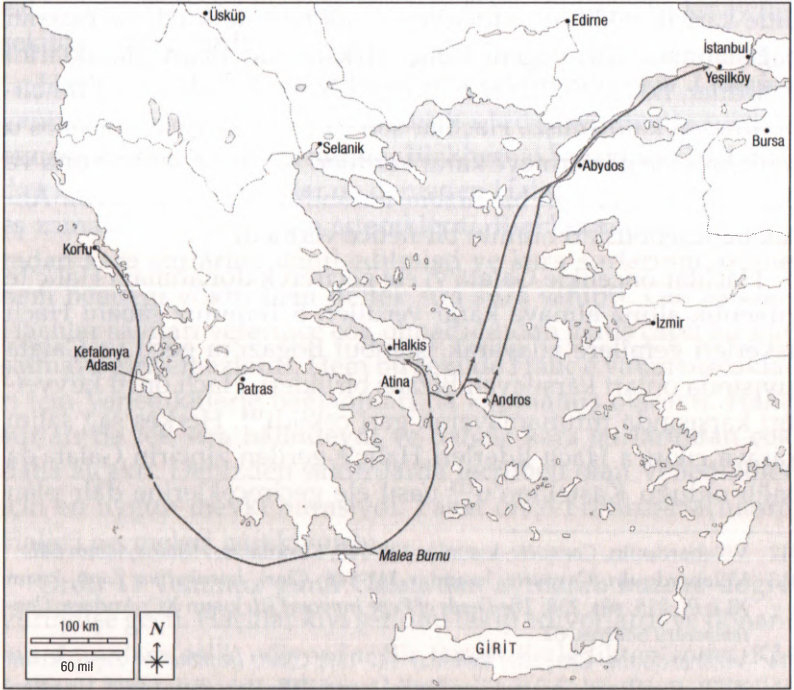
107 Robert de Clari kroniğinde ve Saint Pol Kontu Hugue da 1203 Yazı sonunda yazdığı mektubunda bu olayı Genç Aleksios'un Haçlı ordusuyla ilk anlaşma anıymış gibi anlatır. Bk. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar XXXI-XXXII; Rudolf Pokorny, "Zwei Unedierte Briefe aus der Frühzeit des Lateinischen Kaiserreichs von Konstantinopel", *Byzantion* 55/1, 1985:204.

108 Villehardouin, *Conquête*, kısım 117. Buna karşın Kont Hugue mektubunda İstanbul'da 1 aydan fazla kalınmaması üzerinde uzlaşıldığını ifade ediyor. Bk. Pokorny, "Zwei Unedierte", 204.

109 *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım XII; Villehardouin, *Conquête*, kısım 119; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VII.

110 Çanakkale'nin 6 km kuzeyinde, Nara Burnu'nda bulunan antik bir yerleşim yeri. Ayrıntılı bilgi için bk. Klaus Belke, *TIB 13/1: Bithynien und Hellespont*, (Viyana: Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020), 352-359.

yapmışlardı. Donanma yeniden tek parça hâline geldikten sonra Abydos'tan demir aldı. Kısa süreli bir yolculuğun ardından Haçlılar 23 Haziran 1203'te Yeşilköy'de karaya çıktılar. Buradan şehirlerin kraliçesi İstanbul'u görebiliyorlardı ve güzelliği karşısında hayran kalmışlardı. Haçlı liderleri buradaki bir kilisede meclis düzenlediler ve Venedik Doçu Enrico Dandolo'nun tavsiyesiyle Adalar'da erzak takviyesi yaptıktan sonra İstanbul'a yaklaşma kararı alındı. Ertesi gün donanma yeniden harekete geçti ancak Adalar'a uğramadan doğrudan Kadıköy'e yöneldi. Haçlılar 24 Haziran'da Kadıköy'de karaya ayak bastılar[111].

Harita 2: Dördüncü Haçlı Seferi ordusunun Korfu Adası ile Yeşilköy arasında izlediği güzergâh.

111 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 121-134; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım XIII; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XL; *Chronica Albrici*, 880-881; Andrea, *Contemporary Sources*, 296-298.

Haçlılar 2 gün sonra Üsküdar'a geçerek kamp kurdular ki Haçlılar ile Bizanslılar arasındaki ilk çatışma da bu sıralarda gerçekleşti. 80 Haçlı şövalyesi Çamlıca Tepeleri'nin kuzeyinde, Haçlı kampından 3 fersah ötede devriye gezerken 500 kişilik bir Bizans birliğine rastladı. Bizanslılar savunmada kaldılar ancak şövalyelerin hücumuna karşı koyamadılar. Bizans askerleri mağlup olmuş bir şekilde kaçarken Haçlılar onların ağırlıklarını ele geçirerek kamplarına geri döndüler[112]. Çarpışmadan kısa süre sonra kampa Bizans İmparatoru III. Aleksios'un elçisi geldi. İmparator eğer para veya erzak sıkıntısı çekiyorlarsa yardımcı olacağını ve imkânı olmasına rağmen hiçbir kötülük yapma niyetinin bulunmadığını söylüyordu. Haçlılar imparatorun tehditle karışık teklifini reddettiler ancak tahtı terk ederse canının bağışlanması için yeğeni Genç Aleksios'tan ricacı olacaklarını belirttiler. İki tarafın tavrı müzakereyle uzlaşıya varma ihtimalini ortadan kaldırmıştı. Haçlılar son çare olarak Genç Aleksios'u şehir halkına göstermeye karar verdiler. Neticede şehirde onu ve babasını destekleyen bir hizbin bulunduğunu biliyorlardı. Ancak bu teşebbüsleri olumlu bir netice vermedi[113].

Haçlılar öncelikle Galata'yı ele geçirerek donanmayı Haliç'te güvenlik altına almaya karar verdiler. 5 Temmuz sabahı Haçlı askerleri gemilere atlayarak İstanbul Boğazı'nı geçti ve Galata kıyısında onları karşılayan Bizans birlikleri, Haçlı öncü kuvvetleri karşısında tutunamayarak geri çekildi[114]. Herkes sağ salim karaya çıkınca Haçlı liderleri Haliç'e gerilen zincirin Galata'da bağlı olduğu Kastellion'u[115] nasıl ele geçireceklerine dair plan

---

112 Villehardouin, *Conquête,* kısımlar 138-140; Khoniates, *Historia,* kısım 542.

113 Villehardouin, *Conquête,* kısımlar 141-146; Clari, *İstanbul'un Zaptı,* kısım XLI; *PL 215,* süt. 238; *The Deeds of Pope Innocent III,* kısım XC; Andrea, *Contemporary Sources,* 82.

114 Villehardouin, *Conquête,* kısımlar 147-158; Clari, *İstanbul'un Zaptı,* kısım XLIII; *Devastatio Constantinopolitana,* kısım VIII; Pokorny, "Zwei Unedierte", 205; Khoniates, *Historia,* kısımlar 542-543.

115 Bizans kaynaklarında *Kastellion ton Galatou* (Tr. Galata Hisarı) olarak geçer. Günümüzde bu yapının yerinde Karaköy'deki Yeraltı Cami bulunmaktadır. Bk. Cyril Mango, "Galata", *ODB,* Cilt: 2, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 815; Albrecht Berger, "Kastellion", *DBİA,* Cilt: 4, (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1994), 485. Burası Dördüncü Haçlı Seferi'ni anlatan Latin kaynaklarında sıklıkla *Galata Kulesi* olarak adlandırılmaktadır. Bu nedenle günümüzdeki Galata Kulesi ile karıştırılmamalıdır.

yapmak üzere toplandılar. Venedik Doçu Dandolo, kuşatma aletleri ve istihkâmcılar olmadan başarının imkânsız olduğunu ifade etti. Doçun önerisi uyarınca Fransız Haçlıların karadan, Venedikli Haçlıların da denizden kuşatma aletleriyle Kastellion'a saldırmasına karar verildi. Haçlılar hazırlıklarını yaparlarken, Kastellion'daki Bizanslılar zaman zaman kuleden çıkarak Fransız Haçlılara saldırıyorlardı. Bizanslılar, Haliç'e gerilen ve köprü gibi kullanılabilen zincir vasıtasıyla İstanbul'dan gelenlerle beraber, 7 Temmuz'da yine böyle bir saldırı gerçekleştirdiler. Fransızlar onların hücumunu güçlükle püskürttükten sonra geri çekilen Bizanslıları kovalamaya başladı. Haçlılar bu sefer Bizanslılar kapıları kapatamadan içeriye girdiler ve Kastellion'u ele geçirerek zinciri kırdılar. Böylece Haçlı donanması kolay bir şekilde Haliç'e girdi[116].

Haçlılar artık doğrudan İstanbul'a saldırabilirlerdi. Liderler yaptıkları toplantıda herkesin alışık olduğu yöntemle hücum etmesine karar verdi; Fransızlar Blakhernai Sarayı'nın karşısından karadan, Venedikliler de denizden Haliç tarafından surlara eş zamanlı olarak hücum edeceklerdi. Blakhernai surları, sonradan kara surlarına dâhil edilmişti ve kara surlarının aksine hem hendeği yoktu hem de tek sıra sura sahipti. Öte yandan Haçlılar sayıları yeterince çok olmadığından geniş çaplı bir kuşatmaya girişemezlerdi. Hem bu şekilde Haliç'e yakın olacakları için Venediklilerle bağlantıları da kopmamış olacaktı. Haliç surları da tek sıra hâlindeydi ve dahası kara surlarından çok daha alçaktı. Denizden saldırılarda tecrübeli olan Venedikliler için en uygun mevki burasıydı. Fakat önce Fransız Haçlıların Haliç'i geçmeleri gerekiyordu.

Ordu 11 Temmuz günü Galata'dan ayrılarak kuzeye doğru yürüyüşe geçti. Haçlılar kıyı şeridini takip ediyorlardı ve donanma da onlara eşlik ediyordu. Bir fersah ilerledikten sonra Kâğıthane Deresi üzerindeki taş köprünün ufak bir Bizans birliği tarafından tutulduğunu gördüler. Bizanslılar Haçlı öncülerinin saldırısı karşısında geri çekildiler ve bunu yaparken köprüyü de

116 Pokorny, "Zwei Unedierte", 205-206; Villehardouin, *Conquête,* kısımlar 159-161; Clari, *İstanbul'un Zaptı,* kısım XLIII-XLIV; *Devastatio Constantinopolitana,* kısım VIII; Khoniates, *Historia,* kısımlar 543. Haçlılar zinciri daha sonra Akkâ'ya göndermişlerdir. Bk. *Chronica Albrici,* 881; Andrea, *Contemporary Sources,* 298.

yıktılar. Fransızlar geceleyin aralıksız olarak çalışarak köprüyü onarmayı başardılar ve 12 Temmuz sabahı Blakhernai Sarayı'nın karşısında, Azizler Kosmas ile Damianos Manastırı'nın bulunduğu tepede kamplarını kurmaya başladılar[117]. Haçlıların buradaki ilk günleri çok sıkıntılı geçti. Çünkü Bizanslılar günde 5-6 defa şehirden çıkarak onları rahatsız ediyordu. Ancak kamplarının etrafını çitlerle ve kazıklarla çevreleyince rahatladılar ve kuşatma aletlerini inşa etmeye başladılar. Fransızlar kuşatma merdivenlerinin yanı sıra büyük bir koçbaşı inşa etti. Buna karşın denizdeki hazırlıklar daha üretkendi; Venedikliler gemilerin üzerlerine 100 adım uzunluğunda, üç ya da dört askerin yan yana yürüyebileceği, indirilip-kaldırılabilen köprüler kurmuşlardı ve her nakliye gemisinin üzerine de bir *mangonel*[118] yerleştirmişlerdi. Gemileri ve kuşatma aletlerini yanmasınlar diye hayvan derileriyle kaplamışlardı[119]. Bir haftalık gayretin ardından Haçlıların İstanbul'a saldırması için her şey hazırdı.

17 Temmuz 1203 sabahı Fransız Haçlılar Blekhernai Sarayı'nın denize yakın surlarına doğru, Venedikli Haçlılar ise Balat (Petria[120]) civarındaki Haliç surlarına doğru saldırıya geçtiler. Fransızlar surlara iki merdiven dayayıp tırmanmaya başladılar ancak karşılarında Bizans elit piyadeleri Varang askerleri[121] bulunuyordu. Haçlılar her ne kadar surun bir kısmını hazırladıkları koçbaşıyla yıksalar da eli baltalı Varang askerleriyle giriştikleri mücadeleyi kaybederek geri çekilmek zorunda kaldılar. Aynı

---

117 Pokorny, "Zwei Unedierte", 206; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 162-163; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XLIV; Khoniates, *Historia*, kısım 543. Kâğıthane Deresi (Barbyses) üzerindeki köprü hakkında bk. Andreas Külzer, *TIB 12: Ostthrakien (Europe)*, (Viyana: Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008), 280.

118 Taş fırlatan ve elle çalıştırılan çekişli mancınıkların genel adı; bk. Peter Purton, *A History of the Early Medieval Siege c. 450-1220*, (Woodbridge: The Boydell Press, 2009), 410.

119 Pokorny, "Zwei Unedierte", 206-207; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 164-169; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XLIV; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VIII; Khoniates, *Historia*, kısım 543.

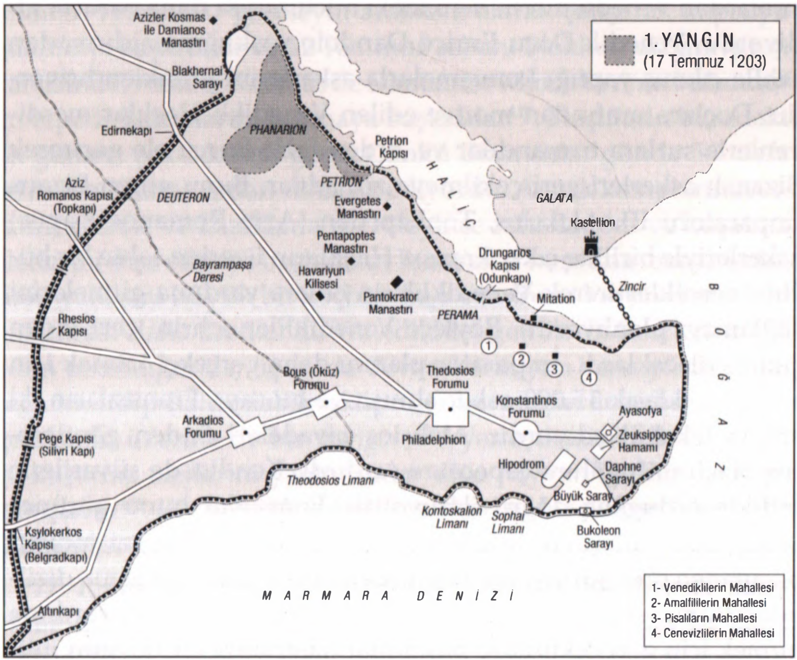
120 Günümüzde hemen hemen Balat semtine denk gelen Petria bölgesi hakkında bk. Alice-Mary Talbot ve Alexander Kazhdan, "Petrion", *ODB*, Cilt: 3, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 1643-1644.

121 10. yüzyıldan itibaren Bizans İmparatorluğu'nun hizmetinde görev alan, baltalarıyla meşhur, kuzeyli paralı askerler; bk. Simon Franklin ve Anthony Cutler, "Varangians", *ODB 3*, 2152.

sıralardan Venediklilerin denizdeki hücumuysa daha başarılı gidiyordu. Venedik Doçu Enrico Dandolo yaşlılığına aldırmadan sahile çıkmış yaptığı konuşmalarla askerlerini yüreklendiriyordu. Doçları tarafından motive edilen Venedikli Haçlılar merdivenlerle surlara tırmandılar ve 20'den fazla burcu ele geçirerek Bizanslı askerleri geri çekilmeye zorladılar. Bunu gören Bizans İmparatoru III. Aleksios, Topkapı'dan (Aziz Romanos Kapısı) askerleriyle birlikte çıktı. Fransız Haçlıların üzerine sahte bir hücum gerçekleştirerek Venediklilerin onlara yardıma gitmelerini sağlamayı planlıyordu. Böylece Venedikliler şehrin içerisinden çıkmış olacaklardı. İmparator planını daha gerçekçi kılmak için yanına yaklaşık 15.000 asker almıştı ve bu sayı, Fransızların iki katına tekabül ediyordu. Aleksios piyadeleri önden göndererek Haçlı ordugâhını çepeçevre sardırdı. Kendisi de süvarilerle birlikte ordugâha doğru ilerliyordu. Fransızlar bunu görünce ordugâhlarının çevresindeki kazıkların önünde mevzi aldılar; okçular en öne, şövalyeler ile piyadeler ise onların arkasına dizildiler. Bunu gören Venedikliler gerçekten de Fransızlara yardıma gitmek için geri çekilmeye başladılar. Herhangi bir bozgun ihtimalini ortadan kaldırmak için de yangın çıkardılar. Planının başarılı olduğunu gören İmparator Aleksios, Haçlı ordugâhına bir ok atımı mesafeye kadar yaklaşan askerlerine geri çekilme emri verdi. İmparator şehre gittikten sonra Haçlılar da ordugâhlarına döndüler. Venediklilerin çıkardığı yangında günümüzdeki Ayvansaray ile Balat semtlerinin Haliç'e bakan taraflarının tamamı, toplamda 50,5 hektarlık bir alan kül oldu[122]. Özellikle Fransızlar için hem fiziksel hem de psikolojik açıdan yorucu bir gün olmuştu ancak Haçlılar hedeflerine ulaşamamışlardı.

---

122 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 170-181; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XLIV-XLIX; Khoniates, *Historia*, kısımlar 544-546; Pokorny, "Zwei Unedierte", 207-208; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VIII; Martin da Canal, *Les Estoires de Venise*, İng. çev. Laura K. Morreale, (Padova: Archivio del Litorale Adriatico XII, 2009), kısımlar I:46-48; T. F. Madden, "The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople 1203-1204: A Damage Assessment", *Byzantinische Zeitschrift* 84/1, 1992:73-74; Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 125-128.

Harita 3: Dördüncü Haçlı Seferi sırasında İstanbul ve 1. yangında zarar gören alan.

Haçlıların aksine İmparator III. Aleksios başarılı olmuştu; günün sonunda İstanbul içerisinde tek bir Haçlı askeri dahi bulunmuyordu. Fakat tebaası bu başarının pahalıya mâl olduğunu düşünüyordu; önce Galata yitirilmiş, sonrasında şehirdeki hektarlarca alan kül olmuştu. Buna rağmen imparatorları, ezici sayısal üstünlüğü kullanarak Haçlılara saldırmak yerine gerisin geri sarayına dönmüştü. Şehrin içten içe kaynadığını fark eden İmparator Aleksios, vakit geç olmadan kaçma kararı aldı. 17 Temmuz'u 18 Temmuz'a bağlayan gece, ailesinden sadece kızı Eirene'yi ve hazineden 320 kg. ağırlığında altının yanı sıra kıymetli taşları yanına alarak Debelt'e gitmek üzere başkenti terk etti. Aleksios'un kaçışının ardından Bizanslı soylular ve saraylılar ne yapacaklarını konuşmak üzere Blakhernai Sarayı'nda toplandılar. Aralarında II. Isaakios'un ve Genç Aleksios'un destekçileri de vardı. Yanı başlarındaki tehditten dolayı II. Isaakios'u

zindandan çıkartarak tekrar imparator ilan ettiler[123]. 18 Temmuz sabahı II. Isaakios'un yeniden imparator yapıldığı haberi Haçlı ordugâhına ulaştığında Haçlılar temkinli davrandılar ve önce Genç Aleksios'un yaptığı Zara Anlaşması'nı II. Isaakios'un onaylaması için iki Fransız ve iki Venedikliden oluşan bir elçilik heyeti göndermeye karar verdiler. Haçlı heyeti Blakhernai Sarayı'nda İmparator Isaakios'un huzuruna çıktı. Isaakios'a şartlar açıklandığı zaman imparator anlaşmanın ağır olduğunu ifade etti ancak Zara Anlaşması'nı onayladığına dair belgeyi elçilere teslim etti. Elçileri ordugâha geri döndükten sonra Haçlılar Genç Aleksios'u yanlarına alarak sevinç içerisinde babasının yanına götürdüler. Ertesi gün İmparator Isaakios ile Genç Aleksios'un ricası üzerine Haçlılar kamplarını Galata'ya taşıdılar. Böylece şehir halkı ile Haçlılar arasındaki olası bir gerginliğin önüne geçmek istediler. 1 Ağustos'ta Genç Aleksios Ayasofya'da yapılan görkemli bir törende taç giydi ve IV. Aleksios olarak babasıyla birlikte hüküm sürmeye başladı. IV. Aleksios taç töreninin ardından Haçlılara ilk ödemeyi gerçekleştirdi ve onlara 100.000 mark gümüş verdi. Fransızlar paylarına düşen 50.000 markın 34.000'ini Venediklilere vererek borçlarından kurtuldular. Haçlılar ufak bir birliği IV. Aleksios'un yanında, Blakhernai Sarayı'nda bıraktılar ki bu hareketleri yeni imparatoru koruma amaçlı olduğu kadar onu gözetim altında tutma amaçlıydı da. Diğer yandan muhtemel bir saldırı sırasında tahliyeyi kolaylaştırmak için Galata surlarının bir kısmını yıktılar [124]. Güvensizlik şimdiden hissediliyordu.

İmparator IV. Aleksios, 1204 Ağustosu'nun ilk haftalarında sık sık Gaļata'daki Haçlı kampına gidiyor, her gidişinde onlara hediyeler götürüyor, onlarla içki içiyor ve zar oyunları oynuyordu[125]. İmparatorun bu samimi tavrı Haçlıları fazlasıyla memnun ediyordu. IV. Aleksios bu ziyaretlerinin birisinde bu sefer yalnızca Haçlı liderleriyle görüştü. İmparator, onlara verdiği vaatleri yerine getirebilmesi için hâkimiyetini güçlendirmesi gerektiğini ifade etti. Amcası eski imparator III. Aleksios Edirne'yi ele geçir-

123 Khoniates, *Historia*, kısımlar 546-547, 549-550.

124 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 182-193; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LV- LVI; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VIII; Khoniates, *Historia*, kısımlar 550-551.

125 Villehardouin, *Conquête*, kısım 194; *Soissons Nakil Anlatısı*, kısım VII; Khoniates, *Historia*, kısım 557.

mişti ve kendisinin İstanbul dışında hâkimiyeti bulunmuyordu. Korfu'da varılan uzlaşı gereği Haçlılar birkaç ay içerisinde İstanbul'dan ayrılacaklardı ve böyle bir ortamda hem kendisi daha da güçsüz kalacaktı hem de Haçlılara verdiği sözleri tam olarak tutamayacaktı. İmparator, şayet 1204 Martı'na kadar kalarak nüfuzunu sağlamlaştırmasına yardım ederlerse Venedik donanmasını 29 Eylül 1204'e kadar kiralamayı ve orduya 25 Nisan 1204'e kadar erzak sağlamayı teklif etti. Kendisi güçlenirse borçlu olduğu parayı daha kolay verebileceğini ve Haçlı Seferi'ne daha etkili katkıda bulunacağını söyledi. Liderler imparatorun önerisine sıcak yaklaşsalar da meseleyi herkesle görüşmeleri gerektiğini söylediler. Baronlar, imparatorun teklifini orduya açıkladıkları zaman alt düzey Fransız Haçlılar teklifin reddedilmesini ve söz verildiği üzere Suriye'ye gitmek için gemilerin kendilerine teslim edilmesini istediler. Fakat kontlar teklifi kabul ederlerse hem 1204 İlkbaharı'nda her açıdan refah içerisinde yola çıkacaklarını hem de donanma kendileriyle uzunca bir süre kalacağı için bir hayli toprak fethedeceklerini söylediler. Kontlar bir kez daha Haçlıları ikna etmede başarılı oldular ve böylece yeni bir anlaşma yapıldı[126].

Bu sıralarda Haçlı ordugâhına Roma'dan gönderilen mektuplar ulaştı. Papa Innocentius Fransız Haçlı kontlarının Zara'dan kendisine gönderdikleri mektuplara cevap yazmıştı. Papa ilk mektubunda Haçlılara İstanbul'a gitmeyi açıkça yasaklıyordu. Fakat Innocentius şahsi görüşlerini mühürsüz gönderdiği ikinci mektubunda açıklıyordu[127]. Papa, Fransızların aforozlu Venediklilerle birlikte denize açılmalarının bir mahsuru olmadığını söylüyordu. III. Aleksios'un kendisine gönderdiği mektupta Haçlılara erzak vermeye söz verdiğini belirtiyor ve dahası mecburi durumlarda yağmaya tolerans göstereceğini kaydediyordu[128]. Papa 1203 Haziranı'nda bu mektupları kaleme aldığı sırada her ne kadar Haçlılar çoktan İstanbul önlerine gelmiş olsalar da Innocentius'un Haçlılara Bizans topraklarına gitmeleri ve saldırmaları için bir bahane sunması dikkate değerdir. Nitekim Haçlı-

126 Villehardouin, *Conquête*, kısım 194-199; Khoniates, *Historia*, kısım 556.
127 Muhtemelen danışmanları kendisiyle aynı fikirde olmadığı için Papa Innocentius bu mektubu gayriresmî olarak kaleme almıştı. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 64 dn. 249.
128 Bu iki mektubun metinleri için bk. *PL 215*, süt. 106-110; Andrea, *Contemporary Sources*, 61-64, 65-69.

lar da Innocentius'un mektuplarına cevaben 1203 Ağustosu'nda gönderdikleri mektupta İstanbul'a gitmelerini meşrulaştırırken bu bahaneyi de kullanmayı ihmal etmediler[129]. Aynı tarihlerde Haçlıların teşvikiyle İmparator IV. Aleksios da Papa Innocentius'a bir mektup kaleme aldı. İmparator mektubunda tahta geçişini özetliyordu. Haçlı ordusundaki din adamlarının etkisiyle kaleme alındığı anlaşılan mektupta imparator, papaya duymaktan hoşlanacağı cümleleri söylüyordu. Aleksios, papayı Hristiyan âleminin başı olarak tanımaya ve özellikle Bizans Kilisesi'ni tüm gücüyle buna yönlendirmeye söz vermesinin Haçlıları etkilediğini belirtiyordu. Haçlılara ettiği yemini bu sefer papaya tekrar ediyordu: "Bu mektupla size ve sizin meşru olarak seçilen tüm haleflerinize, seleflerimizin eski zamanlardan beri sizin seleflerinize gösterdikleri bilinen her türlü bağlılığı göstermeye söz veriyoruz."[130] Doğrusu Aleksios'un Haçlılara verdiği söz ne kadar cüretkârsa, şimdi imparator olarak papaya verdiği bu söz de o kadar muğlaktı. Anlaşılan İstanbul-Roma hattında kilise meseleleri açısından değişen bir durum olmayacaktı.

İmparator IV. Aleksios, Haçlıların yarısıyla birlikte Ağustos ayının ortalarında Edirne'ye doğru başkentten ayrıldı. Onların gidişinden çok kısa süre sonra Bizanslılar İstanbul'daki Latinlere saldırdılar. Bizanslıların gazabından sadece Venedikliler değil Amalfili ve Pisalı tacirler de nasibini aldı. Latinler çareyi aileleriyle birlikte Galata'daki Haçlı kampına kaçmakta buldu. Sayıları yaklaşık 15.000 kişiydi. 19 Ağustos'ta bu sefer yanlarına Haçlıların bir kısmını da alan Latinler, intikam almak üzere Haliç'i teknelerle geçtiler. Hedeflerinde sahildeki Mitation'da[131] bu-

129 *PL 215*, süt. 238; *The Deeds of Pope Innocent III*, kısım XC.

130 İmparator IV. Aleksios'un bu mektubu için bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 77-79. Mektubun sonuna yer olarak İstanbul, tarih olarak 25 Ağustos atılmıştır fakat bu mümkün değildir. Çünkü aşağıda görüleceği üzere Aleksios o tarihte Trakya Seferi'ndeydi. Muhtemelen mektup imparator sefere çıkmadan önce kaleme alınmış ve yazıldığı tarihten bir hafta sonra gönderilmiştir ki belgelere temize çekildikten sonra tarih atılması Orta Çağ'da yaygındı.

131 İstanbul'a gelip giden Müslüman tacirlerin hem konakladıkları hem de mallarını depoladıkları bu yapı hakkında bilgi için bk. Aygül Ağır, "Bizans Başkentinde Müslüman Tacirler İçin Mimarlık: Mitaton", *Trade in Byzantium: Papers from the Third International Sevgi Gönül Byzantine Studies Symposium, Istanbul, 24-27 June 2013*, ed. Paul Magdalino ve Nevra Necipoğlu, (İstanbul: Koç University Research Center for Anatolian Civilizations, 2016), 233-253.

lunan Müslüman tacirler vardı. Latinlerin saldırısına karşı Müslümanların yardımına Bizanslılar koştu. Latinler direnemeyerek geri çekilmek zorunda kaldılar ve çekilirken yangın çıkardılar. 20 Ağustos akşamına kadar süren bu yangın, Müslüman mahallesinden doğuya doğru Ayasofya yakınlarına kadar uzandı ve oradan güneye doğru yönelerek Philadelphion'a ve Sophiai Limanı'na kadar yayıldı. Hipodrom, Milion Kemeri, Konstantinos Forumu ve Theodosios Forumu ağır hasar alan yapılar arasındaydı. İstanbul'un neredeyse yarısı, toplamda ise 182 hektarlık alan bu felakette kül oldu[132].

Harita 4: Dördüncü Haçlı Seferi sırasında
İstanbul ve 2. yangında zarar gören alan.

132 Khoniates, *Historia*, kısımlar 552-555; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 201, 203-205; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım IX; Gunther, *HC*, kısım XVIII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 18; Madden, "The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople", 74-83.

Başkentte olanlardan habersiz bir şekilde Trakya Seferi'ne devam eden İmparator IV. Aleksios ise amcasını Edirne'den kaçırmayı başardı. Ancak Flandre Kontu Baudouin'nın kardeşi Henri de Flandre, imparator tarafından yeterince ödüllendirilmediğini düşünerek adamlarıyla birlikte Edirne'den İstanbul'a döndü. Buna karşın Montferrat Markisi Boniface imparatorla kalmaya devam etti. IV. Aleksios Trakya'daki şehirlere hâkimiyetini kabul ettirdikten sonra İpsala'dan geri dönüş yoluna koyuldu. Ordu 11 Kasım'da İstanbul'a yaklaştığında Bizanslılar ile Haçlılar dostlarını ve akrabalarını karşılamak üzere gittiler. İmparator Bizanslıların sevinç gösterileri arasında Blakhernai Sarayı'na çekilirken, Haçlılar da Galata'daki kamplarına gittiler[133].

İmparator IV. Aleksios Trakya Seferi'yle hâkimiyetini biraz olsun genişletmeyi başarmıştı. Özgüveni artan imparator, başkentteki nüfuzunu da artırmak istiyordu. Bu amaçla ilk olarak babası II. Isaakios'un devrilmesinde rol oynayan Bizanslıları astırdı. Artık IV. Aleksios eş imparator gibi değil de bağımsız bir hükümdar gibi hareket ediyordu. Babası bu durumdan rahatsız olmasına karşın elinden bir şey gelmiyordu. Diğer yandan IV. Aleksios ile II. Isaakios'un Haçlılara ödeme yapmak için alt sınıftaki zengin insanlardan zorla para almaları, önemli heykelleri ve kiliselerdeki değerli metal eşyaları dahi toplattırmaları Bizans halkının hem imparatorlarına hem de Haçlılara karşı öfke duymalarına yol açmıştı[134]. Bu öfke, saraylı Bizanslılar arasında da mevcuttu; saraydaki Latin karşıtlarının en önemlisi *protovestiarios*[135] makamında bulunan Aleksios Dukas Murtzuphlos'tu[136].

133 Khoniates, *Historia*, kısım 556; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 202, 207; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım X; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LVII.

134 Khoniates, *Historia*, kısımlar 556-557, 559-560.

135 Temelde imparatorun kıyafetlerinden sorumlu saray görevlisiydi. Görevi ve diğer sorumlulukları gereği sarayda imparatora en yakın kişilerden birisi olduğu anlaşılıyor. Ayrıntılı bilgi için bk. Yasemin Aslan, *Bizans Saray Teşkilatı: Protokol, Memurlar, Törenler*, Yüksek Lisans Tezi (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2019), 39-42.

136 Bu Bizans soylusu IV. Aleksios imparator ilan edildiğinde hapiste bulunuyordu ve hapisten çıkarılarak protovestiarios tayin edilmişti. Bk. Robert de Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LII; Khoniates, *Historia*, kısım 563. Işın Demirkent, Aleksios Dukas Murtzuphlos'un İmparator III. Aleksios'a 1201'de isyan eden Ioannes Komnenos'a destek vermiş olma ihtimalinden ötürü hapiste olabileceğini belirtiyor. Bk. *Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206)*, Tr. çev. Işın Demirkent, (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2004), 131 dn. 250. Buna karşın Donald E. Quller ve Thomas F. Madden ise Latin kaynak-

Aleksios'un tavırlarındaki değişiklik Haçlılara karşı tutumuna da yansıdı. Haçlılara ihtiyacı kalmadığını düşünen İmparator IV. Aleksios önce Haçlı kampına yaptığı ziyaretleri yapmamaya başladı. Daha sonra da halkın öfkesini daha fazla çekmemek için babasının ve saraydaki danışmanlarının tavsiyesiyle Haçlılara ödeme yapmayı yavaş yavaş kesti. Haçlılar imparatora söz verdiği ödemeyi yapması için defalarca elçiler gönderdiler ancak Aleksios önce onları geçiştirdi en sonunda yeterince ödeme yaptığını ve artık daha fazla para vermeyeceğini söyledi[137]. İmparator muhtemelen verdiği sözleri tutmanın mümkün olmadığını da idrak etmişti ki imparatorun farkında olduğu bir diğer durum da Fransız Haçlıların büyük çoğunluğunun Suriye'ye gitme isteğiydi[138]. Kış kapıdaydı ve Haçlı ordusu erzak konusunda kendisinin eline bakıyordu. Haçlılara doğrudan saldırmasına bile gerek yoktu; kış ve açlık onların icabına bakacaktı. Bu şartlar altında Haçlıların kente saldırı düzenlemeleri imkânsızdı ve zaman ilerleyip şartlar güçleştikçe alt düzey Haçlılar İstanbul'dan ayrılmak için üstlerine daha fazla baskı yapacaklardı. IV. Aleksios ortaklığı bitirmek için şartların uygun olduğuna karar vermişti fakat genç imparator hesabını yanlış yapmıştı.

İmparatorun tavırlarındaki değişim sonrasında zaten Latinlere büyük öfke besleyen Bizans halkının saldırıları daha da arttı. Halk 1 Aralık 1203'te İstanbul içerisinde hâlâ ikamet etmekte olan az sayıdaki Latin tacire saldırdı. Galata'daki kamplarından hengâmeyi gören Haçlılar, Latinlere yardım etmek istediyse de Haçlı liderleri buna müsaade etmediler. Neticede Bizanslılar önlerine çıkan tüm Latinleri öldürdüler. Bundan yaklaşık iki hafta

---

larına dayanarak onun 1195'te II. Isaakios'un devrilmesinde rol oynamış olabileceğini ve sonrasında Ioannes Komnenos'un isyanına destek verdiği için III. Aleksios tarafından hapse atıldığını belirtirler. Bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 151. Ancak yukarıda görüldüğü üzere IV. Aleksios, Trakya Seferi'nden döndükten sonra babası II. Isaakios'un devrilmesinde rol oynayan Bizans soylularını astırmıştı. Şüphesiz Murtzuphlos bu işte dâhil olsaydı ya idam edilirdi ya da en azından IV. Aleksios tarafından protovestiarios gibi önemli bir makama getirilmezdi. Bu nedenle Işın Demirkent'in görüşü daha isabetli gözükmektedir.

137 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 208-215; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar LVIII-LVIX; *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, kısım XII; *Soissons Nakil Anlatısı*, kısım VII; *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 254; Andrea, *Contemporary Sources*, 101.

138 Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 149-151.

sonra ise Haçlı donanmasını yakmak amacıyla birkaç gemiyi ateşe vererek Haliç'ten aşağı saldılar. Fakat Venediklilerin teyakkuz hâlinde olmaları donanmanın yok olmasını önledi. Haçlılar bu saldırılara Haliç'teki Bizans gemilerine hücum ederek karşılık verdi. Kalyonlarını ve barçalarını silahlandıran Haçlılar, Bizanslıları İstanbul'a kaçmak zorunda bıraktıkları gibi mal ve erzak yüklü pek çok gemiyi de ele geçirdiler. 27 Aralık sabahı düzenledikleri ikinci hücumlarından da aynı neticeyi aldılar ki özellikle açlıkla boğuştukları için erzak ele geçirmeleri ilaç gibi gelmişti[139]. 1 Ocak 1204 gecesi Bizanslılar odun ve katran doldurdukları 15-20 adet nakliye gemisini ateşe vererek bir kez daha Haçlı donanmasını yakmaya çalıştılar. Venedikliler ve diğer İtalyanlar gemilerini korumak üzere Haliç'e koştururken, Fransızlar karadan herhangi bir saldırı ihtimaline karşı silahlandılar. Bizanslılar, gemilerini kurtarmak üzere çabalayan İtalyanlara kayıklardan ve sandallardan ok atıyorlardı. Güneş doğduğunda Pisalılara ait bir kargo gemisi dışında donanma zarar görmemiş hâlde Haliç'te duruyordu[140]. 7 Ocak'ta ise Aleksios Dukas Murtzuphlos komutasında bir Bizans süvari birliği Haçlılara saldırmak üzere şehirden dışarı çıktı. Montferrat Markisi Boniface onu karşılamak için şövalyeleriyle Haçlı ordugâhından ayrıldı. Taraflar arasındaki çarpışma Haçlıların üstünlüğüyle sonuçlandı. Çarpışma sırasında atından düşen Murtzuphlos, okçular sayesinde esir alınmaktan son anda kurtulabilmişti. Karada bu çarpışma gerçekleşirken, aynı sıralarda Haçlılar gemilerle Haliç'in iki yakasındaki Bizans yapılarını ateşe veriyorlardı[141]. Lakin Haçlı ordugâhında erzak kıtlığından dolayı fiyatlar öyle bir artmıştı ki kuru ekmek bile normal fiyatının 13 katına satılmaktaydı[142]. Bu nedenle Haçlılar büyük bir risk alarak birkaç günlük mesafelere kadar yağma akını düzenlediler. Herhangi bir engellemeyle karşılaşmadan ele geçirdikleri köleleri, erzakları ve hayvan sürülerini ordugâha getirdiler[143]. Bunlarla en azından bir ay daha idare edebilirlerdi.

Diğer yandan İstanbul ahalisinin sabrı taşmıştı. Haçlılar yüzünden şehirleri iki yangında büyük zarar almış, hükümdarları

139 *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XI; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LX.
140 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 217-220; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XI; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LX.
141 *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XI; Khoniates, *Historia*, kısımlar 561-562.
142 *Chronica Albrici*, 882; Andrea, *Contemporary Sources*, 300.
143 *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XI.

Haçlılara ödeme yapmak için ellerinden zorla servetlerini almıştı. Bir aydan fazla süredir hem karada hem de denizde Haçlılara saldırıyorlardı ancak kayda değer bir başarı kazanamamışlardı. Üstüne üstlük imparatorları hiçbir şey yapmadan sarayında otururken, Haçlılar ellerini kollarını sallaya sallaya yağma harekâtında bulunuyorlardı. 25 Ocak'ta isyan patlak verdi ve isyancılar Ayasofya'ya geldiler. Senato üyeleri ile kıdemli ruhbanları yaka paça oraya getirerek yeni bir imparator seçmeden ayrılmalarına müsaade etmeyeceklerini söylediler. 27 Ocak günü Nikolas Kanabos adlı bir genç kendi arzusunun hilafına imparator olarak belirlendi[144]. Blakhernai Sarayı'ndan olanı biteni haber alan İmparator IV. Aleksios, kendisini korumaları için Haçlılarla temas kurmaya karar verdi. Aleksios Dukas Murtzuphlos'u Haçlı ordugâhına göndererek daha evvel verdiği sözleri yerine getireceğini ve teminat olarak Blakhernai Sarayı'nı teslim edeceğini iletti[145]. Haçlılar imparatorun teklifini kabul ettiler ve geceleyin gizlice saraya girmek üzere hazırlıklara başladılar. Blakhernai Sarayı'nı bir iç kale olarak kullanarak isyancılara direnebilirlerdi. Ancak imparator haberci olarak yanlış kişiye güvenmişti. Aleksios Dukas Murtzuphlos akrabalarının yanı sıra saraydaki önemli kişilerle de konuşarak onlara imparatorun planından bahsetti. Sonrasında onları IV. Aleksios'u devirmeye ve kendisinin imparator ilan etmeye ikna etti. Kumpasını uygulamak için harekete geçen Murtzuphlos, 27 Ocak gecesi telaşla IV. Aleksios'un yanına geldi ve isyancıların saray kapılarına dayandıklarını, canlarını kurtarmak için kaçmaları gerektiğini söyledi. Sarayın ana binasının az bilinen bir kapısından dışarı çıkar çıkmaz imparatoru etkisiz hâle getirerek zindana attırdı[146]. O gece Montferrat Markisi Boniface yanındaki Haçlı askerleriyle birlikte içeri girmek üzere sessizce Blakhernai Sarayı'nın önüne geldi ancak geç kalmıştı. Haçlılar karşılarında kapı duvar buldular. IV. Aleksios'un başına gelenlerden habersiz oldukları için onun bir kez daha sözünü tutmadığını düşünerek gerisin geri ordugâhlarına döndüler[147]. Saraylıların ve daha da önemlisi Varang muhafızlarının desteğini alan Aleksios Dukas Murtzuphlos, sonraki günleri Nikolas

144 Khoniates, *Historia*, kısımlar 561-562.
145 *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 255; Andrea, *Contemporary Sources*, 101; Khoniates, *Historia*, kısımlar 562-563.
146 Khoniates, *Historia*, kısımlar 563-564.
147 *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 255; Andrea, *Contemporary Sources*, 102.

Kanabos ve destekçilerini bertaraf ederek geçirdi. Kanabos'u yakalatıp hapse attırdıktan sonra 5 Şubat 1204 günü Ayasofya'da imparator olarak taç giydi[148]. Haftalardır hasta yatağında bulunan İmparator II. Isaakios da aynı sıralarda hayatını kaybetti[149].

Bu arada Henri de Flandre komutasındaki bir Haçlı birliği, Karaburun'a (Philea[150]) yağma akını düzenlemek üzere 2 Şubat'ta Haçlı kampından ayrılmıştı. 3 Şubat sabahı kaleye saldıran Haçlılar esirlerin ve giyeceklerin yanı sıra tüm orduya 15 gün yetecek miktarda erzak ele geçirdiler. Haçlılar ganimetlerin bir kısmını kayıklarla ordugâha gönderdiler ve kendileri de 5 Şubat günü karadan dönüş yoluna koyuldular. Haçlı akınını haber alan çiçeği burnunda İmparator V. Aleksios Dukas Murtzuphlos, geri dönüş yolunda onları hazırlıksız yakalamak üzere harekete geçti. İmparator bu çarpışmadan galip ayrılarak başkent halkına güven vermek ve onların kalbini ferahlatmak istiyordu. Bu amaçla üzerinde pek çok röliğin de bulunduğu kutsal addedilen Meryem Ana ikonasını da yanına aldı. Meryem Ana İstanbul'un koruyucusu addediliyordu ve imparator, şimdi bu zor zamanlarında bir kez daha Meryem Ana'nın Bizanslıların yanında olduğunu göstermek istiyordu. V. Aleksios askerleriyle birlikte ağaçlık bir alanda pusu kurdu ve zamanı geldiğinde kendilerinden habersiz ilerleyen Haçlı birliğine arkadan hücum emri verdi. Ancak Henri de Flandre artçıların arasındaydı ve Haçlılar herhangi bir dağılma emaresi göstermedikleri gibi komutanlarının teşvikiyle bu hücumu metanetle karşıladılar. Çarpışmanın ilerleyen dakikalarında Bizans safları dağıldı ve geri çekilme bozguna dönüştü. Haçlılar Meryem Ana ikonasının ve üzerinde Meryem Ana'nın tasvirinin bulunduğu imparatorluk sancağının yanı sıra imparatorun tacını da ele geçirdiler[151]. İmparator V. Aleksios şehre döndüğünde zafer kazandığını söyledi ancak Haçlılar

148 Khoniates, *Historia*, kısım 564; *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 255; Andrea, *Contemporary Sources*, 102. Aleksios Dukas Murtzuphlos'un taç giyme tarihi Novgorod I Kroniği'nde verilmektedir. Bk. Altay Tayfun Özcan, "Novgorod I Kroniğinde İstanbul'un Latinlerce İşgali İle İlgili Kayıtlar", *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXIV/1, 2009:110.

149 Villehardouin, *Conquête*, kısım 223; Khoniates, *Historia*, kısım 562.

150 Külzer, *TIB 12*, 585-587.

151 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 226-228; *Chronica Albrici*, 883; Andrea, *Contemporary Sources*, 302-303; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXVI; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XIII; Khoniates, *Historia*, kısım 567.

bir kadırganın tepesine yerleştirdikleri ikona ile imparatorluk sancağını başkent halkına gösterdiğinde gerçek ortaya çıktı[152]. İkona, Dördüncü Haçlı Seferi'ne verdiği manevi destekten ötürü Sisteryen Tarikatı'na teslim edildi[153].

İmparator V. Aleksios Haçlılara elçi gönderip barış yapmak istediğini söyledi. 8 Şubat günü Venedik Doçu Enrico Dandolo bir gemiye binerek Eyüp sahiline yanaştı. İmparator atının üzerindeydi. Dandolo barış yapmak için imparatora iki seçenek sundu; ya İstanbul'dan ayrılmaları için kendilerine 1600 kilogram altın verecekti ya da IV. Aleksios'u yeniden imparator yapacaktı. V. Aleksios'un bu seçeneklerden herhangi birisini kabul etmesi mümkün değildi ve nitekim etmedi de. Görüşmenin sonuçsuz kaldığı kesinleşince ansızın karada Haçlı süvarileri belirdiler ve imparatoru öldürmek üzere saldırdılar. V. Aleksios güçlükle kaçmayı başarırken maiyetinden pek çok kişi esir düştü. Blakhernai Sarayı'na dönen V. Aleksios daha önce defalarca zehirlemeye çalıştığı IV. Aleksios'u o gece ilmikle boğdurdu[154]. İmparator açısından artık bu işi savaşla çözmekten başka bir yol kalmamıştı. IV. Aleksios'un ölüm haberi Haçlı ordugâhına ulaşınca üst düzey Haçlılar kendi aralarında bir toplantı düzenlediler. IV. Aleksios'la birlikte onunla yaptıkları anlaşmalar da ölmüştü. Bu nedenle İstanbul'u ele geçirmeye karar verdiler ancak bunu meşru bir zemine oturtmaları lazımdı. Çünkü özellikle alt düzey Haçlılar Hristiyan bir şehri zapt etmek üzere saldırma konusunda tereddüt edeceklerdi. Liderler, hükümdarını katleden V. Aleksios'un iktidarı elinde tutmaya hakkı olmadığını, buna karşı koymayarak onaylayan herkesin de suç ortağı olacağını ve dinden çıkacağını Haçlılara söylediler. Or-

---

152 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXVI.

153 *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 256; Andrea, *Contemporary Sources*, 103; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXVI.

154 *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 256-257; Andrea, *Contemporary Sources*, 104-105; Khoniates, *Historia*, kısımlar 564, 567-568. Niketas Khoniates, 1 Ağustos 1203'te taç giyen IV. Aleksios'un 6 ay 8 gün hüküm sürdüğünü belirtir ki bu süre eklenince IV. Aleksios'un 8 Ocak'ı 9 Ocak'a bağlayan gece öldürüldüğü ortaya çıkmaktadır. Ancak Queller ile Madden'ın hesabına göre 7 Ocak'ı 8 Ocak'a bağlayan gece IV. Aleksios öldürülmüştür. Bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 169. Flandre Kontu Baudouin imparator seçildikten sonra papaya gönderdiği mektubunda V. Aleksios'un Doç Dandolo ile görüştüğü günün gecesinde IV. Aleksios'u öldürdüğünü ifade eder bk *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 257; Andrea, *Contemporary Sources*, 105. Bu bilgiden de Dandolo-V. Aleksios görüşmesinin tarihine ulaşılmaktadır.

duda bulanan din adamları da liderlerin düşüncesinin doğru ve haklı olduğunu belirtti. Hatta bir adım daha ileri giderek şayet amaçlarının fethedecekleri toprakları Roma Kilisesi'ne itaat ettirmekse şimdi bunu burada gerçekleştirebileceklerini, bu uğurda mücadele ederek sağ kalan ya da ölen herkesin günahlarının bağışlanacağını söylediler. Din adamlarının bu açıklamaları şehre saldırmakta tereddüt eden Haçlıları ikna etti[155].

Böylece taraflar mart ayının ilk günlerinden itibaren yaklaşan kuşatma için hazırlanmaya başladılar. Bizanslılar Haliç surlarını ahşap kalaslarla, kirişlerle yükselttiler ve surların üzerlerine mangoneller ile *petraria*lar[156] yerleştirdiler. Keza burçları da ahşap kulelerle yükselttiler ve bu kulelerin en üst katını rahatlıkla ok atabilmeleri için yanları siperlikli platformlarla tahkim ettiler[157]. Haçlılar bu sefer hep birlikte tek bir cepheden, Haliç'ten İstanbul'a hücum etmeye karar vermişlerdi. Bu nedenle kadırgaların üzerlerine 4-5 kişinin yan yana durabileceği, alçalıp yükselebilen platformlar inşa ettiler. Diğer gemilerin üzerlerine de koçbaşları, merdivenler ve taş fırlatan aletler kurdular. Bizanslılar zarar vermesin diye gemileri ve aletleri ekstra malzemelerle kapladılar[158].

Haçlı askerleri kuşatma aletlerini hazırlarken, liderler İstanbul'u alırlarsa nasıl bir yol izleyeceklerini kararlaştırmak üzere toplantı yaptılar. Çeşitli müzakerelerden sonra 31 Mart 1204'ten itibaren geçerli olmak üzere bir anlaşma hazırladılar. Anlaşmanın tarafları Fransız Haçlılar adına Montferrat Markisi Boniface, Flandre Kontu Baudouin, Blois Kontu Louis ve Saint Pol Kontu Hugue iken, Venedikliler adına Doç Enrico Dandolo'ydu. 1204 Mart Anlaşması olarak bilinen bu anlaşma uyarınca şu kararları aldılar:

- *Ganimet paylaşımı hakkında*: İmparator IV. Aleksios, Ağustos 1203'te Venedik filosunu bir yıllığına daha Fransızlar adına

155 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 224-225.

156 *Petraria*, taş fırlatan aletler için Orta Çağ'da kullanılan genel terimlerden birisidir. Zaman zaman karşı ağırlıklı trebüşetle karşılaştırılsa da daha küçük ve çekiş gücüyle çalışan bir kuşatma aletini de niteler. Bk. Purton, *A History of the Early Medieval Siege*, 441.

157 *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 255-256; Andrea, *Contemporary Sources*, 102-103; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXVI; Villehardouin, *Conquête*, kısım 233; Khoniates, *Historia*, kısım 566.

158 Gunther, *HC*, kısım XVII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 17; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXIX; Villehardouin, *Conquête*, kısım 232; *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 257; Andrea, *Contemporary Sources*, 105.

kiralamış ancak ödemekle yükümlü olduğu paranın tamamını ödememişti. Bu nedenle Venediklilerin bu anlaşmadan kaynaklanan zararları telafi edilene kadar İstanbul'dan ele geçirilecek ganimetten Venedikliler 3 pay, Fransızlar 1 pay alacaktı. Eğer zarar karşılandığı hâlde hâlâ geride ganimet kalmışsa taraflar bu miktarı eşit bir şekilde paylaşacaktı.

- *İmparator seçimi hakkında*: İki taraftan altışar kişi, toplamda on iki kişi imparatoru belirleyecekti.

- *Kilise işleri hakkında*: İmparator seçilmeyen tarafın ruhbanları Ayasofya'nın sorumluluğunu alacak ve patriği seçecekti.

Toprakların paylaşımı hakkında: Seçilecek imparator Blakhernai Sarayı ile Bukoleon Sarayı'nın yanı sıra toprakların ¼'üne sahip olacak, geriye kalan ¾'ü Fransızlar ile Venedikliler arasında yarı yarıya paylaştırılacaktı.

- *Haçlılar hakkında*: 31 Mart 1205'e kadar herkes başka bir yere gitmeyip imparatoru ve imparatorluğu destekleyecekti. Kalanlar imparatora bağlılık yemini ederek mülklerini alacaktı. İmparatorluğa hizmet etmek isteyecek kişilerin topraklarını, şeref payelerini ve hizmetlerini on ikisi Venedikli on ikisi Fransız olmak üzere yirmi dört kişiden oluşacak kurul belirleyecekti.

- *Venedikliler hakkında*: Doç Dandolo'yla, onun halefleriyle veya Venedik halkıyla savaş durumundaki devletlerden hiç kimse imparatorluğa alınmayacaktı. Doç Dandolo kendisine verilecek hiçbir imtiyaz, toprak, şeref payesi ya da hizmet için imparatorluğa veya imparatora yemin etmek zorunda olmayacaktı. Ancak imparatorluğa veya imparatora hizmet sunacak her Venedikli yemin edecekti.

- *Anlaşmanın düzenlenmesi hakkında*: Bu anlaşmaya yeni maddeler eklenmek ya da anlaşmadan bazı maddeler çıkartılmak istenirse; altı Venedikli ve Montferrat Markisi Boniface ile onun altı temsilcisinden oluşan on üç kişilik kurul karar verecekti[159].

Görüldüğü üzere ganimet paylaşımından yeni kurulacak Haçlı devletinin esaslarına kadar pek çok mesele Mart Anlaşması'yla karara bağlanmıştır. Venedik Doçu Dandolo'yla ilgili madde, Venediklilerin imparatorluk tahtında gözlerinin olmadığını

159 1204 Mart Anlaşması'nın tam metni için bk. *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 205, 361-363; Andrea, *Contemporary Sources*, 141-144.

gösteriyor. Buna karşın Marki Boniface'a verilen ayrıcalık ise onun imparator seçilmesinin beklenildiğine işaret etmektedir[160].

Hazırlıklarını tamamlayan Haçlılar 8 Nisan'ı 9 Nisana'a bağlayan gece geç vakitte gemilerine atlayarak Galata'dan Haliç'in yukarısına doğru ilerlediler. Orduda 20.000'den fazla silahlı adam bulunuyordu. Haçlı gemilerinin 9 Nisan sabahı oluşturduğu hat Blakhernai Sarayı'ndan günümüzdeki Cibali semtine kadar uzanıyordu. Bizanslı askerler surlarda mevzi alırken, İmparator V. Aleksios Murtzuphlos Pantepoptes Manastırı'nın (Eski İmaret Cami) bulunduğu tepenin üzerinde al rengi çadırlarını kurdurmuş saldırının başlamasını bekliyordu. İşaret verilince Haçlılar yüz farklı noktadan aynı anda hücuma geçtiler. Sahile çıkan kimi Haçlılar merdivenler dayayarak, diğer Haçlılar da gemilerin üzerlerine yerleştirilen merdivenler aracılığıyla surlara çıkmaya çalışıyordu. Ancak sayı ve konum üstünlüğü Bizanslılardaydı. Ters esen rüzgâr nedeniyle koçbaşı monte edilen gemiler surlara etkili biçimde zarar veremezken, bazı gemiler surlara yanaşmakta güçlük çekti. Akşamüstüne kadar süren mücadelede Haçlılar büyük kayıplar verdikten sonra geri çekilmek zorunda kaldılar[161].

Haçlı liderleri 9 Nisan akşamı durum değerlendirmesi yapmak üzere Galata'daki bir kilisede toplandı. Marmara surları tarafından saldırılması fikri öne sürüldü ancak Venedikliler akıntının orada daha güçlü olduğunu belirterek hücum etmenin daha zor olacağını söylediler. Sonra hücum düzeni gözden geçirildi ve liderler Bizanslıların surlardaki sayı üstünlüğünü zayıflatmaya odaklandılar. En nihayetinde üzerlerinde merdiven bulunan gemilerin ikişer ikişer birbirine bağlanmasına ve böylece askerlerin bir noktaya iki merdivenden aynı anda hücum etmesine karar verdiler[162]. Öte yandan bazı Haçlı askerleri din kardeşlerine saldırdıkları için başarısız olduklarını düşünmeye ve başarısızlığı ilahî bir uyarı olarak görmeye başlamıştı. Durumun farkına varan liderler hemen harekete geçtiler ve herkesin 11 Nisan Pazar sabahı yapılacak ayinde hazır bulunması emrettiler. Ayinde

160 Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 282 n. 24.

161 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 236-238; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXXI; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XIV; Khoniates, *Historia*, kısımlar 568-569. Haçlı ordusunun mevcudu hakkında bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 176, 282 n. 29.

162 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 239-240.

piskoposların vaazlarının konusu Bizanslıların sapkınlıklarıydı. Onlara göre, Katolik Kilisesi'ne itaatten ayrıldıkları ve Katoliklere hakaret ettikleri için Bizanslılara saldırmak günah değil tam aksine sevaptı. Piskoposlar bu nedenle askerlere Bizanslılara saldırmaktan çekinmemelerini ve bu haklı savaşta emek harcadıkları için günahlarının affedileceğini söylediler. Son olarak ordugâhtaki hayat kadınlarını kamptan uzaklaştırmalarını emrettiler[163]. Ordunun liderleri de surlara ilk çıkan kişiye 100, ikinci kişiye 50 mark gümüş verileceğini söylediler[164]. Böylece hem manevi hem de maddi vaatlerle teşvik edilen ve din adamlarının vaazlarıyla kafalarındaki soru işaretleri giderilen askerler, ertesi günkü hücum için son hazırlıklarını tamamlamaya koyuldular.

12 Nisan sabahı Haçlı gemileri bir kez daha aynı bölgede savaş hattını oluşturdu. Gemiler surlara doğru ilerlerken Bizanslılar surlardan onların üzerlerine oklar ve taşlar fırlatıyorlardı. Haçlıların bu seferki taarruzları daha şiddetli oldu ancak öğlen olduğunda hâlâ üstün olan taraf Bizanslılardı. Soissons Piskoposu Nivelon ile Troyes Piskoposu Garnier'nin birbirine bağlanan gemilerinin üzerlerindeki merdivenlerde iki Fransız bir Venedikli şövalye bulunuyordu. Bu iki gemi, rüzgârın etkisiyle hızlıca Unkapanı Kapısı yakınlarındaki burçlardan bir tanesine çarptı ve Venedikli şövalye burca atladı. Lakin Varang muhafızları ona fırsat vermeden öldürdüler. Gemiler ikinci defa aynı burca hızla çarptığındaysa Piskopos Nivelon'un maiyetinden André d'Urboise ve onun ardından Jean de Choisy adlı Fransız şövalyeler aynı burca atladılar. Bizanslılar kılıçları ve baltalarıyla André d'Urboise'a vursalar da zırhı nedeniyle ona zarar veremediler. Toparlanan André, Jean'la birlikte Bizanslılarla çarpışarak onları geri çekilmek zorunda bıraktı. Bizanslılar panik havası içerisinde kaçarken iki şövalye bu burca piskoposların bitişik olan gemilerini bağladı ve böylece diğer Haçlı askerleri rahatça burca çıkabildiler. Aynı esnada Pierre de Bracheux ve adamları da yakınlardaki diğer bir burcu ele geçirdi. İki burcun ele geçirildiğini gören Pierre d'Amiens, beraberindeki 10 şövalye ve 60 piyadeyle sahile çıkarak duvar örülen sur kapılarından birisinin önüne geldi. Grup duvarı yıkmakta başarılı oldu ve oradaki Bizanslıları kaçırdıktan sonra

163 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar LXXII-LXXIII.
164 Gunther, *HC*, kısım XVII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 17; *Ernoul Kroniği*, 270.

birkaç kapıyı daha açtı[165]. Bulunduğu tepeden Haçlı askerlerinin kente girdiğini gören İmparator V. Aleksios, Pierre d'Amiens ve adamlarını kaçırmak üzere yanındaki askerlerle birlikte atının üzerinde hücuma kalktıysa da onların geri çekilmediklerini görünce bundan vazgeçti. Şehrin içerisine doğru çekilirken halkı dar sokaklarda savunma yapmaya ikna etmeye çabaladı ancak başarılı olamadı. Büyük Saray'a giden imparator, deniz yoluyla şehirden kaçtı[166]. İstanbul Haçlıların insafına kalmıştı.

İstanbul sokaklarına akan Haçlılar, herhangi bir direnişle karşılaşmadan öldürmekle ve yağmalamakla meşgul oldular. Buna rağmen akşam olduğunda hâlâ şehrin ve Bizanslıların büyük bir kısmı Haçlıların vahşetinden payına düşeni almamış hâlde duruyordu. Hem yaptıkları katliamdan hem de yağmadan yorulan Haçlılar, dar sokaklarda gafil avlanmak istemedikleri için geceyi gemilerine yakın noktalarda geçirmeye karar verdiler. Çünkü ertesi gün bir direniş olacağını tahmin ediyor ve dinlenmiş bir hâlde çarpışmak istiyorlardı. Flandre Kontu Baudouin adamlarıyla birlikte Pantepoptes Manastırı'nın bulunduğu yere, kardeşi Henry de Flandre Blakhernai Sarayı'nın önüne, Montferrat Markisi Boniface şehrin biraz daha iç tarafındaki bir kısma yerleşti. Bizanslı soylular ise Blakhernai Sarayı'na ve Bukoleon Sarayı'na çekilmişlerdi[167]. Geceleyin bazı şehir sakinleri Marki Boniface'ın komutası altındaki Haçlılara saldırınca Haçlılar onları uzaklaştırmak için yangın çıkardılar. Haçlılar emniyet içerisinde dinlenirken, yangın o gece Evergetes Manastırı'nın (Gül Cami civ.) doğusundan Odunkapı'ya kadar uzanan 10 hektarlık sahil bölgesini kül etti[168]. Bu arada imparatorlarının kaçtıklarını öğrenen

---

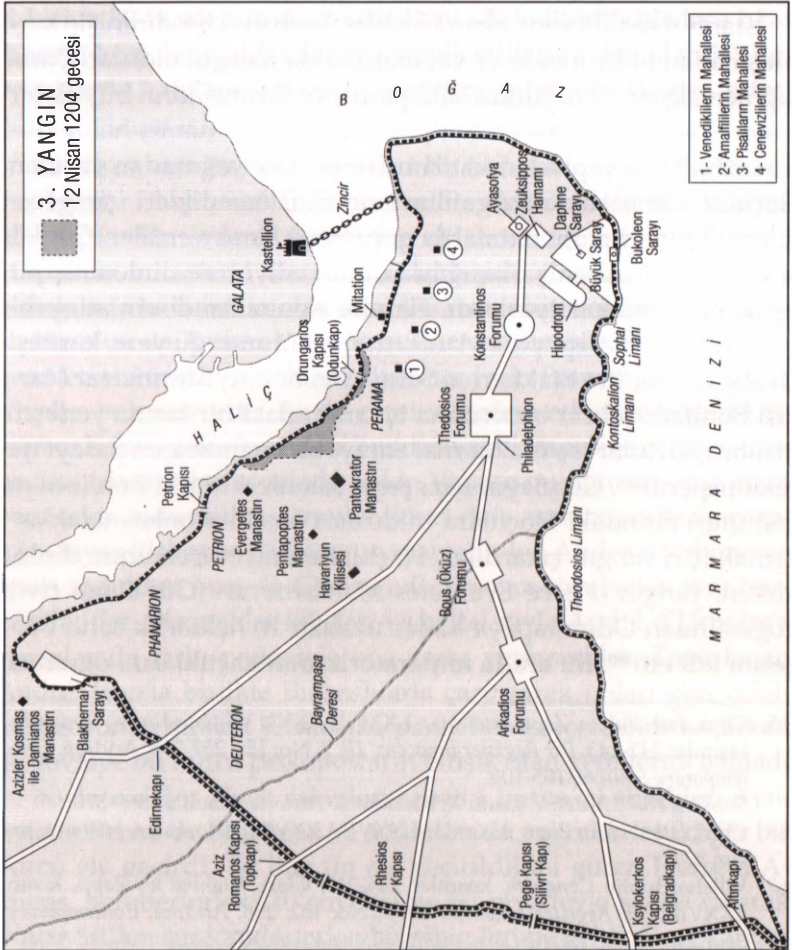
165 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar LXXIV-LXXVI; Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 242-243; *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 257-258; Andrea, *Contemporary Sources*, 105-106. *Soissons Nakil Anlatısı*, kısım X; Khoniates, *Historia*, kısımlar 569-570.

166 Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar LXXVII-LXXVIII; Khoniates, *Historia*, kısım 571.

167 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 244-245; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXXVIII; *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 258; Andrea, *Contemporary Sources*, 106. *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XIV; *Soissons Nakil Anlatısı*, kısım X.

168 Villehardouin, *Conquête*, kısım 247; Gunther, *HC*, kısım XVII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 17; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XIV; Khoniates, *Historia*, kısım 570; Madden, "The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople", 84-85.

Bizanslı soylular yeni bir lider seçmeye çalışıyorlardı. Ayasofya'da Konstantinos Laskaris'i imparator seçtiler ve yeni imparator işgalcileri defetmeden imparatorluk alametlerini kuşanmak istemedi. Sabah olunca Konstantinos Laskaris yanına patriği de alarak boşuna direniş örgütlemeye çabaladı. Ancak nafile yere uğraştığını anlayınca Şehirlerin Kraliçesi'ni kaderine terk etti[169].

Harita 5: Dördüncü Haçlı Seferi sırasında
İstanbul ve 3. yangında zarar gören alan.

169 Khoniates, *Historia*, kısımlar 571-572.

13 Nisan sabahı sokaklarda çarpışmak üzere harekete geçen Haçlılar karşılarında ayaklarına kapanan Bizanslıları buldular. Öyle ki bazıları "Ey kutlu Basileus Marki!" diye haykırarak Montferrat Markisi Boniface'ı yeni imparatorları olarak kabul ettiklerini dahi gösteriyorlardı[170]. Ancak Bizanslıların teslim olması Haçlıların hırslarını yatıştırmadı. Harekete geçen Marki Boniface derhâl Bukoleon Sarayı'na geldi ve sarayı teslim aldı. Blakhernai Sarayı da canları bağışlanması koşuluyla Bizanslılar tarafından Flandre Kontu Baudouin'nın kardeşi Henri de Flandre'a teslim edildi[171]. Sonrasında Haçlılar 3 gün boyunca sürecek olan talan harekâtına koyuldular. Haçlı askerleri İstanbul'a saldırmadan önce kiliselere ve manastırlara zarar vermeyeceklerine dair yemin etseler de ellerine imkân geçince yeminlerini çiğnemekte bir an bile tereddüt göstermediler. İkonalar, rölikler, vaiz kürsüleri, ayinlerde kullanılan kaplar hatta dinî binaların kapıları... Hristiyanlıkta yasak olmasına rağmen Ayasofya'da yağmaladıklarını taşımak için mabedin içerisine hayvanlar sokacak kadar gözleri dönmüştü. Sıradan insan, rahip, rahibe ayırt edilmeksizin üstleri arandı. Haçlı askerleri istediğini esir aldı, dilediğini öldürdü[172]. Tarihte benzer bir vahşet çok az görülmüştü.

Haçlılar, ganimetleri Mart Anlaşması'nda kararlaştırdıkları üzere paylaşmak için üç noktada toplandılar ve hırsızlık ihtimaline karşın her birinin başına onar Fransız ve onar Venedikli nöbetçi diktiler. Ancak tüm önlemlere ve caydırıcı cezalara rağmen 500.000 mark değerinde gümüş çalındı. Elde kalan 400.000 markın 100.000 markını Fransızlar, 300.000 markını Venedikliler aldılar[173]. Ganimet paylaşımının ardından da imparator seçimine odaklandılar. Sonradan herhangi bir sorun yaşanmaması için Blakhernai ve Bukoleon Sarayları tüm ordunun koruması altına alındı. Venedikliler imparator seçilmeye ne kadar isteksizse Fransızlar bir o kadar istekliydi. Bu nedenle Fransızlar seçici kurulda kendileri adına bulunacak altı seçmeni belirlemede bir tür-

---

170 Gunther, *HC*, kısım XVIII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 18; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XV; Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 191. Teslim olan Bizanslılarla ilgili ayrıca bk. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXXX; Khoniates, *Historia*, kısım 572.

171 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 249-250.

172 Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 194-198.

173 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 252-255; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXXXI; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım XV.

lü anlaşamadılar. Çünkü her baron kendi adamını yerleştirmek istiyordu. Zamanla Montferrat Markisi Boniface ile Flandre Kontu Baudouin'nın isimleri öne çıktı. İki hafta boyunca süren tartışmaların sonunda herhangi bir ayrılık olmaması için iki isimden imparator seçilmeyen kişinin Anadolu ile Yunanistan'daki toprakları alması ve seçici kuruldа Fransızlar adına din adamlarının yer alması hususunda anlaşma sağlandı[174].

12'ler kurulunda yer alan seçmenler şu isimlerden oluşuyordu:

Fransız Seçmenler[175]	**Venedikli Seçmenler**[176]
♦ Soissons Piskoposu Nivelon	♦ Michele veya Giovanni Baseggio
♦ Troyes Piskoposu Garnier	♦ Vitale Dandolo
♦ Halberstadt Piskoposu Konrad	♦ Ottone Querini
♦ Akkâ Piskoposu seçilen Jean de Noyon	♦ Bertuzi Contarini
♦ Beytülahm Piskoposu seçilen Pierre	♦ Nicolò Navigaioso
♦ Lucedio Manastırı Başkeşişi Pierre	♦ Pantaleone Barbo

Seçmenler imparatoru belirlemek üzere bir şapelde toplandılar. 9 Mayıs 1204 günü kurul adına sözcülüğü üstlenen Soissons Piskoposu Nivelon, Flandre Kontu Baudouin'nın imparator seçildiğini ilan etti[177]. Fransız seçmenler arasında Marki Boniface'ı destekleyenler ağırlıktaydı ancak sonucu belirleyen Venediklilerin oyları oldu. Fransızların aksine tek bir kişiye bağlı olan ve birlik içerisinde hareket eden Venedikliler, en önemli rakipleri Cenevizlilerle sıkı bağları bulunan Marki Bo-

174 Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 256-258; Clari, *The Conquest of Constantinople*, 113-114.

175 *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 259; Andrea, *Contemporary Sources*, 107. Akkâ Piskoposu seçilen Jean de Noyon ve Beytülahm Piskoposu seçilen Pierre o sıralarda henüz resmen takdis edilmedikleri için unvanlarına 'seçilen' sıfatı dâhil edilmektedir.

176 Antonio Carile, *Per Una Storia Dell'Impero Latino di Costantinopoli (1204-1261)*, (Bologna: Casa Editice Patron, 1972), 182. Seçici kurulda yer alan Venediklilerin kim oldukları hakkında çağdaş herhangi bir kaynakta bilgi bulunmamaktadır. Bu isimler yüzyıllar sonra Venedik kaynaklarında verilirler. Bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 295-296 n. 74.

177 Villehardouin, *Conquête*, kısım 260; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XCV; *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 259; Andrea, *Contemporary Sources*, 107-108.

niface'ın yerine Kont Baudouin'yı cumhuriyetlerinin çıkarlarına daha uygun bulmuşlardı[178].

Ertesi pazar günü, yani 16 Mayıs'ta ruhbanların yanı sıra Fransız ve Venedikli soylular at üzerinde Flandre Kontu Baudouin'yı Bukoleon Sarayı'ndan alarak taç giydirmek üzere Ayasofya'ya götürdüler. Burada Baudouin tören kıyafetlerinin giydirilmesi için Ayasofya içerisindeki *metatoriona*[179] alındı. İlk önce ayağına kıymetli taşlarla süslü ayakkabılar, altına da kırmızı ipekten yapılmış şoset giydirildi. Üstüne arkası bele kadar açık, önünde altın düğmeleri bulunan bir astar geçirildi. Onun üzerine ayaklarına kadar inen, uzun olan arka kısmı bele sarıldıktan sonra sol kolun üzerinden arkaya atılan, baştan aşağı mücevherlerle tezyin edilmiş bir kıyafet giydirildi. En üste ise üzerinde kıymetli taşlardan işlenmiş kartalların bulunduğu harmani giydirildi. Baudouin bu şekilde sunağın önüne götürüldü. İmparatorluk sancağını Blois Kontu Louis, kılıcını Saint Pol Kontu Hugue, tacını Montferrat Markisi Boniface taşıyordu; böylece aralarındaki birliğe dikkat çekiliyordu. Sunağın önünde diz çöken Baudouin'nın bedenine piskoposlar tarafından kutsal yağ sürüldü. Bunun ardından tüm piskoposlar imparatorluk tacını Baudouin'ın başına koydular. Bizans İmparatoru I. Manuel'e ait kocaman bir mücevher de ilk Haçlı imparatorunun boynuna takıldı. Sonrasında İmparator Baudouin tahtında otururken ayin icra edildi. İmparator, bir elinde üzerinde haç bulunan küreyi (*globus cruciger*), diğer elinde hükümdarlık asasını (*sceptrum*) tutarak iktidarının ilahî temellere ve adalete dayandığını vurguluyordu[180].

178 Latin kaynakları sonucun oy birliğiyle alındığını kaydederler ancak bu mümkün değildir. Bu husustaki değerlendirme için bk. Abdurrahman Onur Çalışır, *Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi*, Yüksek Lisans Tezi (İzmir: Ege Üniversitesi, 2020), 163-165.

179 *Metatorion* imparatorun ayinler için kıyafetlerini değiştirdiği odadır. Tarihî kayıtlar bu odanın kilise içerisinde imparatora ayrılan kompleksin bir parçası olduğunu göstermektedir. Ayasofya metatorionunun yeri net değilse de mabedin güneydoğu ucunda olabileceği düşünülmektedir. Bk. Thomas F. Mathews, *The Early Churches of Constantinople: Architecture and Liturgy*, (University Park ve Londra: The Pennsylvania State University Press, 1971), 134.

180 İmparator I. Baudouin'nın taç merasimi Robert de Clari tarafından ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiştir. Bk. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım XCVI. Türkiye Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın 1162'de İstanbul'a yaptığı ziyarette Bizans İmparatoru I. Manuel onu ihtişamlı bir şekilde karşılamıştı. Bu karşılama sırasında Manuel'in boynunda gül kırmızısı renginde, elma

Gerçekteyse Baudouin'nun hâkimiyeti din kardeşlerinin kanları ve canları üzerine inşa edilmişti. Artık Fransız-Venedik ortaklığıyla kurulan "İstanbul Latin İmparatorluğu A. Ş." faaliyete geçmeye hazırdı.

B. KAYNAKLAR VE ÇEVİRİ ÜZERİNE

1. Devastatio Constantinopolitana Kroniği

Devastatio Constantinopolitana Kroniği'nin yazarı, ne yazık ki adını ve kimliğini eserinde bildirmiyor. Bu nedenle onun hakkında fikir sahibi olunabilecek yegâne materyal geride bıraktığı eseridir. Kroniğin modern neşirlerinin yapıldığı ilk zamandan beri yazarın kimliği hakkında birtakım çıkarımlarda bulunulmuştur. Çoğu uzman onun Kutsal Roma Germen İmparatorluğu tebaasından bir Frankofon olduğunu düşünmektedir. Buna karşın yazarın mesleği söz konusu olduğunda ayrışma daha fazladır ve uzmanlar, rahiplik ile noterlik arasında bölünmüşlerdir[181].

Kronik 1198 yılında gerçekleşen olaylarla başlar ve İstanbul'dan ele geçirilen ganimetlerin paylaşımını anlatırken birden biter. Metnin Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan bir Haçlı tarafından kaleme alındığı kesin olmasına karşın ne zaman düzenlendiği kesin olarak belli değildir. Devastatio Constantinopolitana Kroniğin'den sonra yazmanın içerisinde 1215'te düzenlenen Dördüncü Lateran Konsili'ne dair kısa bir anlatı bulunmasına bakılırsa, kronik büyük olasılıkla 1204-1215 arasında yazıya dökülmüştür. Fakat yazarın bahsettiği isimlerden hiçbiri hakkında kroniği kalem aldığı sırada hayatta olup olmadığına dair bir ifade kullanmaması ve anlatının birden kesilmesi net bir tarih belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

---

büyüklüğünde bir mücevher asılıydı *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, yay. ve Tr. çev. Işın Demirkent, (Ankara: TTK Yayınları, 2001), kısım 205. İmparator Baudouin'nın boynuna asılan mücevher de bu olabilir.

181 Devastatio Constantinopolitana'nın yazarı ve kimliğiyle ilgili bugüne kadar öne sürülen görüşler için bk. Alfred J. Andrea, "The Devastatio Constantinopolitana, A Special Perspective on the Fourth Crusade: An Analysis, New Edition, and Translation", *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 19/1, 1993:112-123.

Metnin ilk dikkat çeken özelliği sadeliğidir. Cümleler oldukça düz ve basittir, olaylara odaklıdır. Yazar ne herhangi bir kişiyi ululama çabası güder ne de Dördüncü Haçlı Seferi'nde bir olağanüstülük görür. Bu nedenle kronik, sefer sırasında tutulan notların kabaca düzenlenmiş hâli gibi durur. Tüm bu yalınlığına rağmen metin, Haçlı seferinin sayısal boyutlarına ve alt düzey Haçlıların durumlarına dair son derece kıymetli veriler sunmaktadır. Yazarın yaptığı çoğu tarihlendirme isabetli hatta zaman zaman (Genç Aleksios'un elçilerinin Zara'ya geliş tarihi gibi) eşsizdir. Haçlı ordusundaki kayıplardan donanmadaki gemi sayısına kadar büyük bir titizlikle önemli sayısal veriler sağlar. Yazar alt düzey Haçlıların sıkıntılarını ve sorunlarını dile getirmekten çekinmez ve Fransız kontlar ile Venediklilere karşı belirgin bir soğukluk gösterir. Haçlı filosunun Trieste Körfezi'ndeki faaliyeti konusunda, bir göz şahidi tarafından kaleme alınmış tek kaynaktır. Yazar, 1203-1204 kışı boyunca Haçlılarla Bizanslılar arasında İstanbul çevresinde yaşanan çatışmaları da ayrıntılı bir şekilde anlatır. Ona göre Dördüncü Haçlı Seferi bir anlaşmalar ve bağlılıklar zinciridir. Kronikte alt düzey Haçlıların sesinin duyulması yazarın da o çevreden geldiğini göstermektedir ki bu bazı hususlarda hata yapmasına yol açmıştır. Örneğin yanlış bir şekilde Kardinal Pietro Capuano'nun Fransa'ya gelişini 1202 yılına tarihler veya II. Isaakios'u Haçlıların hapisten çıkardığını söyler.

Devastatio Constantinopolitana Kroniği'nin dört edisyonu[182] ve üç modern dile çevirisi[183] yapılmıştır. Burada alıntılanan ve Türkçe çeviride kullanılan edisyon, kroniğin 2008 yılında yayım-

---

182 Georg Heinrich Pertz, *MGH SS. XVI*, (Hannover: 1859), 9-12; Charles Hopf, *Chroniques Gréco-Romanes Inédites ou Peu Connues*, (Berlin: Librairie de Weidmann, 1873), 86-92; Alfred J. Andrea, "The Devastatio Constantinopolitana", 131-138. Andrea edisyonunu ufak imla değişiklikleriyle yeniden yayımlamıştır. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 331-338.

183 İspanyolca çevirisi için bk. Mabel Castello de Muschietti ve Beatriz Díaz Pereyra, "Devastatio Constantinopolitana: Introducción, Traducción y Notes", *Anales de Historia Antigua y Medieval* 15, 1970:171-190. İngilizce çevirileri için bk. Cynthia Ruth Arthur, *The Destruction of Constantinople: A Translation with Introduction and Commentary*, Yüksek Lisans Tezi (Vermont: University of Vermont, 1981); Andrea, "The Devastatio Constantinopolitana", 139-149. Almanca çevirisi için bk. *Konstantinopel 1204: Die Hystoria Constantinopolitana des Gunther von Pairis und andere Berichte vom Vierten Kreuzzug*, Alm. çev. Gernot Krapinger, (Stutttart: Anton Hiersemann Verlag, 2020), 154-162. Andrea çevirisini başka yerde tekrar yayımlamıştır. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 212-221.

lanan en güncel edisyonudur. Kısımlar, kaynağa yapılacak atıfları kolaylaştırmak için benim tarafımdan numaralandırılmıştır.

2. Soissons Nakil Anlatısı

İkinci metin, "nakil anlatısı" (*translatio*) türünde bir kaynaktır ve tam olarak başlığı "Kudüs Topraklarının [Durumuna] ve Röliklerin İstanbul şehrinden Bu Kiliseye Nasıl Nakledildiklerine Dair" dir. Yazarı bilinmemesine karşın yüksek ihtimalle Soissons Katedrali'nde görevli rahiplerden birisiydi. Yazar metinde, Soissons Piskoposu Nivelon'dan yaşıyormuş gibi bahsediyor. O nedenle metin, Piskopos Nivelon'un Soissons'a ulaştığı 13 Ekim 1205 tarihi ile öldüğü 13 Eylül 1207 arasında kaleme alınmış olmalıdır[184]. Metnin yapısına ve önemine geçmeden önce rölikler ve nakil anlatıları hakkında kısaca bilgi vermek kaynağı tanımak adına faydalı olacaktır.

Rölikler Hristiyanlıkta kutsal bir kişinin bedensel kalıntıları veya kişisel eşyalarıdır. Roma hukuku ölü bedeninden bir parçanın ayrılmasını sert şekilde yasakladığı için Erken Orta Çağ Avrupası'nda kutsal kişilerin uzuvlarının başka bir yere nakledilmesine nadiren rastlanılır. Fakat özellikle Haçlı Seferleriyle birlikte kutsal kalıntıların Avrupa'ya götürülmesinde artış görüldü[185]. İnananlar için rölikler canlıydı, şifa kaynağıydı ve bulunduğu bölgeye bolluk, bereket, refah, huzur getirirdi. Hatta onlara meşru olarak sahip oldukları sürece bölgenin insanlarını korurlardı[186]. Böyle değerli kalıntılar Orta Çağ'da ziyaretçileri ve hacıları kendisine çektiği için bölge ekonomisine de olumlu katkı sağlardı. Elbette dinin en önemli meşruiyet kaynaklarından birisi olduğu bu dönemde röliklere sahip olmak, beraberinde prestij de getiriyordu. İnanışa göre Tanrı onları elinde tutmaya layık kişilere nasip ederdi.

---

184 Alfred J. Andrea ve Paul I. Rachlin, "Holy War, Holy Relics, Holy Theft: The Anonymous of Soisson's De Terra Iherosolimitana: An Analysis, Edition, and Translation", *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 18/1, 1992:150. Andrea ve Rachlin aynı yerde Piskopos Nivelon'un elçileriyle gönderdiği ilk grup röliklerin Soissons'a geliş tarihini, yanlış bir şekilde Nivelon'un geliş tarihi olarak almışlardır.

185 Cross, *ODCC*, 1379, 1637.

186 Andrea ve Rachlin, "De Terra Iherosolimitana", 152.

Orta Çağ'da bir röliğin veya rölikler grubunun yerinin değiştirilmesini meşrulaştırmak için çok sayıda nakil anlatıları kaleme alındı. Hepsinde görülen genel kalıpları belirlemek zordur. Buna karşın erken dönemde kaleme alınan anlatılarda çoğunlukla rölikleri arayışa, onları nakletmek için katlanılan meşakkatlere, onların sevinçle karşılanışına ve mucizelerini gösterişine rastlanılır[187]. Soissons Nakil Anlatısı söz konusu olduğundaysa kaynağın Dördüncü Haçlı Seferi'ni anlattığı ilk kısmında rölikleri arama veya onlar için zorluklara katlanma gibi bir durum görülmez. Öte yandan kaynak, aynı zamanda Haçlı Seferleri üzerine kalem oynatan din adamları tarafından sıklıkla kullanılan *teodise* formuyla yazılmıştır. Bu formla anlatı, kötülük ve insanlığın ıstırabı karşısında ilahî adaleti kanıtlamak veya bulmak üzerine kurgulanır[188].

Kronik yazarının gözünde Kutsal Topraklar da Hristiyanlardan çalınan kutsal bir emanet, yani bir röliktir. Bu nedenle yazarın gözünde nasıl ki daha önceki Haçlı Seferleri Kutsal Toprakları kurtarmak amacıyla düzenlendiği için meşruysa, Dördüncü Haçlı Seferi'yle pek çok rölik "kurtarıldığı" için bu Haçlı Seferi de meşru sayılmalıdır. Kroniğin daha evvelki Haçlı Seferlerinden bahsettiği ilk kısımları ve başlığı bu görüşü yansıtır[189]. Ayrıca yazara göre Dördüncü Haçlı Seferi'yle Bizanslıların sapkınlıkları cezalandırılıyor ve böylece ilahî adalet de yerine gelmiş oluyordu. Tüm bu konseptin bir ispatı olarak metnin diğer yarısında Soissons bölgesine İstanbul'dan getirilen röliklerin listesi eklenmiş ve gerçekleşen mucizeler anlatılmıştır. Bu nedenle, her ne kadar Soissons Piskoposu Nivelon Dördüncü Haçlı Seferi'nin önemli anlarının kıdemli şahitlerinden birisi olsa da onun şahitliğine dayanan Soissons Nakil Anlatısı seferin siyasi ve askerî yönü hakkında kayda değer bilgiler sunmaz. Çünkü anlatının temel amacı Dördüncü Haçlı Seferi'nin meşruluğu hakkındaki dinî şüpheleri deliller sunarak gidermektir. Buna karşın seferi meşru görenlerin hatta seferin liderlerinin bakış açısını yansıtması açısından bir o kadar kıymetlidir. Son olarak yazar, anlatı boyunca çeşitli olaylar arasında zıt veya aynı kelimeler kullana-

187 Patrick J. Geary, *Furta Sacra: Thefts of Relics in the Central Middle Ages*, (New Jersey: Princeton University Press, 1990), 12.
188 Andrea, *Contemporary Sources*, 212-221.
189 Andrea ve Rachlin, "De Terra Iherosolimitana", 154-155

rak bağlantılar kurmakta ve böylelikle okuyucunun bu olaylardaki gizemli takdir-i ilahîyi görmesini istemektedir.

Soissons Nakil Anlatısı günümüze tek bir yazmanın içerisinde ulaşmıştır[190]. Kaynağın 1856 yılından itibaren toplamda dört edisyonu yapılmıştır[191]. Buna karşın modern dillerden yalnızca İngilizceye çevrilmiştir[192]. Çalışmada sunulan ve Türkçe çeviride kullanılan edisyon, daha evvelki neşirlerinden özellikle noktalama işaretleri hususunda yararlanılarak benim tarafımdan el yazmasından hazırlanmıştır.

3. Gesta Episcoporum Halberstadensium'dan Seçmeler

Gesta Episcoporum Halberstadensium 780'den 1209'a kadar Halberstadt piskoposlarının faaliyetlerine odaklanır. *Gesta* türünde olması nedeniyle kaynağın yazılma amacı Halberstadt piskoposlarını yüceltmektir. Piskoposlar Gardolf (1193-1201) ve Konrad'ın (1202-1209) dönemlerine ilişkin kısımları, Konrad'ın ısmarlamasıyla piskoposluğunun son yıllarında anonim bir yazar tarafından kaleme alınmıştır[193]. Kaynağın içerisinde Piskopos Konrad'ın özelinde Dördüncü Haçlı Seferi'ne dair bir anlatı da yer almaktadır.

Piskopos Konrad'ın ailesi Halberstadt'ın önde gelen ailelerindendi ve son iki selefi de akrabasıydı. Aile Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nu o tarihlerde yöneten Hohenstaufen hanedanına yakındı ve 1197 yılında Kutsal Roma Germen İmparatoru VI. Heinrich'in ölümünün ardından çıkan taht mücadelesinde

---

190 BnF MS Lat. 8898 varaklar 211r-213v. Bu yazmanın içerisinde farklı yüzyıllara ait metinler bulunmaktadır. Soissons Nakil Anlatısı'nın yer aldığı kısım 13. yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Yazma dijital ortama aktarılmıştır. Bk. https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8432463d (Erişim Tarihi: 16.10.2021).

191 Alexander Poquet (ed.), *Rituale seu Mandatum Insignis Ecclesiae Suessionensis*, (Paris: 1859), 265-270; Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I*, 3-9; Andrea ve Rachlin, "De Terra Iherosolimitana", 157-163. Andrea ve Rachlin edisyonu ufak noktalama işareti değişiklikleriyle yeniden yayımlanmıştır. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 338-343.

192 Andrea ve Rachlin, "De Terra Iherosolimitana", 165-175; Andrea, *Contemporary Sources*, 230-238.

193 Alfred J. Andrea, "Conrad of Krosigk, Bishop of Halberstadt, Crusader and Monk of Sittichenbach: His Ecclesiastical Career, 1184-1225", *Analecta Cisterciensa* XLIII/1, 1987:63 dn. 220.

Halberstadt Piskoposu Gardolf bu hanedandan Swabya Dükü Philipp'i destekliyordu. Buna karşın Papa III. Innocentius diğer adayın, Welf hanedanından Brunswickli Otto'nun tarafındaydı. Papa kilise içerisinde Otto'ya desteği arttırmak için Palestrina Piskoposu Guido'yu legatusu olarak Almanya'ya gönderdi. Ancak Halberstadt Piskoposu Gardolf bu meseleden en az zararla sıyrılmak için uğraşırken hayatını kaybetti ve onun yerine seçilen Konrad kendisini ciddi bir krizin içerisinde buldu. Piskopos Guido Konrad'a Köln'e gelmesi için yedi gün süre tanıdı fakat Konrad bahaneler sunarak Köln'e gitmedi ve meseleyi doğrudan papayla görüşeceğini bildirdi. Bunun üzerine Palestrina, Piskopos Guido Konrad'ı aforoz etti[194]. Halberstadt Piskoposu bu sıkıntılı durumdan kurtuluşu Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmakta buldu. Böylece üzerindeki aforoz cezasından kurtulamasa da bir süreliğine zaman kazanabilirdi. Bir şekilde papayla meseleyi şahsen görüşürse onu ikna edebilirdi ki gerçekten de etti. Konrad sefer dönüşünde Innocentius'la görüşerek aforozdan kurtuldu ve yanında İstanbul ile Filistin'den getirdiği röliklerle birlikte 1205 yılında Halberstadt şehrine döndü. Piskoposluğunun son zamanlarında da şahsi faaliyetlerini Dördüncü Haçlı Seferi'yle harmanlayarak Gesta Episcoporum Halberstadensium'a eklettirdi.

Elbette anlatının yazılma amacı Piskopos Konrad'ın faaliyetlerini meşrulaştırmak ve övmek olduğu için Dördüncü Haçlı Seferi de bu çerçevede ele alınmıştır. Gesta Episcoporum Halberstadensium'un sefere dair anlatısı, özellikle Haçlı ordusunun Venedik ile Korfu arasında yaşadığı olayları anlatırken önemli bilgiler sunar. Venedik'teki sıkıntıları, Haçlı ordusu içerisindeki tartışmaları, Zara'ya saldırmaları yüzünden Haçlıların aforoz olmalarını ve bu meseleyi nasıl çözdüklerini doğru bir şekilde nakleder. Genç Aleksios'un Zara'ya geliş tarihini net olarak bildiren ve Haçlı ordusunun Korfu Adası'nda Bizanslılarla kurdukları temaslar hakkında bilgi veren tek kaynaktır. Kimi isimleri, tarihlendirmeleri ve sayıları yanlış verse de anlatısı genel olarak güvenilirdir. Öte yandan Halberstadt Piskoposu Konrad ordudaki üst düzey din adamlarından birisiydi ve imparatoru belirleyen 12'ler kurulunda yer alıyordu. Ancak maalesef kroniğin odağı Piskopos Konrad olduğu için Haçlı ordusunun

194 Andrea, "Conrad of Krosigk", 12-21.

İstanbul'daki maceralarına çok kısa değinir. Yazar odağından sapmaması gerektiğinin farkındadır; İstanbul'da yaşananları anlattığı kısmın sonunda bu olayların ayrıntılı bir şekilde ayrı bir çalışmada ele alınması gerektiğini ve bu nedenle uzun uzadıya anlatmadığını söyler. Yazar başladığı işe devamla Piskopos Konrad'ın İstanbul'dan Filistin'e gidişini, orada yaptıklarını, Filistin'den Venedik'e gidişini, Papa Innocentius'la görüşmesini ve getirdiği röliklerle birlikte Halberstadt'a dönüşünü anlatır. Son olarak röliklerin bir listesini ve gösterdiği mucizeleri nakleder. Ona göre rölikler Halberstadt Piskoposu Konrad'ın ne kadar makbul bir Haçlı ve piskopos olduğunun kanıtıdır. Böylece yazar, piskoposun okuyucuya vermek istediği mesaja uygun olarak Dördüncü Haçlı Seferi anlatısını noktalar.

Gesta Episcoporum Halberstadensium'un modern edisyonları arasından en iyisi, 1874 yılında Ludwig Weiland tarafından yapılanıdır[195]. Eserin Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgili kısımlarının iki modern dildeki çevirisi[196] Weiland'ın neşrine dayanılarak yapılmıştır. Bu kitapta alıntılanan ve Türkçe çeviride kullanılan edisyon da Weiland'ın edisyonudur. Fakat anlatıyı kısımlara ayırma ve bu kısımları numaralandırma işlemleri bana aittir.

Tüm çeviri metinlerde olabildiğince yazarların dilini, dünya görüşünü ve üslubunu korumaya gayret ettim. Bu nedenle okuyucu zaman zaman kısa veya uzun cümlelerle yahut açıklanması gereken terimlerle karşılaşabilir. Ek bilgi gerektiren kelimeleri dipnotlarda açıkladım. Çeviri metinlerde kişi isimlerini Latince metinlerde yazıldığı şekilde verdim ve bahsi geçen kişinin kim olduğunu dipnotta belirttim. Yer isimlerinde Türkçe

---

195 "Gesta Episcoporum Halberstadensium", yay. L. Weiland, *MGH SS. XXIII* içinde, ed. Georg Heinrich Pertz, (Hannover: 1874), 73-123. Daha önceki edisyonları için bk. G. W. Leibniz (ed.), *Scritores Rerum Brunsvicensium*, Cilt: 2, (Hannover: 1719), 110-148; Wilhelm Schatz (ed.), *Chronicon Halberstadense*, (Halberstadt: 1839). Paul Riant ise Schatz tarafından neşredilen metnin Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgili kısımlarını alıntılayarak ayrıca yayımlamıştır. Bk. Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I*, 10-21.

196 Alfred J. Andrea, "The Anonymous Chronicler of Halberstadt's Account of the Fourth Crusade: Popular Religiosity in the Early Thirteenth Century", *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 22/2, 1996:457-477; *Konstantinopel 1204*, 141-153. Andrea çevirisini daha sonra tekrar yayımlamıştır. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 246-264.

literatürdeki en yaygın kullanımları tercih ettim. Kutsal Kitap'a yapılan atıflarda ve alıntılarda *Kitabı Mukaddes Şirketi*'nin çevirisini kullandım. Latince metinlerdeki bazı gizli özneleri ve zamirleri (o, orada vb.) kastedilen kişi ya da yeri kesinleştirmek adına çeviri metinde açıkça belirttim. Anlamı daha açık bir hâle getirmek için bazı cümlelere eklediğim kelimeleri ise köşeli parantezler [ ] içerisinde verdim. Türkçe çeviri metinleri İngilizce çevirileriyle de karşılaştırdım.

Diğer yandan kimi dinî şahsiyetlerin isimleriyle birlikte anılan bazı sıfatları ayrıca açıklamak gerekiyor. *Venerabilis* sıfatını 'muhterem', *beatus/beata* sıfatını 'mübarek', *sanctus* sıfatını 'aziz' olarak çevirdim. Kutsaliyet mertebeleri diyebileceğimiz bu sıfatlar, Katolik Kilisesi'nce 13. yüzyıldan sonra hiyerarşik bir düzene (*sanctus* > *beatus* > *venerabilis*) oturtulmuş olsa da çeviri metinlerde belirttiğim standardı takip ettim.

Yeri gelmişken kaynaklarda sık sık geçen iki kelime hakkında kısa bir açıklama yapmak istiyorum. Metinlerde Haçlılardan, özellikle de Fransız Haçlılardan daima 'hacılar' (*peregrini*) olarak bahsedildiği görülecektir. Bunun nedeni her Haçlının kutsal mekânları ziyarete giden bir hacı olarak kabul edilmesidir. Metinlerin dünyasına gerekmedikçe müdahalede bulunmama düsturuyla ben de kelimeyi asli anlamına uygun olarak tercüme ettim. Benzer ancak çok daha katı bir ideolojik arka planı bulunan ikinci kelimeyse Bizanslıları kastederken kullanılan "Grekler" (*Greci*) sözcüğüdür. Aslında Bizanslılar kendilerine daima Romalı demişlerdi ve Erken Orta Çağ Latin yazınında da Bizans imparatoru ile toplumu Roma imparatoru ve Romalılar olarak adlandırılıyordu. Ancak Roma mirası üzerine Papalık ve Karolenjler hak iddia etmeye başlayınca, 8. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'da bilinçli bir şekilde Bizans imparatorları *İstanbul'un* veya *Greklerin* imparatoru, Bizans halkı ise *Grekler* olarak anılmaya başlandı[197]. Çevirisi verilen kaynakların yazarları da bu zihin dünyasını yansıtmaktadırlar. Ben de kelimeyi aslına uygun olarak bu şekilde tercüme ettim.

---

197 Anthony Kaldellis, *Romanland: Ethnicity and Empire in Byzantium*, (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2019), 11 vd.

BİRİNCİ BÖLÜM

İstanbul'un Yıkımı

[I.] Efendimizin tecessümünden[198] sonraki 1202 yılında, Efendi Innocentius Roma Kilisesi'ni yönetirken, Phylippus ile Otto Roma İmparatorluğu[199] için mücadele ederlerken[200], Efendi Kardinal Petrus[201] Burgonya, Champagne, Île-de-France [ve] Flandre'ya doğru Alpleri aştı. Haçın namını vaaz etti. Ayrıca onun yetkisiyle, şöhretinin kutsiyeti olan bir adam, Efendi Fulco[202] vaaz vermek amacıyla komşu bölgeleri dolaştı. İmanlıların çoğu haçı aldılar[203]. Onların içerisinde önde gelenler şunlardı: Soissons Piskoposu[204], Troyes Piskoposu[205], Vaux Başkeşişi[206], Loos Başkeşişi[207] ve Sisteryenler Tarikatı'ndan diğer beş başkeşiş[208]; Cham-

198 Hz. İsa'nın doğuşu.
199 Kutsal Roma Germen İmparatorluğu.
200 Hohanstaufen hanedanından Swabya Dükü Philipp ve Welf hanedanından Brunswickli Otto. Hem Philipp hem de Otto 1198'de kendilerini kral ilan etmiştiler.
201 Santa Maria Manastırı Diyakozu Kardinal Pietro Capuano.
202 Foulque de Neuilly.
203 *Crucem accipere.* Kaynaklarda sıklıkla karşılaşılan ve "haçı almak/kabul etmek/üzerine almak" şeklinde dilimize çevirebileceğimiz bu ifade, Haçlı olmak anlamına gelmektedir. Kaynağı ise Kitab-ı Mukaddes'te Hz. İsa'nın söylediğine inanılan "Ardımdan gelmek isteyen kendinden vazgeçsin, haçını yüklenip beni takip etsin" (Matta 16:24) sözüdür.
204 Nivelon de Quierzy.
205 Garnier de Traînel.
206 Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui.
207 Loos Manastırı Başkeşişi Simon.
208 Yazarın hesabına göre Sisteryen Tarikatı'ndan yedi başkeşişin sefere katılması gerekirdi ancak toplamda altı başkeşiş Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmıştır; Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui, Loos Manastırı Başkeşişi Simon, Perseigne Manastırı Başkeşişi Adam, Lucedio Manastırı Başkeşişi Pierre, Pairis Manastırı Başkeşişi Martin ve Cercanceaux Manastırı Başkeşişi Hugue.

pagne kontu[209], Saint Pol kontu[210], Blois kontu[211], iki erkek kardeşiyle birlikte Flandre kontu[212]; Basel'in [ve] Halberstadt'ın Alman piskoposları[213], Pairis Başkeşişi[214], Kont Bertoldus[215] ve ruhbanın yanı sıra laikler[216] ile keşişlerden oluşan sayısız bir kalabalık.

[II.] Champagne kontu yola koyulmak için gerekli her şeyi hazırladıktan sonra öldü[217]. Onun yolculuk için hazırladığı parayı ve her şeyi marki[218] üzerine aldı. Onun söz verdiği şeyi[219] kendisinin yerine getireceğine yemin etti. Bu nedenle derhâl ordunun komutanı seçildi. Perche kontu[220] yola koyulmadan önce öldü[221]. Onun haçını erkek kardeşi Efendi Stephanus aldı[222]. Ayrıca Efendi Fulco da hazırlığını tamamlamışken öldü[223]. Onun sonsuz miktardaki parasını bu kutsal ordunun işinde harcanması için, Fransa Kralı ve bilge danışmanlarının yetkisiyle, Efendi Champlitteli Odo[224] ve Coucy Kalesi'nin komutanı[225] devraldılar[226].

---

209 Champagne Kontu III. Thibaut.
210 Saint Pol Kontu IV. Hugue.
211 Blois ve Chartres Kontu I. Louis.
212 Flandre Kontu IX. Baudouin. Kont Baudouin'nın yalnızca bir erkek kardeşi, Henri onunla birlikte Dördüncü Haçlı Seferine katılmıştı. Donald E. Queller ve Thomas F. Madden, Villehardouin'ya dayanarak Baudouin'nın diğer kardeşi Eustache'ın da Dördüncü Haçlı Seferi'ne katıldığını söylemektedirler lakin Villehardouin böyle bir bilgi vermemektedir krş. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 5; Villehardouin, *Conquête*, kısım 8. Queller ve Madden, Villehardouin'nın aynı yerde Kont Baudouin'yla birlikte Haçlı olduğunu belirttiği Eustache de Saubruic isimli şövalye ile kardeşi Eustache'ı karıştırmış olabilirler.
213 Basel Piskoposu Lüthold ve Halberstadt Piskoposu Konrad.
214 Pairis Manastırı Başkeşişi Martin.
215 Katzenellenbogen Kontu II. Berthold.
216 Yani ruhban sınıfına veya tarikatlara mensup olmayan kişiler.
217 24 Mayıs 1201.
218 Montferrat Markisi Boniface.
219 Champagne kontunun Haçlı yemini.
220 III. Geoffroi.
221 Kont Geoffroi'nın muhtemel ölüm tarihi 5 Nisan 1202'dir.
222 Yani onun yerine kardeşi Stephan/Etienne Haçlı Seferi'ne katıldı.
223 Mayıs 1202.
224 Eudes Champlitte.
225 Gui.
226 Geoffroi de Villehardouin'nın, Eudes Champlitte'in 14 Eylül 1201'de Sisteryen Tarikatı genel meclisi toplantısına katıldığına ilişkin kaydına ve Ernoul Kroniği'nde yer alan Foulque'ün topladığı paraların iki parça hâlinde Sisteryen Tarikatı'ndakiler tarafından Kutsal Topraklara getirildiğine dair verdiği bilgiye bakılırsa; Eudes'un bu parayı Sisteryen Tarikatı'na teslim ettiği anlaşılmaktadır. Yine Ernoul Kroniği'nden öğrendiğimize göre bu

[III.] Bu ordu dünyanın çeşitli yerlerinden Lombardiya'da bir araya gelirken, Lombardiyalılar, istişare ettikten sonra, bir hacının bir geceden daha fazla konuk edilmemesine ve onlara yiyecek satılmamasına dair bir emirname yayımladılar. Onları şehirden şehre kovaladılar. Ayrıca efendi papa yolculuğun Venedik'ten yapılmasını emretmişti[227]. [Hacılar] oraya gelince aynı şekilde şehirdeki evlerden çıkarıldılar ve Aziz Nicolaus Adası'na[228] yerleştirildiler. Orada 1 Haziran'dan 1 Ekim'e kadar çadırları kurulu hâlde yolculuğu beklediler. Hububatın bir *sistarius*u 50 *solidus*a satılıyordu[229]. Venedikliler canları her istediğinde, kimsenin hacılardan herhangi birisini sözü edilen adadan çıkarmamasını emrettiler ve sanki esirler gibi her bakımdan onları kontrol altında tuttular. Diğer yandan avam arasında büyük bir korku peyda oldu. Bu nedenle pek çok kişi memleketine geri döndü; pek çok kişi Apulia'ya, diğer limanlara aceleyle gittiler ve denizi geçtiler. Az sayıda kişi Venedik'te kaldı ki onların arasında olağanüstü bir ölüm meydana geldi. Öyle ki ölüler yaşayanlar tarafından güçlükle gömülebiliyordu.

[IV.] Mecdelli Meryem Yortusu'nda[230] Efendi Kardinal Petrus Venedik'e geldi ve olağanüstü vaazının yüreklendirmesi aracılığıyla tüm hacıları ziyadesiyle güçlendirdi. Hastaları, fakirleri, kadınları ve güçsüz tüm insanları kendisinin [tasdik ettiği] belgelerle[231] birlikte memleketlerine geri gönderdi. Bunu yaptıktan sonra [Venedik'ten] ayrıldı ve Roma'ya geri döndü. Mübarek Meryem'in Göğe Yükseliş Günü'nde[232] marki orduya geldi ve ordu komutanı olarak kabul edildi. Tüm baronlar ona bağlılık yemini ettiler. Marki ve tüm baronlar, bir yıl boyunca onları destekleyeceklerine dair Venediklilere yemin ettiler. Bunlar olur-

---

paralar, Haçlılar tarafından yakın zamanda depremde zarar gören Sûr, Beyrut ve Akkâ şehirlerinin surlarının tamiri için harcanmıştır. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 45; *Ernoul Kroniği*, 249.

227 Papa Innocentius, Fransız Haçlılar Venediklilerle anlaştıktan sonra, 1202 yılında böyle bir emir vermişti. Bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 7.

228 Günümüzde Lido Adası.

229 1 *sistarius* yaklaşık yarım litreydi. Andrea'nın belirttiğine göre, 50 *solidus* muhtemelen o dönemdeki orta sınıf Venedikli bir ailenin aylık gelirinden fazlaydı. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 214 dn. 36, 37.

230 22 Temmuz 1202.

231 Haçlı yeminlerini yerine getirememelerinden ötürü affedildiklerine dair belgeler.

232 15 Ağustos 1202.

ken, gemiler hazırlandı ve dolduruldu. Diğer yandan 40 nef, 62 kadırga ve yüz nakliye gemisi vardı[233].

[V.] 1 Ekim'de [donanma] hareket ettirilmeye başlandı. Limandan çıkarken Efendi Stephanus de Perche'ün gemisi *Viola*[234] mahvoldu. Venedikliler hacılarla birlikte denize açılıp İstirya'ya geldiler. Trieste'yi ve Muggia'yı itaate zorladılar; tüm İstirya'yı, Dalmaçya'yı, Slavonya'yı yeniden haraç vermeye zorladılar. Yeminlerini çiğnedikleri[235] Zara'ya doğru yelken açtılar. Mübarek Martinus Yortusu'nda[236] Zara Limanı'na girdiler. Zara'yı her yandan hem karadan hem de denizden kuşattılar. Merdivenlerin, ahşap kulelerin ve sayısız savaş aletlerinin yanı sıra 150'den fazla kuşatma aracı ve mangonel hazırladılar. Ayrıca surun altını kazdılar. Zaralılar bunu gördükten sonra 15. gün kenti teslim ettiler[237]. Öyle ki yalnızca insanları sağ kalan Zaralılar her şeylerini Venedik Doçu'nun[238] mülkiyetine bıraktılar. Doç kentin yarısını kendisine ve kendi adamlarına ayırdı. Diğer yarısını hacılara verdi. Kenti acımasızca yağmaladılar.

[VI.] Zara'ya girildikten sonraki üçüncü gün[239], Venedikliler ile hacılar arasında bir ihtilaf meydana geldi. Bu ihtilafta neredeyse 100 insan öldürüldü. Baronlar kentin iyi yerlerini kendilerine ayırdılar; fakirlere hiçbir şey vermediler. Fakirler kıtlık ve açlıktan dolayı hayli zahmet çektiler. Bundan dolayı baronlara çokça yakındıkları için kendilerini Ankona'ya taşımak üzere gemiler temin ettiler ve bin kişi izin alarak, binden fazla kişi de izin almaksızın (çünkü kimsenin herhangi bir kişiyi ordudan salıvermeye kalkışmaması hakkında bir emir vardı) [ordudan] ayrıldı. Diğer yandan onları taşıyan nakliye gemilerinden ikisi mahvoldu. Ordu Zara'da kışı geçirdi. Venedikliler

---

233 Anonim Historia Ducum Venetorum kroniğinde Haçlı donanmasının 100 nef, 100 nakliye gemisi ve 50 adet kadırgadan oluştuğu yazılıdır. Bk. *Historia Ducum Venetorum*, kısım 13. Bizanslı kronik yazarı Niketas Khoniates ise filoda insan taşımak için 70'ten fazla gemi, mal-hayvan nakliyesi için 110 gemi ve 60 adet kadırga bulunduğunu belirtiyor. Bk. Khoniates, *Historia*, kısım 539.

234 Tr. Menekşe.

235 Haçlılar Zara'da Hristiyanlara saldıracakları için Haçlı yeminlerini çiğneyeceklerdi.

236 11 Kasım 1202.

237 Eğer 11 Kasım'ı birinci gün olarak kabul edersek; 25 Kasım 1202.

238 Enrico Dandolo (hük. 1192-1205).

239 27 Kasım 1202.

surları ve kentin evlerini temellerine kadar öyle bir söktüler ki taş üstünde taş kalmadı. Gemiler Zara Limanı'nda beklerken büyük gemilerden üçü mahvoldu.

[VII.] Sünnet Yortusu'nda[240] markiye ve baronlara, kayın biraderi İmparator Alexis'e[241] sıkıntısında yardım etmelerini isteyen mektuplarıyla birlikte Kral Phylippus'un elçisi geldi. Marki tüm baronlarla birlikte ona [isteğini yerine getireceklerine dair] söz verdiler. Avam bunu, yani Yunanistan'a[242] gideceklerini öğrenince toplandılar ve fikir birliğine vardıktan sonra asla oraya gitmeyeceklerine yemin ettiler. Bu nedenle Vaux Başkeşişi, Efendi Symon de Monteforti[243] ve Engelrant de Boves[244] büyük bir kalabalıkla birlikte [ordudan] ayrıldılar ve Macaristan'a gittiklerinde kral[245] tarafından saygılı bir şekilde kabul gördüler. Palmiye Pazarı'nda[246] Rainaldus de Monmiral[247] elçi olarak Suriye'ye gönderildi[248]. Paskalya'dan sonraki ikinci pazar günü[249] gemiler Zara'dan ayrılmaya başladılar. O zaman İmparator Alexis Almanya'dan geldi[250]. Ragusa'dan[251] Korfu'ya kadar tüm kasabalar, şehirler ve kaleler barış içerisinde onu kabul ettiler. Ordu Korfu'da bir araya geldi. Hamsin Yortusu'nda[252] ordu Flandre kontunun erkek kardeşi Balduwinus'un öldüğü[253] Korfu'dan ayrıldı ve sağ salim İstanbul'a geldi. Yol üzerindeki tüm adalar İmparator Alexis'e tâbi oldu.

[VIII.] Gemiler 1 Temmuz'da[254] İstanbul'a geldiler ve İmparator [III. Aleksios] tüm ordusuyla karşı koyduğu için cebren kara-

240 1 Ocak 1203.
241 Genç Aleksios imparator değildi.
242 Kaynak metinlerde geçen Yunanistan (*Grecia*) ile kastedilen Bizans topraklarıdır.
243 Montfort Kontu IV. Simon.
244 Coucy Lordu III. Enguerrand de Boves.
245 Macaristan Kralı Emerik (hük. 1196-1204).
246 Paskalya'dan önceki pazar günü, yani 30 Mart 1203.
247 Renaud de Montmirail.
248 Renaud pek çok kişiyle birlikte geri dönmek üzere Suriye'ye gittiyse de orduya geri dönmedi. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 102.
249 20 Nisan 1203.
250 25 Nisan 1203.
251 Günümüzde Dubrovnik.
252 25 Mayıs 1203.
253 Yazar yanılıyor. Flandre Kontu Baudouin'nın, kendisiyle aynı isimde bir kardeşi yoktur.
254 Haçlı donanmasının Kadıköy'de demir atması 24 Haziran'da gerçekleşmiştir.

ya yanaştılar. İmparator adamlarıyla birlikte şehre kaçtı; biz şehri kuşattık. Havariler Petrus ile Pavlus Yortusu'ndan sonraki sekiz gün içerisinde[255] kentin karşısındaki limanda bulunan müstahkem mevkiyi[256] zorla ele geçirdik ve müstahkem mevkidekilerin bir kısmı güçlükle kaçtı. Hacılar karadan kenti kuşattılar. Grekler birçok defa onlarla çarpıştılar; her iki taraftan çok sayıda kişi maktûl düştü. Bu esnada Venedikliler deniz tarafından kuşatma aletleriyle, mangonellerle, arbaletlerle ve yaylarla kente saldırdılar. Bu çarpışmada hem Greklerden hem de Venediklilerden çok sayıda kişi öldürüldü. Bunun üzerine Venedikliler gemilerinin üzerine, her bir gemiye bir tane olacak şekilde olağanüstü merdivenler kurdular ve gemileri sura yanaştırarak o merdivenler aracılığıyla [şehre] girdiler. Grekleri kaçmak zorunda bıraktılar ve yangın çıkardılar[257]. Şehrin büyük bir kısmını kül ettiler ve yağmaladılar. Böylece tüm günü bununla geçirdiler. Gece olunca, İmparator [yanına] alabildiği herkesi topladıktan sonra gizlice kaçtı. Diğer taraftan ertesi gün[258] Grekler, kendilerini ve kenti hacıların ellerine teslim ettiler. Şehir kapıları açıldıktan sonra hacılar [şehre] girdiler ve Blakhernai denilen krallık sarayına girerek Cursac'ı[259] bir zindanda zincire bağlı hâlde buldular[260]. Erkek kardeşi[261] onu kör etmiş, oraya yerleştirmişti. Cursac'ı serbest bıraktılar ve oğlu Genç Alexis'e taç giydirdiler[262]. Bu büyük iyiliğin karşılığında Alexis, bir yıl boyunca tüm orduya, hem ha-

---

255 29 Haziran-6 Temmuz 1203.

256 Kastellion.

257 17 Temmuz 1203.

258 18 Temmuz 1203.

259 II. Isaakios. Yunanca *Kyrios Isaakios*'un (Efendi Isaakios) Latince kısaltılmış ve bozulmuş hâlidir. Bk. Andrea, "Devastatio Constantinopolitana", 111 dn. 15.

260 Yazar yanılıyor. Çünkü III. Aleksios'un şehirden kaçışının ardından, Bizanslı soylular II. Isaakios'u tekrar tahta çıkardıktan sonra Genç Aleksios'u şehre davet etmişlerdi. Nitekim Haçlılar Genç Aleksios'u şehre hemen göndermediler. Önce Genç Aleksios'un vaatlerinin babası tarafından onaylanmasını istiyorlardı. İlk olarak 4 kişiden oluşan Haçlı heyeti, Blakhernai Sarayı'nda II. Isaakios'tan oğlunun sözlerini yerine getireceğine dair ondan altın mühürle imzalanmış bir ferman aldı. Haçlılar bunun üzerine Genç Aleksios'u şehre götürdüler. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 182-190; Khoniates, *Historia*, kısımlar 550-551.

261 III. Aleksios.

262 1 Ağustos 1203.

cılara hem de Venediklilere iaşe verileceğine yemin etti. Ayrıca kendisiyle birlikte İstanbul'da kışlamak isterlerse gelecek mart ayında haçı kabul ettikten sonra [toplaya]bileceği herkesi yanına alarak bizzat onlarla birlikte [Haçlı Seferi'ne] çıkmaya yemin etti. Tüm bu vaatleri hususunda teminatlar verdi. Bu şekilde Grekler ile Latinler arasında birlik sağlandı.

[IX.] Fakat Mübarek Meryem'in Göğe Yükseliş Yortusu'ndan sonraki sekiz gün içerisinde[263], Grekler ile Latinler arasında ihtilaf meydana geldi. Her iki taraf da silahlara sarıldılar. Greklerden oluşan kalabalık giderek büyüdü; Latinler geri çekildiler ve kendilerini başka türlü savunamadıkları için yangın çıkardılar. Ordudan pek çok kişi bunu görünce Latinlerin yardımına koştu. Yangını arttırdılar. Kentin neredeyse yarısını mahvettiler ve yağmaladılar[264]. Ordunun baronları kendi taraflarındakilere[265] müdahale ettiler ve tekrar barış yaptılar. Yine de Roma İmparatorluğu'ndan[266] hiç kimse, hatta hayatlarının her günü orada ikamet etmiş olanlar[267] bile şehrin içerisinde kalmadı[268]. Herkesten tek bir ordu oluşturuldu.

[X.] Bu arada yeni İmparator Alexis, daha önce şehirden kaçan amcasının peşine düşmeye karar verdi ve Greklerden büyük bir ordu topladı. Ayrıca kendisiyle birlikte gelmeleri için bizim ordunun şövalyelerine ve piyadelerine de çok sayıda armağan ve para önerdi. Bizzat Marki ve Flandre Kontu'nun erkek kardeşi Efendi Heinricus onunla birlikte gitti. Böylece Edirne'ye geldiler. Fakat İmparator, Heinricus'a vadettiğini ödemede başarısız olunca, Heinricus onu derhâl terk edip orduya geri döndü ve yanında çok sayıda şövalye ile piyadeyi de geri getirdi. Marki az sayıdaki Hristiyanla beraber İmparator'un yanında kaldı. Bunun üzerine İmparator, kendi Grek adamlarıyla ve İmparatorla kalmış olan Latinlerle birlikte tüm Yunanistan'ı bir uçtan diğer

263 15-22 Ağustos 1203.
264 19-21 Ağustos 1203 arasında süren ikinci yangın.
265 Yani Latinlere.
266 Latinler.
267 Yıllardır İstanbul'da yaşayan ve çoğunluğunu Venedikli, Cenevizli, Pisalı tacirlerin oluşturduğu Latinler
268 Yazarın bir sonraki kısımda 1 Aralık günü Bizanslıların İstanbul'daki Latinlere tekrar saldırdıklarını ifade etmesinden, Latinlerin hepsinin değil büyük bir kısmının Haçlı kampına gittiği anlaşılıyor.

uca dolaştı[269]. Tüm Grekler tarafından eksiksiz bir şekilde kabul gördü ve Yunanistan'ın tüm önderleri ona biat ettiler. Sonunda İmparator tüm ordusuyla beraber İstanbul'a geri döndü ve büyük bir hürmetle karşılandı[270]. Hacılara ve Venediklilere vadettiklerini, yani gıda ve altın ile gümüşü vermeye başladı.

[XI.] Bu oldu lakin "Ad te levavi" ilahisinin söylendiği günden sonraki pazar günü[271], İstanbul içerisinde Grekler isyan hâlinde tekrar Latinlerin aleyhine döndüler. Grekler hızla toplandılar, Latinlere saldırdılar. Kimi zaman [Latinleri] kaçmak zorunda bıraktılar, kimi zaman [kendileri] kaçtılar. Bu felaket yüzünden Latin ordusunun baronlarının canları sıkıldı. Latinlere yardım için Greklere karşı silahlananların karşıya geçmesini yasakladılar. Böylece Greklerden oluşan kalabalık büyüdü. Latinleri bastırdılar. Yakaladıklarını acımaksızın öldürdüler; öldürdüklerini ateşle yaktılar. Ne yaş ne de cinsiyet gözettiler. Bu yapılandan cesaret alan Grekler, tekrar Latinlere meydan okudular; kendi tekneleriyle ve küçük barçalarıyla onların gemilerine saldırdılar. Sıkıntıya katlanan hacılar ve Venedikliler, kadırgalarını ve barçalarını silahlandırdılar; Greklere saldırdılar. Grekler kaçtılar. Latinler Grekleri şehrin surlarına kadar her yandan kovaladılar. Pek çok kişiyi öldürdüler. Greklerin limanda hayli miktarda mal ve gıda yüklü çok sayıdaki gemisini ele geçirdiler. Mübarek İncil yazarı Yuhanna'nın Yortusu'nda[272] hacılar ve Venedikliler, tekrar kadırgalarını ve barçalarını silahlandırdılar. Gün ağardığında İstanbul'daki limana girdiler ve ikinci defa çok sayıda gemiyi ele geçirdiler. Yine iki taraftan pek çok kişi öldürüldü. Efendimizin Sünnet Yortusu'nda[273] Grekler kendi gemilerinden 15 tanesini bir araya getirdiler. Onları kereste parçalarıyla, ziftle ve yağla doldurdular ve böylece ateşe verdiler. Nitekim Venediklilerin gemileri yansın diye [o gemileri] yanar hâlde onlara doğru yönlendirdiler. Sadece bir gemi yandı. Epifani'den sonraki gün[274] Grekler at üzerinde şehirden çıktılar. Marki az sayıda kişiyle birlikte onlarla karşılaştı. Greklerden pek çok kişi öldürüldü ve kimi zen-

---

269 İmparator IV. Aleksios, amcası III. Aleksios'a karşı çıktığı bu seferde Edirne ile İpsala'nın ötesine geçmedi.
270 11 Kasım 1203.
271 1 Aralık 1203.
272 27 Aralık 1203.
273 1 Ocak 1204.
274 7 Ocak 1204.

gin adamlar ele geçirildi. Markii'nin tarafından iki şövalye ve bir şövalye yamağı öldü[275]. Tüm bu savaş sırasında, Venedikliler hacılarla beraber denizin kolunun[276] her iki kıyısını kadırgaları ve barçalarıyla boydan boya dolaştılar ve geri dönüşte sonsuz ganimet getirdiler. Her iki yakadan pek çok yapıyı yakarak tahrip ettiler. Hacılar çevredeki iki günlük mesafede bulunan yerlere kadar civarları dolaştılar. Hayli ganimet topladılar. İnsanları esir aldılar. Büyükbaş hayvanları, sürüleri ve elde edebildikleri her şeyi yanlarında getirdiler. Greklere bir hayli zarar verdiler.

[XII.] Bunu, yani kendilerinin ve topraklarının mahvolduğunu gören Grekler, imparatorlarını yakaladılar ve zindana attılar. Bu hainliğin büyük planlayıcısı Morsoflus'u[277] başlarına geçirdiler ve Blakhernai Sarayı'nda kral olarak belirlediler. Bu sırada umum halk ve ahali Ayasofya'da kendileri için başka birini, Kasap lakaplı Nicolaus'u kral seçti[278]. Morsoflus tüm adamlarını topladıktan sonra Ayasofya'yı ablukaya aldı. Sonunda bu Nicolaus'u yakaladı ve başını kesti. Tek başına hüküm sürmeye başladı[279].

[XIII.] Aynı sıralarda kontun erkek kardeşi Efendi Heinricus[280] çok sayıda şövalye ve piyadeyle birlikte Philea[281] denilen bir kaleye gitti. Onu zapt etti ve oradan hem esirler hem de diğer mallar bakımından son derece büyük bir ganimet getirdi. Fakat o geri dönmekteyken, daha evvel bahsedilen Morsoflus 15 bin kişiyle[282] ona bir pusu kurmuştu. Morsoflus onunla çarpışıp savaş-

---

275 Bu çarpışmada Bizanslı birliklerin başında Aleksios Dukas Murtzuphlos bulunmaktaydı. Murtzuphlos bu çarpışmada atından düşmüş ve esir düşmekten son anda okçular sayesinde kurtulabilmişti.

276 Haliç.

277 Aleksios Dukas Murtzuphlos.

278 Nikolaos Kanabos. İstanbul halkı 25 Ocak 1204'te ayaklandı ve Nikolaos Kanabos'u 27 Ocak 1204'te Ayasofya'da imparator ilan etti.

279 Aleksios Dukas Murtzuphlos 5 Şubat 1204'te taç giydi.

280 Henri de Flandre.

281 Günümüzde Arnavutköy'e bağlı Karadeniz kıyısındaki Karaburun.

282 Bu çarpışmada tarafların asker sayıları hakkında kaynaklarda farklılıklar bulunmaktadır. Flandre Kontu Baudouin, imparator seçildikten sonra Papa III. Innocentius'a yazdığı mektubunda Bizanslıların 1000 askerden fazla olduğunu belirtirken; Robert de Clari Bizanslıların 4000 süvariden, Haçlıların 29 şövalyeyle çok sayıda atlı askerden oluştuğunu belirtiyor. Buna karşın keşiş Aubry, Haçlıların taş çatlasın 1000 kişi, Bizanslıların ise 10.000 kişi olduklarını yazıyor. Bk. *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 152, 256; Andrea, *Contemporary Sources*, 103; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXVI; *Ch-*

tı ve mağlup edildi. Pek çok Grek öldürüldü. Bizzat Morsoflus yaralandı ve güçlükle kaçtı. Dikenli çalılıkların arasında saklandı. Atını ve tüm imparatorluk alametlerini yani tacını, mızrağını ve savaşta her daim kralların önünde götürülmesi âdet hâline gelen, tamamen altın ile kıymetli taşlardan yapılı meşhur Bakire Meryem ikonasını yitirdi. Efendi Heinricus bu zaferle birlikte orduya döndü. Morsoflus da geceleyin şehre geri geldi ve İmparator Alexius'u zindandan çıkararak ilmikle boğdu[283].

[XIV.] Bu arada ordu şehre saldırmak amacıyla hazırlandı. Herkes şehre hücum etmek üzere kendisini ve kendisine ait her şeyi gemilere geri yükledi. Efendimizin Çilesi Yortusu'ndan önceki altıncı gün[284], nisan idusundan[285] önceki beşinci gün[286], gemileri surlara doğru ilerlettiler ve saldırıyı başlattılar. Bizimkilerin yanı sıra Greklerden de pek çok kişi öldürüldü. Yalnız bizi surlardan geriye doğru sürükleyen ters bir rüzgâr olduğu için geri çekilerek daha evvel bulunduğumuz limana girdik ve poyrazın gelişini bekledik. Nisan idusundan önceki gün[287] poyraz esmeye başladı. Biz tekrar gemileri surlara yanaştırdık ve Greklerle çarpıştık. Onları surlardan attık ve şehre girdik. Greklere büyük bir katliam uygulandı. Onlar bizi rahatsız edici bir şekilde tedirgin ettikleri için yangın çıkardık ve yangın vasıtasıyla onları kendimizden uzaklaştırdık[288]. O günün gecesinde Morsoflus az sayıda kişiyle birlikte kaçtı.

[XV.] Ertesi gün tüm Grekler markinin ayaklarına kapandılar. Kendilerini ve her şeylerini onun ellerine teslim ettiler[289]. Bunun

---

ronica Albrici, 883; Andrea, *Contemporary Sources*, 302. Aubry'nin Haçlılar için, Clari'nin de Bizanslılar için verdiği sayı makul gözükmektedir.

283 IV. Aleksios'un boğdurulması V. Aleksios şehre döndükten birkaç gün sonra 8 Şubat'ı 9 Şubat'a bağlayan gece gerçekleşmiştir.

284 Yazar burada yanlış bir şekilde 16 Nisan'ı işaret ediyor fakat doğrusu 9 Nisan'dı ki hemen ardından doğru tarihi veriyor.

285 *İdus*, Roma takviminde Mart, Mayıs, Temmuz ve Ekim aylarının 15. günü; diğer ayların 13. günüdür.

286 9 Nisan 1204.

287 12 Nisan 1204.

288 12 Nisan'ı 13 Nisan'a bağlayan gece çıkan üçüncü yangın.

289 Keşiş Gunther, Bizanslı kadınlar, çocuklar ve yaşlıların elleriyle haç işareti yaparken aynı anda Yunanca "*Aiios phasileos marchio!*" yani "Ey kutlu basileus Marki [Boniface]!" dediklerini belirtiyor. Gunther'e göre Bizanslıların böyle davranmalarının nedeni, Marki Boniface'ı Haçlıların en büyüğü olarak düşünmeleri ve şehrin hâkimi olacağı konusunda şüphelerinin olmamasıydı. Bk. Gunther, *HC*, kısım XVIII; Andrea, *The Capture of Constantinople*, kısım 18.

akabinde içerisinde yaşanabilir yerleri ele geçirdik ve Grekler şehirden kaçtılar. Bize ait olan tüm ganimeti ve serveti paylaşmak amacıyla taşıdık. Korumaya uygun üç büyük yeri[290] gümüşle doldurduk. Sonrasında imparatorun belirlenmesi [meselesi] ele alınmaya başlandı. Bizim taraftan 6, Venediklilerin tarafından 6 kişi belirlendi. Onlara imparator seçme yetkisi verildi. O adamlar Paskalya'dan sonraki sekiz gün içerisinde[291] toplanarak bizim taraftan tüm ahalinin ve Venediklilerin huzurunda seçim yaptılar ve Flandre Kontu Balduwinus'u imparator olarak tayin ettiler. Balduwinus ordu tarafından onaylandı. "Iubilate" ilahisinin söylendiği günden sonra gelen pazar günü[292] taçlandırıldı. O zaman Venedikliler "İmparatorluk makamı sizindir; patrikliğe biz sahip olacağız" diyerek Ayasofya Kilisesi'ni işgal ettiler. Bizim ve Venedikli ruhbanlar arasında bölünme meydana geldi. Bizim ruhbanlar [durumu papaya] şikâyet ettiler ve Ayasofya Kilisesi'nin [başına birisinin] tayin edilmesini efendi papa için korudular[293]. Bu sırada ortak [ganimeti] bölüşmeye, belli bir ödeme gibi her bir şövalyeye 20, her bir ruhbana ve atlı askere[294] 10, her bir piyadeye 5 mark vermeye başladılar.

---

290 Yazarın bu noktada kullandığı *turris* kelimesi kule, hisar, iç kale gibi anlamlara gelmesinin yanı sıra, şehir içerisinde bulunan ve bir tehlike anında savunulabilir her türlü konut için de kullanılıyordu. Bk. J. F. Niermeyer, *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, (Leiden: Brill, 1976), 1049. Diğer yandan hem Robert de Clari hem de Geoffroi de Villehardouin herhangi bir çalınma durumuna karşın ganimetlerin Fransızlardan ve Venediklilerden seçilen güvenilir kişilerin koruması altına verildiğini belirtiyorlar. Bk. Clari. *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXXXI; Villehardouin, *Conquête*, kısım 252. Bu nedenle *turris* kelimesini "korumaya uygun yer" olarak çevirmeyi uygun gördüm.

291 25 Nisan-2 Mayıs 1204.

292 16 Mayıs 1204.

293 Papa Innocentius, 7 Aralık 1204 tarihinde İstanbul'da bulunan ruhbanlara gönderdiği mektubunda, patrik seçilinceye kadar, toplanarak hangi milletten veya bölgeden olduğu fark etmeksizin (*cuiuscumque regionis et gentis*) İstanbul Kilisesi'nin işlerini yürütmesi için bir *provisor* belirlemelerini emretmişti. Bk. *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 164, 291. Ancak Innocentius, Mart Anlaşması gereği çoktan Venedikli ruhbanların diyakoz yardımcılığı gibi alt düzeyden bir kişiyi, Thomas Morsini'yi patrik seçtiklerini öğrenince, 21 Ocak 1205 tarihli mektubunda her ne kadar bunun kilise hukukuna uygun olmadığını belirtse de "*Venediklilerin Mesih'in Haçı'nın hizmetinde daha güçlü bir şekilde bağlanacaklarını umarak Venediklilere iyilik göstermek amacıyla*" bu seçimi onayladı. Bk. *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 203, 359; Andrea, *Contemporary Sources*, 139.

294 *serviens*. Rütbe açısından şövalyenin altında bulunan ve bir senyöre tâbi olan asker; bk. Albert Blaise, *Lexicon Latinitatis Medii Aevi*, CCCM, (Turnhout: Brepols, 1975), 842; Niermeyer, *Mediae Latinitatis*, 962.

Devastatio Constantinopolitana[295]

[I.] Anno ab incarnatione Domini Mo Co CIo I, domino Innocentio Romane ecclesiae presidente, Phylippo et Ottone pro imperio Romano decertantibus, magister Petrus cardinalis transalpinavit in Burgundiam, Campaniam, Franciam, [et] Flandriam. Nomen crucis predicavit. Cuius etiam auctoritate magister Fulco, vir sancte opinionis, finitimas regiones predicando circuivit. Multi fidelium crucem acceperunt. Inter quos hii sunt primi: episcopus Swessionensis, episcopus Trecensis, abbas Vallensis, abbas Losensis, et alli quinque abbates Cisterciensis ordinis; comes Campanie, comes Sancti Pauli, comes de Blois, comes Flandrie cum duobus suis fratribus; theutonici episcopi Basilensis [et] Halverstatensis, abbas Parisiensis, comes Bertoldus, et infinitiva, multitudo tam clericorum quam laicorum et monachorum.

[II.] Comes Campanie cum omnia necessaria preparasset ad eundum, defunctus est. Cuius marchio accepit pecuniam et totum apparatum viae illius, et iuravit quod ille voverat se executurum; unde ductor statim exercitus est electus. Comes de Percha, antequam iter arriperet, obiit. Cuius crucem dominus Stephanus, frater eius, accepit. Magister etiam Fulco cum esset in procinctu, mortuus est. Cuius infinitam pecuniam domnus Odo Campaniensis et castellanus de Colcith acceperunt, auctoritate regis Franciae et sapientum, in opus huius sacri exercitus expendendam.

[III.] His ergo exercitus cum de diversis mundi partibus in Longobardia colligeretur. Longobardi, habito consilio, edictum fecerunt ne quis peregrinorum hospitaretur amplius quam per unam noctem et ne eis victualia venderentur, et persecuti sunt

295 Andrea varak 253r'nin üst kenar boşluğuna başka birisi tarafından *Coronica captionis Constantinopolitanae* (Tr. İstanbul'un Zaptı Kroniği) yazıldığını belirtiyor. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 331 dn. 1.

eos de civitate in civitatem. Preceperat quoque domnus papa passagium apud Venetias fieri. Quo cum venissent, similiter eiecti sunt de domibus civitatis, et positi sunt in insula beati Nicolai. Ibi, fixis tentoriis, expectaverunt passagium a Kal. Iunii usque ad Kal. Octobris. Sistarius frumenti L solidis vendebatur. Quocienscumque Venetis placuit, preceperunt ut nullus de prefata insula extraheret aliquem peregrinorum, et quasi captivis per omnia eis dominantur. Crevit autem timor magnus in populo. Unde multi in patriam redierunt; multi in Apuliam ad alios portus cucurrerunt et transfretaverunt; minima pars ibi remansit, inter quos adhuc mortalitas mirabilis, ita ut a vivis vix possent mortui sepeliri.

[IV.] In festo beate Marie Magdalene, domnus Petrus cardinalis Venetias venit, et omnes peregrinos exortatione sue predicationis mirabili modo comfortavit. Infirmos, pauperes et mulieres, et omnes personas inbecilles in patriam cum suis litteris remisit. Hoc facto, ipse recessit, et Romam rediit. In assumptione beate Marie, marchio ad exercitum venit, et ductor exercitus est confirmatus. Barones ei omnes iuraverunt. Marchio et omnes barones Venetis iuraverunt se in auxilio eorum staturos per unum annum. Inter hec naves parate sunt et onerate. Fuerunt autem naves XLa, galie LXII, oxirii centum.

[V.] Cepit autem moveri Kal. Octobris. Cum de portu exirent, *Viola* navis domni Stephani de Percha periit. Veneti cum peregrinis ascendentes mare, in Ystriam venerunt. Triestum et Muglam ad dedicionem compulerunt; totam Ystriam, Dalmatiam, [et] Slaviniam tributa reddere coegerunt. Iaderam navigaverunt, in qua iuramentum periit. In festo beati Martini, portum Iadre intraverunt. Iadram ex omni parte, tam in terra quam in aqua, obsederunt. Machinas et magnellos amplius quam CL erexerunt et scalas et turres ligneas et infinita bellica instrumenta. Murum etiam suffoderunt. Quo viso, Iadrenses die XV civitatem reddiderunt, ita ut solis personis salvis omnia sua ponerent in proprietate ducis Venetorum. Dux medietatem ville sibi et suis retinuit. Aliam medietatem dedit peregrinis. Villam sine misericordia spoliaverunt.

[VI.] Tercio die postquam Iadra intrata est, orta est seditio inter Venetos et peregrinos. In qua seditione fere C homines occisi sunt. Bona ville barones sibi retinuerunt; pauperibus nichil dederunt. Pauperes egestate et fame maxime laboraverunt. Unde cum

multum super barones clamarent, impetraverunt naves, que ipsos in Anchonam deferrent, et per licentiam mille discesserunt, preter licentiam quoque amplius quam mille. (Fuit enim edictum ne quis de exercitu extrahere aliquem auderet.) Ex oxoriis autem que istos portabant, duo perierunt. Exercitus apud Iadram hiemavit. Veneti muros et domos civitatis ita funditus eiecerunt, ut[296] una [rupes] super alteram non remaneret. Cum naves essent in portu Iadre, tres ex navigibus magnis perierunt.

[VII.] In circumcisione, venit nuntius regis Phylippi cum litteris eius, rogans marchionem et barones ut sororium suum Alexim imperatorem in negotio suo adiuvarent. Marchio cum omnibus baronibus illi iuravit. Quod cum populus cognovisset se videlicet in Greciam iturum, convenerunt, et facta conspiratione, iuraverunt se nunquam illuc ituros. Unde abbas Vallensis et domnus Symon de Monteforti et Engelrant de Boves recesserunt cum magna multitudine militum et aliorum, et venientes in Ungariam, a rege honorifice sunt suscepti. In palmis, Rainaldus de Monmiral in legatione in Syriam missus est. Dominica secunda post pascha, naves a Iadra ceperunt exire. Eodem tempore venit Alexis imperator de Alemannia. Omnes ville, civitates, et castella de Arraguso usque Corphu eum in pace receperunt. Apud Corphu congregatus est exercitus. In pentecosten, a Corphu recessit – Balduwinus, frater comitis Flandrie, ibi defunctus est – et feliciter Constantinopolim venit, et omnes insule per viam illi servierunt.

[VIII.] In Kal. Iulii, naves Constantinopolim venerunt et vi applicuerunt, imperatore cum toto suo exercitu contradicente. Imperator cum suis fugit in civitatem; nos civitatem obsedimus. In octava apostolorum Petri et Pauli, castrum quod erat in portu ex opposito civitatis vi cepimus, et vix aliquis eorum qui erant in castro aufugit. Peregrini ex parte terrae civitatem obsederunt; Greci multociens cum eis sunt congressi, et ex utraque parte multi ceciderunt interfecti. Interim Veneti ex parte maris civitatem infestaverunt per machinas et magnellos et balistas et arcus. In hac acie etiam mortui sunt multi, tam Venetum quam Grecorum. Tunc Veneti scalas mirabiles in navibus suis erexerunt,

296 Andrea el yazmasında *ut*'un yanında *ita* kelimesinin de bulunduğunu ancak üzerinin çizili olduğunu ifade ediyor. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 333 dn. 17.

in qualibet navi unam, et applicantes naves ad murum, per easdem scalas intraverunt. Grecos fugaverunt et ignem miserunt, et magnam partem civitatis combusserunt et spoliaverunt, et sic totum diem illum expenderunt. Veniente nocte, imperator collectis omnibus quos potuit habere, furtim fugit. Die autem sequenti, Greci se et civitatem reddiderunt in manus peregrinorum. Peregrini, portis apertis, intraverunt, et venientes in pallatium regium, quod dicitur Blachernum, Cursac in vinculis et carcere invenerunt, quem exoculatum frater ipsius ibi posuerat. Cursac liberaverunt, et filio eius Alexi puero coronam imposuerunt. Pro hoc magno beneficio, Alexis iuravit quod per unum annum totum pasceret exercitum, tam Venetos quam peregrinos. Iuravit etiam quod, si apud Constantinopolim secum hiemare vellent, ipse in proximo Martio venturo cum ipsis pergeret, accepta cruce cum omnibus que habere posset. De his omnibus premissis obsides dedit. Ita facta est concordia inter Grecos et Latinos.

[IX.] Contigit autem, in octava beate assumptionis Marie, quod orta est rixa inter Grecos et Latinos. Ex utraque parte convolaverunt ad arma. Crevit multitudo Grecorum; Latini cesserunt, et cum se aliter defendere non possent, ignem apposuerunt. Hoc viso, multi de exercitu advenerunt in auxilium Latinorum, et ignem multiplicaverunt, et fere mediam partem civitatis destruxerunt et spoliaverunt. Barones exercitus partes suas interposuerunt, et iterum pacem fecerunt. Nullus tamen qui de Romano imperio esset, infra civitatem remaneret, nec etiam illi qui omnibus diebus vite sue ibi habitaverant. Et factus est ex omnibus unus exercitus.

[X.] Interea Alexis novus imperator cogitavit persequi patruum suum, quem ipse iam fugaverat de civitate, et magnum exercitum de Grecis congregavit. Multa etiam dedit donativa et soldos tam militibus quam peditibus nostri exercitus ut cum eo venirent. Ipse quoque marchio ivit cum eo et domnus Heinricus, frater comitis Flandrie. Itaque venerunt Andropolim. Cum autem imperator male persolvisset quod promiserat domno Heinrico, ipse statim relicto eo rediit ad exercitum, et reduxit secum multos, tam militum quam peditum. Marchio remansit cum paucis Christianis cum imperatore. Itaque imperator, cum Grecis suis et cum eisdem Latinis qui cum imperatore remanserant, totam Greciam perambulavit, et ab omnibus Grecis universaliter

est receptus et approbatus, et omnes primi Graciae hominium ei fecerunt. Demum cum toto suo exercitu imperator Constantinopolim revertitur, et cum maximo honore suscipitur, et que promiserat peregrinis et Venetis cepit persolvere, tam in victualibus quam in auro et argento.

[XI.] Accidit autem, secunda feria post "Ad te levavi," quod Greci iterum contra Latinos in seditionem versi sunt infra Constantinopolim. Concurrunt Greci. Faciunt insultum in Latinos; modo fugant, modo fugiunt. Barones exercitus Latini de hoc malo contristantur. Prohibent ne quis ad auxilium illorum transeat qui tam temere contra Grecos arma moverant. Crevit itaque multitudo Grecorum; Latinos opprimunt. Captos sine misericordia occidunt; occisos igne comburunt. Nec etati nec sexui parcunt. Ex hoc facti Greci animati Latinos iterum provocant; cum naviculis et barculis suis naves eorum impetunt. Quod peregrini et Veneti moleste ferentes, galias et barcas armant; Grecos impetunt. Greci fugiunt. Latini usque ad murum civitatis Grecos persecuntur. Multos occidunt; multas naves Grecorum in portu accipiunt multis mercibus oneratas et victualibus. In die beati Iohannis Ewangelistae iterum, peregrini et Veneti galias armant et barcas, et die iam lucescente sunt in portu apud Constantinopolim, et multas iterum naves capiunt. Multi iterum hinc inde occiduntur. In die circumcisionis Domini in primo sompno, Greci XV naves de suis congregant, et illas lignis conscisis, pice et oleo impleverunt, et sic ignem apponunt, et sic ardentes usque ad naves Venetorum dirigunt, ut eas sic igne comburerent. Una tantum navis arsit. Sequenti die post epiphaniam, Greci in equis exeunt de civitate. Marchio cum paucis illis occurrit. Multi ex Grecis occisi sunt, et quidam ditissimi capti. Duo milites et unus scutifer ex parte marchionis cadunt. Toto etiam tempore huius gwerrae, Veneti cum peregrinis utramque ripam Brachii perambulant cum galiis et barcis, et infinitas reducunt predas. Multa edificia ex utraque parte igne destruunt. Finitima loca in circuitu usque ad duas dietas peregrini circuierunt. Predas multas accipiunt; homines capiunt; armenta et greges et omnia quae invenire possunt, secum portant, et multa dampna Grecis faciunt.

[XII.] Hoc videntes Greci, se scilicet et terram destrui suam, imperatorem suum capiunt et in carcerem retrudunt, et Morsoflum huius proditionis magne auctorem sibi preficiunt et regem

constituunt in palacio Blacherni. Interea pleps communis et vulgus de Sancta Sophia alium sibi regem eligunt Nicolaum, congnomine Macellarium. Hunc Morsoflus congregatis totis viribus suis in ecclesia beate Sophie [obsedit], et tandem cepit et decollavit, et solus regnare cepit.

[XIII.] Interea etiam domnus Heinricus, frater comitis, cum multis tam equitibus quam peditibus ad castrum quoddam quod Filea dicitur perrexit, et illud cepit, et maximam inde predam reduxit, tam in hominibus quam in aliis rebus. Cum autem reverteretur, predictus Morsoflus cum XV milibus illi insidias posuerat, et congressus pugnavit cum illo, et victus est, et plurimi Greci occisi sunt; et ipse Morsoflus vulneratus est, et vix aufugit, et latuit inter spinas, et perdidit equum et omnia imperialia, coronam scilicet et lanceam et quandam ymaginem gloriose Virginis, que semper solebat reges precedere in bello, tota de auro et lapidibus preciosis. Cum hac victoria, rediit domnus Heinricus ad exercitum. Morsoflus quoque de nocte reversus est in civitatem, et extrahens Alexium imperatorem de carcere, laqueo strangulavit.

[XIV.] Interea exercitus preparatur ad inpugnandam civitatem, et omnes se et sua omnia receperunt in naves, ut navibus invaderent civitatem. In sexta feria ante passionem Domini, quae fuit Idus Aprilis Vo, naves producunt ad muros, et assultum faciunt, et multi tam ex nostris quam ex Grecis occisi sunt. Quia vero ventus erat nobis contrarius, qui nos a muris repellebat, retro abeuntes portum in quo antea fuimus intravimus, et adventum boree expectavimus. Flare cepit boreas pridie Idus Aprilis; nos iterum naves ad muros applicavimus et cum Grecis dimicavimus et a muris eos repulimus, et intravimus civitatem, et facta est maxima cedes Grecorum. Qui cum importune nobis instarent, ignem misimus, et per ignem eos repulimus a nobis. Veniente nocte, Morsoflus fugit cum paucis.

[XV.] Sequenti die, Greci omnes ceciderunt ante pedes marchionis, et se et sua omnia in manus eius reddiderunt. Tunc hospicia accepimus, et Greci a civitate fugerunt. Omnia spolia et lucra nostra in commune portavimus, et maximas tres turres argento implevimus. Tunc tractari cepit de imperatore constituendo. Constituti sunt VI ex parte nostra et VI ex parte Venetorum, quibus data est potestas eligendi imperatorem. Isti convenientes in octava pasche, coram omni multitudine nostra et Venetorum

eligunt et nominant imperatorem Balduwinum, comitem Flandrie, qui ab exercitu approbatus est, et proxima dominica sequente, qua canitur "Iubilate," est coronatus. Eodem tempore, Veneti occupaverunt ecclesiam beatae Sophie, dicentes: "Imperium est vestrum; nos habebimus patriarchatum." Factum est scisma inter clerum nostrum et Venetos; clerus noster appellavit, et preordinationem ecclesie beate Sophie domno pape reservavit. Interea ceperunt communia dividere, et quasi quedam preludia XX marcas unicuique militi dare, clerico et servienti equiti X marcas, pediti V marcas.

İKİNCİ BÖLÜM

Kudüs Topraklarının [Durumuna] ve Röliklerin İstanbul Şehrinden Bu Kiliseye[297] Nasıl Nakledildiklerine Dair

[I.] Tanrı kelâmının tecessümünden[298] sonraki on birinci yüzyıldan bir eksik yılda[299], Sarazenler defedilip kutsal kent Kudüs ile Antakya[300] onlara bitişik memleketlerle beraber Tanrı'nın merhameti vasıtasıyla Frank Hristiyanların hâkimiyetine geçtikten sonra, Hristiyan ordusu bu kez günahlarından arındırılmaları için Tanrı kelamının tecessümünden sonraki 1187 yılında Sarazenler tarafından mağlup edildi[301]. Kudüs kralı[302] ele geçirildi, Tapınakçılar katledildi, Hospitalierler öldürüldü, tüm Hristiyan halk ya esarete sürüklendi ya oraya buraya kaçıp gitti ya da kâfirlerin kılıçlarıyla açık arazide maktûl düştü. Ayrıca Kutsal Haç'ın[303] tahtasından bir parça da savaşta yitirildi ki zannımızca daha sonra ne bizimkiler ne de Sarazenler tarafından bulunamadı.

[II.] Türkler ile Sarazenlerin komutanı ve efendisi Salaadinus[304] aynı sıralarda Sûr, Antakya, Trablus ve başka az sayıdaki müstahkem mevki dışında, kutsal şehir Kudüs'ü ve tüm ülkeyi

297 Soissons Aziz Gervais ve Aziz Protais Katedral Kilisesi.
298 Hz. İsa'nın doğuşu.
299 1099.
300 Antakya 3 Haziran 1098'de, Kudüs ise 15 Temmuz 1099'da Haçlılar tarafından ele geçirildi.
301 4 Temmuz 1187 tarihinde gerçekleşen Hittîn Savaşı.
302 Gui de Lusignan (hük. 1186-1192).
303 Hristiyanlar tarafından Hz. İsa'nın gerildiğine inanılan çarmıh.
304 Eyyûbilerin kurucusu ve ilk hükümdarı Sultan Selâhaddîn Eyyûbî (hük. 1171-1193).

kılıç zoruyla işgal etti[305]. Pek muhterem Papa III. Gregorius[306] bunu duyduktan sonra, Hristiyanlığın dört bir yanına gönderdiği mektuplar aracılığıyla, Kudüs yolculuğuna çıkacak ve Mesih'in düşmanlarıyla savaşacak herkesin tüm günahlarına af vadederek tüm insanlara içler acısı durumun sonucunu bildirdi. Bunun üzerine kötü söylentiler yüzünden rahatsızlık duyan ve Tanrı'nın lütfuyla efendi papadan kendileri için günahlarına af elde etmeyi uman Fredericus[307] adlı Almanya İmparatoru, Fransa Kralı Philippus[308] ve İngiltere Kralı Ricardus[309] soylulardan, şövalyelerden, piskoposlardan, ruhbandan ve sıradan halktan sayısız kişinin bulunduğu çok büyük bir kalabalıkla birlikte Kudüs yolculuğuna çıktılar.

[III.] Ancak İmparator Fredericus, neredeyse yüz bin şövalye ve sıradan halk kalabalığıyla birlikte Macaristan'ı, Yunanistan'ı, Aziz Georgius Kolu'nu[310] ve çeşitli şekillerde düşmanı mağlup ettikten sonra, Türklerin topraklarının büyük bir kısmını geçmişken, her türlü tehlikelerden geçip güvenli topraklara neredeyse varmışken, bir nehirde[311] yıkanmak istediğinde Tanrı'nın gizemli takdiriyle o nehirde boğuldu. Neredeyse herkes, soyluların yanı sıra atlılar ile piyadeler de uzun bir süredir yoksun oldukları bol erzağın eksikliğini hissediyordu. Erzağı elde edince onları hesapsız kitapsız öyle bir tükettiler ki on beş gün içerisinde öldüler.

---

305 Selâhaddîn Eyyûbî Kudüs'ü 2 Ekim 1187'de, Hicri takvime göre Miraç Kandili'ne denk gelen 27 Receb 583 tarihinde fethetti.

306 Doğrusu VIII. Gregorius. Alfred J. Andrea, kâtibin VIII. Gregorius ile selefi III. Clemens'in numarasını karıştırmış olacağını düşünmektedir. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 230, dn. 29. Ancak ben kâtibin taslakta "VIII" şeklinde yazılan rakamı yanlışlıkla "III" olarak okuduğu için metni yazmaya eklerken "tercius" şeklinde kaydetmiş olma ihtimaline daha yakınım.

307 I. Friedrich (hük. 1152-1190).

308 II. Philippe (hük. 1180-1223).

309 I. Richard (hük. 1189-1199).

310 Çanakkale Boğazı. Aziz Georgius Kolu ifadesi, Latince kaynaklarda zaman zaman İstanbul Boğazı'nı nitelemek için kullanılmaktadır ancak İmparator Friedrich Barbarossa ve ordusu Çanakkale Boğazı üzerinden Anadolu'ya geçmişlerdi. Bk. "Historia de expeditione Friderici imperatoris", *Quellen zur Geschichte des Kreuzzuges Kaiser Friedrichs I.* içinde, ed. A. Chroust, *MGH SS. Rer. Germ. N.S. 5*, (Berlin: Weidmann, 1928), 70 vd.; Khoniates, *Historia*, kısım 412. Alfred J. Andrea yanlış bir şekilde burasının İstanbul Boğazı olduğunu belirtmektedir. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 231, dn. 35.

311 Göksu Nehri.

Yine de sağ kalanlar, İmparator Fredericus'un oğluyla[312] birlikte Kutsal Topraklara, Akkâ'ya ulaştılar.

[IV.] Diğer taraftan Fransa Kralı Philippus ve İngiltere Kralı Richardus hem soylulardan hem de atlılar ile piyadelerden oluşan bir kalabalığın yanı sıra adamlarıyla birlikte deniz yoluyla Akkâ'ya geldiler[313]. Akkâ'yı bizimkiler tarafından, yani Askalân teslim edildikten sonra esaretten fidyeyle kurtulan Kudüs Kralı Guido[314], Champagne Kontu Henricus[315], Andrea de Brienna[316], Iacobus de Avesnis[317] ve başka pek çok soylu tarafından neredeyse üç yıldan beri kuşatılır hâlde buldular[318]. Üç ay içerisinde Tanrı'nın merhametinin rızasıyla, şehirdekilere ait olan şeylerle birlikte Türklerin ve Sarazenlerin hepsini ele geçirip, cesur bir mücadeleyle ve kılıç zoruyla Akkâ'yı tekrar Hristiyan hâkimiyetine kazandırdılar[319]. Bu sırada iblisin teşvikiyle kralların arasında vahim bir ihtilaf meydana geldi. Bundan dolayı Tanrı'nın işi tamamen engellendi. Kont Henricus ve Montisferrati Markisi[320] ile pek çok soylu orada kalırken, daha evvel bahsi geçen krallar bu olay yüzünden Tanrı'nın işini tamamlanmamış hâlde bırakarak adamlarının büyük bir kısmıyla birlikte [memleketlerine] geri döndüler.

---

312 Swabya Dükü V. Friedrich.

313 Fransa Kralı II. Philippe 20 Nisan 1191'de, İngiltere Kralı I. Richard 8 Haziran 1191'de Akkâ'ya ulaştı.

314 Sultan Selâhaddîn, Kral Guy ile Askalân'ı kendisine teslim etmesi karşılığında onu salıvereceği üzerinde anlaşmıştı. Askalân 5 Eylül 1187 ele geçirildi ve Kral Guy daha sonra serbest bırakıldı. Bk. Sir Hamilton A. R. Gibb, "The Rise of Saladin 1169-1189", *A History of the Crusades,* Cilt: I, gen. ed. Kenneth M. Setton, (Medison, Milwaukee ve Londra: The University of Wisconsin Press, 1969), 586.

315 Champagne Kontu II. Henri.

316 Ramerupt Kontu André de Brienne. Fakat André Fransa ile İngiltere krallarının gelişinden çok önce, 4 Ekim 1189'da gerçekleşen bir çarpışmada öldürülmüştü. Bk. Hosler, *The Siege of Acre*, 36.

317 Avesnes, Condé ve Guise Lordu Jacques. Jacques de Avesnes Akkâ Kuşatması'na 1189 Eylül'ü ortasında katılmıştı. Bk. Hosler, *The Siege of Acre*, 19.

318 Akkâ Kuşatması 1189 Ağustos'u sonunda başlamıştı. Bk. Hosler, *The Siege of Acre*, 15.

319 12 Temmuz 1191. 1189-1191 yılları arasında süren Akkâ Kuşatması hakkında Hosler'in ayrıntılı çalışmasının yanı sıra şuraya da bakılabilir: Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, (Yeditepe Yayınevi: İstanbul, 2015), 154-173.

320 Montferrat Markisi Conrad.

[V.] Bu nedenle, marki ile Kont Henricus'un ölümünün ardından[321], Tanrı kelamının tecessümünden sonraki 1202 yılında, Kutsal Ruh'un lütfunun teşvikiyle Soissons Piskoposu Efendi Nivelo[322], Flandre Kontu Balduinus[323], Chartres Kontu Ludovicus[324], Troyes Piskoposu Garnerus[325] ve sıradan halktan hayli büyük bir kalabalıkla birlikte başka pek çok soylu, Paris piskoposluk bölgesindeki Neuilly adlı köyden çok iyi bir rahip olan Efendi Fulgonis'in[326] vaazları sayesinde Kudüs yolculuğuna çıktılar.

[VI.] Venedik'e ulaştıklarında, Venedikliler hem giderler hem de gemilerinden istifade etmeleri için onlardan yüksek bir ücret istediler[327]. Aziz Nicholaus Adası'nda[328] bulundukları için neredeyse üç ay boyunca ne gemilere binebildiler ne de geri [memleketlerine] dönebildiler. Neredeyse varlıklarını tüketmiş hâlde bulunan bizimkiler, oradan Veneddiklilerin düşmanı Zara sâkinlerine karşı Venedikliler tarafından denizi geçmeye zorlandılar. Zara'da İstanbul İmparatoru'nun Alexius adlı oğluna rastladılar[329]. Babası İmparator [II. Isaakios] gözlerinden mahrum bırakıldıktan ve bir zindana kapatıldıktan sonra amcasından, başkentten kaçıp buralarda saklanmıştı. Bizimkilerin çokluğunu gören bu adam, eğer tüm imparatorluğu kendisine kazandırırlarsa, ilk olarak onlara yardımları karşılığında yeterli

321 Marki Conrad, Kudüs Kraliçesi I. Isabelle ile 24 Kasım 1190'da evlenerek suikasta uğradığı 28 Nisan 1192 tarihine kadar Akkâ merkezli Kudüs Krallığı'nı yönetmiştir. Onun ölümünün ardından Champagne Kontu Henri Isabelle ile evlenerek 1197 yılındaki ölümüne kadar krallığı yönetmiştir.

322 Nivelon de Quierzy.

323 IX. Baudouin.

324 Blois ve Chartres Kontu I. Louis.

325 Garnier de Traînel.

326 Foulque de Neuilly.

327 Fransız Haçlılar ile Venedikliler arasındaki anlaşma Haçlılar Venedik'e toplanmadan çok önce yapılmıştı. Doğrusu Venediklilerin Fransız Haçlılardan talep ettikleri tutar, yazarın belirttiği gibi pahalı değildi. 1201 Venedik Anlaşması'na yakın zamanlarda Cenevizlilerin benzer iki ayrı işte talep ettikleri miktarlarla, Venediklilerin talep ettikleri fiyatın karşılaştırmalı bir değerlendirmesi için bk. Queller ve Madden, *The Fourth Crusade*, 11-12. Oysa asıl neden Venedik'e tahmin edildiği kadar Haçlının gelmemiş olmasıydı.

328 Günümüzde Lido Adası.

329 Haçlıların Aleksios'la ilk temasları Zara'da olmamıştı. Ayrıntılı bilgi için Giriş bölümünün ilgili kısmına bakınız.

miktarda bir ücret verdikten sonra bizzat Kudüs yolculuğuna çıkmayı[330], kendisinin, adamlarının ve bizim harcamalarımızı karşılamayı ve üç yıl boyunca asker kalmayı[331] vaat ederek ve her türlü teminatla tasdik ederek alçak gönüllü bir şekilde onlardan yardım istedi. Bu anlaşmayı kabul eden bizimkiler İstanbul yolculuğuna çıktılar.

[VII.] Az bir zaman içerisinde başkente, yani İstanbul'a gelerek kılıç zoruyla girdiler. Daha evvel zikredilen Alexius'u babasının imparatorluk makamına çıkardılar[332] ve daha önce bahsedilen amcası kaçtıktan sonra tüm Grekler tarafından ittifakla kabul edilmesini sağladılar. Aleksius bir süre için bizimkilere hürmetle davrandı ve onları birçok hediyeyle onurlandırdı. En nihayetinde gözlerinden mahrum bırakılan babasının ve Greklerin akıl vermesiyle ayartılan Aleksius, daha evvel söz verdiği, güvence verdiği, yemin ederek tasdik ettiği Kudüs yolculuğunu tamamlamaktan vazgeçti. Bu olay üzerine başkentin içerisinden çıkarılan[333] bizimkiler, Grekler gece gündüz onları ölümle tehdit ettikleri için şehir ile deniz arasından ayrılamadılar.

[VIII.] Bu arada İmparator Alexius ile Grekler arasında bir ihtilaf meydana geldi. Bu yüzden onun, bizimkilerin amacına geri dönmek istediğini öğrendiklerinde geceleyin[334] onu boğdular. Bir gece yarısı, şehrin dışında besbelli bir biçimde yiğitçe konumlanmış bizimkilere trompetler ve naralar eşliğinde ansızın dehşet verici şekilde saldırdılar. Ancak olanı biteni gökyüzünden izleyen Tanrı, düşmanlarından pek çok kişinin öldürülmesine karşın bizimkilerin katlandıkları zahmete acıyıp o gece onları zarar görmemiş hâlde korudu.

[IX.] Ölüm tehdidinin tehlikesi olmaksızın denize açılamayacaklarını ve yiyecekleri ile erzaklarının tükenmeye yakın olması sebebiyle daha fazla karada kalamayacaklarını anlayan bizimkiler, bir karar verdiler. Şafak vakti gözyaşı dökerek ve günah çıkartarak vicdanlarını temizledikten ve efendimizin bedenini

330 Yani Haçlı Seferi'ne çıkmayı.
331 Yani Haçlı Seferi'nde kalmayı.
332 1 Ağustos 1203.
333 Haçlılar İmparator II. Isaakios ile Genç Aleksios'un ricası üzerine 1203 Temmuzu sonlarında kamplarını Galata'ya taşıdılar. Herhangi bir zorlama söz konusu değildi.
334 8 Şubat 1204.

hep birlikte uyum içerisinde kabul ettikten sonra[335], yiğitçe şehre saldırdılar. Ancak o gün[336] hiçbir ilerleme kaydedemediler.

[X.] Fakat başka bir gün[337], kuşatma aletlerini gemilerin üzerine kurduktan ve şehir surlarının üzerine yerleştirdikten sonra, Tanrı'nın merhametinin rızasıyla, Soissons Piskoposu Nivelo'nun maiyetinden Andreas Dureboise[338] adlı bir şövalye kuşatma aletlerinden surların üzerine atladı. Onu Iohannes de Choisi[339] takip etti ve diğer pek çok kişi yiğit bir şekilde surların üzerinde savaştı[340]. [Sahilde] gemilerin dışarısında bulunan diğerleri, şehrin kapılarını kırıp açtılar[341]. Böylece tüm kalabalık başkente girerek kimi Grekleri öldürdüler, kimisini kaçmak zorunda bıraktılar. Kendi istekleriyle teslim olanları öldürmediler.

[XI.] Bunun akabinde bizimkiler, Tanrı'nın merhametinin gözetimiyle, Greklerden emin olduktan ve onların bağlılığını temin ettikten sonra, Flandre Kontu Balduinus'u imparatorluk makamına çıkardılar. Onu Ayasofya Kilisesi'nde, Greklerin alkışları eşliğinde, Soissons Piskopos Nivelo ve Roma Kilisesi'ne tâbi diğer piskoposlar aracılığıyla taçlandırdılar[342].

[XII.] Sonrasında kendi kilisesini unutmayan, onu yüceltmek ve onurlandırmak isteyen adı geçen muhterem Soissons Piskoposu Nivelo, kendi mührüyle imzalanmış bir mektupla birlikte, güvenilir ulaklar aracılığıyla Mübarek Meryem ve Kutsal Şehitler Gervasius ile Prothasius Katedral Kilisesi'ne şunları gönderdi:

---

335 Yani aşai rabbani ayini düzenledikten sonra.

336 9 Nisan 1204.

337 12 Nisan 1204.

338 André d'Urboise. Robert de Clari, André d'Urboise'ın zengin bir şövalye olduğunu belirtiyor. Bk. Robert of Clari, *The Conquest of Constantinople*, 33.

339 Jean de Choisy.

340 Hem Geoffroi de Villehardouin hem de Robert de Clari İstanbul surlarına girmeyi başaran ilk şövalyenin André d'Urboise olduğunu belirtiyorlar. Bk. Villehardouin, kısım 242; Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısım LXXIV. André d'Urboise ve Jean de Choisy, Latin İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra 31 Ocak 1206'da Keşan yakınlarında Bulgar Hükümdarı Kaloyan'ın birlikleriyle giriştikleri bir çarpışmada hayatlarını kaybetmişlerdir. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 409.

341 Pierre d'Amiens komutası altındaki 10 şövalye ile 60 piyade; bk. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar LXXV-LXXVIII.

342 16 Mayıs 1204.

Son derece mübarek olan ilk şehit Stefan'ın kafatası

Mübarek Havari Tomas'ın efendimizin bedenine soktuğu parmağı

İncil yazarı Markos'un tacı

Efendimizin [başına konulan dikenli] tacından bir diken

Mübarek Bakire Meryem'in giysisinden büyük bir parça

Efendimizin Son Akşam Yemeği'nde bizzat sarındığı havludan bir parça

Rahibelerin bulunduğu Azize Meryem [Manastırı]'na[343]:

Mübarek Meryem'in kuşağı

Aziz Yahya [Manastırı]'na[344]:

Aynı Vaftizci Yahya'nın kolu

---

343 Notre-Dame-de-Soissons Benediktin Manastırı; bk. Andrea, *The Contemporary Sources*, 235, dn. 64. Bu manastırın başkeşişesi, Piskopos Nivelon'un yeğeni Helvide'ydi.

344 St-Jean-des-Vignes Manastırı; bk. Andrea, *The Contemporary Sources*, 236, dn. 65. İmparator I. Baudouin'nın saray rahibi (*capellanus*) ve Pantokrator Manastırı'ndaki (Zeyrek Cami) Aziz Mikail Kilisesi Başpapazı Noyonlu Lambert'in (*Lambertus Noviomensis*) İstanbul'dan St-Jean-des-Vignes Manastırı'na bağışladığı röliklerin listesinin yer aldığı bir bağış belgesi bulunmaktadır. 1205 yılının 14 Nisan'ı öncesine tarihlenen belgeye göre Lambert'in bağışladığı rölikler şunlardır: Hz. İsa'nın gerildiği çarmıhın tahtasından yapılmış bir haç; içerisinde Hz. İsa'nın kanının bulunduğu küre şeklinde altından yapılmış bir kap; içerisinde Aziz Demetrius'un röliklerinden elde edilen yağın bulunduğu gümüşten yapılmış bir kap; Aziz Demetrius'un kafatasından parçaların bulunduğu gümüş bir kap; Havari Andreas'ın bir kolu; Aziz Pantaleon'un bir kolu; Aziz Blasius'un kolundan büyük bir parça; Aziz Nicholaus'un kolundan büyük bir parça; Aziz Papa I. Clemens'in iki kaburga kemiğinin yarısı; Havari Pavlus'un öğrencisi Aziz Thimotheus'un iki dişi; Meryem Ana'nın kıyafetinden ve yatağından parçalar; İncil yazarı Yuhanna'nın mezarındaki mannadan bir parça. Bağış belgesinin metni için bk. Paul Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge No: VII, (Cenevre: 1878), 61-62. Orta Çağ'daki yaygın inanışa göre, Yuhanna'nın yortu günü olan 27 Aralık'ta, Efes'te bulunan mezarından manna denilen bir toz yükselirdi ve bu durum gün boyunca devam ederdi. Hristiyanlar bu mannanın da şifa verici özelliği olduğuna inanıyorlardı. 1304 yılında Efes'te bulunan Katalan Ramon Muntaner, kroniğinde bu mucizeyi ayrıntılı bir şekilde tasvir etmektedir. Bk. *The Chronicle of Muntaner*, II, İng. çev. Lady Goodenough, (Londra: The Hakluyt Society, 1921), 499-500.

[XIII.] Maquerel Dağı'ndan gelen[345] bu kutsal rölikler tüm ruhbanlar, keşişler, keşişeler ve insanlar tarafından hürmetle teslim alındıktan[346] ve katedral kilisesine kazandırıldıktan sonra, çoğunluğu felçlilerden, zayıflardan ve ateşli hastalığı bulunanlardan oluşan pek çok kişi o gün ve hafta içerisinde Soissons Katedrali'nde[347] şifa buldu. Onların arasında Arcis-sur-Aube'dan önemli ve yaşlı kör bir adam vardı. Uzun yıllar önce kör olmuştu. Hemen görmeye başladı.

[XIV.] Bunun ardından kısa bir süre geçtikten sonra, günahlarından arındırılmaları için İmparator Balduinus bir savaşta esir alınınca veya onunla birlikte pek çok kişi katledilince[348], sağ kalanlar Fransa'dan kendileri için yardım elde etmek isteyerek Soissons Piskoposu Efendi Nivelo'yu, efendi papadan ve Franklardan yardım dilemesi için yolladılar. Efendi Piskopos Nivelo kendi kilisesine ulaşınca[349] şunları getirdi:

Mübarek Vaftizci Yahya'nın kafatası

Mübarek Havari Tomas'ın kafatası

---

345 Alfred J. Andrea'ya göre bu ifade, Ölüdeniz yakınlarındaki Machaerus Dağı'na bir göndermedir. Flavius Josephus, burasının Vaftizci Yahya'nın Herod Antipas tarafından hapiste tutulduğu yer olduğunu ifade etmektedir. Bir inanışa göre "dönme" İmparator Iulianus (hük. 361-363) Vaftizci Yahya'nın kafası ve kolu hariç tüm bedenini yok etmiştir. Vaftizci Yahya'nın bu rölikleri önce İskenderiye'ye sonrasında da İstanbul'a taşınmıştır. Bk. Andrea, *The Contemporary Sources*, 236, dn. 66. Biraz aşağıda görüleceği üzere, artık bu iki önemli rölik de Piskopos Nivelon sayesinde Soissons'ta bulunmaktaydı.

346 Piskopos Nivelon'un gönderdiği bu rölikler 25 Haziran 1205 günü Soissonslular tarafından teslim alınmıştır. Bk. Poquet, *Rituale seu Mandatum*, 289.

347 *mater ecclesia*. Bu ifade ile kastedilen bir piskoposluk bölgesinin başı durumunda bulunan "ana kilise", yani katedral kilisesidir. Mevzubahis olan yer Soissons Aziz Gervais ve Aziz Protais Katedrali'dir.

348 İstanbul Latin İmparatorluğu'nun kurulmasının ardından Haçlılar, Bulgar Çarı Kaloyan ile Trakya için mücadeleye giriştiler. 14 Nisan 1205 Edirne Savaşı'nda İmparator Baudouin komutasındaki Haçlı ordusu mağlup oldu ve Baudouin Kaloyan'ın birlikleri tarafından esir alındı. Bir süre imparatorun hayatta olup olmadığı belirsiz kaldı. Haçlılar Baudouin'nın Kaloyan tarafından Tırnova'da atıldığı zindanda öldüğünü 1206 Temmuz'u-Ağustosu'nda öğrendiler. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 439.

349 Piskopos Nivelon bu rölikleri 13 Ekim 1205'te Soissons şehrine getirdi. Bk. Poquet, *Rituale seu Mandatum*, 290.

Mübarek Blasius'un kaburga kemiğiyle birlikte tacı

Efendimizin gerildiği çarmıhtan yapılmış iki büyük haç

Musa'nın asası

Efendimizin dövüldüğü kamışın bir parçası

Ve başka pek çok rölik

Mübarek Meryem [Manastırı]'na[350]:

Mübarek Havari Yakupoğlu Yahuda'nın kafatası

Efendimizin [gerildiği çarmıhın] tahtasından yapılmış bir haç

Aziz [Vaftizci] Yahya [Manastırı]'na:

Mübarek Şehit Havari Yakup'un kafatası

Longpont'[taki manastır]a:

Efendimizin [gerildiği çarmıhın] tahtasından yapılmış bir haçla birlikte Areopagites Dionysius'un kafatası

---

350 Piskopos Nivelon'un 13 Eylül 1207'de ölümünün ardından düzenlenen bir belgeye göre Nivelon bu manastıra İstanbul'dan getirdiği daha başka pek çok röliği verdiği anlaşılıyor. Belgede sıralanan liste şu şekildedir: Meryem Ana'nın tabağı ve onun mintanından bir parça ile tacı; Havari Yakup oğlu Yahuda'nın tabağı; Aziz Eustachius'un kolu; Hz. İsa'nın çocukken sarındığı kundaktan bir parça; Hz. İsa'nın sandalından bir parça; Hz. İsa'nın kefeninden bir parça; Hz. İsa'nın gerildiği çarmıhın iki yerinden parçalar; Aziz Papa I. Clemens'ten, Meryem Ana'nın yatağından, Aziz Georgius'un saçından, Aziz Pantaleon'dan, Aziz Basilius'tan rölikler; Azize Helia'nın derisinden bir parça; Hz. İsa'nın süngerinden bir parça ve Hz. İsa'nın başına koyulan dikenli taçtan bir diken; Hz. İsa'ya giydirilen mor elbiseden bir parça; bk. Poquet, *Rituale seu Mandatum*, 312. Listede bahsi geçen sünger, Romalı askerler tarafından suya batırılarak çarmıhtayken Hz. İsa'ya bir sopa vasıtasıyla uzatılan süngerdir. Bk. Yuhanna 19:28-29. Mor elbise ise yine Romalı askerler tarafından kırbaçlandıktan sonra, çarmıha gerilmeden önce, Hz. İsa'ya giydirilen elbisedir. Bk. Markos 15:17; Yuhanna 19:2. Matta İncili'nde elbisenin rengi kırmızı olarak verilmektedir. Bk. Mata: 27:28. Ayrıca anlatıda Piskopos Nivelon'un iki parça hâlinde Notre-Dame-de-Soissons Benediktin Manastırı'na verdiği söylenen rölikler aslında tek seferde verilmişti. Bunu da Piskopos Nivelon'un manastırın başkeşişesi yeğeni Helvide'e yazdığı 1205 tarihli mektuptan anlıyoruz. Bk. Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge No: XVI, 67-68. Yine bu mektuba göre Nivelon bu manastıra anlatıda sayılan röliklerin yanı sıra ayrıca bir Meryem Ana ikonası ve Aziz Şehit Eustachius'un kolunu da göndermiştir ki genel olarak bakıldığında Nivelon'un yeğeninin başkeşişesi olduğu manastıra karşı hayli cömert davrandığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca hem kendisi hem de ona eşlik edenler, başka pek çok röliği Soissons piskoposluk bölgesi içerisindeki ve dışarısındaki çok sayıda kilise[351] ile manastıra[352] dağıttılar.

[XV.] Röliklerin gelişi üzerine, çoğunluğu felçlilerden, zayıflardan ve ateşli hastalığı bulunanlardan oluşan pek çok kişi azizlerin şefaatiyle Soissons Katedrali'nde şifa buldu. Bu kutsal rölikler piskoposlardan, keşişlerden, keşişelerden, ruhbanlardan, şövalyelerden ve hem yabancı hem yerli ahaliden oluşan büyük bir kalabalığın eşliğinde, ruhbanlar haçlarla ve büyük şamdanlarla önden giderlerken, Aziz Lazarus'un arkasındaki Crisie kapısının dışarısında alındıktan sonra katedral kilisesine bir arada nakledildiler.

[XVI.] Daha evvel Aziz Tomas'ın [röliklerinin] nakledilmesini çok ağırbaşlı bir şekilde kutlamak âdet değilken, o sene piskopos tarafından böyle bir karar verildi ve ruhbanlar tarafından tüm piskoposluk bölgesinde ciddiyetle [ayinler] icra edildi ve kutlandı. Şeytani ruhla ayartılmış pek çok kişi [bunda] gönülsüz davrandı. Onların arasında deliliğe kapılmış, görme ve duyma yetisini kaybetmiş bir kadın vardı. Katedral kilisesine götürüldüğünde çeşitli sıkıntılarla rahatsız olup komşuları ile yakınları onun adına dua ettikten ve hediyeler sunduktan sonra, o gün şifa buldu.

[XVII.] Aynı gün, Kilise'nin emrini[353] dinlemeyip işini yapmak üzere aletini eline alan bir marangoz ansızın öldü. Yine de [ölmeden önce] günah çıkarttı ve işinin günahını telafi etti. Ayrıca şehir içinden ve dışından pek çok kişi de ya bedenlerinde ya da işlerinde bu tür sıkıntılar çektiler. Öyle ki sonrasında bunun gibi bir şeye cüret etmediler. Aksine, bir arada, halk kitlesiyle beraber kiliseye koşarak, şahit oldukları ve işittikleri şeyler için şükredip [emri] kabul ettiler ve yortu gününü kalabalık bir şekilde kutladılar.

351 *Parochiales*. Yerleşim merkezlerindeki değil kırsal kesimde bulunan kiliselerdir.

352 *Conventuales*. Bu tür manastırlar, katedral binasına eklenen ve *claustrum* adı verilen manastır türlerinden ziyade kırsal kesimde bulunan daha mütevazı manastırlardır.

353 Yortu günlerinde çalışmak yasaktı.

De Terra Iherosolimitana et quomodo ab urbe Constantinopolitana ad hanc ecclesiam allate sunt reliquie

[I.] Cum per Dei misericordiam, anno Verbi incarnati millesimo de centeno minus uno, civitas sancta Iherusalem et Antiochia cum patria sibi adiacente, in potestatem Francigenorum[354] Xpistianorum, depulsis Sarracenis, devenisset, iterum peccatis exigentibus, anno incarnati Verbi mo co lxxxo viio, Xpistianus exercitus a Sarracenis superatus est. Rex Iherosolimitanus captus, templarii trucidati, hospitalarii interfecti, plebs Xpistianorum universa aut in captivitatem ducta, aut in fugam huc illuc[355] conversa, aut in campo gladiis impiorum occubuit. Pars etiam ligni sancte crucis in bello est perdita, que postea, ut credimus, nec a nostris nec a Sarracenis est inventa.

[II.] Eodem tempore, Salaadinus, dux et dominus Sarracenorum et Turcorum, sanctam civitatem Iherusalem, et omnem terram, preter Tyrum et Antiochiam et Tripolim[356] et alias paucas munitiones, violenter occupavit. Quo audito, papa sanctissimus Gregorius tercius, per litteras suas per universam Xpistianitatem transmissas, remissionem omnium peccatorum faciens omnibus his qui iter Iherosolimitanum aggredi et contra Xpisti inimicos vellent dimicare, flebilem rei eventum omni populo indicavit. Tunc, imperator Alemannie, Fredericus nomine, Philippus, rex Francie, Ricardus, rex Anglie, cum maxima procerum, militum, episcoporum, clericorum, et etiam plebis innumerabilis multitudine, sinistris moti rumoribus et sperantes se per Dei gratiam **[211v]** a domino papa peccatorum suorum veniam consequuturos, iter aggressi sunt Iherosolimitanum.

354 El yazmasında *Francigenarum.*
355 El yazmasında *illac.*
356 El yazmasında *Tripam.*

[III.] Sed cum Imperator Fredericus, pene ad centum milibus militum et plebis multitudine, Ungariam, Greciam, Brachium Sancti Georgii et maximam partem terre Turcorum, devictis hostibus multimodo, transisset, et pene per omnia pericula ad terram securam venisset, cum se in quodam flumine balneare voluisset, secreto Dei iudicio, in ipso submersus est. Pene omnes, tam proceres quam equites et pedites, fertilitatem victualium desiderantes de qua diu caruerant, cum ad eam pervenissent, sic ea ultra modum usi sunt, ut infra quindecim dies morerentur. Reliqui tamen cum filio Imperatoris Frederici in terram sanctam, ante Acram, pervenerunt.

[IV.] Rex autem Francie, Philippus, et Richardus, rex Anglie, cum suorum tam procerum quam equitum et peditum multitudine, per mare ante Acram applicuerunt. Quam Acram a nostris, scilicet Guidone, rege Iherosolimitano, qui se, data Ascalone, de captivitate redimerat, Comite etiam Henrico Campanie, Andrea de Briennia, Iacobo de Avesnis, et quampluribus aliis proceribus, iam per tres annos pene obsessam invenerunt; et eam, Dei annuente clementia, infra tres menses per vim, sumptis omnibus Turcis et Sarracenis qui in ea erant cum suis, in manu forti Xpistiane reddiderunt iuriditioni. Interim diabolo instigante, gravis inter reges orta est discordia, per quam opus Dei omnino est impeditum. Hac occasione, supradicti reges, opus Dei imperfectum relinquentes, remanentibus ibi Comite Henrico et marchione Montisferrati et quampluribus proceribus, cum suorum parte maxima, ad propria remearunt.

[V.] Post mortem igitur marchionis et Comitis Henrici, inspirante gratia Spiritus Sancti, anno Verbi incarnati mo cco iio, Domnus Nivelo, Suessionensis episcopus, Balduinus, comes Flandrensium, Lu**[212r]**dovicus Carnotensium, Garnerus Trecensium episcopus, et alii quamplures proceres cum maxima plebis multitudine, per predicationem Domni Fulgonis, sacerdotis optimi de villa Nulliaco nominata, Parisiensis diocesis, iter aggressi sunt Iherosolimitanum.

[VI.] Qui Veneciam pervenientes, Venetis ab ipsis nimios sumptus et expensas et premium navium suarum petentibus, nec naves intrare nec retro regredi, cum in insula Sancti Nicholai essent pene per tres menses, potuerunt. Unde pene rebus suis consumptis, nostri contra habitatores de Iazres, qui Venetorum

inimici erant, transfretare a Venetis coacti sunt, ubi quendam filium Constantinopolitani imperatoris Alexium[357] nomine, qui ab avunculo suo a regia urbe, patre suo imperatore utroque lumine orbato et in carcerem recluso, fugatus, in illis partibus delituerat, invenerunt. Hic nostrorum videns multitudinem, ab ipsis humiliter auxilium petiit, promittens et omnimoda securitate confirmans quod si eum in perpetuum imperium restituerent, ipse iter Iherosolimitanum, datis eis prius stipendiis sufficientibus, in propria persona et propriis sumptibus sibi et suis et nostris competentibus per tres annos militaturus, aggrederetur. Quod pactum nostri suscipientes, iter aggressi sunt Constantinopolim.

[VII.] Quo pervenientes infra paucas[358] dies regiam civitatem, scilicet Constantinopolim, per vim intrantes, predictum Alexium in paternum imperium sublimaverunt, et ab omnibus Grecis recipi in concordiam, fugato predicto suo avunculo, fecerunt. Qui aliquamdiu nostros in gratiam recipiens et multis donariis honorans, tandem patris sui utroque lumine orbati et consilio Grecorum deceptus, de itinere Ierosolimitano, quod spoponderat, fiduciaverat, sacramento confirmaverat, adimplere recusavit. Qua occasione, nostri ab urbe regia exclusi, inter urbem et mare, Grecis sibi mortem nocte dieque minantibus, morati sunt.

[VIII.] Interea **[212v]** inter Alexium Imperatorem et Grecos orta est discordia propter quam, cum eum ad nostrorum redire consilium velle comperissent, eum nocte quadam transgulaverunt; et nostros extra urbem positos in manu forti, nocte media, cum tubis et clangoribus subito et terribiliter invaserunt. Sed Deus, ab alto prospiciens, nostrorum misertus laborem, illos illa nocte illesos reservavit, aliquibus pluribus de suis adversariis interfectis.

[IX.] Quod nostri conspicientes cum nec mare sine mortis imminentis periculo intrare possent nec in terram morari diutius propter victualium et rerum suarum ingruentem egestatem, inito consilio, conscientias suas per lacrimas et confessionem purgantes et corpus dominicum unanimiter et concorditer summo diluculo sumentes, urbem viriliter aggressi sunt; sed illa die nichil profecerunt.

357 El yazmasında *Alexim.*
358 El yazmasında *paucos.*

[X.] Altera vero die, machinis in navibus erectis et super muros urbis applicatis[359], Dei annuente clementia, quidam miles, Andreas Dureboise nomine, de familia Nivelonis, Suessionensis episcopi, de machinis super muros exiliit, quem subsecutus Iohannes de Choisi et multi alii viriliter super muros preliaverunt. Alii extra naves positi portas effregerunt, et sic intrans multitudo universa urbem regiam, alios Grecorum interemerunt, alios fugaverunt, aliis sibi parere volentibus pepercerunt.

[XI.] Tunc nostri, Dei providente clementia, accepta Grecorum securitate et fidelitate, Balduinum, comitem Flandrensium, in imperatorem sublimaverunt, et eum in ecclesia Sancte Sophie a Nivelone, Suessionensi episcopo, et aliis episcopis Romane Ecclesie subiectis, Grecis applaudentibus, coronare fecerunt.

[XII.] Tunc predictus venerabilis Nivelo, Suessionensis episcopus, ecclesie sue non immemor, eam exaltare et honorare cupiens, per fideles nuntios cum litteris suo sigillo signatis ad maiorem ecclesiam beate Marie et sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii transmisit:

Caput beatissimi prothomartyris Stephani;

Digitum beati Thome Apostoli quem posuit in latus Domini;

Coronam capitis beati Marci Evangeliste[360];

Unam spinam de corona Domini;

Partem magnam pepli beate Virginis Marie;

Partem panni quo Dominus precinxit se in cena. **[213r]**

Ad Sanctam Mariam ubi sunt moniales:

Cingulum beate Virginis.

Apud Sanctum Iohannem:

Brachium eiusdem Iohannis Baptiste.

[XIII.] Quibus sanctis reliquiis in descensu montis de Maquerel a clero universo, monachis, sanctimonialibus, populo venerabiliter receptis et in ecclesiam maiorem receptis, plures a pluribus debilitatibus, infirmitatibus, et febribus eadem die et ebdomada in Suessionensi matre ecclesia curati sunt. Inter quos

359 El yazmasında *aplicatis.*

360 El yazmasında *Evvangeliste.*

quidam cecus de Artichiaco[361], magne et antique etatis, qui per multos annos lumen amiserat, statim illuminatus est.

[XIV.] Revoluto postea pauco tempore, cum imperator in bello quodam, peccatis exigentibus, captus vel trucidatus esset et alii multi cum eo, reliqui de Francia se auxilium habere cupientes, Domnum[362] Nivelonem, Suessionensem episcopum, ut a domino papa et Francigenis auxilium impetraret, transmiserunt. Qui adveniens ad ecclesiam suam:

Caput beati Iohannis Baptiste;

Caput beati Thome Apostoli;

Coronam capitis beati Blasii cum costa ipsius;

Duas magnas cruces de ligno Domini;

Virgam Moysi;

Partem harundinis qua fuit Dominus percussus et alias quamplures reliquias adportavit.

Ad cenobium Beate Marie:

Caput beati Thaddei Apostoli;

Unam crucem de ligno Domini.

Ad Sanctum Iohannem:

Caput beati Iacobi Martyris.

Apud Longum Pontem:

Caput beati Dyonsii Areopagite cum una cruce de ligno Domini.

Alias etiam quamplures reliquias tam ipse quam socii eius per ecclesias parochiales[363] et conventuales infra Suessionensem diocesim et quamplures extra dimiserunt.

[XV.] Ad quorum aduentum, plures a pluribus debilitatibus, infirmitatibus, et febribus, per suffragia sanctorum, in Suessionensi matre ecclesia curati sunt. Que sancte reliquie cum magno episcoporum, monachorum, sanctimonialium, clericorum, militum, populorum, tam extraneorum quam privatorum, concursu, precedente clero cum crucibus et ceroferariis, extra

361 El yazmasında *Atichiaco.*

362 El yazmasında *donnum.*

363 El yazmasında *parrochiales.*

portam Crisie retro Sanctum Lazarum suscepte, et in ecclesiam maiorem pariter sunt translate.

[XVI.] Eodem anno, cum non esset solitum translationem beati Thome tam sollempniter celebrari, edictum est ab episcopo, et clero sollempniter agi et celebrari per totum episcopatum, quod multi spiritu diabolico instigati recusaverunt. Inter quos quedam mulier, amens effecta amisso lumine et auditu, cum ad ecclesiam cathedralem adducta fuisset, variis **[213v]** agitate incommoditatibus, rogantibus pro ea propinquis et affinibus et suas oblationes facientibus, eodem die sanata est.

[XVII.] Eodem die, quidam carpentarius, cum opus suum facere inciperet, neglecto ecclesie precepto, statim arrepto ferramento suo, mortuus est, precedente tamen confessione et mali operis sui satisfactione. Plures etiam in urbe et extra urbem tales in suis operibus senserunt incommoditates, seu sui corporis seu suarum rerum, ut deinceps nil tale presumerent, sed ad ecclesiam pariter cum multitudine plebis confluentes gratias super visis et auditis agentes constituerunt et egerunt diem sollempnem in condensis.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gesta Episcoporum Halberstadensium'dan Seçilmiş Kısımlar

[I.] Papalık Legatusu Palestrina Piskoposu[364] mektubunu Piskopos Conradus'a gönderdi ve onu 7 gün içerisinde Köln'e, orada papanın hükmünü kabul etmeye çağırdı[365]. Piskopos Conradus, Kral Philippus'un[366] düşmanları yüzünden yolun zorluğu ile tehlikesini ve belirlenen [gün] sınırın[ın] kısalığını ileri sürerek doğrudan papaya müracaat etti[367]. Buna rağmen legatus, onun ve Kral Philippus'un tüm destekçilerinin aforoz cezasına çarptırıldığını ilan etti. Bu yüzden Efendi Piskopos Conradus, kendisinin, kendi onuru ve kilisesi için tehdit olduğunu görünce, insanların eline düşmektense Tanrı'nın eline düşmenin daha mantıklı olacağına karar verdi. Ve Palmiye Pazarı Yortusu'nda[368] Quedlinburg'da mecburi bir ayini icra ederken, cemaate vaaz verdikten sonra, İsa Mesih'e hizmet ve Kutsal Topraklara yardım için kendisini haç işaretiyle işaretledi[369]. Bu durum, orada bulu-

364 Palestrina Piskoposu ve eski Cîteaux Manastırı Başkeşişi Guido.

365 Piskopos Guido, ruhbanların Alman imparatorluk tahtı için Brunswickli Otto'ya destek vermelerini sağlamak üzere Papa Innocentius tarafından görevlendirilmişti. Buna karşın Halberstadt Piskoposu Konrad Swabya Dükü Philipp'i destekliyordu. Hem Philipp hem de Otto kendi yandaşları tarafından kral ilan edilmişti.

366 Swabya Dükü Philipp.

367 Piskopos Konrad bu yöntemle en azından bir süreliğine zaman kazanmak istiyordu. Nitekim kendisi gibi aynı durumda bulunan Magdeburg Başpiskoposu Ludolf da aynı taktiği uyguladı. Ludolf'un müraacatı kabul görürken Konrad'ın müraacatı kabul görmedi. Bk. Andrea, *Conrad of Krosigk*, 20-21 dn. 48.

368 7 Nisan 1202.

369 *Crucis signaculo signare.* Haçlı Seferi'ne katılan kişiler bu durumu belirtmek için üzerlerindeki kıyafetlere görünecek bir şekilde haç işareti dikiyorlardı. Latin kaynaklarında Haçlı olmayı nitelemek için kullanılan ifadelerden birisidir.

nan herkesin bir hayli fazla olan neşesini, ansızın beklenmedik bir üzüntüye çevirdi. Daha evvel çıktığı sefer nedeniyle[370] şüphesiz mal varlığını heba etmiş Piskopos Conradus'un haccı için [gereken] harcamalarının çaresine olağanüstü bir şekilde lütf-u ilahî baktı. Çünkü Magdeburg Katedral Kilisesi'nin Başpapazı Efendi Albertus ona cömertçe beş yüz elli mark gümüş verdi[371]. Bundan dolayı bu piskopos, vakit elverdiği kadarıyla kilisesinin işlerini ihtiyatla hallettikten sonra, [piskopos olarak] takdis edilişinin ilk yılında, Mesih'in tecessümünden sonraki 1202 yılının 1 Mayısı'nda hac yolculuğuna koyuldu.

[II.] Bohemya üzerinden seyahat ederken Bohemyalıların şanlı Kralı Ottokar[372] ile erkek kardeşi Moravya Markisi[373] onu hürmetle karşıladılar. İhtiyaçlarını bol bol temin ederek toprakları boyunca ona eşlik ettiler. Ayrıca namlı prens Avusturya Dükü'nün[374], sonrasında Salzburg Piskoposu'nun[375] ve bunlardan sonra Aquileia Patriği'nin[376] topraklarından geçti. Onlara da bir miktar konuk olup her bakımdan son derece nazikçe muamele gördükten sonra, Tanrı'nın rehberliğinde nihayet 13 Ağustos'ta Venedik'e ulaştı[377]. Öte yandan Venediklilerin nazarında öylesine büyük bir saygı ve iltimas gördü ki onu kendilerinden biriymiş gibi addederek kendi milletlerinden bir din adamı ve kendi prensleri saydılar.

---

370 Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun içerisinde bulunduğu iç savaşta Otto'yu destekleyen Halberstadt piskoposluğuna bağlı kimi vasallar, ayaklanarak piskoposluk toprakları yağmalamışlardı. Buna karşılık daha yeni, 1 Ocak 1202'de piskopos olarak takdis edilen Konrad, "onların küstahlıklarını bastırmak için" (*ad quorum temeritatem reprimendam*) Schwanebeck Kalesi'ni ele geçirmiş ve orayı temellerine kadar yıkmıştı. Bk. *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, 116.

371 Metinde bunun bir hediye mi yoksa borç mu olduğu belirtilmemektedir. Ancak Andrea, tüm Sisteryen Tarikatı'nın Dördüncü Haçlı Seferi için 2000 mark gümüş vermesini ve Venedik Anlaşması uyarınca her Haçlıdan denizi geçmek ile bir yıl boyunca iaşe vermek karşılığında 2 Köln markı gümüş istenmesini hesaba katarak; bu "yüklü" miktarın büyük ihtimalle borç olduğunu düşünüyor ki gayet makul bir çıkarımdır. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 247 dn. 21.

372 Bohemya Kralı I. Otto.

373 Vladislav Heinrich.

374 VI. Leopold.

375 II. Eberhard.

376 II. Peregrinus.

377 Halberstadt Piskoposu Konrad'ın yanında Katzenelnbogen Kontu Berthold ve diğer başka soylular vardı. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 74.

[Kronikte Welf ve Hohenstaufen hanedanları arasında Saksonya'da gerçekleşen mücadeleden bahsediliyor.]

[III.] Bu arada Venedik'e geldiği söylenilen Efendi Piskopos Conradus, orada hacılardan oluşan hayli büyük bir kalabalıkla karşılaştı. Fakat Venediklilerle yaptıkları bir sözleşme yüzünden hac yolculukları bir süreliğine ertelendi.

Yunanistan'a Yapılan Hac Yolculuğu

[IV.] Bu yüzden bilmek isteyenler için bu hac yolculuğunun başlangıcını ve olayların gidişatını (bu özetlemenin kısalığı izin verdiği kadarıyla) kısaca açıklayacağım. Saygıdeğer bir rahip olan Efendi Fulco[378], Galya'nın[379] bölgelerinde Tanrı kelamını vaaz etmeyi üstlendiğinde, [kendisini] haçla işaretledikten sonra Kutsal Topraklara yardım için pek çok kişiyi benzer biçimde haçla işaretledi. Diğer yandan bu yolculuk için Fransa'dan haçla işaretlenen asiller şunlardı: Efendi Soissons Piskoposu Nivelungus[380], Efendi Troyes Piskoposu Henricus[381] ve ayrıca Champagne Kontu Theobaldus[382], erkek kardeşiyle birlikte Blois Kontu Lodewicus'un[383] yanı sıra erkek kardeşi Henricus[384] ile birlikte Flandre Kontu Baldwinus'a[385] ek olarak Saint Pol kontu[386], Perche kontu[387] ve başka çok sayıda soylu ile sayısız sıradan insan. Bu nedenle müzakere ettikten sonra elçilerini, aynı şekilde haçla işaretlenmiş olan Efendi Montferrat Markisi Bonifacio ile birlikte

378 Foulque de Neuilly.
379 Yani Fransa.
380 Nivelon de Quierzy.
381 Troyes Piskoposu'nun adı Henri değil Garnier de Traînel'di.
382 Champagne Kontu III. Thibaut.
383 Blois ve Chartres Kontu I. Louis. Fakat Kont Louis Dördüncü Haçlı Seferi'ne erkek kardeşiyle katılmamıştı ve muhtemelen o tarihlerde hayatta olan bir erkek kardeşi de yoktu. Andrea, kronik yazarının Kont Louis'nin kuzeni Perche Kontu Geoffroi'yı onun kardeşi zannetmiş olabileceğini belirtiyor. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 249 dn. 33. Lakin yazarın biraz sonra Perche Kontu Geoffroi'yı anması Andrea'nın bu tahminini boşa çıkarmaktadır.
384 Henri de Flandre.
385 Flandre Kontu IX. Baudouin.
386 Saint Pol Kontu IV. Hugue.
387 Perche Kontu III. Geoffroi.

Venedik'e yolladılar[388]. Elçiler Venediklilerle tüm hacıların denizden geçirilmesi, yıl boyunca otuz bin silahlı adamla birlikte orduya hizmet edilmesi ve böylesi bir hizmet için Venediklilere yüz bin mark verilmesi üzerine bir anlaşma yaptılar[389]. Teminatlarla ve yeminli senetle güvence verdiler. Bundan dolayı Venedikliler büyük masraflarla ve harcamalarla bu hizmet için kendilerini harikulade bir şekilde hazırlamışken, Efendi Fulco, Champagne kontu ve Perche kontu öldüler[390]. Seferin önde gelen kişilerinden olan bu kontlar birlikte çalışmışlardı.

[V.] Böylece belirlenen gün tüm hacılar Venedik'e toplandıkları zaman tüm varlıklarına, işlenmiş-işlenmemiş gümüşlerine, atlarına ve bütün mallarına değer biçmelerine rağmen Venediklilere vermeleri gereken paranın yarısını bile ödeyemediler. Bu yüzden Venedikliler, onları esirlermiş gibi Aziz Nikolas Adası'nda alıkoydular ve borçlarının tamamını ödemedikleri sürece [memleketlerine] geri gitmelerine bile müsaade etmediler. Bundan dolayı her iki tarafın da mesele üzerine bir hayli müzakere etmesinin ardından, en nihayetinde Venediklilerin daha evvel anlaştıkları üzere hacılarla birlikte gitmesi, hacıların Venediklilere zararlarının[391] intikamının almalarında yardım etmesi, ele geçirilen her şeyin aralarında eşit bir şekilde pay edilmesi ve anlaşmadaki paranın tahsil edilemeyen kısmının hacıların payından Venediklilere ödenmesi hususunda anlaştılar.

[VI.] Yine de Efendi Piskopos Conradus, bu hükümlerde taraf olmadığı için böylesi bir dönüm noktasında ne yapması gerektiği hakkında papanın legatusu Efendi Petrus Capuanus'un[392] fikrini sordu. Petrus Capuanus da açıkça, efendi papanın bu hac seferinin iptal olmasındansa, onların münasip olmayan her şeylerini

388 Montferrat Markisi Boniface, Haçlılar Venediklilerle anlaşma yaptıktan ve Champagne Kontu Thibaut öldükten sonra Fransız Haçlı kontlarının daveti üzerine Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılmıştı.

389 1201 Venedik Anlaşması'nın şartları şöyleydi: Venedikliler 33.500 kişiyi ve 4500 atı Akdeniz'den geçirecek gemileri sağlayıp ve onları 1 yıl boyunca besleyeceklerdi, Haçlılar da bu hizmetleri için Venediklilere 85.000 Köln markı ağırlığında gümüş ödeyeceklerdi. Dördüncü Haçlı Seferi'nin başlangıç aşamalarına dair kaynakta verilen bilgiler Piskopos Konrad'ın ikinci kişilerden edindiği bilgilere dayandığı için hatalar bulunmaktadır.

390 Champagne Kontu Thibaut 24 Mayıs 1201'de, Perche Kontu Geoffroi 5 Nisan 1202 civarında, rahip Foulque 1202 Mayısı'nın ortasında öldü.

391 Venediklilerin Zaralılardan gördükleri zararlar.

392 Santa Maria Manastırı Diyakozu Kardinal Pietro Capuano.

görmezden gelmeyi yeğleyeceğini söyledi. Son olarak Piskopos Conradus'a hiçbir şekilde ordudan ayrılmaması, aksine bu kişilerin küstahlıkları hususunda elinden geldiği kadar tahammül etmesi tavsiyesini verdi. Bu nedenle Piskopos Conradus, tıpkı sözlerle ve örneklerle haçla işaretlenenlere komuta etmeleri için papa tarafından özellikle görevlendirilen Sisteryen Tarikatı'ndan dört başkeşişin[393] de yaptığı gibi bizzat orduya katıldı.

[VII.] Böylece Mesih'in tecessümünden sonraki 1202 yılının 1 Ekimi'nde tüm ordu gemilere bindikten sonra, uygun bir rüzgârla deniz yolculuğu yaparak Mübarek Martinius Yortusu'nun arifesinde[394] Zara şehrinin limanına ulaştılar. Son derece zengin bir şehir olan Zara, Dalmaçya ile Hırvatistan'ın piskoposluk merkezidir. Deniz kenarındadır. Çok güzel surla ve hayli yüksek kulelerle görkemli bir şekilde tahkim edilmiştir. [Şehir] bir zamanlar Venediklilerin boyunduruğu altındayken, en nihayetinde onların boyunduruğundan kurtularak Macaristan Kralı'nın hâkimiyeti altına girmişti[395]. Buna acı bir şekilde dayanan ve artık sonunda bir fırsat yakalayan Venedikliler, hacıların yardımıyla orayı karadan ve denizden her yandan kuşatarak teslim olmaya zorladılar. Üstelik aforoz tehdidi altında bunun yapılmasını yasaklayan papanın bir mektubu orada [kendilerine] gösterilmesine rağmen [bunu yaptılar]. Böylece bedeni bu şehirde istirahat eden Mübarek Crisogonus'un Yortusu'nda[396] kent, ordu tarafından işgal edildi ve ganimet aralarında pay edildi. Şehir ortadan ikiye bölündükten sonra hacılar bir yarısını Venedikliler diğer yarısını ikamet amacıyla kendilerine ayırdılar.

[VIII.] Diğer taraftan bu yapılan yüzünden herkesin önünde Venediklilerden ayrılmayı beyan eden kimi başkeşişler[397], hacı-

393 Sisteryen Tarikatı'ndan Dördüncü Haçlı Seferi'ne katılan altı başkeşişten dördü Papalık tarafından Haçlı Seferi'ne katılmakla görevlendirilmişti; Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui, Loos Manastırı Başkeşişi Simon, Cercanceaux Manastırı Başkeşişi Hugue ve Pairis Manastırı Başkeşişi Martin; bk. *Radulphi de Coggeshall Chronicon Anglicanum*, 130; Gunther, *HC*, kısım II; Andrea, *The Capture of Constantınople*, kısım II.

394 10 Kasım 1202.

395 Zaralılar 1180 yılında kendi kararlarıyla Venedik hâkimiyetinden çıkıp Macaristan'a bağlanmışlardı.

396 24 Kasım 1202.

397 Vaux-de-Cernay Manastırı Başkeşişi Gui ve Cercanceaux Manastırı Başkeşişi Hugue.

ların bir kısmını yanlarına alarak ayrılıp Macaristan taraflarına gittiler. Macaristan Kralı[398] tarafından iyi bir şekilde karşılandılar ve nazik muamele gördüler. Onun yardımıyla denizi geçerek mutlu bir şekilde hac yeminlerini yerine getirdiler.

[IX.] Buna karşın Zara'da kalmakta olan hacılar, Venediklilerle birlikte bulaşmış oldukları mecburi durumu efendi papaya bahane olarak sunsunlar ve Zara'da yapılanla ilgili olarak onlar adına özür dilesinler diye elçilerini Roma'ya gönderdiler. Papa, elçileri orduya geri gönderdi ve belirlenen tedbirle Apostolik Roma Kilisesi'nin buyruklarını yerine getirince [ordunun] aforozdan çıkarılması emrini verdi. Buna karşın her ne kadar Venedikliler af lütfunu hafife alıyorlarsa da hacılar Venediklilerin gemilerinde kaldıkları sürece kendi evlerinde kalıyorlarmış gibi oldukları için onlarla temasta olmak caizdi. Venediklilerin üzerindeki aforoz cezası onların ileri gelenleri üzerinde sürdüğü için ve hacılar da onlardan olmadığı için [aforoz] hacıların üzerinde sürmeyecekti[399].

[X.] Hacılar böylece Zara'ya hâkim bir şekilde kış boyunca [Zara'da] kalırlarken, o mücbir durumları ([yani hacıların] varlıktan yoksun olduklarını, Venediklilere ödenmesi gereken paranın büyük kısmının hâlen ödenmemiş olduğunu, Venediklilerin onlara gemileriyle ve askerleriyle hizmet etmekle yükümlü oldukları senenin hâlihazırda geçip gitmekte olduğunu) idrak eden pek muhterem Kral Philippus hazretleri, eğer kendi kayınpederi Greklerin Kralı Ysachius[400] onların yardımıyla zorbalıkla

398 Macaristan Kralı Emerik (hük. 1196-1204).

399 Yazarın bu kısımda verdiği bilgiler, Papa Innocentius'un Haçlı elçileriyle birlikte Zara'daki Haçlı ordusuna gönderdiği mektubun içeriğiyle örtüşmektedir.

400 1195'te kardeşi III. Aleksios Angelos tarafından devrilen ve gözleri kör edilip hapse atılan eski Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos. Hem L. Wiland hem de Alfred J. Andrea buradaki ismin Alexios olması gerektiğini ve yazarın bunu yanlış kaydettiğini belirtmektedirler. Bk. *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, 118 dn. a; Andrea, *Contemporary Sources*, 253 dn. 55. Ancak yazarın bu kısmın son cümlesindeki ifadelerinden Isaakios-Aleksios-Philipp arasındaki akrabalık ilişkisini gayet iyi bildiği, XIV. kısımdaki ifadelerinden de Isaakios ile Aleksios arasındaki ilişkiyi bildiği anlaşılmaktadır. Weiland ile Andrea'nın böyle düşünmesine yol açan ifade Isaakios'un krallığından "sürülmüş" (*eiectus erat*) olduğu kaydıdır. Bence anlatıda kasıtlı olarak bu ifadeyi tercih edilmiştir. Böylece Haçlıların İstanbul'a yöneliş nedenlerine sağlam bir temel hazırlanmıştır; Haçlılar tahtta hak "iddia" eden bir genç için değil, tahtından "zorbaca" (*violenter*) ko-

sürüldüğü krallığını tekrar ele geçirebilirse, bunun Kutsal Topraklar için son derece büyük bir plan olacağını bilge bir şekilde anladı. Bu yüzden elçilerini orduya yollayarak fikrinin amacını onlara açıkladı; şayet kayınpederine krallığı geri verirlerse, onun[401] onlara iki yüz bin mark vereceğine ve hacılara bir yıl boyunca gemi ile iaşe sağlayacağına bizzat söz verdi. Zaten bahsedilen durumlardan ötürü bunun ordu için ziyadesiyle kazançlı olduğunu görerek kâh ricalardan kâh ödülden etkilenen hacılar, bu işi hep birlikte üstlendiler[402]. Zikredilen elçileri genç adama[403], yani Kral Philippus'un kayınbiraderine derhâl geri gönderdiler.

[XI.] Diğer taraftan 15 Mayıs'ta[404] denize açılma zamanı geldiğinde, tüm hacılar şehirden ayrıldıktan sonra Venedikliler surlarının, burçlarının ve saraylarının yanı sıra tüm yapılarıyla birlikte Zara'yı tamamen yıktılar. Böylece hacıların büyük bir kısmı önden gitmekte ve Korfu Adası'nda beklemekteyken, Mübarek Markos Yortusu'nda[405] Zara'ya gelen zikredilen genç adam hâlâ orada bulunan Venedikliler tarafından ölçülemez görkemlilikteki bir cümbüşle karşılandı[406]. Hamsin Yortusu haf-

---

partılan meşru bir hükümdarı yeniden hak ettiği makamına kavuşturmak için İstanbul'a gideceklerdi. Nitekim yazara göre bu "Kutsal Topraklar" için de yararlı olacaktı. Yazarın anlatısına göre Genç Aleksios babası namına hareket ediyordu ki bu temelsiz bir düşünce değildi. Latin kaynaklarında Latinlerle temas kurma noktasında Genç Aleksios'un faaliyetleri ön planda gözükmesine karşın Niketas Khoniates'ten öğrendiğimize göre göz hapsinde tutulan baba Isaakios özellikle Latinler tarafından sıklıkla ziyaret ediliyordu ve Isaakios Swabya Dükü Philipp ile evli olan kızı Eirene'ye, III. Aleksios'un devrilmesi hususunda mektuplar gönderiyordu. Bk. Khoniates, *Historia*, kısım 536.

401 Isaakios.

402 Doğrusu özellikle Fransız Haçlılar arasında İstanbul'a gidilmesi konusunda ittifak yoktu.

403 Genç Aleksios.

404 *Idus Maii.* Bu tarih oldukça geçtir çünkü Haçlı donanmasının Zara'dan ayrılışıyla ilgili Geoffroi de Villehardouin 7 Nisan tarihini verirken, Devastatio Constantinopolitana'da gemilerin 20 Nisan'da ayrılmaya başladığı yazılıdır. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 108; *Devastatio Constantinopolitana*, kısım VII. Alfred J. Andrea, bu noktada Geoffroi de Villehardouin'in kroniğini yayımlayan Edmund Faral'ın açıklamasını kabul eder; buna göre Gesta Episcoporum Halberstadensium'un yazarı burada aslında nisan iduslarını, yani 6-13 Nisan arasını kastetmiştir. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 253 dn. 60.

405 25 Nisan 1203.

406 Alfred J. Andrea bu tarihin muhtemelen planlı bir şekilde seçildiğini düşünmektedir. Çünkü Aziz Markos Venedik'in koruyucu aziziydi ve

tasında[407] Korfu'daki orduya geldiğinde onlar tarafından da neşeyle karşılandı[408].

[XII.] Öte yandan ordu Korfu'da bir süreliğine kaldığı sırada, o şehrin başpiskoposu, onların üst düzey din adamlarını öğle yemeğine davet etti. Aralarında karşılıklı tartıştıkları ve Roma [piskoposluk] makamının egemenliği hakkında bir hayli münakaşa ettikleri esnada o başpiskopos, Roma [piskoposluk] makamının üstünlüğüne yahut önceliğine dair Romalı askerlerin Mesih'i çarmıha germelerinin haricinde başka hiçbir neden bilmediğini söyledi. Buna karşın o şehrin vatandaşları, daha önce bahsedilen Grek Krallığı'nın varisi olan gencin geldiğini işitince savaş aletleri ve petrarialarla hacıları limandan ayrılmaya zorladılar. Bu yüzden ordu, onun[409] kararıyla adayı tümüyle tahrip ettikten sonra ayrıldı[410].

[XIII.] Diğer taraftan Ragusa[411] diye bir şehrin yanından geçerlerken orada Efendi Piskopos Conradus'a Kont Borchardus de Halremont olduğu söylenen bir münzevi gösterildi. O, İstanbul şehrinin ele geçirileceği ve hacı ordusunun orayı hâkimiyeti altına alacağı kehanetinde bulundu. Buna karşın Ragusa'dan Maleae[412] civarını, Draç'ı, Modon'u ve Paros, Starea[413], Delos, Kikladlar ile Andros deniz adalarının yanı sıra Sigeum[414] burnunu ve Çanakkale Boğazı üzerinden Troya'nın, Sestos'un, Aby-

---

Aleksios'un gelişinin bu önemli güne denk gelmesi kimileri tarafından hayra alamet olarak yorumlanabilirdi. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 253-254 dn. 62.

407 25 Mayıs-2 Haziran 1203.

408 Muhtemelen tüm Haçlılar tarafından değil. Çünkü ordunun yarısından fazlasını teşkil eden ve orta-alt düzey kişilerin liderlik ettiği Fransız grup İstanbul'a gitmek istemedi. Bu Haçlılar, soylular işleri bittikten sonra İstanbul'dan ayrılacaklarına dair yemin ettikten sonra ikna oldular.

409 Genç Aleksios.

410 Adanın Haçlılar tarafından "tamamen" tahrip edildiği şüphelidir. Çünkü Haçlıların Korfu'daki faaliyetleri hakkında bilgi veren Niketas Khoniates herhangi bir tahribattan ya da çatışmadan bahsetmiyor. Bk. Khoniates, *Historia*, kısım 541.

411 Günümüzde Dubrovnik.

412 Mora'nın güney doğusundaki bir burun.

413 Andrea buranın muhtemelen Bozbaba (Agios Efstratios) Adası olduğunu söylüyor. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 254 dn. 71.

414 Günümüzde Çanakkale'nin 26 kilometre güneyinde, terkedilmiş Yenişehir köyü yakınlarında kalıntıları bulunan Sigeion antik kenti. Ayrıntılı bilgi için bk. Belke, *TIB 13/1*, 998-999.

dos'un kısımlarını, diğer sayısız şehirleri ve 350 adayı geçerek en nihayetinde Tanrı'nın rehberliğinde İstanbul'a götürüldüler[415].

[XIV.] Diğer taraftan mütevazı olduğu kadar küçük görülen bu ordu aracılığıyla Tanrı'nın gerçekleştirdiği mucizeler olağanüstüydü: Şehrin kuşatılması ve zapt edilmesinin akabinde daha evvel zikredilen gencin, babası Ysachius ile beraber krallık tahtına tekrar geçirilmesinden sonra, aldığı iyiliklere nankörce karşılık vererek ordunun aleyhine geçip Grekler tarafından öldürülmesi gibi; Nihayetinde kentin [ikinci defa] ele geçirilmesinin akabinde [IV.] Alexius'un yerine geçirilen [V.] Alexius'un kaçmasından ve [IV.]Alexius'un amcası [III.] Alexius tarafından kör edilmesinden sonra, Latinler tarafından yakalanıp şehirde baş aşağı atılması[416] ve lime lime edilmesi gibi; Latinler tarafından şehre hâkim olunmasının akabinde, Flandre Kontu Baldwinus'un orada imparator tayin edildikten sonra Eflaklıların Kralı Iohannicius[417] tarafından savaşta öldürülme-

415 Yazar sıralamada hata yapmıştır. Onun verdiği yer isimleri baz alındığında, doğru sıra şu şekilde olmalıdır: Ragusa → Korfu → Maleae Burnu → Paros → Delos → Andros → Bozbaba → Sigeum Burnu → Troya → Abydos → Sestos → İstanbul.

416 Hem III. Aleksios Angelos hem de V. Aleksios Dukas Murtzuphlos, birer yıl arayla İstanbul'dan kaçtıktan sonra Trakya'ya gitmişlerdi. Sonrasında Aleksios Angelos'un elindeki Mosynopolis'te (Gümülcine yakınlarında) buluştular. Ancak Aleksios Angelos, Aleksios Dukas Murtzuphlos'u kandırarak onu yakalattı ve gözlerini kör etti. Aleksios Dukas Murtzuphlos kurtulmayı başardı lakin gizlice Anadolu'ya geçmeye çalışırken Haçlılar tarafından yakalandı ve İstanbul'a götürüldü. Haçlılar onun Theodosius Forumu'nda bulunan Theodosius sütunundan aşağıya atılarak cezalandırılmasına karar verdiler. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısımlar 266, 270-271, 306-307; Khoniates, *Historia*, kısımlar 608-609.

417 Bulgar Çarı Kaloyan, diğer adıyla Ioannitsa (hük. 1196-1207). Bizans İmparatoru II. Isaakios 1185'te kızının Macaristan Kralı III. Béla ile yapacağı evliliğin masraflarını karşılamak için yeni bir vergi koyunca, Eflaklılar/Ulahlar ayaklandılar. Eflaklılara liderlik eden başka savaş lordlarının arasında Peter ve Asen adlı iki kardeş de vardı. Trakya'da Bizans güçleriyle mücadele eden kardeşler, bir süre sonra Kumanlarla ittifak yaptılar. 1188 yılında İmparator Isaakios onların elindeki Lofça'yı kuşattı ancak alamadı. Buna karşın Isaakios Asen'in eşini esir etmeyi başardı ve bu kadına karşılık Peter ile Asen'in küçük kardeşleri Ioannitsa/Kaloyan'ı rehine olarak aldı. İmparator III. Aleksios'un devrinde de taraflar arasındaki mücadeleler karşılıklı yağmalamalar ve harekâtlar şeklinde devam etti. 1196'da Asen, Tırnova'yı ele geçiren Bizans yanlısı Ivanko adlı bir soylu tarafından öldürüldü. Bunun üzerine Peter, Ivanko'nun üzerine yürüdü ve Ivanko'yu kaçmaya mecbur ederek Tırnova'yı ele geçirdi. Peter buranın yönetimini,

si[418] ve orada mucizevi başka pek çok şeyin gerçekleşmesi[419] gibi. Onlar ayrıca ele alınmayı gerektirdiği için bu özet bakışın içerisine eklenmediler.

[XV.] Öte yandan Efendimizin tecessümünden sonraki 1204 yılında, Efendi Flandre Kontu Baldwinus'un Greklerin imparatoru olarak seçilmesinden sonra, Efendi Halberstadt Piskoposu Conradus kendi hac yeminini yerine getirmek üzere[420] 17 Ağus-

---

İstanbul'dan yeni gelmiş bulunan kardeşi Kaloyan'a bıraktı. Peter'ın kısa süre sonra kendi adamları tarafından öldürülmesinin ardından Kaloyan tek başına hüküm sürmeye başladı ve daha evvel ağabeylerinden bağımsız olan diğer Eflaklı liderleri de kendisine bağlayarak Bulgaristan'da en önemli güç olmayı başardı. Bk. Florin Curta, *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*, (New York: Cambridge University Press, 2006), 358-365. Kaloyan, Bizansla mücadelesinde müttefik kazanmak için Papalık'la da temas hâlindeydi. Kaloyan'ın Papa Innocentius'a gönderdiği 1203 yazında tarihlenen mektubunda, aralarında geçen altı yıla atıfta bulunuyor. Bk. *PL 215*, süt. 155. Ancak Innocentius'un 1198 yılında seçilmesini hesaba katarsak bu süreyi beş yıla çekmek daha isabetli olur. Taraflar arasında yıllarca süren mektuplaşmalardan sonra Innocentius, Kaloyan'ı "Bulgarların ve Eflaklıların Kralı" (*Bulgarorum et Blachorum regi*) unvanıyla kabul ederek topraklarını Roma Kilisesi'nin koruması altına altı. Karşılığında Bulgar Kilisesi Roma'ya bağlandı. Papa Innocentius'un bu husustaki 25 Şubat 1204 tarihli mektubu için bk. *Die Register Innocenz' III. 7*, No: 1, 3-6. Kaloyan İstanbul'daki Haçlılarla da temas kurmuştu ve Robert de Clari'nin kaydına bakarsak bu temas 1204 Şubatı'nda gerçekleşmiş olmalıdır. Clari her ne kadar abartarak Kaloyan'ın kendisini kral ilan etmeleri karşılığında Haçlılara İstanbul'u almalarında yardım etmeyi teklif ettiğini belirtse de bu görüşmenin olumsuz neticelendiğini anlıyoruz. Bk. Clari, *The Conquest of Constantinople*, 86-88.

418 Haçlılar İstanbul'u aldıktan sonra Kaloyan'la ilişkileri düşmanca gelişti ve İmparator Baudouin 14 Nisan 1205 Edirne Savaşı'nda esir alındı. Baudouin, Kaloyan tarafından Tırnova'da atıldığı zindanda öldü ve Haçlılar bunu 1206 Temmuzu-Ağustosu'nda öğrendiler. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 439. Piskopos Konrad 17 Ağustos 1204'te İstanbul'dan Filistin'e gitmek üzere ayrılmıştı ve bu olaylar esnasında memleketine dönüş yolunda, Girit ile Venedik arasında denizde yolculuk yapıyordu. Yazarın Baudouin'in akıbeti hakkındaki hatası, kaynağı Piskopos Konrad'ın o sıralarda İstanbul'da bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

419 Keşiş Aubry'nin kroniğinde anlattığı bir hikâyeye göre, Tırnova'da yaşayan Burgonyalı bir kadın Kaloyan tarafından öldürülen İmparator Baudouin'nın cesedinin bir gece parladığını görünce cesedi toprağa gömmüştü. Kadının söylediğine göre diş ağrısı ve ateşli hastalıktan muzdarip olan kocası, Baudouin'nın mezarında şifa bulmuştu. Bk. *Chronica Albrici*, 885; Andrea, *Contemporary Sources*, 308.

420 Piskopos Konrad'ın aksine, Haçlıların büyük bir çoğunluğu İstanbul'un alınmasıyla Haçlı yeminlerini yerine getirdiklerini düşünüyorlardı. Nitekim daha sonra İstanbul'a gelen Kardinal Pietro Capuano da böyle düşün-

tos'ta İstanbul'dan Kutsal Topraklara doğru deniz yolculuğuna çıktı. Oradan gıda yüklü iki gemiyle birlikte Yunanistan topraklarına doğru yönelerek, pek çok tehlikeyle beraber korsanların tuzaklarını atlattıktan sonra 7 Ekim'de Tanrı'nın rehberliğinde Sûr'a ulaştı. Oradan, papanın legatusları kardinaller[l]e [görüşmek üzere] gecikmeden Akkâ şehrine geçti[421].

[XVI.] Nitekim bu kardinaller, efendi papayla şahsen görüşeceğine dair ondan teminat alınca Palestrina Piskoposu'nun daha evvel verdiği aforoz cezasından onu kurtardılar, papaya bu hususta mektuplarını ilettiler. Üstelik İstanbul'a doğru yola çıkmaya hazırlanan bu kardinaller, görevlerini o piskoposa devrederek Kutsal Topraklarda bir süreliğine kalmasını istediler. Ayrıca Sûr Başpiskoposu[422] da Yunanistan'a giderken[423] Efendi Piskopos Conradus şehre ve kendi piskoposluk sarayına yerleştirilir yerleştirilmez, kilisesinin idaresini ona devretti. Dahası Piskopos Conradus Sayda Kilisesi'ne rahip ve piskopos olarak seçilen kişiyi takdis etti. Bundan başka, Sûr'da kalırken bir kâhin[424] ona gelecekte yaşayacağı tüm olayları açık bir şekilde ifade etti. Ancak bir Mezopotamya şehri olan Tartûs'ta[425] kuartan sıtmaya yakalandığı zaman, havariler Petrus ile Andreas'ın inşa ettiği söylenilen Mübarek Meryem Kilisesi'ni ziyaret edince ilahî takdirle şifa buldu.

[XVII.] Böylece denizler ötesi bölgelerde[426] takdire şayan olduğu kadar hürmete layık bir şekilde yaşadıktan, depremden

düğü için onları Haçlı yeminlerinden azade etmişti. Fakat Papa Innocentius, bu durumdan memnun olmadığını kardinale yazdığı 12 Temmuz 1205 tarihli mektubunda bildirdi. Bk. *PL 215*, süt. 700-701; Andrea, *Contemporary Sources*, 165-166.

421 Papa III. Innocentius'un Dördüncü Haçlı Seferi'ni yönetmeleri için tayin ettiği legatuslar Kardinal Pietro Capuano ile Kardinal Pietro Soffredo o sıralarda Akkâ'da bulunuyorlardı.

422 Clarembaud de Broies (Brie).

423 Başpiskopos Clarembaud'un kardinaller Pietro Capuano ile Pietro Soffredo'un İstanbul'a gitmek üzere ayrıldıktan sonra onların peşinden gitmesi, Papa Innocentius'un 12 Temmuz 1205 tarihli mektubunda da geçmektedir. Bk. *PL 215*, süt. 700; Andrea, *Contemporary Sources*, 164.

424 Metinde *philosophus* olarak geçmektedir. L. Weiland bunun *magus* anlamına geldiğini de ifade etmektedir. Bk. *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, 118 dn. 79. Bu nedenle "kâhin" olarak çevirmeyi uygun gördüm.

425 Antartus veya Tortosa gibi adlarla da anılan bu kent, Mezopotamya'da değil, Suriye'de Akdeniz kıyısında bulunmaktadır.

426 Latince kaynaklarda Yakın Doğu'daki Haçlı topraklarını ifade etmek için sıklıkla kullanılan bir ifade.

dolayı tüm şehirle birlikte yıkılmış olan Sûr kentinin surlarını son derece itinayla onardıktan, fakirlerden oluşan bir kalabalığı her gün besledikten, [Sûr Başpiskoposluğu'nun] her yer[in]deki kiliseleri ve kilisede görevli insanları muhabbetle ziyaret edip onlara kendi cebinden cömertçe harcadıktan, ayrıca esirler ile hacılar için merhametli bir şekilde sadakalar dağıttıktan, kısaca cömertliğinin lütfunu tüm yoksullara daha bol vakfedip artık neredeyse tüm varlığını karşılıksız olarak verdikten sonra sonunda 30 Mart'ta memleketine geri dönmek üzere gemiye bindi. Dahası Efendi Kudüs Kralı Amalricus[427], ayrıca Tapınak ile Hospitalier şövalyeleri, ruhbanları ve tüm ahalisiyle birlikte Sûr ile Akkâ sakinleri, onun varlığının Kutsal Toprakların lehine bir lütuf olduğunu şüphe duymadan ifade ettikleri için yokluğuyla kuşkusuz tüm topraklarının ıssız kaldığını doğrulukla beyan ederek hüzünle ona eşlik ettiler.

[XVIII.] Böylece ona birçok şekilde minnettarlık ifadeleri sunulduktan ve Efendi Piskopos Conradus da onları kutsadıktan sonra, piskopos uygun bir rüzgârla Girit'e ulaştı. Orada gemisi kuvvetli bir fırtınaya yakalanınca fırtına gemiyi Berberya'ya[428] doğru sürükledi. Fırtına herkesi umutsuzluğa sevk edecek kadar şiddetliydi. Ancak Son Akşam Yemeği Yortusu'nun[429] arifesinden kutsal Paskalya'ya kadar[430] bu fırtınayla elekten geçirildiler. Hemen akabinde lütf-u ilâhî onlara daha iyi bir şekilde baktı. Uygun bir meltemin esmesiyle en sonunda Hamsin Yortusu'nun arifesinde[431] Tanrı'nın ihsanıyla Venedik Limanı'na götürüldüler. Burada [Halberstadt] kilise[sin]de görevli birileriyle birlikte Halberstadt Kilisesi Dekanı Efendi Burchardus ve Efendi Kral Philippus'un elçileri karşılamaya geldiler. Diğer yandan Venedik halkının olağanın dışında kıymet verdiği ve tasvip ettiği bu piskopos, onlar tarafından kendilerinden bir din adamı ve efendiymiş gibi karşılandı. Ayrıca Hamsin Yortusu'nda[432] Venedik

427 Lüzinyan hanedanından Kıbrıs Kralı I. Amaury (hük. 1196-1205). 1197'de Kudüs Kraliçesi I. Isabelle ile evlenerek o tarihten itibaren aynı zamanda Kudüs Kralı II. Amaury olarak hüküm sürüyordu. Piskopos Konrad'ın ayrılışından iki gün sonra öldü.

428 Kuzey Afrika kıyıları.

429 Kutsal Perşembe olarak da bilinir.

430 6-10 Nisan 1205.

431 28 Mayıs 1205.

432 29 Mayıs 1205.

Doçu[433], ruhban ve tüm halk tarafından dinî bir tören alayı eşliğinde, resmî piskoposluk elbiselerini uygun bir şekilde giymiş hâlde Aziz Markos Manastırı'na[434] kadar götürüldü [ve] orada aşai rabbani ayininin törenlerini uygun düşen hürmetle icra etti.

[XIX.] Diğer taraftan eşyasını bıraktıktan sonra hemen Roma'ya gitti. Efendi papa, Palestrina Piskoposu'nun ona verdiği ceza için geldiğini öğrenince, denizler ötesi bölgelerde vazifelerini yürüten Apostolik Roma Kilisesi'nin kardinalleri tarafından daha evvel cezadan kurtarılmasına rağmen yine de tedbiren onu bir kez daha cezadan kurtardı. Ancak papa, Kral Philippus'a olan sadakatini koparması ve Kral Otto'ya[435] bağlılık yemini etmeye yönelmesi hususunda çeşitli şekillerde ona ısrar edince, piskopos, yalan yere yemin etme cürmündense söz dinlememe ayıbını işlemeyi yeğleyeceği karşılığını kararlılıkla verdi. Öte yandan onun adına İstanbul'da bulunan tüm ordu ve Kutsal Topraklardaki tüm kiliselerle birlikte Kudüs kralı, onun kişiliğinin Apostolik Roma Kilisesi'nin desteğine hakkıyla layık olduğunu tavsiye eden [mektuplar] yazmıştılar. Nitekim hacı ordusunun mektubunun mahiyeti şöyleydi:

> Şayet kandırılmıyorsak, onlar[436] Tanrı'ya ve Kutsal Apostolik Roma Kilisesi'ne hoşa giden bir bağlılık yemini sundular. Bunun için, Greklerin ayrılıkçılığı güçlü bir biçimde alt edildikten sonra, Yunanistan uygun olduğu üzere Apostolik Roma Kilisesi'yle birliğe ve kiliseler arası[437] barışa döndürülsün diye, özenli bir ihtimamla, etkin bir şekilde tetikteydi[438]. Buna ek olarak ya-

---

433 Yazar yanılıyor çünkü Venedik Doçu Enrico Dandolo o sıralarda İstanbul'daydı. Nitekim Hamsin Yortusu civarında öldü ve Ayasofya'ya defnedildi. Bk. Villehardouin, *Conquête*, kısım 388. Lakin Doç Enrico Dandolo Dördüncü Haçlı Seferi'ne çıkarken yerine oğlu Renier Dandolo'yu bırakmıştı ki yazarın bahsettiği "doç" Renier olabilir.

434 Aziz Markos Kilisesi manastır kilisesi değildir.

435 Brunswickli Otto.

436 Bizanslılar.

437 Metinde *kilisevî, kiliseye ait* anlamında *ecclesiasticus* sıfatı kullanılmıştır. Kastedilen anlamı daha net bir şekilde karşılamak adına böyle çevirmeyi uygun gördüm.

438 Burada kastedilen üçüncü tekil şahısın kim ya da ne olduğu belli değildir. Piskopos Konrad, Haçlı ordusu veya Haçlı ordusundaki ruhbanlar kastediliyor olabilir. Andrea Piskopos Konrad'a atıf yapıldığını düşünüyor. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 248, dn. 105. Ancak Orta Çağ'da özellikle resmî mektupların katı bir sırayla kaleme alındıkları göz önünde bu-

nımızda bulunan muhterem ruhbanlarımız tüm mevcudiyetiyle bilgece ve dindar bir şekilde gayret etti ve nitekim o gün Tanrı'nın kudretli silahlarıyla azimli bir şekilde galip geldi. Bu yüzden hizmetleri karşılığında [onlara] uygun bir şekilde Apostolik Roma Kilisesi'nin lütfunun ve daimî şerefinin en üst noktasını kazandırmak gereklidir. Şüphesiz bu [mesele]lerde hem etkili bir danışmanlık yapan hem de önemli bir özen gösteren yüksek rütbeli muhterem ruhbanlarımız içerisinde, Efendi Halberstadt Piskoposu haklı bir şekilde övülmeye layık göründü. Ordumuza sözlerle ve örneklerle her şeyde yararlı olan Efendi Halberstadt Piskoposu, yüreğinde taşıdığı Apostolik Roma Kilisesi'ne çalışmayla açık bir biçimde hürmet gösterdi[439].

Tamamen itimat edilmeyen küçük bir söylenti düzeyinde olmasına karşın, siz hazretlerinin ona karşı kör olduğu ve siz muhteremin kızgınlığının bir şekilde ona karşı arttığı konusunda buradan geçen bazı kişiler tarafından bilgilendirildik. Fakat buna dair güvenilir bir emare asla duymadık ve görmedik. Bu nedenle sizin ahlaki dürüstlüğünüz ona karşı haklı olarak kışkırtılmış ölçüde olsa bile (ki buna inanmıyoruz) bahsi geçen piskoposa duyduğumuz ve duymak yükümlülüğünde olduğumuz halis sevgi adına, onda herhangi bir isyankârlık ya da itaatsizlik bulamayacağınızı bilerek, hem kendisinin özverisini gözlemleme suretiyle hem de bizim hür irademizle verdiğimiz temenniyle tam ve kolay bir şekilde affetmeniz için sizin babalık hislerinize daha bir şevkle yalvarıyoruz. Nitekim Efendi Halberstadt Piskoposu, sizin ifade ettiğiniz başlıca hareket tarzına, Apostolik Roma Kilisesi'nin arzusunun her bir buyruğuna istendiği şekilde kolaylıkla itaat edecek. Bu yüzden asılsız ve ağızdan ağıza saçma bir şekilde dolaşan söylentiyi açık emarelerle ortadan kaldırın ve bahsedilen piskoposun layık olduğu üzere elde ettiği Apostolik Roma Kilisesi'nin lütfunu hoş mektuplarla yazıya geçirin. Sizin babalık lütfunuzun, kendi kilisesi için ona tamamen tekrar verildiğini bilinir kılın.

---

lundurulursa; mektupta önce Piskopos Konrad'dan sonra ruhbanlardan, daha sonra ise tekrar Piskopos Konrad'dan bahsedilmesi pek mümkün gözükmemektedir.

439 Piskopos Konrad, Haçlıların İstanbul'a gireceği hücumdan bir gün önce 11 Nisan Pazar günü Bizanslılara saldırmakta şüpheleri bulunan askerleri yüreklendirmek için diğer piskoposlarla birlikte vaaz vermişti. Yine aynı şekilde İmparator Baudouin'yı taçlandıran piskoposlardan birisiydi. Bk. Clari, *İstanbul'un Zaptı*, kısımlar LXXIII, XCVI.

[XX.] Buna binaen kardinaller ile geri kalan herkes onun sabırla dayandığı tehlikelere ve zahmetlere acıdıkları için efendi papanın huzurunda onun lehinde ve iyi bir yargılama yapıldı. Böylece [papa] lütfunu ona büsbütün bir şekilde geri verdi ve onun tüm taleplerini seve seve kabul etti. Ayrıca Havariler Petrus ile Pavlus Yortusu'nda[440], efendi papa ona kendi şahsi *mantum*unu[441] ve piskoposluk serpuşunu[442] giydirerek, onun aşai rabbani ayininin törenleri esnasında kardinaller arasında durmasını sağladı. Onu ve tüm yol arkadaşlarını takdis ettikten ve barış öpücüğü verdikten sonra, Efendi Piskopos Conradus'u memnuniyetle kendi memleketine geri gönderdi.

[XXI.] Bu nedenle efendi Piskopos Conradus Bologna üzerinden dönerken, onun memleketinden daha önce Roma'ya gelen ve okullarından[443] memleketine dönmek isteyen her kim varsa, masrafları kendisine ait olmak üzere geri dönüşte ona eşlik etti. Öte yandan kendi topraklarına yaklaşmaktayken şanlı Saksonya Dükü Efendi Bernardus[444], asil şövalyeler ve kendi kilisesinin görevlilerinden oluşan bir kalabalık ona doğru yola çıkarak büyük bir sevinçle onu karşıladılar.

Röliklerin Yunanistan'dan Gelişi

[XXII.] Şehre kadar onlarla birlikte ilerlediği sırada, çok kıymetli olmalarının yanı sıra şifa da veren azizlerin röliklerini, yani getirdiklerini bir *feretrum*un[445] üzerine yerleştirilmiş ve layıkıyla

---

440 29 Haziran 1205.

441 *Mantum* Katolik Kilisesi ruhbanlarının ayinlerde kullandıkları kıyafetlerden birisidir. En dışta bulunur. Kolsuz ve düğmesiz tek parça bir yeleğe benzer.

442 *Infula*. Papa aynı zamanda Roma piskoposu olduğu için onun da piskoposluk serpuşu vardı.

443 Bologna şehri Orta Çağ'da hukuk üzerine eğitim veren okullarıyla meşhurdu.

444 Anhalt Kontu ve Saksonya Dükü III. Bernhard.

445 *Feretrum* röliklerin içerisinde saklandığı bir mahfazadır. *Reliquarium* ya da *reliquiarium* olarak da adlandırılan bu mahfazalar, kıymetli taşlarla süslenirdi ve röliğin niteliğine göre çeşitli şekillerde olabilirdi. Örneğin Hz. İsa'nın çarmıha gerildiğine inanılan Kutsal Haç'tan bir parça genellikle haç şeklindeki bir mahfazanın içerisine katılırdı. Diğer yandan bu kutsal yâdigârların pek çoğunun bir arada bulunduğu, büyük ve çok sayıda paneli bulunan mahfazalar da vardı. Metinde bahsi geçen mahfaza da muhtemelen bu tür bir mahfazadır.

tezyin edilmiş hâlde kendisinin önünde taşıttı. Tüm şehir, ruhbanlar ile halk, piskoposluk bölgesinin tamamından alt ile üst düzey ruhban ve ayrıca saygın adamlar ile komşu bölgelerden sayısız insan geldi. Efendi Piskopos Conradus'u karşılamak için şehirden uzağa giderek, onu öyle ölçülemez görkemlilikte bir cümbüş içerisinde karşıladılar ki nitelik ve büyüklük bakımından [benzeri] daha evvel kimse tarafından görülmemişti. Muhterem piskoposa, bir şükran göstergesi olarak layık olduğu üzere Tanrı'nın adıyla haykırıyorlardı. Zira o, beraberinde azizlerin yâdigârlarını taşıyıp getirdi. O yadigârlarla birlikte memlekete şüphesiz huzur ve selamet getirildi.

[XXIII.] Çünkü o pek yüce azizlerin gelişiyle ilahî merhamet ülkeyi o kadar büyük bir aydınlığa kavuşturdu ki krallık makamı ile rahiplik makamı arasındaki hâlihazırda uzun zamandır süren bölünme[446], Kral Philippus'un olağandışı ölümüne[447] rağmen yine de Tanrı'nın olağanüstü takdiriyle tekrar kilise birliğine döndürüldü[448]. Dindirilmesinin neredeyse hiçbir zaman mümkün olmayacağı düşünülecek kadar çok artmış olan tüm ülkedeki kargaşa da insanların tüm beklentisinin aksine, birden hayırlı bir huzur ve uyum seviyesine indirildi. Ayrıca daha evvel ülkeye uzun bir süredir zarar veren zaman kıtlığı, hemen asli üretkenlik durumuna dönüştü. Bu yüzden bunun gibi koruyucular geldiği takdirde sevinç oluyordu. Kuşkusuz onlar aracılığıyla kıtlık, salgın hastalık, ölüm, isyanlar ve savaşlar Tanrı'nın yardımıyla tamamen sona erdi.

[XXIV.] Böylece bu yâdigarları yüklenen efendi piskopos, büyük bir sevinçle ve neşeyle Mübarek Stefan Kilisesi'ne[449] kadar mutlu bir şekilde götürüldü. Orada onun girdiği esnada rahipler, Tanrı onun gayretlerini mutlu bir şekilde sonlandırdığı

---

446 Yazara göre Kutsal Roma Germen İmparatoru olması gereken kişi Swabya Dükü Philipp'ti ancak Papa Innocentius, Brunswickli Otto'yu destekliyordu; dolayısıyla krallık makamı ile rahiplik makamı arasında bir ayrılık meydana gelmişti.

447 Philipp, Palatine Kontu VIII. Otto tarafından 21 Haziran 1208'de suikastla öldürüldü.

448 Philipp'in öldürülmesinin ardından, Brunswickli Otto ülkedeki otoritesini kabul ettirdi ve Innocentius tarafından 21 Ekim 1209'da Roma'da imparator olarak taçlandırıldı.

449 Halberstadt Katedral Kilisesi Aziz Stefan'a adanmıştı.

için şevkle eğlenerek mutlu seslerle *Iustum deduxit Dominus*[450] ilahisini söylediler. Diğer yandan Piskopos Conradus insanlara konuşma yaptığı sırada layıkıyla edindikleri koruyucuların kim olduklarını, niteliklerini ve niceliklerini onlara açık bir biçimde anlattı. Öte yandan getirdiği rölikler şunlardı:

Efendimiz İsa Mesih'in kanı; efendimizin [çarmıha gerildiği] tahtadan, Efendimizin kabrinden, Efendimizin dikenli tacından, onun kefeninden ve mendilinden[451], mor elbiseden[452], süngerden ve daldan[453], onun sandaletlerinden [parçalar]

Mübarek Bakire Meryem'in saçından ve onun elbiselerinden [parçalar]

Aziz Vaftizci Yahya'nın kafatasından, onun saçından, elbiselerinden [parçalar] ve bir parmağı

Aziz Petrus'un kaval kemiği, onun saçından, elbiselerinden [parçalar]

Aziz Havari Pavlus'un eti

[Havari] Andreas'ın rölikleri

Havari Simon'un kolu

Efendimizin erkek kardeşi Yakup'un tüm kafatası

Havari Filip'in kürek kemiği

Havari Barnabas'ın kolu ve havarilerin hepsinden rölikler

Dirseğiyle birlikte ilk şehit Aziz Stefan'ın kafatasından [bir parça]

Papa Clemens'in kolu

Azizler Laurentius'un, Cosmas ile Damianus'un, Yuhanna ile Paulus'un, Georgius'un, Procopius'un, Theodorius'un, Demet-

---

450 Tr. Tanrı doğru adama kılavuzluk etti. Burada *"doğru adam"* Piskopos Konrad'dır.

451 *Sudarium*. Efsaneye göre, Hz. İsa çarmıhı taşırken ağırlığından ötürü yere düşünce, Veronika adlı bir kadın gelerek onun yüzündeki kanları ve teri sildi. Bu şekilde Hz. İsa'nın yüzü Veronika'nın kullandığı mendilin üzerine çıktı. Bk. David Hugh Farmer, *ODS*, (New York: Oxford University Press, 2003), 521.

452 Romalı askerler tarafından kırbaçlandıktan sonra Hz. İsa'ya giydirilen elbisedir. Bk. Markos 15:17; Yuhanna 19:2. Matta İncili'nde elbisenin rengi kırmızı olarak verilmektedir. Bk. Mata: 27:28.

453 Yuhanna İncili'ndeki anlatıya göre, Hz. İsa çarmıhta susadığını söyleyince Romalılar bir süngeri şaraba batırdıktan sonra ona uzattılar. Bk. Yuhanna 19:28-29.

rius'un, Adil Abel'in, Processus ile Martinianus'un, Pantaleonus'un, Hermolaus'un, Hermagoras'ın rölikleri

Aziz Nicolaus'un parmağı

Iohannes Crisostomus'un, Merhametli Iohannes'in, Nazianzuslu Gregorius'un, Basilius'un rölikleri

Mecdelli Meryem'in kafatasından [bir parça]

Bakire Euphemia'nın eli ve kolu

Lucia'nın, Margareta'nın, Katherina'nın, Barbara'nın [rölikleri] ve kutsal şehitlerden, *confessor*lardan[454] ve bakirelerden sayması uzun olacak başka pek çok rölik

[XXV.] Diğer taraftan Efendi Piskopos Conradus röliklerin geldiği o günün, yani 17 Ağustos'un her yıl tüm piskoposluk bölgesinde dinî bayram olmasını emretti[455]. Kiliseye bağlı manastırda kalanlar[456] da o gün katedral kilisesinde bulunsunlar diye onlar için [nizamnamelerinde] uygun bir çözüm ayarladı. Ayrıca üzerinde daima o azizlere bağlılık gösterilsin diye zikredilen azizlerin onuruna manastırda yeni bir sunak inşa etti, adadı ve bağışladı.

[Kronikte Magdeburg Başpiskoposu Ludolf'un ölümünden ve onun yerine Albert'in seçilmesinden bahsediliyor.]

[XXVI.] Öte yandan bu Conradus, Mübarek Stefan Kilisesi'ne [ayinlerde kullanılmak üzere] altından, gümüşten ve mor ile kıymetli taşlardan yapılmış bir kap bağışladı. Onu Yunanistan'dan getirmişti. Sunağın üstünü altın işlemeli, iki harika sancak dikilmiş harikulade mor bir örtüyle ve ayrıca *sanctuarium*un[457] çevresini ve koro yerini de tamamen ipek örtülerle zarif bir şekilde donattı.

---

454 Özellikle Hristiyanlığın erken döneminde inancı yüzünden işkence çeken ya da hayatını tehlikeye atan kişiler *confessor* olarak adlandırılmaktadır.

455 Piskopos Konrad, 1208 yılındaki bağış belgesinde Halberstadt şehrine 16 Ağustos 1205'te girdiğini belirtiyor ki mektupta dinî bayram ilan edilen tarih de budur. Ayrıca belgede burada sayılan röliklerin bir kısmı verilirken Havari Matta'nın kaval kemiği ve Havari Barnabas'ın kaval kemiği de listeye eklenmiştir. Piskopos röliklere hürmet göstermek için Halberstadt çevresinden gelecek kişilerin 40 günlük, daha uzaktan gelecek olanların 60 günlük günahlarının affedileceğini belirtiyor. Bk. Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae II*, Belge No: XXXIII, 83-87.

456 Söz konusu manastırdaki keşişler topluluğunun yerel bir manastır cemaati oldukları (*conventuales*) metinden anlaşılsa da tam olarak hangi manastır olduğunu saptanamamaktadır.

457 Kilise içerisinde sunağın çevresinde bulunan ve kutsal ekmek ile şarabın orada bulunmasından dolayı kutsal kabul edilen alandır.

Excerptae Partes ex Gestis Episcoporum Halberstadensium[458]

[I.] Praterea Prenestinus episcopus, apostolice sedis legatus, litteras suas illi direxit, evocans eum Coloniam infra 7 dies, mandatum ibi apostolicum suscepturum. Qui difficultatem vie et periculum propter adversarios regis Philippi et angustiam termini prefiniti iuste pretendens, presenciam apostolicam appellavit. Ipse vero legatus in eum nichilominus et in omnes regis Philippi fautores sententiam protulit excommunicationis. Domnus itaque Conradus episcopus sibi videns honoris sui ac ecelesie sue periculum imminere, sacius iudicavit incidere in manus Dei quam in manus hominum, ac in die palmarum debitam in Quidelingheburch sollempnitatem agens, infra sermonem ad populum ad obsequium Ihesu Christi et succursum terre sancte crucis signaculo se signavit, ingens omnium qui aderant gaudium in tristiciam inopinam subito convertendo. Ei vero propter expeditionem quam moverat exinanito nimirum in rebus, ad peregrinationis sue subsidium divina bonitas mirabiliter procuravit expensas. Nam domnus Albertus ecclesie Magdeburgensis decanus quingentas et quinquaginta marcas argenti ei liberaliter erogavit. Ipse igitur episcopus pro temporis qualitate rebus ecclesie sue prudenter dispositis, in eisdem Kal. Maii iter peregrinationis arripuit, anno incarnationis Christi 1202., ordinationis sue anno 1.

[II.] Qui cum per Boemiam iter dirigeret, inclitus domnus Odoacer Boemorum rex et frater eius marchio Moravie honorifice eum recipientes, necessariis ei uberrime ministrantes, per terram suam conduci fecerunt. Terra quoque illustrium principum, ducis Austrie, deinde Salzeborgensis episcopi, post hec Aquileiensis patriarche pertransiens, aliquanta etiam apud eos mora facta, in omnibus benignissime pertractatus, ab ipsis tan-

458 Bu başlık benim tarafımdan bu çalışma için atılmıştır.

dem ducente Domino Idus Aug. Venecias pervenit. Tantam autem gratiam et favorem in oculis Venetorum invenit, quod ipsi eum tanquam de suo populo reputantes, sue gentis patrem eum ac suum principem conputabant.

[Saksonya'da Welf ve Hohenstaufen hanedanları arasındaki mücadeleden bahsediliyor.]

[III.] Verum domnus Conradus episcopus dum, ut dictum est, Venecias pervenisset, peregrinorum ibidem multitudinem repperit copiosam, sed propter quandam quam cum Venetis fecerant coniurationem ipsorum fuit aliquandiu peregrinatio prorogata.

Peregrinatio in Greciam[459]

[IV.] Huius igitur peregrinationis originem et processus ordinem scire cupientibus, quantum brevitas huius conpendii admiserit, succinete pandam. Domnus Fulco siquidem sacerdos venerabilis in partibus Gallie verbum predicationis assumens, cruce signatus ad succursum terre sancte multos pariter consignavit. Signati sunt autem ad hoc iter viri nobiles de Francia: domnus Nivelungus Suessionensis et domnus Henricus Trecensis episcopi, comes quoque Theobaldus de Campania et comes Lodewicus cum fratre suo, Blesenses, comes etiam Baldwinus et Henricus frater eius de Flandria, comes quoque de Sancto Paulo, et comes de Percis, ceterique nobiles multi et populus infinitus. Habito itaque consilio nuntios suos cum domno Bonifacio Montisferrati marchione, qui pariter cruce signatus erat, Venecias direxerunt. Qui talem pactionem cum Venetis inierunt, ut ipsi peregrinis omnibus navigium providerent et per anni circulum cum triginta milibus armatorum exerecitui subservirent, eisque pro tali obsequio centum milia marcas promittentes, per obsides et per iuratoriam cautionem securitatem fecerunt. Cum igitur Veneti cum magnis sumptibus et expensis ad hoc ministerium se magnifice preparassent, domnus Fulco et comes Campanie comesque de Percis, qui huius expeditionis precipui cooperatores fuerant, sunt defuncti.

459 Bu başlık sadece kaynağın 15. yüzyılda kopyalanmış metninde bulunmaktadır. Bk. *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, 117 dn. e.

[V.] Ad diem itaque diffinitum cum peregrini omnes Venecias convenissent, estimatis omnibus bonis suis in argento facto et infecto, equis cunctaque supellectile sua, de pecunia Venetis danda nec etiam medietatem persolvere potuerunt. Unde in insula beati Nycolai Veneti eos detinent tanquam captivos nec redire sinunt, donec solvant debitum universum. Post multam igitur utriusque partis animadversionem tandem tale consilium habuerunt, quod Veneti sicut pepigerunt cum peregrinis vadant, et peregrini Venetos ad vindicandas suas iniurias adiuvent, et quidquid lucrari possint inter eos eque distributum, de peregrinorum portione residuum pacte pecunie Venetis persolvatur.

[VI.] Verum domnus Conradus episcopus cum fuisset ab hiis conditionibus alienus, domni Petri Capuani, apostolice sedis legati, quid ei foret in tali articulo faciendum, consilium requisivit. Qui respondit, plane domnum papam quodlibet inconveniens eorum dissimulare velle potius, quam peregrinationis huius expeditio solveretur, eique finale dedit consilium, ne ipse aliquo modo ab exercitu recederet, sed super insolenciis eorumdem hoc quod facere posset toleret. Ipse igitur sicut etiam quatuor abbates Cisterciensis ordinis, quos papa specialiter destinavit, ut ipsi cruce signatis verbo et exemplo preessent, exercitui se adiunxit.

[VII.] Anno itaque incarnationis Christi 1202., Kalendis Octobris omnis exercitus conscensis navibus navigandi iter arripientes, aura secunda in vigilia beati Martini portum civitatis Iadhere contigerunt. Est autem Iadhera, civitas opulentissima, Dalmacie atque Croacie metropolis, in mari sita, muro peroptimo atque turribus preexcelsis eleganter munita, que quondam a Venetis subiugata, a iugo ipsorum tandem se excuciens, sub regis Hungarie se transtulerat iurisditionem. Quod Veneti egre ferentes, nunc demum nacta oportunitate, peregrinorum adiutorio eam undique et per terram et per mare vallantes, ad deditionem coegerunt; licet quedam littere apostolice ibidem apparuerint, que sub excommunicationis interminatione id fieri vetuissent. In die itaque beati Crisogoni, cuius corpus in eadem civitate requievit, ab exercitu eadem civitas occupata fuit, et rapina inter se distributa, et per medium civitate divisa in duas partes, peregrini in una, Veneti in altera se hospitio receperunt.

[VIII.] Quidam autem abbatum qui aderant recedendum esse a Venetis propter hoc factum publice proclamabant, et quam

plures peregrinorum secum trahentes versus Hungariam discesserunt. Qui a rege Hungarie bene recepti et benigne tractati, ipso procurante transfretantes, peregrinationis sue vota feliciter expleverunt.

[IX.] Peregrini vero apud Iadharam existentes nuntios suos Romam miserunt, qui domno pape necessitatem, qua cum Venetis perplexi erant, pretenderent atque eos super facto Iadhare excusarent. Quos papa remisit ad exercitum, quem et, prestita cautione quod mandatis pareret apostolicis, ab excommunicatione iussit absolvi; si vero Veneti beneficium parvipenderent absolutionis, nichilominus tamen ipsis conmunicandum foret, quoniam, peregrinis in navibus Venetorum tanquam in eorum domiciliis habitantibus, sententia excommunicationis in Venetos tanquam in patresfamilias lata in peregrinorum tanquam in ipsorum familiam non transiret.

[X.] Per hiemem itaque penes Iadharam conmorantibus peregrinis, serenissimus rex Philippus intelligens eorumdem necessitatem, et a rebus exhaustos esse, et pecunie Venetis persolvende maximam adhuc partem restare, et quod iam evolveretur annus quo eis tenebantur Veneti navigio et exercitu suo servire, prudenter animadvertit, quam plurimum terre sancte consultum esse, si socer eius Ysachius rex Grecorum eorum adiutorio regnum suum, a quo ipse violenter eiectus erat, posset recuperare. Mittens igitur nuntios suos ad exercitum, consilii sui eis aperuit voluntatem: quod si ipsi socerum suum regno restituerent, ipse eis ducenta milia marcarum pollicebatur se daturum et navigium et victualia per annum peregrinis provisurum. Qui propter occasiones iam dictas id videntes exercitui non minimum expedire, tum precibus tum precio inclinati hoc negocium uniformiter assumpserunt, pro adolescente, sororio videlicet regis Philippi, nuntios memoratos continuo remittentes.

[XI.] Cum autem Idus Maii[460] tempus navigationis advenisset, peregrinis omnibus de civitate egressis, Veneti eam cum muris et turribus, palaciis quoque et edificiis omnibus funditus

460 L. Weiland edisyon kritikli metinde bu kelimeyi *Martii* olarak düzeltip yayımlamıştır. Bk. *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, 118 dn. c. Ancak doğru düzeltme mart değil nisan olmalıdır. Bk. Andrea, *Contemporary Sources*, 253 dn. 60.

everterunt. Peregrinis itaque plerisque precedentibus et apud Corphinum insulam expectantibus, in die beati Marci iam dictus adolescens veniens Iadharam, a Venetis adhuc ibi existentibus inmense sollempnitatis tripudio est receptus; et in septimana pentecostes Corphinum ad exercitum veniens, ab eis etiam alacriter est susceptus.

[XII.] Cum autem apud Corphinum exercitus moram faceret, archiepiscopus civitatis eiusdem quosdam ex prelatis eorum ad prandium invitavit. Qui cum inter se conferendo disputarent et de principatu Romane sedis plurima disceptarent, idem archiepiscopus dixit: nullam aliam causam se scire primatus vel prerogativam sedis Romane, nisi quod Romani milites Christum crucifixissent. Cives vero eiusdem civitatis audientes venisse iuvenem memoratum, regni Grecorum heredem, cum machinis et petrariis peregrinos a portu cedere conpulerunt. Exercitus igitur, eius auctoritate insula penitus devastata, recessit.

[XIII.] Pretereuntes autem Ragusium civitatem quandam, reclusus quidam ibidem domno Conrado episcopo est ostensus, qui dictus est fuisse comes Borchardus de Halremont, qui et Constantinopolitane civitatis captionem ac eiusdem subiectionem peregrinorum exerecitui prophetavit. Exinde vero Malee vicinam, Duracium et Mutinam, insulas quoque maris Paros, Staream, Delos, Cycladas, Andros, Sygeum quoque et promontorium, et per Hellespontum, partes Troye, Seston et Abidon aliasque innumeras civitates et insulas 350 derelinquentes, tandem ducente Domino Constantinopolin sunt advecti.

[XIV.] Quam prodigiose autem per exercitum tam humilem quam despectum Dominus operatus sit miracula, qualiterque civitate obsessa et capta, adolescens prememoratus una cum patre suo Ysachio in sede regia fuerit restitutus, et ipse ingratus beneficiorum acceptorum exercitui se opponens, a Grecis fuerit interfectus, qualiterque ultimo civitate capta, Alexius Alexio superpositus fugatus fuerit, et ab Alexio Alexii patruo exoculatus, et a Latinis captus et in civitate precipitatus et distractus, et qualiter civitate possessa a Latinis, Baldwinus comes Flandrie imperator in ea fuerit constitutus, idemque a Iohannicio Blacorum rege in bello occisus, multaque alia ibidem miraculose peracta, quoniam specialem requirunt tractatum, in hoc conpendio visa sunt non esse interserenda.

[XV.] Anno autem incarnationis Domini 1204. domno Baldwino comite Flandrie in imperatorem Grecorum elevato 16. Kal. Septembris, domnus Conradus Halberstadensis episcopus peregrinationis sue vota persoluturus a Constantinopoli ad terram sanctam iter arripuit navigandi, et ad Grecie fines declinans, duabus ibi navibus cum victualibus oneratis, insidiis piratarum cum multo periculo declinatis, Non. Octobr. Domino conducente Tyrum pervenit, unde ad cardinales apostolice sedis legatos continuo ad civitatem Acon transivit.

[XVI.] Sed ipsi cardinales propter excommunicationem, quam Prenestinus episcopus in eum tulerat, cautionem recipientes ab eo, quod ipse ad domnum papam personaliter accederet, ipsum absolverunt, pape super hoc suas litteras destinantes. Ipsi quoque cardinales in procinctu existentes Constantinopolin proficiscendi, vicem suam eidem episcopo conmittentes, in terra sancta moram facere rogaverunt. Tyrensis quoque archiepiscopus in Greciam proficiscens, suam ei conmisit eccelesiam procurandam, ipso simul in civitate et suo palacio collocato. Ipse quoque episcopus Sydoniensem electum in sacerdotem ac episcopum consecravit. Ei etiam apud Tyrum existenti quidam philosophus omnes vite sue futurorum eventus patenter insinuavit. Cum autem febre quartana graviter laboraret apud Tortuosam, Mesopotamie civitatem, ecclesiam beate Marie visitans, quam apostoli Petrus et Andreas fabricasse dicuntur, divinitus est curatus.

[XVII.] Cum igitur ipse in partibus transmarinis tam laudabiliter quam honorabiliter deguisset, in muris Tyri, qui cum universa civitate ex terre motu corruerant, diligentissime reparandis, in pauperum multitudinem cottidie reficiendo, ecclesias undique et personas ecclesiasticas caritative visitando eisque res suas liberaliter erogando, captivis quoque et peregrinis elemosinas suas misericorditer transmittendo, denique omnibus indigentibus munificencie sue gratiam uberius impendendo, iam pene universis rebus suis expensis, tandem 3. Kal. April. ad repatriandum navem conscendit. Porro domnus Amalricus Iherosolimorum rex, milites quoque Templi ac Hospitalis, civesque tam Tyrii quam Aconite cum clero ac populo universo ipsum sunt cum gemitu prosecuti, veraciter asserentes: totam terram suam nimirum ex sui solius absencia desolatam, ex cuius presencia indubitanter asseverabant terre sancte fuisse feliciter benedictum.

[XVIII.] Ipse itaque episcopus, ipsis multis modis gratiarum actionibus inpensis dataque eis benedictione, prospero vento Cretam pervenit, ibique tempestas valida navem suam invadens, tanta vehemencia versus Barbariam ipsam iactavit, quod ad desperationem omnes ducti erant. Cribrati sunt autem hac tempestate a vigilia cene Domini usque in diem sanctum pasche. Exinde divina clementia eos benignius intuente, aura secunda vecti tandem in vigilia pentecostes ad portum Venecie dante Domino sunt advecti, ibidem domno Burchardo Halberstadensis ecclesie decano cum quibusdam de familia ecclesie et nuntio domni regis Philippi episcopo venientibus in occursum. Ipse autem episcopus genti Venetorum dilectus non modicum et acceptus, ab ipsis tanquam eorum pater et dominus est receptus. In die quoque pentecostes a duce Venetorum, a clero et a populo universo, pontificalibus indumentis decenter ornatus, usque ad monasterium sancti Marci cum sollempni processione perductus missarum sollempnia ea qua decuit reverencia celebravit.

[XIX.] Relicta autem ibi suppellectile sua, continuo Romam ivit. Quem cum domnus papa venisse cognovit, de sententia quam Prenestinus episcopus in eum tulerat, licet ipse a cardinalibus in transmarinis partibus apostolica vice fungentibus fuerit absolutus, ipsum tamen ad cautelam denuo fecit absolvi. Cum autem multipliciter papa ipsi instaret, ut eum a fidelitate regis Philippi avelleret et ad regis Ottonis obsequium inclinaret, ipse episcopus pocius notam inobedientie quam reatum periurii se velle incurrere constanter respondit. Scripserant autem pro eo universus exercitus apud Constantinopolin constitutus, Iherosolimorumque rex cum universis ecclesiis terre sancte, personam eius favore apostolico dignam esse merito conmendantes. Tenor autem litterarum peregrinorum exercitus talis erat:

> Gratum, ni fallimur, Deo et apostolice sanctitati prestiterunt obsequium, quorum ad hoc efficaciter operosa diligentia vigilavit, ut Grecorum scismate potenter evicto, apostolice ut decet unitati et ecciesiastice paci Grecia redderetur. Et ad hoc quidam venerabilis clerus noster, qui nobiscum est, prudenter ac religiose cum omni instantia laboravit, et sicut est dies hec armis Deo potentibus perseveranter obtinuit, unde digne pro meritis apostolice gratie honorisque perpetui debeat cumulum reportare. Inter venerabiles vero pontifices nostros, quorum in hiis fuit et consilium

efficax et cura precipua, domnus Halberstadensis merito laudandus apparuit, qui exercitui nostro verbo et exemplo per cuncta proficuus, apostolice sedis reverenciam quam gerebat in pectore patenter opere demonstravit.

Verum quasi ad levioris fame garritum, cui fides omnino adhiberi non debuit, a quibusdam transitorie sumus edocti, quod eidem foret vestra obscurata serenitas, et adversus eum aliqua vestre succrevisset indignatio sanctitati, cuius tamen signum credibile nec audivimus nec vidimus uncquam. Paternitatem igitur vestram pro amore sincero, quem ad pontificem memoratum habemus et habere debemus, propensius obsecramus, quatinus etiam si contra eum sinceritas vestra iuste permota est, quod omnino non credimus, tam sue devotionis intuitu quam nostre supplicationis obtentu voluntarie, pleniter ac faciliter remittatis, scientes quod non invenietis in eo rebellionis aut inobedientie quidquam, sed ad primam visionis vestre vocem ad omnem voluntatis apostolice nutum promptus obediet. Signis igitur patentibus, quod sompniavit mendax et garrula fama, diluite et apostolicam gratiam, quam digne pontifex memoratus promeruit, dulcibus litteris exarate et gratiam paternitatis vestre plene eum recuperasse ecclesie sue innotescere faciatis.

[XX.] Cardinalibus igitur ceterisque omnibus conpacientibus periculis eius ac laboribus que perpessus erat, causa ipsius nimirum penes domnum papam facta est favorabilis ac benigna. Gratie itaque sue plenissime eum restituit omnesque petitiones suas benigne recepit. In die quoque apostolorum Petri et Pauli domnus papa manto suo proprio ac infula ipsum ornans infra missarum sollempnia inter cardinales sibi fecit assistere; dataque sibi cunctisque sociis suis benedictione ac pacis osculo ad terram suam letanter remisit.

[XXI.] Ipse igitur per Bononiam rediens, quoscumque de sua terra Rome invenerat et qui de scolis repatriare volebant in suis expensis secum reduxit. Appropinquanti autem terre sue illustris domnus Bernardus dux Saxonie et multitudo nobilium militum ac ecclesie sue ministerialium ipsi obviam occurrentes, eum ingenti gaudio receperunt.

Adventus Reliquiarum de Grecia[461]

[XXII.] Cum quibus usque ad civitatem progrediens, thesaurum tam preciosum quam salutiferum, reliquias scilicet sanctorum quas adduxit super feretrum inpositas ac decenter ornatas sibi preferri fecit. Venit igitur universa civitas cleri ac populi, prelatique et totius dyocesis clerici et honesti viri necnon et provinciarum adiacencium populus infinitus, et de civitate obviam isti a longius procedentes, cum tante eum sollempnitatis tripudio receperunt qualis vel quanta a nullo umquam visa erat. Et merito venerandum antistitem qui venerat conclamabant in nomine Domini benedictum. Ipse enim secum sanctorum pignora apportavit, cum quibus indubitanter pax et salus patrie sunt illata.

[XXIII.] Nam in serenissimo eorumdem sanctorum adventu divina miseratio terram tanta gratia illustravit, quod scisma inter regnum et sacerdocium iam pridem habitum, licet ex mirabili regis Philippi occasu, mirabili tamen iuditio Dei ad unitatem ecclesie est reductum; tocius quoque terre perturbatio, que in tantum invaluerat, ut vix umquam existimaretur sopiri posse, subito contra omnem opinionem hominum fuit ad bonum pacis et concordie conplanata. Penuria eciam temporis, que diu terram afflixerat, in pristine ubertatis statum continuo est mutata. Merito igitur in talium patronorum adventu gaudendum erat, per quos utique fames, pestilentia, mortalitas, sediciones et bella undique opitulante Domino quieverunt.

[XXIV.] Feliciter itaque domnus episcopus hiis onustus cum ingenti gaudio et exultatione usque ad eccelesiam beati Stephani est perductus, ubi in introitu eius clerici eius laboribus feliciter in Domino consummatis allacriter alludentes, responsorium *Iustum deduxit Dominus* iocundis vocibus cantaverunt. Faciens autem sermonem ad populum, quos, quales et quantos meruissent habere patronos patenter eis ostendit. Hec autem sunt reliquie quas adduxit:

Sanguis domini nostri Ihesu Christi, de ligno Domini, de sepulchro Domini, de spinea corona Domini, de syndone eiusdem et de sudario, de veste purpurea, de spongia et arundine, de socularibus eiusdem

461 Bu başlık sadece kroniğin 15.yüzyılda kopyalanmış nüshasında bulunmaktadır. Bk. *Gesta Episcoporum Halberstadensium*, 120 dn. g.

De capillis beate Marie virginis et de vestimentis eius

De craneo sancti Iohannis baptiste et de capillis eiusdem et vestimentis et digitum unum

Tybia sancti Petri et de capillis eius et de vestimentis

Caro sancti Pauli apostoli

Reliquie Andree

Brachium Symonis apostoli

Caput totale Iacobi fratris Domini

Scapula Philippi apostoli

Brachium Barnabe apostoli et omnium apostolorum reliquie

De craneo sancti Stephani prothomartiris cum cubito eius

Brachium Clementis pape

Reliquie sancti Laurencii, Cosme et Damiani, Iohannis et Pauli, Georgii, Procopii, Theodorii, Demetrii, Abel iusti, Processi et Martiniani, Pantaleonis, Hermolai, Hermagore

Digitus sancti Nicolai

Reliquie Iohannis Crisostomi, Iohannis eleymosinarii, Gregorii Nazianzeni, Basilii

De craneo Marie Magdalene

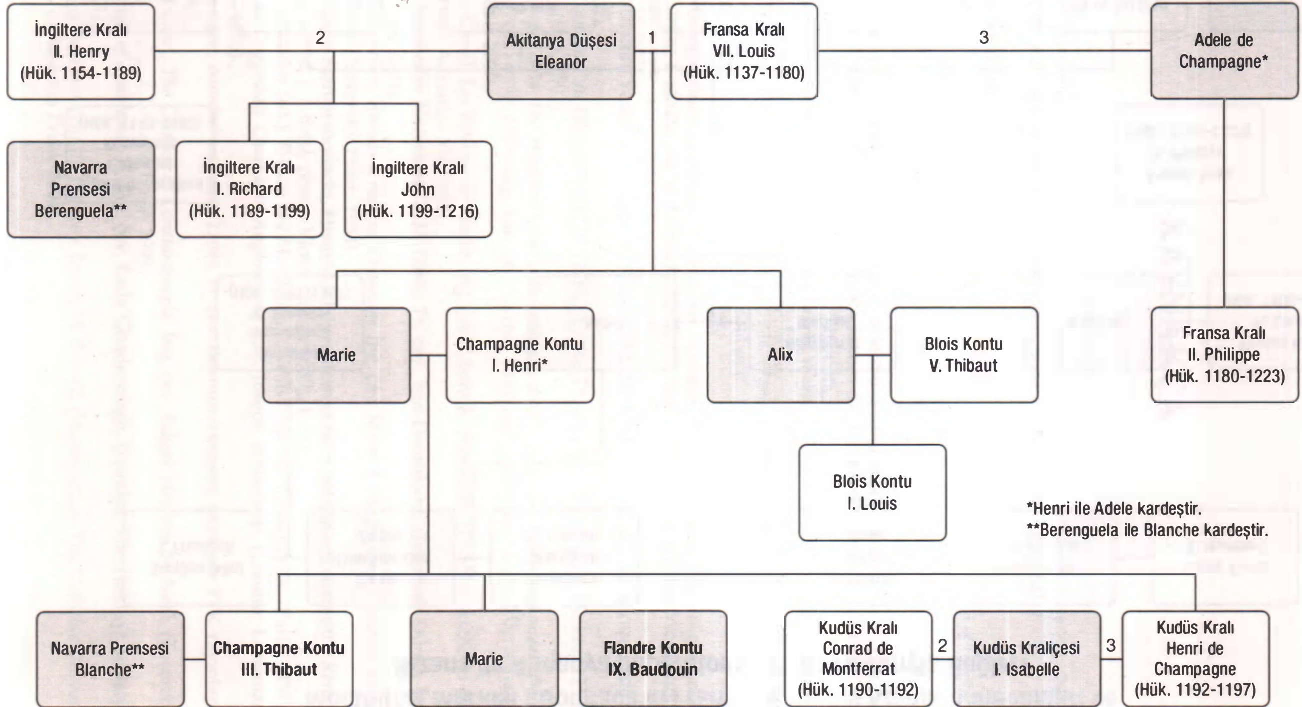
Manus et brachium Euphemie virginis, Lucie, Margarete, Katherine, Barbare et multe alie reliquie sanctorum martirum, confessorum atque virginum, quas enumerare longum esset.

[XXV.] Hunc autem adventus reliquiarum diem domnus episcopus statuit per dyocesin universam, videlicet 16. Kal. Septembris, annua revolutione esse celebrem ac sollempnem. Et ut conventuales ecelesie ad maiorem ecclesiam hac in die faciant stacionem, consolacionem eis honorificam ordinavit. Altare quoque novum in monasterio in honore memoratorum sanctorum erexit, dedicavit et dotavit, ut sanctis fiat eisdem iuge obsequium super illud.

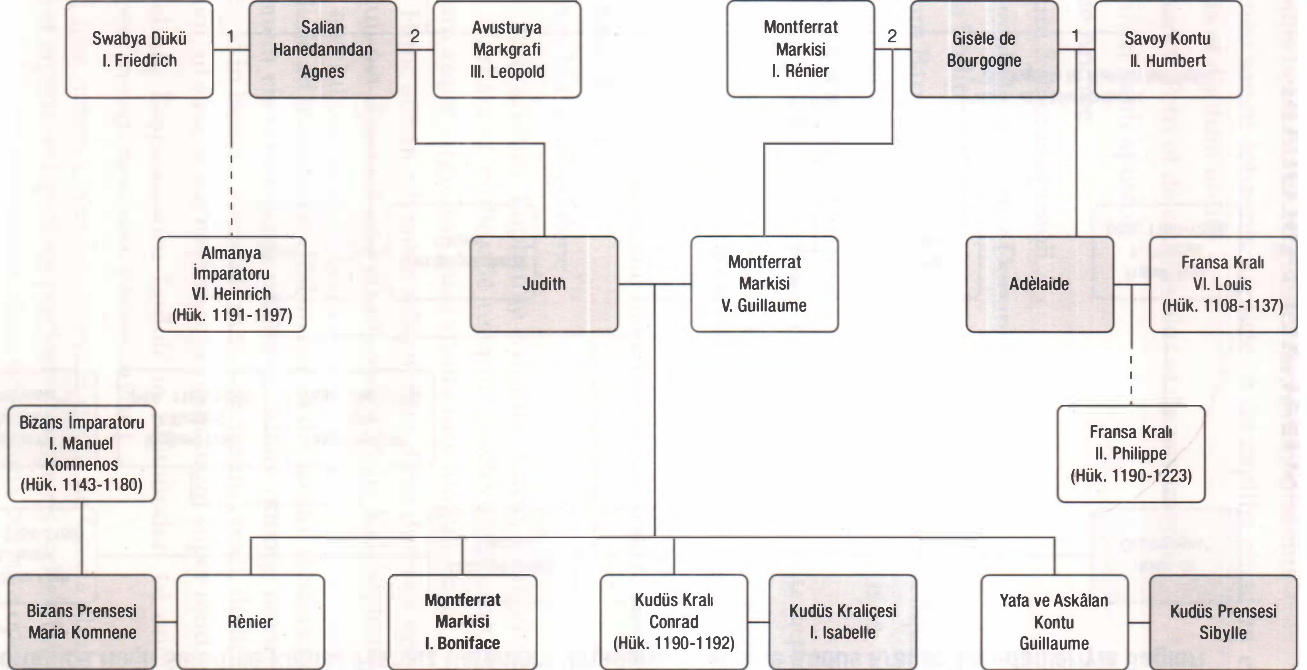
[Magdeburg Başpiskoposu Ludolf'un ölümünden ve onun yerine Albert'in seçilmesinden bahsediliyor.]

[XXVI.] Ipse autem Conradus ornatum quem de Grecia attulerat in auro et argento et lapidibus preciosis et purpuris ecclesie beati Stephani contulit, et suppremum altare nobilissima purpura opere consutili auro intexta ac duobus vexillis nobilibus, sanctuarium quoque in circuitu et chorum undique eleganter palliis sericis decoravit.

Dördüncü Haçlı Seferi'ne Katılan Fransız Baronların İngiltere, Fransa ve Kudüs Krallık Hanedanlarıyla Bağları

Montferrat Markisi I.Boniface'ın Fransa ile Kudüs Krallık Hanedanları ve Bizans ile Almanya İmparatorluk Hanedanlarıyla Bağları

KAYNAKÇA

El Yazması

Rituale seu Mandatum Insignis Ecclesiae Suessionensis, BnF MS Lat. 8898 varaklar 211r-213v (https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8432463d Erişim Tarihi: 16.10.2021)

Birincil Kaynaklar

Andrea, Alfred J., *The Capture of Constantinople: The Hystoria Constantinopolitana of Gunther of Pairis*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997).

"Chronica Albrici Monachi Trium Fontium", yay. Paulus Scheffer-Boichorst. *MGH SS. XXIII* içinde, ed. Georg Heinrich Pertz, (Hannover: 1874), 631-950.

Ernoul Kroniği, çev. Ahmet Deniz Altunbaş, (İstanbul: Kronik Kitap, 2019).

Geoffroi de Villehardouin ve Henri de Valenciennes, *IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, Tr. çev. Ali Berktay, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2008).

"Gesta Episcoporum Halberstadensium", yay. L. Weiland, *MGH SS. XXIII* içinde, ed. Georg Heinrich Pertz, (Hannover: 1874), 73-123.

"Gesta Innocentii III", ed. J. P. Migne vd., *PL 214*, (Paris: 1855), XVII-CCXXVIII.

"Guntheri Parisiensis Historia Constantinopolitana", Ed. Paul Riant, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I*, (Cenevre: 1877), 57-126.

"Historia de expeditione Friderici imperatoris", *Quellen zur Geschichte des Kreuzzuges Kaiser Friedrichs I.* içinde, ed. A. Chroust, *MGH SS. Rer. Germ. N.S. 5*, (Berlin: Weidmann, 1928), 1-115.

"Historia Ducum Venetorum", yay. H. Simonsfeld, *MGH SS. XIV* içinde, (Hannover: 1883), 72-97.

Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176), yay. ve Tr. çev. Işın Demirkent, (Ankara: TTK Yayınları, 2001).

Konstantinopel 1204: Die Hystoria Constantinopolitana des Gunther von Pairis und andere Berichte vom Vierten Kreuzzug, Alm. çev. Gernot Krapinger, (Stutttart: Anton Hiersemann Verlag, 2020).

Martin da Canal, *Les Estoires de Venise*, İng. çev. Laura K. Morreale, (Padova: Archivio del Litorale Adriatico XII, 2009).

Niketas Khoniates'in Historia'sı (1195-1206), Tr. çev. Işın Demirkent, (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2004).

O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniatēs, İng. çev. Harry J. Magoulias, (Detroit: Wayne State University Press, 1984).

"Petri, Vallium Sarnaii monachi, Historia Albigensium et sacri belli in eos suscepti", *RHGF XIX*, ed. M. J. J. Brial, (Paris: Victor Palmé, 1880), 1-133.

Poquet, Alexander (ed.), *Rituale seu Mandatum Insignis Ecclesiae Suessionensis*, (Paris: 1859).

Radulphi de Coggeshall Chronicon Anglicanum, yay. Joseph Stevenson, (Londra: Longman vd., 1875).

Robert de Clari, *İstanbul'un Zaptı (1204)*, Tr. çev. Beynun Akyavaş, (Ankara: TTK Yayınları, 1994).

Robert of Clari, *The Conqest of Constantinople*, İng. çev. Edgar Holmes McNeal, (Toronto: University of Toronto Press, 1999).

The Chronicle of Muntaner, II, İng. çev. Lady Goodenough, (Londra: The Hakluyt Society, 1921).

The Deeds of Pope Innocent III, İng. çev. James M. Powell, (Washington: The Catholic University of America Press, 2004).

İkincil Kaynaklar

Abu-Lughod, Janet, *Avrupa Hegemonyasından Önce: 1250-1350 Yılları Arasında Dünya Sistemi*, Tr. çev. Cansen Mavituna, (İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları, 2020).

Ağır, Aygül, "Bizans Başkentinde Müslüman Tacirler İçin Mimarlık: Mitaton", *Trade in Byzantium: Papers from the Third International Sevgi Gönül Byzantine Studies Symposium, Istanbul, 24-27 June 2013*, ed. Paul Magdalino ve Nevra Necipoğlu, (İstanbul: Koç University Research Center for Anatolian Civilizations, 2016), 233-253.

Alfred J. Andrea, "Conrad of Krosigk, Bishop of Halberstadt, Crusader and Monk of Sittichenbach: His Ecclesiastical Career, 1184-1225", *Analecta Cisterciensa* XLIII/1, 1987:11-91.

Andrea, Alfred J., "The Anonymous Chronicler of Halberstadt's Account of the Fourth Crusade: Popular Religiosity in the Early Thirteenth Century", *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 22/2, 1996:447-477.

Andrea, Alfred J., "The Devastatio Constantinopolitana, A Special Perspective on the Fourth Crusade: An Analysis, New Edition, and Translation", *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 19/1, 1993:107-149.

Andrea, Alfred J., *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*, (Leiden ve Boston: Brill, 2008).

Andrea, Alfred J. ve Paul I. Rachlin, "Holy War, Holy Relics, Holy Theft: The Anonymous of Soisson's De Terra Iherosolimitana: An Analysis, Edition, and Translation", *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 18/1, 1992:147-175.

Arthur, Cynthia Ruth, *The Destruction of Constantinople: A Translation with Introduction and Commentary*, Yüksek Lisans Tezi (Vermont: University of Vermont, 1981).

Aslan, Yasemin, *Bizans Saray Teşkilatı: Protokol, Memurlar, Törenler*, Yüksek Lisans Tezi (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2019).

Baldwin, John W., *The Government of Philip Augustus: Foundations of French Royal Power in the Middle Ages*, (Berkeley, Los Angeles ve Oxford: University of California Press, 1991).

Belke, Klaus, *TIB 13/1: Bithynien und Hellespont*, (Viyana: Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2020).

Berger, Albrecht, "Kastellion", *DBİA*, Cilt: 4, (İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1994), 485.

Blaise, Albert, *Lexicon Latinitatis Medii Aevi*, CCCM, (Turnhout: Brepols, 1975).

Bradbury, Jim, *Philip Augustus: King of France 1180-1223*, (Londra ve New York: Routledge, 2013).

Brand, Charles M., "Conrad of Montferrat", *ODB*, Cilt: 1, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 495.

Brand, Charles M., *Byzantium Confronts the West*, (Cambridge: Harvard University Press, 1968).

Brown, Elizabeth A. R., "The Cistercians in the Latin Empire of Constantinople and Greece, 1204-1276", *Traditio* 14, 1958:63-120.

Carile, Antonio, *Per Una Storia Dell'Impero Latino di Costantinopoli (1204-1261)*, (Bologna: Casa Editice Patron, 1972).

Curta, Florin, *Southeastern Europe in the Middle Ages 500-1250*, (New York: Cambridge University Press, 2006).

Cross, F. L., *ODCC*, (New York: Oxford University Press, 1997).

Çalışır, Abdurrahman Onur, *Latin Kaynaklarına Göre Dördüncü Haçlı Seferi*, Yüksek Lisans Tezi (İzmir: Ege Üniversitesi, 2020).

Demirkent, Işın, *Haçlı Seferleri*, (İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1997).

Evergates, Theodore, "Louis VII and the Counts of Champagne", *The Second Crusade and the Cistercians*, ed. Michael Gervers, (New York: Palgrave Macmillian, 1992), 109-117.

Farmer, David Hugh, *ODS*, (New York: Oxford University Press, 2003).

Franklin, Simon ve Anthony Cutler, "Varangians", *ODB*, Cilt: 3, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 2152.

Geary, Patrick J., *Furta Sacra: Thefts of Relics in the Central Middle Ages*, (New Jersey: Princeton University Press, 1990).

Gibb, Sir Hamilton A. R., "The Rise of Saladin 1169-1189", *A History of the Crusades*, Cilt: I, gen. ed. Kenneth M. Setton, (Medison, Milwaukee ve Londra: The University of Wisconsin Press, 1969), 563-589.

Gillingham, John, *The Angevin Empire*, (Londra: Arnold Publishers, 2001).

Glare, P. G. W., *Oxford Latin Dictionary*, (Oxford: Oxford University Press, 2012).

Hageneder, Othmar (vd.), *Die Register Innocenz' III.*, Cilt: 7, (Viyana: Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1997).

Hävernick, Walter, *Der Kölner Pfennig im 12. Und 13. Jahrhundert: Periode der territorialen Pfennigmünze*, (Stuttgart: Verlag von W. Kohlhammer, 1930).

Heyd, W., *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, Tr. çev. Enver Ziya Karal, (Ankara: TTK Yayınları, 2000).
Hopf, Charles, *Chroniques Gréco-Romanes Inédites ou Peu Connues*, (Berlin: Librairie de Weidmann, 1873).
Hosler, John D., *The Siege of Acre, 1189-1191*, (New Haven ve Londra: Yale University Press, 2018).
Kaldellis, Anthony, *Romanland: Ethnicity and Empire in Byzantium*, (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2019).
Kanat, Cüneyt ve Devrim Burçak, *Sorularla Haçlı Seferleri*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi 2018).
Külzer, Andreas, *TIB 12: Ostthrakien (Europe)*, (Viyana: Der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008).
Leibniz, G. W. (ed.), *Scritores Rerum Brunsvicensium*, Cilt: 2, (Hannover: 1719).
Lippiatt, G. E. M., "The Zaran Company in the Holy Land: An Unknown Fourth Crusade Charter from Acre", *Historical Resarch*, 2021:1-17 https://doi.org/10.1093/hisres/htab030
Madden, T. F., "The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople 1203-1204: A Damage Assessment", *Byzantinische Zeitschrift* 84/1, 1992:72-93.
Madden, Thomas F., *Enrico Dandolo: The Rise of Venice*, (Baltimore ve Londra: The Johns Hopkins University Press, 2007).
Mango, Cyril, "Galata", *ODB*, Cilt: 2, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 815-816.
Mathews, Thomas F., *The Early Churches of Constantinople: Architecture and Liturgy*, (University Park ve Londra: The Pennsylvania State University Press, 1971).
Muschietti, Mabel Castello de ve Beatriz Díaz Pereyra, "Devastatio Constantinopolitana: Introducción, Traducción y Notes", *Anales de Historia Antigua y Medieval* 15, 1970:171-190.
Nicol, Donald M., *Bizans ve Venedik: Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine Bir Araştırma*, Tr. çev. Gül Çağalı Güven, (İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi, 2000).
Niermeyer, J. F., *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, (Leiden: Brill, 1976).
Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, Tr. çev. Fikret Işıltan, (Ankara: TTK Yayınları, 2015).
Özcan, Altay Tayfun, "Novgorod I Kroniğinde İstanbul'un Latinlerce İşgali İle İlgili Kayıtlar", *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXIV/1, 2009:101-116.
Özkutlu, Seyit, "Orta Çağ'da Papalık Yasakları ve Müslüman Doğu: Latin Noter Kayıtları Işığında Doğu-Batı Ticareti (1162-1350)", *Belleten* LXXXIII/297, 2019:485-517.
Pertz, Georg Heinrich, *MGH SS. XVI*, (Hannover: 1859).
Pokorny, Rudolf, "Zwei Unedierte Briefe aus der Frühzeit des Lateinischen Kaiserreichs von Konstantinopel", *Byzantion* 55/1, 1985:180-209.
Potthast, Augustus, *Regesta Pontificum Romanorum*, Cilt: I, (Berlin: Rudolph de Decker, 1874).
Purton, Peter, *A History of the Early Medieval Siege c. 450-1220*, (Woodbridge: The Boydell Press, 2009).
Queller, Donald E. ve Thomas F. Madden, *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*, (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1997).
Riant, Paul, *Exuviae Sacrae Constantinopolitanae I-II*, (Cenevre: 1877-1878).
Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi I-II-III*, Tr. çev. Fikret Işıltan, (Ankara: TTK Yayınları, 2008).
Schatz, Wilhelm (ed.), *Chronicon Halberstadense*, (Halberstadt: 1839).
Şeşen, Ramazan, *Eyyûbîler (1169-1260)*, (İstanbul: İSAM Yayınları, 2012).
Tafel, G. L. Fr. ve G. M. Thomas, *Urkunden zur älteren Handels und Staatsgeschichte der Republik Venedig*, Cilt: I, (Viyana: Kaiserlich-Königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1856).
Talbot, Alice-Mary ve Alexander Kazhdan, "Petrion", *ODB*, Cilt: 3, ed. Alexander P. Kazhdan, (New York: Oxford University Press, 1991), 1643-1644.
Tangheroni, Marco, "Sardinia and Corsica from the Mid-Twelfth to the Early Fourteenth Century", *NCMH*, Cilt: V, ed. David Abulafia, (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 447-457.
Usta, Aydın, "İkinci Krallık (Akka) Döneminin Asıl Mimarı Konrad de Montferrat (ö. 1192)", *The Legends Journal of European History Studies* 2, 2021:1-22.
Usta, Aydın, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, (Yeditepe Yayınevi: İstanbul, 2015).
Wolff, Robert Lee, "Baldwin of Flanders and Hainaut, First Latin Emperor of Constantinople: His Life, Death, and Resurrection, 1172-1225", *Speculum* XXVII/3, 1952:281-322.

İnternet Kaynakları

http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3850789.stm (Erişim Tarihi: 17.08.2021)
The Ecumenical Patriarchate, "The Return of the Holy Relics of Sts. Gregory the Theolog…", *YouTube* (2010), https://youtu.be/dfXskSyAJc8.

DİZİN

Nisan 1204'te olanları unutamayız. Sekiz asır uzaktaki o öfkeyi ve acıyı nasıl paylaşmayalım?

Papa II. John Paul

Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak hedefiyle 1202 yılında Venedik'ten denize açılan Haçlılar, önce Zara şehrindeki dindaşlarına saldırdılar, ardından Avrupa saraylarında sürgün hayatı yaşayan bir Bizans prensini, maddi ve dinî vaatler karşılığında tahta geçirmek için İstanbul'a yöneldiler. Haçlılar prensi tahta çıkarmayı başardılar ancak kendilerine vaat edilenler yerine getirilmeyince, 1204 yılında Bizans İmparatorluğu'nun başkentini eşi benzeri görülmemiş bir yağma ve katliamla ele geçirdiler. Papanın Bizans ve Avrupa tarihini derinden etkileyen bu olaydan sekiz yüz yıl sonra acıyla bahsetmesinin nedeni, Dördüncü Haçlı Seferi'nin etkilerinin hâlâ hissediliyor olmasıydı.

Elinizdeki kitapta, Haçlıların Hristiyanlığın o sıralardaki en büyük şehrini zapt etmeye ne zaman karar verdiklerinin ve bunu nasıl gerçekleştirdiklerinin cevabını, üç farklı bakış açısıyla kaleme alınmış çağdaş kaynakların satırlarında bulacaksınız. Kaynakların ilki sefere bizzat katılan bir kişinin kaleminden çıkan *Devastatio Constantinopolitana Kroniği*'dir. Diğerleri *Soissons Nakil Anlatısı* ve *Gesta Episcoporum Halberstadensium*'un Dördüncü Haçlı Seferi hakkındaki kısımlarıdır. Soissons *Nakil Anlatısı*'nda ve *Gesta Episcoporum Halberstadensium*'da seferin anlatısının yanında İstanbul'dan Avrupa'ya kaçırılan çok sayıda röliğin listeleri de bulunuyor.

Abdurrahman Onur Çalışır, *Dördüncü Haçlı Seferi'nin Anonim Kaynakları* adlı tercümesinde, sefer hakkında yapılan araştırmalarda genellikle ihmal edilen bu kaynakların notlandırılmış Türkçe çevirilerini, Latince orijinal metinleriyle beraber okuyucuya takdim ediyor.

SELENGE

selenge.com.tr
/selengeyayinevi
/selengeyayinlari
/selengeyayinevi

ISBN 978-625-7459-68-6
9 786257 459686